

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Göteborgs och Bohus län, som utgöres af Bohuslän och tre till det gamla Vestergötland hörande härad: Säfvedals, Askims och Östra Hisings, är beläget emellan 57° 33' 30" och 59° 6' 40" latitud samt 28° 46' 19" och 30° 5' 59" longitud, och gränssar i norr till Norge, i öster till Elfsborgs län, i söder till Hallands län och i vester till Kattegat och Skagerack. Arealen, som uppgifves af Statistiska Centralbyrån till 44·262 kvadratmil, deraf 34·6902 kvadratmil fast land, 8·2442 kvadratmil större och mindre öar och skär samt 1·3276 kvadratmil insjöar, har under femårsperioden undergått någon förändring, i det att genom Kungl. Maj:ts nådiga bref till Kungl. Kammarkollegium den 8 mars 1888 blifvit bestämdt, att skattehemmanen n:o 1—8 Skär-dal, om tillhopa 7 mantal, och n:o 1 Surte, om 1 mantal, samt skattelägenheterna n:o 1 Grenna, n:o 1 Kärrslyckan och n:o 2 Surte, kronolägenheten n:o 1 Stora Skogen och en lägenhet Caronsberg, hvilka alla förut i kyrkligt hänseende tillhört Skepp-landa pastorat af Elfsborgs län, men i alla andra afseenden Göteborgs och Bohus län, från och med år 1889 skola jemväl i kommunalt, administrativt och judicielt hänseende tillhöra Elfsborgs län. Härigenom har länets yttne-håll minskats med omkring 9 kvadratkilometer.

Länet har fem *städer*, nemligen Göteborg, Kungälf, Marstrand, Uddevalla och Strömstad, alla med stapelstadsrätt, samt

en *köping*, Lysekil, och är indeladt i fem *fögderier*, nemligen Göteborgs, Inlands, Orusts och Tjörns, Sunnervikens samt Norrvikens, innefattande 20 härad, af hvilka Göteborgs fögderi utgör 4: Säfvedals, Askims samt Vestra och Östra Hisings; Inlands 4: Inlands Södre, Nordre, Torpe och Fräkne; Orusts och Tjörns 3: Orusts Östra, Orusts Vestra och Tjörns; Sunnervikens 5: Lane, Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs; samt Norrvikens 4: Qville, Tanums, Vette, Bullarens. Lane härad är deladt i två länsmansdistrikt, men Hisings båda härad äro sammanslagna till ett, hvadan och då Styrsö församling af Askims härad samt Öckerö församling af Vestra Hisings härad tillsammans utgöra ett särskildt länsmansdistrikt och alla öfriga härad utgöra hvar-dera ett, länet alltså är indeladt i 21 *länsmansdistrikt*.

I *ecklesiastikt* hänseende tillhör länet Göteborgs stift och indelas, oberäknadt garnisonsförsamlingen i Göteborg, i 40 pastorat, hvilka med skärgårdskapellen utgöra 99 församlingar, fördelade på 5 kontrakt eller prostier.

Länet är deladt i två *landstingsområden*, det ena innefattande Göteborgs stad med derunder lagda jordar och egendomar, det andra landsbygden och öfriga städer.

I afseende å *lagskipningen* är länets indelning så bestämd, att hvarterda fögderiet utgör en domsaga. Antalet af länets domsagor är således fortfarande fem; men genom Kungl. Maj:ts

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utgiver ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse.....	1-68.
1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.....	1.
Tab. A. Antal fångar i Göteborgs och Bohus läns cellfängelse, åren 1886-1890.....	3.
2. Invånare.....	4.
Tab. B. Antal uti kronohäktet i Uddevalla förvarade fångar jemte orsaken till fängslandet, åren 1886-1890.....	4.
Tab. C. Antal fångar i Svanesunds kronohäkte jemte orsaken till fängslandet, åren 1886-1890.....	4.
3. Näringar.....	5.
Tab. D. Egovidden och dess användande till särskilda odlingsföremål åren 1886-1890.....	5.
Tab. E. Utsäde och skörd åren 1886-1890.....	6.
Tab. F. Antal underhållna kreatur åren 1886-1890.....	6.
Tab. G. Försäljningsvärdet af hafsfisket åren 1886-1890.....	10.
Tab. H. Använda fartyg, fångst m. m. vid hafsfisket åren 1886-1890.....	10.
Tab. I. Minuthandel med och utskänkning af spirituösa drycker åren 1886-1890.....	11.
4. Kommunikationer och varuutbyten.....	12.
5. Kameralförhållanden.....	14.
6. Politi.....	16.
Tab. K. Antal vårdade, sjukplatser, underhållsdagar och kostnader vid Göteborgs hospital åren 1886-1890.....	18.
Tab. L. Inkomster och utgifter vid Göteborgs hospital åren 1886-1890.....	18.
Tab. M. Göteborgs och Bohus läns landstings inkomster och utgifter åren 1886-1890.....	19.
7. Länets städer och köpingen Lysekil.....	20.
Tab. N. Anmälda och upptäckta brott samt af polismyndighet handlagda mål i Göteborg, åren 1886-1890.....	21.
Tab. O. Göteborgs poliskår.....	22.
Tab. P. Göteborgs stads gator och vägar, åren 1886-1890.....	23.
Tab. Q. Arbeten, hvilka styrelsen öfver Göteborgs hamn- och elfarbeten låtit utföra, åren 1886-1890.....	24.
Tab. R. Göteborgs vattenledning åren 1886-1890.....	25.
Tab. S. Rörelsen vid Göteborgs jern- och metallvåg åren 1886-1890.....	26.
Tab. T. De hufvudsakligaste exportartiklarne från Göteborg, utom metaller, trävaror och spanmål, åren 1886-1890.....	27.
Tab. U. Importen af hufvudsakliga varuartiklar till Göteborg åren 1886-1890.....	27.
Tab. V. Vexelslut å Göteborgs börs.....	30.
Tab. X. Antal handlande i Göteborg åren 1886-1890.....	30.
Tab. Y. Fabriksrörelsen i Göteborg åren 1886-1890.....	31.

	Sid.
7. Länets städer och köpingen Lysekil (forts.).	
Tab. Z. Handtverkerierna i Göteborg åren 1886-1890.....	32.
Tab. Å. Minuthandeln med och utskänkning af brännvin i Göteborg försäljningsåren 1885-1890.....	33.
Tab. Ä. Göteborgs utskänkingsaktiebolags verksamhet från den 1 oktober 1885 till den 1 oktober 1890.....	34.
Tab. Ö. Göteborgs utskänkingsaktiebolags inkomster och utgifter åren 1886-1890.....	34.
Tab. Aa. Göteborgs postkontor åren 1886-1890.....	35.
Tab. Ab. Göteborgs telegrafstations verksamhet under åren 1886-1890.....	35.
Tab. Ac. Riksbankens afdelningskontors i Göteborg och Göteborgs enskilda banks hufvudkontors verksamhet åren 1886-1890	36.
Tab. Ad. Delar af Skandinaviska kreditaktiebolagets och Aktiebolaget Göteborgs köpmansbanks verksamhet åren 1886-1890.....	37.
Tab. Ae. Göteborgs intecknings-garanti-aktiebolags ställning vid slutet af åren 1886-1890.....	38.
Tab. Af. Aktiebolaget Göteborgs folkbanks verksamhet åren 1886-1890.....	38.
Tab. Ag. Göteborgs sparbanks samt Göteborgs och Bohus läns sparbanks verksamhet åren 1886-1890.....	39.
Tab. Ah. Pantlånerörelsen i Göteborg åren 1886-1890.....	39.
Tab. Ai. Göteborgs arbetareinstituts verksamhet åren 1886-1890....	46.
Tab. Ak. Uddevalla postkontors verksamhet åren 1886-1890.....	59.
Tab. Al. Sammandrag af taxeringslängderna för staden Kungälf åren 1886-1890.....	64.
Tab. Am. Sammandrag af 1890 års räkenskaper för Marstrands stad.	66.
Tab. An. Staden Strömstads ekonomiska ställning år 1890.....	67.
Tabellbilagor	69-94.
Tab. 1. Folkmängden i Göteborgs och Bohus län åren 1886-1890.....	69.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Göteborgs och Bohus län åren 1886-1890.....	70.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Göteborgs och Bohus län år 1890.....	71.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Göteborgs och Bohus län år 1890.....	72.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Göteborgs och Bohus län år 1890.....	72.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Göteborgs och Bohus län år 1890.....	75.
Tab. 7. Försäkringsinrättningarnes verksamhet, i Göteborgs och Bohus län åren 1886-1890.....	76.
Tab. 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jämförliga inrättningar i Göteborgs och Bohus län år 1890.....	78.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Göteborgs och Bohus län, som utgöres af Bohuslän och tre till det gamla Vestergötland hörande härad: Säfvedals, Askims och Östra Hisings, är beläget emellan 57° 33' 30" och 59° 6' 40" latitud samt 28° 46' 19" och 30° 5' 59" longitud, och gränssar i norr till Norge, i öster till Elfsborgs län, i söder till Hallands län och i vester till Kattegat och Skagerack. Arealen, som uppgifves af Statistiska Centralbyrån till 44·262 kvadratmil, deraf 34·6902 kvadratmil fast land, 8·2442 kvadratmil större och mindre öar och skär samt 1·3276 kvadratmil insjöar, har under femårsperioden undergått någon förändring, i det att genom Kungl. Maj:ts nådiga bref till Kungl. Kammarkollegium den 8 mars 1888 blifvit bestämdt, att skattehemmanen n:o 1—8 Skär-dal, om tillhopa 7 mantal, och n:o 1 Surte, om 1 mantal, samt skattelägenheterna n:o 1 Grenna, n:o 1 Kärrslyckan och n:o 2 Surte, kronolägenheten n:o 1 Stora Skogen och en lägenhet Caronsberg, hvilka alla förut i kyrkligt hänseende tillhört Skepp-landa pastorat af Elfsborgs län, men i alla andra afseenden Göteborgs och Bohus län, från och med år 1889 skola jemväl i kommunalt, administrativt och judiciellt hänseende tillhöra Elfsborgs län. Härigenom har länets yttne-håll minskats med omkring 9 kvadratkilometer.

Länet har fem *städer*, nemligen Göteborg, Kungälf, Marstrand, Uddevalla och Strömstad, alla med stapelstadsrätt, samt

en *köping*, Lysekil, och är indeladt i fem *fögderier*, nemligen Göteborgs, Inlands, Orusts och Tjörns, Sunnervikens samt Norrvikens, innefattande 20 härad, af hvilka Göteborgs fögderi utgör 4: Säfvedals, Askims samt Vestra och Östra Hisings; Inlands 4: Inlands Södre, Nordre, Torpe och Fräkne; Orusts och Tjörns 3: Orusts Östra, Orusts Vestra och Tjörns; Sunnervikens 5: Lane, Tunge, Stångenäs, Sörbygdens och Sotenäs; samt Norrvikens 4: Qville, Tanums, Vette, Bullarens. Lane härad är deladt i två länsmansdistrikt, men Hisings båda härad äro sammanslagna till ett, hvadan och då Styrsö församling af Askims härad samt Öckerö församling af Vestra Hisings härad tillsammans utgöra ett särskildt länsmansdistrikt och alla öfriga härad utgöra hvar-dera ett, länet alltså är indeladt i 21 *länsmansdistrikt*.

I *ecklesiastikt* hänseende tillhör länet Göteborgs stift och indelas, oberäknadt garnisonsförsamlingen i Göteborg, i 40 pastorat, hvilka med skärgårdskapellen utgöra 99 församlingar, fördelade på 5 kontrakt eller prostier.

Länet är deladt i två *landstingsområden*, det ena innefattande Göteborgs stad med derunder lagda jordar och egendomar, det andra landsbygden och öfriga städer.

I afseende å *lagskipningen* är länets indelning så bestämd, att hvarterda fögderiet utgör en domsaga. Antalet af länets domsagor är således fortfarande fem; men genom Kungl. Maj:ts

nådiga bref den 29 oktober 1886 hafva Göteborgs domsagas förut varande tre tingslag, nemligen Östra och Vestra Hising samt Askims och Säfvedals härads tingslag, blifvit förenade till ett, med gemensamt tingsställe i Göteborg. De fem domsagorna utgöra således numera tillsammans 12 tingslag med följande tingsställen, nemligen:

i Göteborgs domsaga: Göteborg. Ransakning med för brott häktade personer hålles å länsfängelset i Göteborg;

i Inlands domsaga: Kungelf för Södra härad, Smedseröd för Nordre härad, Holmen för Torpe härad och Grohed för Fräkne härad;

i Orusts och Tjörns domsaga: Svanesund;

i Sunnervikens domsaga: Uddevalla för Lane härad och Qvistrum för de öfriga fyra häraderna, hvilka bilda ett tingslag. Ransakningar med för brott häktade personer hållas å cellfängelset i Uddevalla;

i Norrvikens domsaga: Rabbalshede för Qville, Hede för Tanums, Östad för Bullarens och Strömstad för Vette härad.

Kungl. förordningen den 17 maj 1872 har vunnit tillämpning i 3 domsagor, nemligen i Göteborgs, Orusts och Tjörns samt Sunnervikens. Städerna hafva hvar sin jurisdiktion. Köpingen Lysekil lyder under landsrätt.

Länet utgöres dels af fastland och dels af en mängd större och mindre öar, holmar och skär, hvilka längs hela kustlinien åt Kattegat och Skagerack bilda en sammanhängande, betydande skärgård. Öfverallt skjuter grundberget — gneis och granit — i dagen, bildande mångfaldigt förgrenade bergutsträckningar och emellan dem talrika, oftast mycket fruktbara dalar. De högsta *bergskullarne* äro Björnepiken i Vette härad och Ejdebratten vid Bullarens gräns, med en höjd, den förre af 744 och den senare af 760 fot öfver hafsytan. Den förnämsta af länets dalar är den, som upptager Göta elf och som från Kungelf till Göteborg vidgar sig från 2,000 till 8,000 fot; dernäst *märkas* dalsträckningen från Saltkälleviken inåt Gesäters socken på Dalsland, 3½ mil lång, och dalen från Bullaren förbi Svarteborg till Gullmarsfjorden.

Talrika hafsvikar, här benämnda *fjor*dar, inskära flerstädes djupt i länet och omfatta stundom helt och hållet betydliga landsdelar. De viktigaste äro: Askimsfjorden, söder om Göteborg emellan fastlandet och Styrsö skärgård; Rifö-, Dana- och Elfvefjorden, bildande tillsammans inloppet från Kattegat vid Vinga till Göteborg; Sälöfjorden, vester om Hisingen; Marstrandsfjorden; Hake- och Hafstensunds-fjorden, emellan Inland och öarne Tjörn och Orust, utgörande tillsammans segelleden till Uddevalla, med en sammanhängande längd af mer än 30 minuter; Gullmarsfjorden med sina förlängningar Saltkälle- och Ferlefjorden, emellan Bokenäs och Stängenäs, omkring 16 minuter i längd; Abyfjorden, något kortare, emellan Stängenäs och Sotenäs; Sotefjorden med Bottnafjorden och Väderöfjorden, utefter Qville härad; Kosterfjorden, emellan Kosteröarne och fastlandet; Dynekilen, norr om Strömstad; Säckefjorden, emellan norska Hvalöarne och Vette härad; samt Svinesunds- och Idefjorden, hvilka senare utgöra gräns mot Norge.

Af större och mindre *vattendrag och insjöar* märkas: Göta elf, som genomskär en del af Inlands och Göteborgs fögderier och som, 2 mil ofvanför utloppet, vid Kungelf bildar två, ön Hisingen omgifvande, grenar, af hvilka den ene utlöper vid Ny Elfsborg i Rifö- och den andre, kallad Nordre elf, i Elfvefjorden;

Mölnalds ström och Säfveån, som med upprinnelse från Elfsborgs län leda sig, den förre öfver Mölnald, der den bildar ett större fall, genom Göteborgs stad, och den senare genom Partille socken, samt begge utfalla i Göta elf; Uddevalla- eller Bäfveån, som, vid länsgränsen, kallad Risån, har sin upprinnelse inom Forshälla socken, afleder Öresjöns vatten och utfaller vid Uddevalla; Örekilselven, som, kommande från Dalsland, genomlöper Sörbygdens och Tunge härad i Sunnervikens fögderi och nedanom Qvistrum utfaller i Saltkällefjorden; Vettelanda eller Källekindsån, som uppringer ur en mängd små sjöar och mossar på Löfverås- och Tormåserödsfjellen nära norska gränsen vid Idefjorden samt har sitt utlopp genom Strömsvattnet vid Strömstad; Kymeelf, som gifver utlopp åt de på Dalslandsgränsen belägna Kornsjöarne och, efter en sänkning af omkring 41 meter på en mil, utfaller i Bullaresjön; äfvensom följande insjöar, nemligen: Landvettersjön, Rådasjön, Stensjön och Delsjön, alla inom Göteborgs fögderi; Stora Hällungen inom Inlands fögderi; Grindsbys, Källungeröds och Röds sjöar i Orusts och Tjörns fögderi; Kärnsjön i Sunnervikens fögderi samt Norra och Södra Bullaresjöarne i Norrvikens fögderi.

Kärr och mossar finnas inom länet temligen talrikt.

I afseende å *jordmån* förekomma väsentliga skiljaktigheter, äfven inom hvarje fögderi. På sätt i föregående femårsberättelser meddelats, kan man dock anse lera och lermylla utgöra de rådande jordarterna. Undantag göra förnämligast: i Göteborgs fögderi Landvetters samt en del af Härryda och Råda socknar, der jordmänen består mest af sand och klapper samt hvad man kallar »ör»; i Inlands fögderi delar af Solberga, Romelanda, Vesterlanda, Ucklums och Hjertums socknar samt Fräkne härad, der de intill bergsträckorna belägna hemmanen i allmänhet hafva en svag, sandblandad jord; i Orusts och Tjörns fögderi, spridda ställen, hvarest förekomma sandblandad finjord och brännrot; i Sunnervikens fögderi mindre delar af Lane och Tunge härad, der sand och finjord förekomma, samt Sörbygdens härad, beläget till en del omkring 60 meter öfver hafvet och med ett i allmänhet hårdare klimat än de närmare saltsjön belägna delar af länet, och hvarest jordmänen mera allmänt är svagare, af mera sandig och fjällaktig beskaffenhet; samt i Norrvikens fögderi Bullarens härad och den del af Vette och Tanums härad, som gränsar derintill, och hvarest jordmänen allmänligast består af sand, fjäll- och myrjord.

I allmänhet har det visat sig, att jorden närmast intill hafskusterna har starkare alstringskraft, och att den åkerjord, som från äldre tider varit upptagen, innehåller god lera med svartmylla till matjord och grundlager af mergel. Ganska allmänt och ända till en mil från hafskusten och deröfver samt på till och med 500 fots höjd öfver hafsytan förekomma större och mindre bäddar af fossila snäck- och musselskal, delvis tillhörande ännu i hafvet förekommande blötdjursarter. Dessa i geologiskt afseende märkvärdiga snäckbankar hafva en ganska stor ekonomisk betydelse genom sin användbarhet såsom gödningsämne, hvartill också ortens jordbrukare mer och mer begagna dem.

Genom nådiga brefvet till Kungl. Kammarkollegium den 2 april 1886 har blifvit förordnad, att på ön Hisingen belägna, men förut i kommunalt hänseende till Ytterby socken hörande torpen under indragna militiebostället Castellegården: Gullstorp, Askekärr, Gullöslätt, Hamberg, Ramberg, Stora Slätten, Elfve-

kullen, Gullskog, Lilla Slätten, Tomtebacken, Rosenberg, Gullegrind, Nybygget och Lilla Gullöslätt, skola i kyrkligt hänseende öfverföras från Rödbo till Ytterby socken och förläggas från Vestra och Östra Hisings tingslag samt Askims, Hisings och Säfvedals domsaga till Inlands södra härads tingslag och Inlands domsaga.

Vidare har, till följd af nådiga brefvet till Kungl. Kammarkollegium den 30 juli 1886, den till indragna kronofogdebostället n:o 1 ett mantal Askim Knappegården hörande kronoängen n:o 6 Balltorp såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordboken blifvit öfverförd från Fässbergs till Askims socken.

Genom nådiga brefvet den 21 december 1883, angående lönerreglering för presterskapet i Morlanda pastorat i Orusts och Tjörns fögderi förordnades, att träda i kraft vid nästa ombyte af kyrkoherde i pastoratet, bland annat, att dåvarande komministerstjensten i Morlanda församling skulle indragas och en

kapellpredikant anställas i Mollösunds församling; att ön Skaftön med Fiskebäckskils och Grundsunds kapell samt öarne Jonsborg och Gåsö jemte öfriga vester om Skaftön belägna öar, holmar och skär skulle afsöndras från Morlanda församling och utgöra en särskild annexförsamling till pastoratet under namn af Skaftö församling med derstädes anställd komminister, men predikantsbefattningen i Grundsund indragas; att de delar af hemmanen Tängen och Hermanö, som icke redan tillhörde Mollösunds och Gullholmens kapellförsamlingar, skulle med tilltydande öar och skär tillhöra, det förra hemmanet Mollösunds och det senare Gullholmens församling, samt att till Karingöns kapellförsamling skulle räknas alla söder om Hermanö belägna öar och skär, hvilka icke tillhörde denna ö eller hemmanen å Orust; och har omförmälda reglering trädtt i verkställighet den 1 maj 1888.

Tab. A.

Antal fångar i Göteborgs och Bohus läns cellfängelse, åren 1886—1890.

Inkomne år	Fångar häktade för																																			
	Mord.	Mord-brand.	Mened.	Rån.	Dråp.	Foster-fördrif-ning och barna-mord.	Sedlig-hets-brott.	Våld-tägt.	För-falsk-nings-brott.	Olof-ligt till-grepp.	Bedrä-geri.	Hem-frids-brott.	Mis-handel, bruk af lifs-farligt vapen.	Våld å tjenste-män, föräl-drar, maka m. fl.	Rym-ning m. m.	Summa.	Hvaraf blifvit dömd till																			
																	Straff-arbete.		Fäu-gelse (ur-bota).																	
																	m.	q.	m.	q.																
1886	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	7	1	110	15	2	—	—	—	12	—	10	—	14	—	160	17	88	16	12	1
1887	1	—	3	1	—	—	1	—	—	5	2	—	—	—	—	—	13	—	98	9	—	—	—	—	8	—	9	—	12	—	148	15	86	13	15	—
1888	—	1	—	1	1	1	8	—	4	—	—	—	2	—	—	—	5	—	92	8	3	—	—	—	16	—	11	—	5	—	147	11	80	6	15	—
1889	2	—	1	—	—	—	—	—	2	1	—	1	—	—	—	—	5	—	103	15	3	—	5	—	24	—	8	—	9	—	162	17	94	15	23	—
1890	2	—	—	—	1	—	2	—	2	—	—	2	1	1	—	—	5	—	80	10	—	—	—	—	21	—	10	—	8	—	132	13	83	13	37	—
Summa	5	2	5	2	2	1	11	—	8	—	—	9	9	1	1	—	35	1	483	57	8	—	5	—	81	—	48	—	48	—	749	73	431	63	102	1

Inkomne år	Fängelsefångar inkomne för aftjenande af böter, ådömda för												Fångar häktade för						Barn.	Disci-plin-sol-dater.	Transport-fångar.	Summa fångar.						
	Snatteri.	Djur-plågeri.	Oloflig brän-vins-för-älj-ning.	Oloflig försälj-ning af vin och malt-dryc-ker.	Fylleri.	Diverse förseelser.	Summa.	Försvars-löshet, lösdrif-veri och bett-lande.	Hvaraf dömd till tvångsarbete enl. lagen d. 12 juni 1885.																			
									Förut hållne till straff-arbete.	Förut icke hållne till straff-arbete.																		
											m.	q.	m.	q.														
1886	11	3	21	—	5	1	2	6	1,244	77	715	16	1,998	103	169	40	38	1	62	22	1	1	33	236	12	2,597	173	2,770
1887	11	1	35	—	2	1	5	16	1,343	70	758	18	2,154	106	152	25	27	3	51	8	3	—	28	311	10	2,796	156	2,952
1888	19	6	32	—	2	1	3	10	1,166	64	789	19	2,011	100	177	26	40	3	58	13	2	4	25	280	10	2,642	151	2,793
1889	16	—	34	—	—	—	3	14	1,276	62	730	2	2,059	78	163	24	38	2	63	15	2	4	38	278	22	2,702	145	2,847
1890	14	—	51	—	1	—	4	11	1,686	58	711	23	2,467	92	138	24	29	4	47	13	—	—	44	255	6	3,036	135	3,171
Summa	71	10	173	—	10	3	17	57	6,715	331	3,703	78	10,680	479	799	139	172	13	281	71	8	9	168	1,360	60	13,773	760	14,533

Anm. Af hela antalet fångar 14,533, hafva genom födelsen tillhört: Göteborgs och Bohus län 8,369, Elfsborgs län 2,862, öfriga delar af riket 3,064 samt utlandet 238, sålunda fördelade på olika år, för Göteborgs och Bohus län: 1,574 år 1886, 1,762 år 1887, 1,522 år 1888, 1,657 år 1889 och 1,854 år 1890; för Elfsborgs län: resp. 502, 533, 576, 596 och 655; för öfriga delar af riket: resp. 664, 618, 629, 535 och 618 samt för utlandet: resp. 30, 39, 66, 59 och 44. — Antalet vid 1890 års slut qvarvarande fångar utgjorde 65.

2. Invånare.

Folkmängden inom länet, den kyrkoskrifna, utgjorde år 1890, enligt hvad **tabell 1** utvisar, tillsammans 297,824 personer, hvaraf 180,507 tillhörde landsbygden och 117,317 städerna. Då länet numera har ett yttnehåll af omkring 42 kvadratomil (fastland och öar), komma således på hvarje kvadratomil 7,091 invånare.

Vid 1885 års slut utgjorde den kyrkoskrifna befolkningen i länet tillsammans 281,001 personer, af hvilka 177,952 tillhörde landsbygden och 103,049 städerna. Folkmängden har således under de senaste fem åren ökat med 16,823 personer, eller 5.98 procent, hvaraf å landsbygden 2,555 personer, eller 1.4 procent, och i städerna 14,268 personer, eller 12.2 procent. Under den föregående femårsperioden ökades folkmängden med 19,887 personer, eller 7.6 procent. Den relativt mindre folkökningssiffran under nu ifrågavarande femårsperiod har sin orsak dels deri, att den ofvannämnda delen af Nödinge socken numera förlagts till Elfsborgs län och dels i den på senare åren tilltagande utvandringen till Amerika.

Emellan antalet af kyrkoskrifna och mantalsskrifna invånare råder fortfarande ej obetydlig skilnad, hvilken är störst för Göteborg och der härleder sig från omständigheter, hvilka beröras härnedan i redogörelsen för staden.

Beträffande det *sedliga* tillståndet inom länet är man, dess bättre, berättigad fälla det allmänna omdöme, att brottens antal betydligt aftagit, att lönkrögeri numera endast sparsamt förekommer, samt att superiet i väsentlig mån minskats såväl i städerna, hufvudsakligen till följd af den der oförtrutet pågående

verksamheten för nykterhetens befrämjande, som äfven och i synnerhet å landsbygden, der den förbättrade skolundervisningen i detta hänseende utöfvar ett välgörande inflytande.

Angående de i länets cellfångelse och kronohäkten under perioden förvarade fångar redogöres i *tabell A* (sid. 3), samt nedanstående *tabeller B och C*.

Någon egendomlighet i *klädedrägter* och *folknöjen* förefinnes icke inom länet.

De i förra femårsberättelsen omförmälda, i stället för förutvarande skarpskytteföreningar uppkomna, *skyttegillen* hafva under femårsperioden ökat i antal, och intresset för detta slags idrott

Tab. C. Antal fångar i Svanesunds kronohäkte jemte orsaken till fängslandet, åren 1886—1890.

År.	Dråp.	Barnamord.	Miss-handel.	Väld.	Hemfridsbrott.	Stöld.	Snatteri.	Bedrägeri.		Bristande tillgång till böter.		Summa fångar.	
	m.	q.	m.	m.	m.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.
1886.....	—	—	—	1	2	—	1	—	—	31	1	34	2
1887.....	—	1	—	4	—	—	—	—	—	21	—	25	1
1888.....	—	1	—	—	—	1	—	—	—	25	1	26	2
1889.....	—	—	2	—	—	—	1	2	2	17	—	21	3
1890.....	2	—	—	—	—	1	—	—	—	14	—	17	—
Summa	2	2	2	5	2	2	2	2	2	108	2	123	8

Tab. B. Antal uti kronohäktet i Uddevalla förvarade fångar jemte orsaken till fängslandet, åren 1886—1890.

År.	Förskring- ring af allmänna medel.		Hors- brott.		Mord- brand.		Mord.		Dråp.		Poststöld.		Rån.		Barna- mord.		Fosters- läggande å lön.		Förfalsk- nings- brott.		Stöld.		Bedrä- geri.		Snatteri.		Oredlig- het mot borge- närer.		
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	
1886.....	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	15	1	—	—	—	—	—	1	—
1887.....	—	—	2	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	—	17	2	—	—	1	1	2	—	—
1888.....	2	—	1	—	5	1	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	—	18	3	1	—	—	—	—	—	—
1889.....	2	—	1	1	2	—	4	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—	4	2	—	15	1	2	1	—	—	—	—	1
1890.....	—	—	1	1	—	—	1	—	2	—	2	—	1	—	—	1	—	—	—	—	12	3	1	1	3	—	—	—	—
Summa	4	—	5	2	27	1	9	—	4	—	3	—	2	—	—	2	—	12	14	—	77	10	4	2	4	1	3	1	1

År.	Miss- handel.		Hem- fridsbrott.		Brnk af lifsfarligt vapen.		Tidelags- brott.		Mened.		Brott mot offentlig myndig- het.		Falsk angif- velse.		Vållande till eld- skada.		Ransak- nings- fångar.		Försvars- löse kring- strykare.		Bötfälde.		Barn, som åtföljt föräl- drarne.		Summa fångar.			
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.
1886.....	4	—	2	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	4	—	155	—	—	—	211	5	—	—
1887.....	17	—	4	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	7	1	17	3	178	1	—	—	264	10	—	—
1888.....	13	—	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—	15	—	149	9	—	2	221	16	—	—
1889.....	7	—	4	—	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	8	1	6	—	111	6	—	—	171	17	—	—
1890.....	10	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	9	—	12	—	159	4	—	—	217	11	—	—	
Summa	51	—	12	—	10	—	2	—	2	—	2	—	2	—	1	41	2	54	3	752	20	—	2	1,084	59	—	—	

synes vara i tilltagande. Vid slutet af år 1890 funnos inom länet följande skyttegillen, nemligen: Göteborgs, Uddevalla, Vikingens, Orusts Norra, Orusts Vestra, Tjörns härads, Morlanda, Munke-dals, Inlands Torpe, Inlands Nordre, Harestads, Grebbestads, Fjellbacka samt Stångenäs och Sotenäs härads, hvilka alla erhållit årliga understöd från anslaget till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

Under år 1889 stiftades inom Göteborgs skyttegille till minne af Eders Kungl. Maj:ts 60-åriga födelsedag en s. k. *ran-*

dringspokal, med ändamål att åstadkomma täflan ej mindre emellan de olika skyttegillena och jägaresällskapen inom riket än äfven emellan dessa och de till armén hörande regementen och kårer, sålunda att hvarje skyttegille, jägaresällskap, regemente eller kår egde utse 10 skyttar, som å en för alla gemensam dag årligen skulle täfla om, hvilketdera skyttegille, sällskap, regemente eller kår vandringspokalen under nästa år skulle tillhöra. Stiftelsen omfattades med lifligt intresse och pokalen eröfrades år 1889 af Göteborgs skyttegille samt år 1890 af Brattfors skyttegille.

3. Näringar.

Jordbruket är fortfarande länets hufvudnäring och har under femårsperioden gått framåt, hvartill flere orsaker samverkat, såsom dels att skörden numera till stor del användes till kreaturens utfodring, hvarigenom icke blott större mjölkafkastning uppkommer, utan också en rikligare och kraftigare gödning kommer jorden till godo, och dels att i följd af det rikliga sillfisket ett billigt gödningsämne kunnat erhållas. Jordens brukningssätt är fortfarande ungefär detsamma som förut. Täckdikning af jorden förekommer visserligen mera allmänt, men ofta ofullständigt till följd af bristande insigter. Hafre är fortfarande hufvudsädet, men odlingen af vintersäd är något i tilltagande och foderväxter odlas numera rätt betydligt. Bruket af förbättrade jordbruksredskap gör sig alltmera gällande.

Ladugårdsskötseln har under femårsperioden vunnit en ej obetydlig grad af utveckling, framför allt derigenom, att jordbrukaren alltmera kommit till insigt om fördelen af att genom rikligare utfodring och omsorgsfullare skötsel af mjölkdjuren förskaffa sig en såväl till kvantitet som kvalitet bättre mjölkafkastning. Visserligen hafva de priser, mjölken betingat, varit jemförelsevis låga, men detta har haft till följd, att allmogen börjat inse nyttan af att sjelf förädla sin mjölk genom att tillverka smör samt uppföda kalvar och svin. Hushållningssällskapet har i ganska stor utsträckning tillhandagått länets jordbrukare med utlemnande på billiga villkor af lån för anläggande af distriktsmejerier, och dylika mejerier hafva inrättats till stort antal i skilda delar af länet.

Trädgårdsskötseln har gjort endast obetydliga framsteg, ehuru Hushållningssällskapet fortfarande genom sin länsträdgårdsmästare lemna undervisning i trädgårdsskötsel åt dem, som dertill anmält sig, och dessutom i någon mån beredt tillfälle att för billigt

pris inköpa träd och buskar. Det är dock att hoppas, att Hushållningssällskapet bemödande på detta område skall krönas med allt bättre framgång. I trakten omkring Göteborg idkas köksträdgårdsodling i rätt stort omfång och, såsom det synes, med god fördel.

En *länssagronom* är fortfarande anställd af Hushållningssällskapet, och har han, förutom till vanliga agronomiska förrättningar, varit mycket anlitad för anläggning af rörbrunnar, hvartill Hushållningssällskapet lemnat bidrag och hvilka varit till stor fördel för jordbrukaren.

För kontroll af i handeln förekommande frö har anslag årligen lemnats af Hushållningssällskapet.

Med ledning af de från Hushållningssällskapet till Kungl. Statistiska Centralbyrån afgifna uppgifter hafva följande tabeller blifvit uppgjorda: *tabell D* (här nedan) om *egoviddens och dess användande till särskilda odlingsföremål*; *tabell E* (sid. 6) om *utsäde och skörd*; samt *tabell F* (sid. 6) om *underhållna kreatur*.

Vid länets lägre *landtbruksskola* å Vrem har det antal lärlingar, som under åren 1886—1890 fullständigt genomgått en tvåårig kurs, uppgått sammanlagdt till 36.

Hästafveln står på samma ståndpunkt som under föregående period. Till dess förbättrande hafva dels på skilda orter inom länet varit utstationerade, Hushållningssällskapet tillhörige och af premieringsnämnden godkände, beskillare, dels på Hushållningssällskapets bekostnad införskrifvits föl af ardenerras, som derefter försålts å auktioner inom länet. Äfven *nötkreatursafveln* har på liknande sätt uppmuntrats genom inköp och försäljning af djur af framstående raser, företrädesvis ayrshireras, samt genom premieringar, som företagits under de två sista åren

Tab. D.

Egoviddens och dess användande till särskilda odlingsföremål åren 1886—1890.

År.	Hela egovidden. Hektar.	Deraf (hektar)				Hektar odlad egovidd använd till								
		Träd-, humle- och kålgård.	Åker och annan odlad jord.	Naturlig äng.	Skog- bärande mark.	Höstsäd.	Vårsäd		Potatis.	Andra rot- frukter.	Spånads- växter.	Gräs och andra foderväxter till		Träde.
							stråsüd.	balj- växter.				bete.	skörd.	
1886.....	490,602	773	96,690	14,898	96,600	9,588	44,103	4,175	4,300	180	—	2,049	23,142	8,719
1887.....	445,080	764	100,592	11,494	113,135	10,472	46,395	3,728	4,291	146	—	2,441	23,994	9,125
1888.....	445,080	764	100,592	11,494	113,135	10,522	45,825	3,477	4,428	129	—	2,645	24,501	9,065
1889.....	443,840	756	100,424	11,468	114,480	10,443	45,207	3,228	4,624	148	—	2,440	25,298	9,036
1890.....	453,840	776	100,424	11,468	115,714	10,404	45,051	3,214	4,633	152	16	2,721	25,326	8,907

i perioden. Af enskild person har införskrifvits en större hjord af jerseydjur.

I afseende å *veterinärväsendet* har den förändring skett under denna femårsperiod, att veterinärdistriktens antal ökats från 6 till 8, med af Hushållningssällskapet aflönade distriktsveterinärer. Någon anmärkningsvärd sjuklighet har icke under denna tid förekommit bland husdjuren, om man undantager att en, »influensa» liknande, sjukdom var mycket allmän under år 1890 bland hästar i länets södra del.

Till uppmuntrande af *biskötsel* hafva understöd lemnats dels till personer, som åtnjutit undervisning häruti, dels till medelösa biodlare.

Skogsodlingen fortfar oförminskad inom länet, tack vare det kraftiga understöd, hvilket lemnas af Hushållningssällskapet, som kostnadsfritt utdelar skogsfrö och plantor samt lemnar sakkunnigt biträde vid skogsodlingen. Derjemte verkställer sällskapet skogsodling såväl å egna marker som på kalmarker, hvilka öfvertagits på 25-årig disposition. Vid slutet af år 1890 disponerade Hushållningssällskapet, inberäknadt egna skogsegendomar, omkring 6,000 hektar utmark. Sammanlagdt hafva genom sällskapet årligen i medeltal blifvit använda omkring 3,000 kilogram skogsfrö och 2 millioner plantor, hvarmed omkring 4,500 hektar årligen ansetts blifva skogsodlade. Antalet af requirenter, som erhållit biträde för skogsodling, har under femårsperioden stigit från 500 till nära 900 om året.

Tillgången på ved till *bränsle* är inom många delar af länet otillräcklig, men ersättes till någon del af torfmossar, hvarförutom icke obetydligt med stenkol användes af befolkningen i kustsocknarne.

Med undantag af den sedan gammalt befintliga tillverkningen af laggkärl och enklare trä saker, som förefinnes i Landvetters och Härryda socknar, idkas ej några *handaslöjder* annat än till husbehof. Undervisning i slöjd har dock lemnats i en stor del af länets folkskolor af folkskolelärare, som på bekostnad af Hushållningssällskapet erhållit undervisning vid slöjdlärarseminariet vid Näås.

Jagtvården inom länet har på sista tiden förbättrats, hvar till i hög grad bidragit den omständigheten, att en stor del af de privata jagtmarkerna numera upplåtits på arrende åt verkliga jägare, hvilka bedrifva jagten på ett rationellt sätt och bemöda sig om vildtstammens bibehållande och förökning. Inom länet befintliga tvenne jagtforeningar verka äfven framgångsrikt för jagtvårdens förbättrande.

Länets landsting har för hvarje dödad räf utbetalt 3 kronor. Af länets hushållningssällskap hafva i premie för hvarje dödad

berguf betalats 3 kronor och för hvarje dödad dufhök 2 kronor, hvarjemte jagtforeningarne betalt premier för dödande af kråkor.

Enligt kungl. kungörelsen den 30 december 1884 har all jagt å elg och rådjur inom Göteborgs och Bohus län varit förbjuden under åren 1885—1889, och genom kungl. kungörelsen den 31 december 1889 har stadgats, att under fem år, räknadt från och med år 1890, all jagt efter rådjur skall vara förbjuden och jagt efter elg vara tillåten endast under tiden från och med den 16 till och med den 30 september.

Enligt kungl. kungörelserna den 18 december 1885 och den 21 februari 1890 har all jagt å ejder inom Bohuslän förbjudits under åren 1886—1892.

Bland de skadliga *roffljuren* är räffen fortfarande talrikast, och han gör onekligen den största skadan å såväl de mindre husdjuren som det matnyttiga vildbrådet. Orsaken till detta skadedjurs rikliga förekomst inom Bohuslän torde åtminstone delvis vara att söka i räffens förkärlek för fisk, hvarå han vid kusten, i synnerhet under vintern, har riklig tillgång. Han förföljes emellertid ganska strängt såväl genom jagt som medelst utläggande af med stryknin förgiftade lockbeten. Lodjur uppträda undantagsvis på vissa ställen inom Bohuslän. Särskildt år 1888 fälades inom länet 5 sådana djur, för hvilka skottpenningar utbetalades af statsmedel.

Bland de större *roffoglarne* förekommer dufhöken talrikt och bergufven är äfven ganska allmän. Dessa båda fogelarter föröfva å det matnyttiga vilda mycket stor skada, synnerligast å de stora kala fjällen, der vildbrådet är i saknad af erforderligt skydd.

Elgen har de senare åren varit stadd i jemn förökning, synnerligast i länets norra och nordöstra, mera skogrika delar. Äfven *rådjuret* har, tack vare en långvarig fridlysning, förökat sig i hög grad och förekommer numera ganska allmänt, särskildt i länets södra del. Tillgången å *hare* är rätt god.

Tab. F. Antal underhållna kreatur åren 1886—1890.

År.	Hästar.		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt.	Får.	Svin.	Höns.
	Öfver 3 år.	Under 3 år.							
1886.....	23,312	2,574	1,787	2,299	56,138	22,550	37,297	16,528	?
1887.....	21,139	2,254	1,322	1,195	49,389	15,445	22,176	15,525	?
1888.....	21,542	2,110	1,268	1,296	51,940	16,206	21,557	15,374	206,850
1889.....	21,102	2,039	1,115	947	49,859	13,494	18,107	14,854	206,335
1890.....	21,196	1,881	1,084	925	50,794	15,107	19,419	14,515	211,551

Tab. E.

Utsäde och skörd åren 1886—1890.

År.	Utsäde, i hektoliter.									Skörd (utan afdrag af utsädet), i hektoliter.									
	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Bönor.	Vicker.	Potatis.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Bland-säd.	Ärter.	Bönor.	Vicker.	Potatis.	Andra rotfrukter.
1886.....	3,145	21,639	19,988	163,184	2,567	1,993	12,810	2,159	75,422	24,362	183,217	155,090	1,007,046	19,453	13,040	93,755	11,865	707,207	52,385
1887.....	2,594	23,969	18,126	179,917	2,604	1,852	9,502	2,173	85,443	22,246	231,969	110,634	918,615	15,131	8,930	40,145	5,963	830,019	42,004
1888.....	2,479	24,031	17,497	175,730	3,410	1,783	8,859	2,342	87,331	18,363	181,773	122,360	1,146,553	25,209	4,967	27,339	1,202	562,879	50,639
1889.....	2,404	24,544	17,588	167,206	3,632	1,967	8,281	1,807	90,613	16,947	184,734	102,175	730,147	19,648	5,803	25,832	1,439	905,644	64,239
1890.....	2,427	24,444	17,305	166,655	3,654	1,844	8,386	1,866	90,072	13,841	181,714	112,875	943,576	24,909	8,815	45,076	1,498	294,525	64,066

Tjädern förekommer egentligen endast i länets norra del och äfven här sparsamt. *Orren* finnes deremot i de flesta delar af länet. Tillgången å *rapphöns* är i allmänhet god, ehuru stammen något minskats af otjenlig väderlek under våren 1890. Tillgången å *gräsand* och *beckasin* synes vara i jemn återgång.

Hvad *ejdern* angår, har densamma, tack vare den långa fullständiga fridlysningen, förökats sig i hög grad och nästan förlorat sin naturliga skygghet, så att han utan rädsla vistas i människans omedelbara närhet. Önskligt vore, att skärgårdsbefolkningen, mer än hvad nu är fallet, lärde sig uppskatta och draga nytta af denna fogelart genom en rationellt bedrifven duntägt. Mången skulle härigenom kunna bereda sig en ganska afsevärd biinkomst. Först när skärgårdsbefolkningen lärt sig inse detta, torde fridlysning af denna fogelart blifva obehöflig.

Sjöfarten synes, hvad segelfartyg beträffar, vara i aftagande. Orsakerna härtill äro dels de under senare åren rådande ogynsamma fraktkonjunkturerna och dels den ständiga tillökning i antalet ångfartyg. Under det att antalet i länet hemmahörande fartyg år 1885 utgjorde 763, uppgick antalet sådana vid slutet af år 1890 till endast 738. En stor del af den manliga befolkningen i länets kustsocknar har dock sin utkomst genom utrikes sjöfart.

Skepps- och båtbyggeri utöfvas fortfarande flerstädes inom länet, dock endast undantagsvis för byggande af större fartyg, för hvilka, enligt hvad i det föregående är nämnt, finnes föga lönande användning.

Någon *bruksrörelse* i egentlig mening finnes icke inom länet.

Stenhuggerirörelsen fortgår i ökad omfattning, hufvudsakligen inom Stångenäs och Sotenäs härad i Sunnervikens fögderi samt inom Vette härad af Norrvikens fögderi. Tillverkningen utgöres hufvudsakligen af gatsten, som mestadels utskeppas till Tyskland. Inom Stångenäs härad sysselsattes vid denna handtering en arbetsstyrka af omkring 600 personer. Inom Sotenäs härad står ännu Malmöns stenhuggeri, som eges af firman C. A. Kullgrens enka i Uddevalla, främst, åtminstone beträffande större och dekorativa arbeten, de senare särskildt af polerad granit.

Handel. Antalet af dem, som å landet idka grosshandel eller försälja varor i bod eller från annat upplagsställe, utgjorde år 1890 538, deraf 94 kvinnor; och voro hos desse handlande anställda 318 personer, deraf 52 kvinnor. Bevillingen för samma år var 3,300 kronor 39 öre, hvaraf således i medeltal på hvarje handlande belöpa 6 kr. 13 öre. Då folkmängden å landsbygden i länet vid slutet af år 1885 utgjorde 177,952 personer och vid samma tid funnos 506 landthandlare, har antalet af de senare under nu ifrågakvarande period ökats ungefär i förhållande till folkmängden.

På grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 23 september 1887, angående ändring i vissa delar af nådiga förordningen den 18 juni 1864 om utvidgad näringsfrihet, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelat tillstånd åt följande antal personer att under nedannämnda år inom länet kringföra varor till salu annorledes än å marknad (s. k. gårdfarihandel), nemligen 119 personer år 1888, 94 år 1889 samt 63 år 1890.

Antalet af dem, hvilka under samma tid anmält sig till erhållande af tillstånd att å viss uppgifven plats idka s. k. realisation, utgjorde endast 2, nemligen 1 år 1888 och 1 år 1890.

Från den 1 juli 1888, då lagen angående handelsregister, firma och prokura började tillämpas, till 1890 års slut hade till

införande i handelsregistret anmält sig 28 aktiebolag, 34 andra bolag och 738 enskilda näringsidkare.

Af *handtverkare och idkare af handteringar* uppgick antalet år 1890 till 231 män och 15 kvinnor, hvilka sysselsatte 311 arbetare, hvaraf 42 kvinnor.

Beträffande en af länets för närvarande viktigaste näringsgrenar, *hafsfisket*, märkes:

1:o. *Storsjöfisket.* Länets sydligaste skärgårdar (Styrsö och Öckerö socknar) hafva fortsatt sitt vanliga backefiske innanför Skagen med 2 å 3 fiskeresor i veckan. För tiden från den 1 april till den 1 oktober sammanräknas i hithörande tabeller detta fiske, likasom af gammalt skett, med det egentliga storsjöfisket; för den öfriga delen af året inräknas det i vinterfisket. Några af hithörande fiskelägen hafva i senare tid upphört idka backefiske under somrarna och egna sig då hellre åt drifgarnsfisket efter makrill.

Det egentliga storsjöfisket har idkats från fiskelägen på kusten i öfrigt upp till Hunnebostrand och på de gamla fiskeplatserna, Jutska revet samt utanför Norge på Tampell och Nordvestbugten och dessutom vid Shetland, första gången besökt af bohuslänskt fiskefartyg år 1884. Fisket vid Shetland har gifvit ett resultat ungefär lika med de bättre fångsterna på de andra platserna. Man har der fiskat endast 8 å 9 mil från land. Föga tid har således åtgått till in- och utsegling, och fisken har till större delen sålts färsk på Shetland. Endast sista fångsten har medtagits till hemorten.

Sedan år 1887 har det blifvit brukligt, att storsjöfartygen redan med ingången af augusti sluta backefisket för att intill slutet af september eller något längre dörja makrill på Nordsjön, mest på Nordvestbugten. Detta fiske sammanräknas med det öfriga makrillfisket.

Ett bolag i Göteborg inköpte år 1888 en fiskeångare af jern från England och använde den under trenne somrar till bankefiske. Ändamålet var mindre egen vinst, än att genom försök utröna, huru vid användande af ångfartyg i vårt storsjöfiske fiskeresorna och försäljningen borde lämpligast ordnas och att visa allmänheten fördelen af snabbhet i fiskens ilandförande. Ångaren gjorde goda fångster, men var icke stor nog för de aflägsnare fiskeplatserna.

Af värde för Bohusläns fiskeflotta är, att fiskare, följande det exempel, som år 1884 gafs dem af enskild person, sjelfve börjat inköpa snällseglande engelska fiskekuttrar. Tre sådana inköptes åren 1887—1888 af fiskarelag på Gullholmen och tre år 1891 af lag från Grundsund. Till storsjöfiske hafva hittills två blifvit använda. I den män fiskarena blifva allmänare förtrogna med det fiskesätt, som tillhör kuttertypen, är det att vänta, att dessa snabba och goda fartyg skola blifva mera använda till storsjöfiske, och att deras antal kommer att ökas.

I storsjöfisket har under denna femårsperiod ingen förlisning inträffat.

2:o. *Makrillfisket.* Makrill har fiskats med drifgarn under somrarna i Kattegat och Skagerack af båtar från nästan hela kusten. De, som bo söder om Bovallstrand, fiska emellan Vinga och Hållö, dock så, att man icke aflägsnar sig från hemorten mer än nödigt. Garnfiskare från 8:de distriktet (Bovallstrand—Hafstensund) fiska dels S.V. och V. från Kungshamn, dels utanför Väderöarne och Koster.

Med rännörj har fiskats under somrarnes senare hälft utanför svenska kusten.

Båtar hemmahörande i 9:de distriktet (Hafstensund—Vagnerberget) hafva idkat detta fiske både vid hemorten och utanför norska kusten till Kristiansand. I samma distrikt hafva äfven nyttjats fasta garn för inomskärsfiske efter makrill, ett fångst-sätt som på den öfriga kusten mindre förekommit.

Under den tid, här afhandlas, hafva med hvarje år allt flere egnat sig åt dörjfske på Nordsjön under sensommaren. Det är i synnerhet storsjöfartyg, som från år 1887 på detta sätt använda augusti och september, således sista delen af deras vanliga fisketid. Detta dörjfske på Nordsjön är ett anmärkningsvärdt framsteg.

Den makrill som fiskas söder om Kristiansand, hemföres färsk. Färsk nyttjas den inom landet eller exporteras till Norge, England, Danmark och Tyskland. En stor del af den, som sändes isad till Norge, saltas der och skeppas sedan till Amerika. En del makrill saltas i hemorten, mest för inhemsk förbrukning. Något deraf har exporterats direkt till Amerika.

Den makrill, hvilken såsom ofvan nämndes, fiskas af storsjöfartygen på Nordsjön, saltas om bord och säljes i, nära vid fiskeplatserna belägna, norska hamnar, hvarifrån den föres till Amerika. Den är stor och fet, och betalningen är betydligt högre än för annan makrill. Afsättningen på Amerika direkt eller, oftare, genom norsk mellanhand är en nyhet.

3:o. *Vinterfisket.* Deltagandet i egentligt vinterfiske är och kan icke vara stort numera till följd af sillfisket. Undantagandes vid kustens sydligaste del med dess goda tillfälle till afsättning för färsk fisk i Göteborg har endast ett mindre antal däckade båtar varit sysselsatt i detta fiske. Man föredrar att vintertiden använda däcksbåtarna för silluppköp. Af öppna båtar hafva deremot flere gått på fiske med vinterbackor. Fisket har pågått mest strax före vintersillfisket och närmast efter detsamma.

De fiskelägen, från hvilka vinterfiske nu för tiden mest idkas, äro: 1) Vrångö, Donsö, Fotö, Hönö, Knipplan, Rörö; 2) Åstol, Dyrön; 3) Tjörnekalf, Klädesholmen, Kyrkesund; 4) Mollösund; 5) Karingön, Helleviksstrand; 6) Stocken, Råön; 7) Tängen, Smögen, Hunnebostrand.

Utom långa, torsk, hälleflundra och kolja, som i allmänhet uppnått höga priser, har under de tvenne senaste vintrarne och i synnerhet under den sista (1890—91) erhållits mycket gråsej. Dess försäljningsvärde har upptagits särskildt på den förra af hithörande tabeller.

4:o. *Sillfisket.* Det stora sillfisket har under alla fem åren varit rikligt. Fångstens försäljningsvärde har dock, såsom vanligt vid i synnerhet detta fiske, varit mycket vexlande. Detta beror icke blott af fångsternas storlek, utan äfven af flere andra, likaledes vexlande omständigheter, hvaribland väderleken, det sätt hvarpå sillen för tillfället stöter till kusten, och andra länders sillfisken hafva stort inflytande. Största fångsten gjordes 1889—90, största bruttoinkomsten gaf fisket 1890—91.

Sillen fiskas med alla slag af för sådant fiske uppfunnen redskap, land- och snörpvadar, sätt- och drifgarn, hvardera redskapen använd i de förhållanden och under de tider, för hvilka erfarenheten visat den vara lämpligast. Snörpvadarna hafva dock under de sista åren haft ringa användning och derfor kommit mycket ur bruk.

Fisket börjar numera hvarje år med drifgarnsfångsten emellan Marstrand och Nidingen, vanligen under september och oktober, ibland (år 1889) äfven under augusti. Sådant drifgarnsfiske efter sill hade före denna femårsperiod icke varit i någon större användning, men har derunder idkats med stigande framgång. Afsättningsförhållandena för detta nya fiske under jernförelsevis blid väderlek hafva också småningom stadgat sig, hvartill vestkustbanan väsentligt bidragit. Till stor del exporteras drifgarns-sillen till Tysklands rökerier, äfven har deraf rökts inom länet för England. I Sverige konsumeras den helst färsk eller saltad. Största fångsten göres under vintern med landvadar och sättgarn.

Fiske med sättgarn under vintern blef med år 1886 allmänt, i det att detta då började nyttjas äfven af de fiskeridistrikt, 2:a, 3:e, 4:e och 5:e, som icke förut tilllegnat sig detsamma.

Garnfiskares inkomst är ingalunda så stor, som man skulle kunna tro af garnens hastigt stigande antal och det högre pris, garnsill alltid betingar i jämförelse med vadsill. En garnbåts fångster äro nemligen mycket mindre än ett vadlags, men det är billigare att utrusta sig till garnfiskare än att erhålla del i sillvad, och garnfisket är dessutom mindre beroende af lyckträff.

Kollisioner mellan olika vadlag under fiske äfvensom mellan vadlag och garnfiskare eller garnfiskare inbördes hafva stundom förekommit. Sådana tvister hafva någon gång måst slitas genom rättgång, men i de flesta fall hafva de bilagts derigenom, att den hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande anstälde fiskerintendenten upplyst fiskarena om det förfarande, som skolat följas såsom varande i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts befallning i nådigt bref den 30 december 1884.

Många kust- och skärgårdsbor, deribland äfven sådana, som eljes äro fiskare, hafva likasom under sillfiskets föregående år seglat omkring såsom silluppköpare, för att sedan afsätta sina sillaster till dem, som drifva handeln i parti på in- eller utlandet. Af vadfiskarena köper partihandlaren ofta direkt ett eller flere vadstäng.

De penningar, som genom sillfiskets afkastning hafva tillflutit länets fiskare och salteriidkare, hafva uppgått till betydliga belopp och hafva användts klokt: till förvärfvande af nya båtar, till inköp af ny fiskeredskap, till uppförande af allt flere salterier, samt till hemmens förbättrande.

Den 27 december 1886 utfärdade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ordningsstadga för sillfisket inom Marstrands hamnområde och för packningen af färsk sill derstädes, hvilket visat sig särskildt nödigt på grund af det ofta lifliga fisket i Marstrands hamn och den myckna rörelsen der af fiskarebåtar och uppköpare.

Den på kusten under vintrarne stationerade örlogsångaren har lemnat ett mycket gagnande biträde åt fiske- och fraktbåtar vid grundstötningar, förlisningar eller seglationshinder genom islägg.

För sillsaltningens främjande hölls ett möte af salteriidkare i Göteborg år 1886 under april månad. Mötet var talrikt besökt, varade tvenne dagar, och i förening dermed förekom en utställning af saltad bohussill.

För samma ändamål har äfven verkats på flere andra sätt. Undervisning i den skotska metod, som är att använda för export af salt sill till Tyskland och Ryssland, har lemnats åt dem, som så önskat, genom införskrifne skotske sillsaltare, s. k. coo-

pers, under året 1889—90 på Hushållningssällskapets bekostnad och under året 1890—91, då antalet coopers ökades, dels för af Hushållningssällskapet anslagna medel, dels genom af Eders Kungl. Maj:t i nåder beviljad statsbidrag.

Bland länets salteriiddkare har, genom en af fiskeriintendenten utgifven skrift, kännedom spridts om de fordringar, som i de ryska östersjöprovinserna ställas på saltad sill, som dit införes.

Samme tjänsteman har, efter under år 1890 på Hushållningssällskapets och Göteborgs fiskeriförenings bekostnad företagna utrikes resor, offentliggjort en beskrifning på de holländska och skotska sillsaltningsmetoderna, hvilken blifvit till länets samtliga salteriiddkare utdelad.

Afsättningen för bohussill på Rysslands marknad försenades och försvårades för en tid genom derstädes år 1887 förhöjd tull, men numera vinner den, denna oaktadt, med hvarje år allt större omfattning. På Tyskland är exporten i jemnt stigande.

I den mån en för förbrukningen inom landet lämplig saltningsmetod i större skala följes, verkar den till minskande af importen af saltad sill från andra länder.

Eders Kungl. Maj:ts förklaring, att saltad bohussill må mottagas i leveranser, har medfört goda verkningar. Den allt större afsättning, den saltade bohussillen vunnit, har äfven fört det goda med sig, att skärgårdsbor icke längre segla omkring i riket för att utbjuda sillen i mindre partier, ett förfarande som förekom intill år 1887, men hvarigenom priset nedtrycktes och handeln i det hela tagen bragtes i oreda. Partihandlare drifva nu hela denna affär.

En nyhet i saltsillberedningen är s. k. »klippt sill». Det är vadsill, som dertill användes, och den exporteras till Österrike, der den undergår fortsatt behandling.

All saltad sill utgjorde:

År 1886	54,511	tunnor.
» 1887	121,163	»
» 1888	281,045	»
» 1889	205,978	»
» 1890	283,752	»

Handeln med färsk sill är, såsom synes redan af en jemförelse mellan fångstens och saltnings storlek, mycket stor, och den tager med hvarje år allt flere vägar.

Exporten är större än någon annan nations färskfiskexport, och marknaden därför sträcker sig öfver hela norra Europa, i synnerhet till England och Tyskland.

Den bedrifves från allt flere orter; vid femårsperiodens slut i större skala från: Göteborg, Kalfsund, Marstrand, Instön, Hälleviksstrand, Gullholmen, Grundsund, Uddevalla, Lysekil, Malmön, Smögen, Hunnebostrand, Bovallstrand, Fjellbacka, Grebbe-stad, Hafstenssund, Rössö och Strömstad.

De utländska hamnar, till hvilka färsk sill föres direkt, voro vid samma tid: London, Hull, Newcastle, West Hartlepool, Antwerpen, Rotterdam, Hamburg, Fredrikshamn, Aarhus, Köpenhamn, Kiel, Lübeck, Stettin och Memel.

Den af Eders Kungl. Maj:t år 1887 anställde fiskhandelsagenten i Berlin har varit till bistånd och upplysning åt dem, som derom anlitat honom.

Den svenska fiskhandelsagentur i London, som indrogs med ingången af år 1889, hade under de tre år, den varit i verksamhet, varit länets export till stor nytta.

På alla jernbanor från Göteborg och Uddevalla gå betydliga quantiteter färsk sill. Från Göteborg sändes sålunda året 1890—91: med statsbanan 7,715,000 kg., med bergslagsbanan 1,010,240 och med vestkustbanan 793,100 kg.; samt från Uddevalla samma år 530,872 kg.

Till de båda förut befintliga sillolje- och guanofabrikerna Källviken (Uddevalla salteribolag) och Grötön (The Anglo Swedish C:o lim.) har år 1890 kommit en ny fabrik vid Oxevik i Dragsmarks socken (Aktiebolaget Vestkusten). Afverkningen af sill var år 1890: vid Källviken 55,000 hl., vid Grötön 32,717, samt vid Oxevik 30,000 hl.

En fabrik, som tillverkar foderkakor af färsk sill, anlades år 1888 på Björkö i Öckerö socken. Den afverkade 9,160 hl. år 1889. År 1890 kunde den deremot icke drifvas, emedan sillpriserna då stälde sig för höga för denna fabrik, som i motsats till guanofabrikerna ständigt måste hafva fullkomligt färsk råvara.

Länets förökade telefonledningar hafva väsentligen underlättat sillfisket och dertill hörande affärer.

5:o. *Skarpsillfisket.* Detta fiske har under den tid, denna berättelse omfattar, varit ganska litet, men fångsterna hafva betalts högt. De utgjorde:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Fångst	hl. 2,836	1,796	1,870	4,270	2,550
Fångstens värde ...	kr. 24,038	20,288	24,725	39,181	37,390

I anjovisberedningen begagnas den bohüslänska skarpsillen för ett särskildt och bättre märke.

För öfrigt hafva anjovisfabrikerna fått hemta sin råvara från Norge. I dessa fabriker införas allt flere förbättringar genom allmänna användande af ångkraft för käriltillverkningen. En nyhet är, att äfven de fyrkantiga bleckkärlen genom i Sverige nppfunna maskiner tillslutas utan lödning. Maskinerna, af hvilka 2 former finnas, som det tyckes ganska samtidigt konstruerade, den ena inom, den andra utom länet, motsvara dem, som sedan någon tid begagnats för tillslutning af de runda bleckaskarne.

6:o. *Hummerfisket.* Detta har idkats med största framgång vid Kosteröarne samt utanför Qville och Sotenäs, dernäst vid Pater Noster-skären, och i allmänhet i den yttre skärgården vid Kattegat. Sedan Eders Kungl. Maj:t år 1889 utsträckte förbudet mot hummerfiske till den 1 oktober hvarje år, uppstå icke såsom förut förluster, genom att hummer dör deraf, att vattnet är för varmt, medan den samlas i sumpar eller i sådana förvaras i afvaktan på fördelaktig försäljning.

Den uppfiskade quantiteten hummer har årligen minskats, men priset har i det hela taget varit i stigande.

7:o. *Ostronfisket.* Tillgången på ostron är icke stor, och endast ett mindre antal fiskare sysselsätter sig med ostrontägt. De bättre ostronplatserna äro f. n. Strömstads-, Resö-, Stig-, Hake- och Ellösfjordarne samt några platser vid Näset och Öddölandet. På de båda förstnämnde platserna har ostrontägt utförts genom dykeri, hvarigenom jemförelsevis stor fångst erhålles och ungostronen skonas.

Ett år 1887 i Göteborg bildadt »Aktiebolag för svensk ostronodling» har gjort försök att frambringa och uppföda ostronungel i Mjölkevikskilen af Stigfjorden äfvensom att göda importerade tvååriga amerikanska och franska ostron på för detta ändamål af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande från den 1 februari

1889 fridlyst område af Nordreelfs fjord, men försöken hafva icke haft önskad framgång.

8:o. *Kustfisket*. Detta fiske, äfven kalladt skärgårds- eller strandfiske, efter torsk, kolja, hvitling, flundrefiskar m. m., drifves på de flesta ställen i liten skala, af enskilda fiskare.

I länets norra del, der det träder i stället för andra traktors längre från land bedrifna backefisken, är det ganska betydande. Uppgifter om dess afkastning der lemnas på den förra af hit-hörande tabeller.

På samma tabell anföres afkastningen af mindre fisken, som icke nu gjorts till föremål för utförligare omnämnanden. För en del af dem hafva särskilda uppgifter först under senare åren börjat insamlas.

För det stora sillfisket och andra fisken, som försiggå vintertiden, har afkastningen uppgifvits för hela fiskesäsongen, således i dessa fall något in på följande året.

Antalet bohuslänske *fiskare*, som omkommit under fiske eller vid att segla omkring såsom silluppköpare, utgör 11 man för år 1886, 5 för år 1887, 20 för år 1888, 7 för år 1889 och 30 för år 1890, eller tillsammans 73 man. De uppgifna talen afse här egentligen tiden från 1 april det utsatta året till samma datum nästpåföljande år.

De flesta hafva omkommit under vintersillfisket och hafva utgjorts af silluppköpare, som lastat sina jakter för hårdt. Äfven garnsillfisket kräver ett och annat menniskolif. Vadsillfisket äfvensom alla de öfriga fiskena, äfven storsjöfisket, hafva mindre antal olyckshändelser. Undantagsvis visade makrillfisket sist anförda år genom förlisningar en mycket hög siffra, nemligen 19 omkomna.

Tabellen G utvisar *försäljningsvärdet* i första hand af hvarje fiske under femårsperioden.

I tabellen II redogöres för *antalet fartyg, manskap m. m.* vid de mera anmärkningsvärda fiskena.

Tab. G. *Försäljningsvärdet af hafsfisket åren 1886—1890.*

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Storsjöfisket.....	708,105	661,369	658,763	595,415	497,374
Makrillfisket.....	332,220	267,556	363,356	349,169	470,191
Vinterfisket.....	180,140	149,094	73,718	100,448	133,269
Sillfisket:					
Drifgarn, hösten.....	3,093	12,376	86,185	138,716	102,167
Vadar, vintern.....	374,557	326,883	513,663	546,023	1,172,043
Süttgarn, vintern.....	352,783	319,807	438,840	709,098	887,183
Skarpsillfisket.....	24,038	20,288	24,725	39,181	37,390
Flundrefisket.....	8,469	9,044	5,100	4,125	3,888
Strandfisket:					
9:e distriktet.....	76,960	84,961	94,800	83,090	87,125
10:e „.....	—	—	10,700	7,900	6,700
Gråsejlfisket.....	1,150	—	3,625	10,912	36,910
Kummelfisket.....	—	—	—	1,342	2,739
Agsillfisket och vårsillfisket	—	—	—	7,610	7,035
Laxfisket.....	—	—	30,073	23,561	17,117
Hummerfisket.....	122,429	98,541	112,753	122,387	104,564
Ostronfisket.....	8,440	10,470	10,207	14,203	10,737
Summa.....	2,192,384	1,900,389	2,426,508	2,753,180	3,576,432

Vid den nordiska fiskeriställningen i Köpenhamn år 1888 lemnade Göteborgs och Bohus län de flesta proven på svenska fiskeriprodukter, och flere blefvo prisbelönda.

Tillsyn vid länets hafsfisken har liksom förut utförvats af en af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnad *tillsyningsman*, sedan år 1890 benämnd *intendent*, dervid biträdd af 12 uppsyningsmän. Dessutom har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande allt sedan år 1883 på flere fisklägen förordnat sådana ordningsmän, som § 45 af fiskeristadgan omförmäler.

Rörande Göteborgs och Bohus läns fiskareförening (assuransförening) lemnas följande uppgift på antalet försäkrade fiskarfartyg, mest storsjöfartyg, och deras försäkringsvärde:

	Antal fartyg.	Värde, kr.
År 1886.....	87	443,965.75
» 1887.....	90	441,599.18
» 1888.....	85	410,062
» 1889.....	72	351,581.25
» 1890.....	79	365,293

Tab. H. *Använda fartyg, fångst m. m. vid hafsfisket åren 1886—1890.*

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
<i>Storsjöfisket.</i>					
Fartyg..... st.	197	200	198	188	156
Manskap..... antal	1,685	1,713	1,675	1,589	1,354
Fångstens värde..... kr.	708,105	661,369	658,763	595,415	497,374
<i>Makrillfisket.</i>					
Däcksbåtar..... st.	511	533	394	529	567
Manskap..... antal	2,078	2,051	1,917	2,498	3,009
Vadar (i bruk)..... st.	22	5	14	19	5
Fångst..... st.	2,731,380	2,020,680	3,746,592	2,090,375	2,432,345
Fångstens värde..... kr.	332,220	267,556	363,356	349,169	470,191
<i>Vinterfisket.</i>					
Däcksbåtar..... st.	93	82	39	59	80
Odäckade båtar..... st.	366	306	280	284	248
Manskap..... antal	1,563	1,397	1,021	1,112	1,115
Fångstens värde..... kr.	180,140	149,094	73,718	100,448	133,269
<i>Sillfisket (höst och vinter).</i>					
Vadar ¹⁾ st.	220	170	164	145	203
Deras manskap..... antal	2,438	1,874	1,885	1,662	2,074
Süttgarn ¹⁾ st.	4,963	6,777	10,555	11,140	10,881
Deras manskap..... antal	2,348	2,827	3,581	3,432	3,236
Drifgarn ²⁾ st.	83	398	1,580	2,529	2,832
Deras manskap..... antal	30	92	399	595	667
Fångst, sill..... hl.	869,359	1,269,108	1,746,546	1,799,882	1,316,271
Fångstens värde..... kr.	730,433	659,066	1,038,653	1,393,837	2,161,393
<i>Hummerfisket.</i>					
Fiskare..... antal	2,235	2,042	1,982	2,094	1,906
Hummertinor..... st.	34,376	28,986	29,935	33,059	34,024
Fångst..... st.	466,213	382,968	343,080	238,380	209,580
Fångstens värde..... kr.	122,429	98,541	112,753	122,387	104,564
<i>Ostronfisket.</i>					
Fångst..... trån ³⁾	355	458	457	517	362
Fångstens värde..... kr.	8,440	10,470	10,207	14,203	10,737

¹⁾ I bruk vintern. — ²⁾ I bruk hösten. — ³⁾ A 200 stycken.

Sötvattensfisket är i detta län af underordnad vikt och har icke på senare tiden undergått några synnerliga förändringar.

Bränvinstillverkningen har under åren 1886—1890 utförts vid 2 brännerier, vid det ena af hvilka pressjästberedning jemväl egt rum. För tillverkningens storlek och beloppet af tillverkningsavgifterna redogöres i följande tabell:

År.	Liter.	Kronor.
1886	1,022,161·0	408,864·40
1887	1,080,402·9	432,161·16
1888	1,037,635·6	487,105·82
1889	1,086,720·9	543,360·45
1890	1,046,647·7	523,323·85

I afseende å *minuthandel med och utskänkning af bränvin och andra spirituösa drycker*, som under perioden utförts, samt beloppet af de afgifter, som för rättighet till sådan handels- och utskänkingsrörelse blifvit erlagda, meddelas upplysning i *tabell I*.

Försäljningsavgifterna hafva *disponerats* på följande sätt:

Försäljningsår.	Lands- tinget. Kronor.	Hushåll- nings- säll- skapet. Kronor.	Stä- derua. ¹⁾ Kronor.	Lands- bygden. Kronor.	Stats- kon- torret. Kronor.	Provi- sion. Kronor.	Summa. Kronor.
1885—1886 ..	29,274	81,562	530,170	16,084	158,528	620	816,238
1886—1887 ..	33,841	89,089	573,073	23,389	171,495	741	891,628
1887—1888 ..	38,155	92,427	602,509	8,859	182,324	1,605	925,879
1888—1889 ..	34,847	86,223	560,538	11,446	169,176	1,512	863,742
1889—1890 ..	39,754	99,959	653,085	8,657	197,240	1,739	1,000,434
Summa	175,871	440,260	2,919,375	68,435	878,763	6,217	4,497,921

¹⁾ Försäljningsavgifter af Lysekils köpinga bränvinsbolag hafva influtit fr. o. m. år 1886—1887. De köpingen tillkommande medlen ingå bland städernas.

Den Göteborgs och Bohus läns landstingsområde tillkommande *andelen af* de i *Kungl. Statskontoret* från hela riket in-
flutna bränvinsförsäljningsmedel har för olika försäljningsår under
femårsperioden uppgått till nedannämnda belopp med följande
fördelning, nemligen:

År.	Landstinget. Kronor.	Hushållnings- sällskapet. Kronor.	Landsbygden. Kronor.	Summa. Kronor.
1885—1886	9,429	9,429	18,859	37,717
1886—1887	13,250	13,250	26,500	53,000
1887—1888	14,509	14,509	29,018	58,036
1888—1889	14,586	14,586	29,171	58,343
1889—1890	12,517	12,517	25,035	50,069
Summa	64,291	64,291	128,583	257,165

En ny näringsgren, som under femårsperioden uppstått inom länet, är *fältspatbrytning*. Denna rörelse bedrivs af »Förenade Fältspatkompaniet i Uddevalla» och J. A. Bohm i Uddevalla, samt utföras dels i Dragsmarks socken i Sunnervikens fögderi och dels i Röra socken af Orusts och Tjörns fögderi. Vid Fältspatkompaniets grufvor i Dragsmarks socken upparbetades under åren 1886 och 1887 omkring 5,000 ton årligen, som försålles till Ryssland, Tyskland, Belgien, Österrike och Frankrike. Vid arbetet har användts en arbetsstyrka af 80 å 100 personer dagligen, och har dagaflöningen varierat mellan 1 kr. 30 öre och 2 kr. Verksamheten förflyttades år 1887 till Röra socken å Orust och har der sedermera fortgått i ungefärligen samma omfång. J. A. Bohms fältspatbrytning började under år 1890 och har försig-
gått å hemmanet Munkeby i Dragsmarks socken, sysselsättande en arbetsstyrka af ungefär 12 personer, med en dagaflöning af 1 krona 50 öre. Upparbetad fältspat utgjorde här under nyss-
nämnda år omkring 300 ton.

Tab. I.

Minuthandel med och utskänkning af spirituösa drycker åren 1886—1890.

Försäljningsår.	Antal rättigheter.										Försäljningsavgifternas belopp, i kronor.					
	Ständiga i städerna.				Tillfalliga i städerna.	Ständiga å landsbygden.				Tillfalliga å landsbygden.	Af bolag i städerna.		Af andra rättighetsinnehafvare i städerna.	Summa i städerna.	Å landsbygden.	Summa.
	Minut-handels ¹⁾	Utskännings ¹⁾		Summa.		Minut-handels.	Utskännings		Summa.		Betingade avgifter.	Vinstmedel.				
		överlätna & bolag.	med bur-skap eller privilegium.				inropade på auktion.	med bur-skap eller privilegium.								
1885—1886	43	72	5	120	17	3	1	6	10	7	277,196 ⁶⁵	506,234 ¹⁹	9,784 ⁵⁸	703,215 ⁴²	23,022 ⁵⁰	816,237 ⁹²
1886—1887	44	72	5	121	16	3	1	6	10	7	327,469 ³⁰	520,769 ⁵⁸	9,908 ⁷⁵	858,147 ⁶³	33,480 ⁰⁰	891,627 ⁶³
1887—1888	44	72	5	121	16	2	—	5	7	8	331,969 ³⁰	571,600 ⁵⁶	9,627 ⁴⁵	913,197 ³¹	12,681 ⁴⁵	925,878 ⁷⁶
1888—1889	44	74	5	123	17	1	—	6	7	8	331,969 ³⁰	504,662 ⁵⁵	10,727 ⁵⁰	847,359 ³⁵	16,382 ⁴⁵	863,741 ⁸⁰
1889—1890	44	72	5	121	18	1	—	5	6	8	343,648 ⁹⁰	633,341 ⁵³	10,924 ⁷⁵	987,915 ¹⁸	12,519 ⁴⁵	1,000,434 ⁶³
Summa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,612,253 ⁴⁵	2,736,608 ⁴¹	50,973 ⁰⁸	4,399,834 ⁸⁹	98,085 ⁸⁵	4,497,920 ⁷⁴

¹⁾ Deraf inga inropade på auktion.

4. Kommunikationer och varuutbyten.

I bifogade enligt formulär upprättade **tabell 2** redogöres för *allmänna vägar och skjutsning*. Denna tabell återopas i berörda hänseende, ehuru densamma icke kan anses till alla delar fullt tillförlitlig i afseende å indelningen till landsväg, häradsväg och sockenväg, derutinnan ännu råder samma osäkerhet, som i förra femårsberättelsen är påpekad. Landsvägarne äro i allmänhet godt underhållna och därför jemförelsevis lätta att trafikera, hvilket senare deremot icke kan sägas om härads- och sockenvägar, i synnerhet der olägenheterna af de stora backarne ännu icke hunnit afhjelpas. Fördelarne af att till väglagning använda slagen sten börjar man allt mera inse, särdeles å sådana orter, der väggruset är antingen svårt att få på närmare håll eller till beskaffenheten mindre tjenligt.

Bland *väganläggningar och vägförbättringar*, som under femårsperioden blifvit utförda, märkas följande:

1:o. Häradsvägen från Skåpesund till Nedre Dale å Orust, hvartill statsanslag erhållits till belopp af 16,600 kronor, och derå arbetet afsynades i oktober 1887, utgörande denna väg en sträcka af 0·7 nymil. I afseende å detta vägbyggnadsföretag må nämnas, att under det statsanslag för dylika i regeln uppgå till två tredjedelar af hela kostnaden och den återstående tredjedelen bestrides af kommunerna, fingo kommunerna här vidkännas en utgift, som med 2,805 kronor 23 öre öfversteg hela statsbidraget. Orsaken härtill var fel i beräkningen af kostnaderna med hänsyn till väg utmed Saltsjöstrand samt det jemförelsevis höga jordvärdet här af för vägen erforderlig mark.

2:o. År 1887 beviljades statsanslag med 17,100 kronor för omläggning af den del af beslutade nya häradsvägen från Henån i Röra socken till Lerklefs backe i Morlanda socken å Orust, som sträcker sig från Henån till Brattåsbäcken, och afsynades denna till 0·6 nymil uppgående vägsträcka i oktober månad 1888. Kommunernas bidrag till detta företag utgjorde 8,575 kronor.

3:o. Med år 1888 beviljadt statsanslag 21,000 kronor och bidrag af kommunerna till belopp af 10,650 kronor fullbordades under nämnda och det följande året omläggning af den del utaf förutnämnda väg, som sträcker sig från Brattåsbäcken till Lerklefs backe, med en längd af 0·5 nymil.

4:o. Statsanslag beviljades år 1889 med 15,000 kronor för anläggning af en ny häradsväg från Tegneby kyrka till häradsvägen vid Bua i Morlanda socken, beträffande sträckan till nämnda sockens gräns, hvilken till en längd af 0·6 nymil uppgående del af vägen afsynades i oktober 1890. Kommunernas bidrag utgjorde här 7,500 kronor.

5:o. Återstående delen af omförmälda väg eller från Morlanda sockens gräns till Bua, 0·3 nymil, för hvilken statsanslag år 1890 beviljades till belopp af 15,800 kronor, var vid slutet af år 1890 icke fullbordad.

6:o. Samma år beviljades statsanslag 14,700 kronor till anläggning af ny häradsväg från Myckleby bro till Allmags brygga i Orusts östra härad, 0·4 nymil, och var äfven detta vägbyggnadsföretag under utförande vid slutet af år 1890, men ej fullbordadt.

7:o. Ny häradsväg har med bidrag af statsmedel anlagts, fullbordats och afsynats emellan Uddevalla stads gräns och Elfsborgs läns gräns vid hemmanet Trombeljen.

8:o. Likaledes har med bidrag af statsmedel fullbordats och afsynats omläggning af allmänna landsvägen från Krokstad till Medbön och vidare till Djupebäck vid länsgränsen mot Dalsland, med en större hvälfd bro öfver Örekilselven vid s. k. Sarps qvarn.

9:o. Statsbidrag har beviljats för omläggning af häradsvägen från Hedekas i Krokstads socken till Bergeröd i Sanne socken samt byggande af ny bro vid Bråröd å nämnda vägsträcka. Detta vägbyggnadsarbete var vid femårsperiodens slut icke fullbordadt.

Afgifter af de trafikerande för betäckandet af de med arbetena förenade kostnader uppbäras såsom förut endast å chausseen mellan Göteborg och Mölndal samt vid bron mellan Göteborg och Hisingen. Genom nådiga brefven den 14 juni 1889 och den 15 mars 1890 har rättigheten till dylika afgifters upptagande förnyats, beträffande omförmälda väg intill 1899 års slut och i afseende å förenämnda bro för tiden intill 1894 års utgång, dock med betydlig nedsättning i taxan å broafgifterna.

Skjutsanstalterna inom länet utgjorde vid slutet af år 1890 ett antal af 87, nemligen 47 gästgifverier och 40 skjutsstationer. Vid 58 af dessa skjutsanstalter var skjutsningen upplåten på entreprenad. Bidrag af landstinget utgår icke vid någon skjutsanstalt inom länet.

Båtskjutsstationerna voro vid 1890 års slut 29 och färjeinrättningarne 13.

Rörande *spårvägarne* i Göteborg redogöres i uppgifterna för Göteborgs stad.

Under femårsperioden har öppnats trafik å *Göteborgs—Hallands jernväg*, som genomlöper länet på en sträcka af omkring 14 kilometer, med ändstation i Bergslagsbanans hufvudstation i Göteborg, station i Mölndal och hållplatser vid Gårda, Almedal, Lagklarebäck och Kolleröd.

Tvenne *kanaler* finnas inom länet, Ströms kanal förbi Göta elfs fall vid Lilla Edet och Albrektssunds kanal emellan Klöfverön och Koön vid Marstrand. Den senare kanalen, som utgör en inre farled emellan Göteborg och Marstrand samt i synnerhet vid hårdt väder begagnas af de emellan dessa båda platser gående ångfartygen, befinner sig fortfarande i mindre tillfredsställande skick till följd af årligen tilltagande uppgrundningar.

Af *postanstalter* funnos vid 1890 års slut 9 postkontor, deraf 2 i Göteborg, 1 i Uddevalla, 1 i Kungelf, 1 i Marstrand, 1 i Strömstad, 1 i Lysekil, 1 i Qvistrum och 1 å Orust; samt 69 poststationer, deri ej inberäknade jernvägsstationerna.

Elektriska telegrafstationer funnos vid slutet af år 1885, utom vid jernvägsstationerna, i Göteborg, Uddevalla, Kungelf, Marstrand, Strömstad, Munkedal, Lysekil, Fjellbacka, Grebbestad, Varekil, Vinga och Brännö. Af dessa har stationen i Kungelf under nu ifrågavarande femårsperiod indragits.

Telefonväsendet. Vid slutet af år 1890 funnos inom länet följande telefonstationer, nemligen: Billdal, Bovallstrand, Ellös, Fiskebäckskil, Grafvarne, Grundsund, Gullholmen, Hafstensund, Hisingen, Hoga, Hälleviksstrand, Högås, Ileberg, Kalfsund, Klädesholmen, Kungelf, Kårehogen, Kåringön, Ljungskile, Malmön, Mollösund, Mölndal, Nösund, Partilled, Qville, Rönnäng, Rossö,

Smögen, Skredsvik, Stenungssund, Stockevik, Svanesund, Taffebord, Örn och Östad. Af dessa hafva flere inrättats under femårsperioden, deribland Lysekils, som vid 1890 års slut hade 25 abonnenter, och Kalfsunds, som tillkommit hufvudsakligen på föranstaltande af Göteborgs fiskeriförening.

Under femårsperioden har Belltelefonbolagets station i Göteborg med dess ledningar öfvergått till Kungl. Telegrafverket, hvarom redogöres i uppgifterna för Göteborgs stad. Allmänna telefonföreningens i Göteborg verksamhet framgår af nedanstående uppgifter:

År.	Apparater i direkt förbindelse med centralstationen.	Liniernas längd i kilometer.	Noterade samtal under året.	Anmärkningar.
1886...	718	839	685,129	Linierna till landsorten inköptes af Kungl. Telegrafverket. Flere linier ombyggda och förkortade.
1887...	779	915	762,261	
1888...	795	772	1,006,841	
1889...	807	c:a 700	1,075,440	
1890...	802	656	1,258,569	

Ångbåtstrafiken inom länet är liflig. Emellan Göteborg och länets öfriga städer finnes jemväl vintertiden vid öppet vatten samfärdsförbindelse flere gånger i veckan. Ångbåtarna anlöpa äfven denna tid på sina resor de flesta ångbåtsstationer vid kusten och fjordarna. Sommartiden finnes emellan dessa orter ångbåtslägenhet hvarje dag och emellan vissa platser såsom Göteborg—Marstrand, Göteborg—Uddevala, Göteborg—Lysekil samt Göteborg och badorterna i länets södra skärgård flere gånger om dagen.

Beträffande lots- och fyrväsendet samt lifräddningsanstalterna meddelas följande uppgifter:

Vid slutet af år 1885 utgjordes den inom länet stationerade, lotsverket tillhörande *personalen*, utom lotskaptenen och öfverlotsen af 1:sta grad, hvilka äro stationerade i Göteborg, af 233 personer, nemligen

Vid lotsinrättningen: 1 öfverlots af 2:dra grad (tillika lotsförmän), 3 lotsäldermän (å äldre stat), 67 mästrelotsar (deraf 12 lotsförmän), 53 lotsar (deraf 6 lotsförmän och 26 lotslärlingar, eller tillsammans 150 personer;

Vid fyrinrättningen: 11 fyrmästare, 10 fyrvaktare, 10 fyrbiträden samt 11 vaktare vid mindre ledfyrrar, utan ständig bevakning, eller tillsammans 42 personer;

Vid lifräddningsanstalterna: 4 uppsyningsmän, 3 båtstyrare, 30 roddare och 4 biträden, eller tillsammans 41 personer.

Hela personalen sålunda 233 personer, fördelade på 22 lotsplatser, 11 fyrplatser, 25 mindre ledfyrrar och 4 lifräddningsstationer.

Af förenämnda personal innehade 7 af vaktarne vid de mindre ledfyrrarne och 12 man af personalen vid lifräddningsanstalterna, eller tillsammans 19 personer, annan, fast anställning vid lotsverket.

Under ifrågavarande femårsperiod har denna personal minskats med 16 mästrelotsar, 14 lotsar, 9 lotslärlingar och 6 fyrbiträden; hvaremot tillkommit 8 extra lotsar, 1 fyrmästare och 7 vaktare vid mindre ledfyrrar; och utgjorde personalen vid 1890 års utgång sålunda 204 personer, nemligen:

Vid lotsinrättningen: 1 öfverlots af 2:a grad (tillika lotsförmän), 3 lotsäldermän (å äldre stat), 51 mästrelotsar (deraf 12 lotsförmän), 39 lotsar (deraf 6 lotsförmän), 8 extra lotsar och 17 lotslärlingar, tillsammans 119 personer;

Vid fyrinrättningen: 12 fyrmästare, 10 fyrvaktare, 4 fyrbiträden och 18 vaktare vid mindre ledfyrrar utan ständig bevakning, tillsammans 44 personer;

Vid lifräddningsanstalterna: 4 uppsyningsmän, 3 båtstyrare, 30 roddare och 4 biträden, tillsammans 41 personer;

Hela personalen vid 1890 års slut således 204 personer, fördelade på 20 lotsplatser, 12 fyrplatser och 4 lifräddningsstationer.

Af denna personal innehafva dock 9 af vaktarne vid de mindre ledfyrrarne och 10 man af lifräddningspersonalen, eller tillsammans 19 personer, annan, fast anställning vid lotsverket.

Under perioden hafva i följd af lotspligtighetens upphörande 2 lotsplatser, nemligen Kungelfs och Hönö, blifvit indragna och personalen vid dessa platser dels afskedats med pension och dels förflyttats på öfvergångsstat.

Vid en del fyrplatser, der personalen utgjorts af flere än 2 personer, har jemväl, såsom af förestående synes, indragning egt rum.

Antalet *lotsningar* har under ifrågavarande femårsperiod uppgått till 14,212; och hafva lotspenningarne för desamma jemte lotsarne tillkommande, stadgade afgifter för bogserade fartyg, som icke begagnat lots, tillsammans utgjort 356,618 kronor 68 öre, nemligen:

	Antal lotsningar.	Antal bogserade fartyg, som erlagt lotsafgift.	Lotsavgifder. Kronor.
År 1886	2,776	369	68,704.03
» 1887	2,379	497	60,017.83
» 1888	2,826	401	72,552.06
» 1889	3,168	454	80,716.98
» 1890	3,063	473	74,627.78
Summa	14,212	2,194	356,618.68

Till en del af personalen vid de lotsplatser, som i följd af lotspligtighetens upphörande fått vidkännas minskning i eljes påräknade inkomster af lotsningen, har af lotsverkets medel i ersättningar utbetalts: 8,425 kr. år 1886, 12,890 kr. år 1887, 4,425 kr. år 1888, 2,535 kr. år 1889 och 5,360 kr. år 1890, eller tillsammans 33,635 kr.

Bland *nya fyrrar* märkes Vinga nya fyrtorn, hvilket för att ersätta de gamla fyrtornen började uppbyggas år 1889 och fullbordades året derpå. Det fyrkantiga tornet är uppfördt af granit till 29 meters höjd öfver grunden samt försedt med en första ordningens linsapparat. Fyren tändes första gången den 15 november 1890.

Dessutom hafva under perioden inrättats 17 större och mindre ledfyrrar samt 2 fyrlykter, nemligen:

År 1886: 1 gasoljefyr af 6:e ordningen å undervattensgrunden Brännäsbråten vid inloppet till Göteborg. Fyrhuset är uppfördt på en jernställning, kring hvars nedre del ett beton-kummel är gjutet.
År 1888: 2:e fyrlykter för fotogén på lilla Varholmen, nära Kalfsund, afsedda att leda in i Varholmsundet; samt
1 gasoljefyr af 6:e ordningen på Eckerön, uti farleden Kyrkesund—Mollösund.

År 1889: 1 fotogénfyr af 4:e ordn. på skäret Svaugen, i närheten af Hafstenssund; och i sammanhang härmed:
1 dito af 5:e ordn. på Vattenholmen, i närheten af Sydkoster, samt
1 dito af 6:e ordn. på Tegelholmen, NV om Vattenholmen.
År 1890: 2 fotogénfyrar af 6:e ordn. på Knarrholmen och Rifö, i södra inloppet till Göteborg;
1 dito af 5:e ordn. vid Kråksundsgap, norr om Mollösund;
1 dito af 6:e ordn. på Tenholmen, norr om Kråksundsgap;
1 dito af 6:e ordn. på Stångehufvud, utanför Lysekil;
2 fotogénfyrar af 6:e ordn. på Bläckhall och Svensholmen, norr om Lysekil;
1 fotogénfyr af 6:e ordn. på ett af skären Flåttarne, i närheten af Smögen;
2 dito af 6:e ordn. på Kalföskär och Urskär, utanför Fjellbacka;
1 dito af 6:e ordn. på Stångeskär, utanför Grebbestad; och
1 dito af 6:e ordn. vid Hafstenssund.

Samtliga dessa fyrar af 6:e ordningen samt Vattenholmens fyr hafva icke ständig bevakning.

Förändring af fyrar har egt rum i följande fall:

År 1886: Å Varö fyrplats, vid södra inloppet till Göteborg, har uti en nyuppförd tillbyggnad af fyrhuset blifvit uppsatt en fyrlykta med parabolisk spegel för belysning af inre farleden, nordöfver.

År 1887: Pater Nosters, Måseskärs, Hällö och Väderöbods fyrar hafva blifvit förändrade till fotogénfyrar, hvarjemte, i sammanhang dermed, ljusstyrkan ökades och Måseskärs fyr förseddes med en ny, tidsenligare fyrapparat. De af Göteborgs stad underhållna inseglingsfyrarne inom Carnegieska bruken vid Göteborg hafva blifvit flyttade längre ifrån hvarandra, hvarjemte fyrarnes sken förändrades från rött till hvitt.

År 1888: Snixholmens gasoljefyr förändrades, på försök, till fotogénfyr.

År 1889 hafva såväl de under åren 1886 och 1888 tillkomne, här förut omförmålda gasoljefyrarne å Brännäsbråten och Eckerön, som öfrige, åren 1883--1885 uppförda gasoljefyrar, med undantag af Snixholmens redan ändrade fyr, blifvit förändrade till fotogénfyrar.

Med afseende på nya, fasta och flytande *sjömärken* är att nämna, att 3 stenkummel hafva blifvit uppförda samt 3 fasta stångmärken utsatta å förut icke utmärkta grund. Det så kallade Göteborgsgrundet har blifvit utprickadt med ytterligare 3 flytande sjömärken, hvarjemte flere förut icke utmärkta grund likaledes blifvit försedda med flytande sjömärken.

Under perioden har endast ett *lifräddningsföretag* egt rum, nemligen 1886 den 10 december, då en del af besättningen och passagerarne å den i närheten af Smögen förolyckade svenske

ångaren Zephyr räddades från fartyget af personalen vid Smögens lifräddningsstation.

Lots- och fyrbyggnader. 2 nya utkikshus hafva under perioden uppförts, i stället för äldre sådana, vid Grönskärens och Sydkosters lotsplatser. En ny båtbygga af sten har blifvit anlagd vid Marstrands lotsplats, Erholmen. Under år 1890 hafva bostäder för fyrbetjening uppförts å Ursholmen, bland Sydkosterskären, dit fyrarne å Nordkoster komma att förflyttas.

Nya lotsbåtar. För Vrångö, Brännö, Marstrands, Grönskärens och Karingöns lotsplatser hafva nya, större, däckade lotsbåtar, hvaraf den för Marstrands lotsplats af jern och de öfrige af trä, blifvit anskaffade i stället för äldre, vid platserna varande lotsbåtar, som kasserats.

Under femårsperioden hafva 96 *strandnings- och andra olyckshändelser* drabbat fartyg å bohuslänska kusten, nemligen:

Skada, som fartygen lidit.	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	Summa.
Skadan okänd, ingen eller ringa	7	7	8	9	10	41
Fartygen kommit af grund med betydlig skada	4	3	7	6	4	24
Fartygen blifvit vrak	8	7	11	—	5	31
Summa fartyg	19	17	26	15	19	96

Vid 4 af dessa strandningshändelser hafva människolif blifvit spilda, nemligen åren 1886 och 1888 vid tvenne tillfällen, då fartygen blefvo vrak, dervid alla man af besättningarna omkommo, hvarjemte under åren 1887 och 1890 vid tvenne andra strandningstillfällen tillsammans 3 man gingo förlorade.

Marknader med af Kungl. Kammarkollegium fastställda terminer finnas numera icke. De tillfällen till varuutbyte, som i detta hänseende ännu finnas, inskränka sig till vissa i städerna bestämda s. k. stortorgsdagar, af hvilka de i Göteborg tre gånger om året, i april, augusti och september infallande s. k. fiskmarknaderna äro de förnämsta.

5. Kameralförhållanden.

I **tabellen 3** lemnas summarisk redogörelse för *hemman och jordlägenheter samt stadsjordar* m. m. år 1890.

Under perioden har icke något hemman i länet kommit i ödesmål, och icke heller har genom skattläggning länets hemmantal blifvit ökad.

Till skatte hafva, förutom 9 kronolägenheter, försålts tillhoppa 5^{244212721/492395904} mantal.

Jordafsöndringar med af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande bestämd afgäld hafva fastställts till ett antal af 74, deraf två på 20 års tid och de öfriga för alltid.

För den verksamhet, som under perioden utvecklats i och för bestyret med lokalförvaltningen af länets *kronodomäner*, lemnas vidstående redogörelse:

Anledningen till de många under år 1888 förrättade arrendeauctionerna, liksom till de under åren 1888 och 1889 verkställda många af- och tillträdessynerna, är att söka i den omständighet, att icke mindre än 42 af kronans arrendatorer i länet begagnat sig af den, dem enligt nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 medgifna rätt att uppsäga arrendena till upphörande den 14 mars 1889. Tvenne af de sålunda uppsagda arrendena hafva

Lokalförvaltningen af Göteborgs och Bohus läns kronodomäner.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Antal egendomar.				
Auktioner hafva hållits för utarrendering af	10	4	94	12	11
Frågor om öfverlåtelse af arrenderätt hafva handlagts beträffande	—	2	2	5	2
Laga af- och tillträdessynen samt laga synen hafva förrättats å	18	13	21	35	31
Besigtningar hafva hållits å	24	13	2	13	28
Efterbesigtningar hafva egt rum å	13	35	25	16	31
Arrendeförslag hafva upprättats för	—	10	8	26	11
Saluvärdering har verkställts beträffande	—	—	—	5	3

vid förnyad utarrendering betingat större arrendeafigift än den i de uppsagda kontrakten bestämda; för alla öfriga blef den nya arrendeafigiften mindre än den äldre. I det hela understego de vid ny utarrendering af de uppsagda egendomarne erhållna arrendeafigifterna de förut betingade med 1,103 kubikfot råg, 1,103 kub.-fot korn och 9,835 kr.

Under perioden har arrenderätten till 7 egendomar blifvit förverkad.

Till enskilda personer hafva blifvit försålda följande egendomar, nemligen: med tillträdesrätt fardagen 1876: indragna jägeribostället $\frac{1}{4}$ mantal Funneshult i Forshälla socken och Inlands Fräkne härad, bevillningstaxerad till 8,000 kronor, för en köpeskilling af 13,100 kronor; med tillträdesrätt fardagen 1888: indragna trumslagarebostället $\frac{1}{4}$ mantal Pälseröd i Nafverstads socken och Bullarens härad, taxerad till 3,000 kronor, för 3,100 kronor; med tillträdesrätt fardagen 1889: indragna kronolänsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Neder Svenseröd i Vesterlanda socken och Inlands Torpe härad, taxerad till 8,000 kronor, för 9,335 kronor; indragna korpralsbostället $\frac{1}{4}$ mantal Åsneröd i Sanne socken och Sörbygdens härad, taxerad till 5,500 kronor, för 9,000 kronor; indragna pistolsmedsbostället $\frac{1}{4}$ mantal Hongar i Nafverstads socken och Bullarens härad, taxerad till 4,000 kronor, för 3,500 kronor; och med tillträdesrätt fardagen 1890: två ängstegar vid hemmanet Kolltorp i Örgryte socken och Säfvedals härad, taxerad till 800 kronor, för 1,210 kronor, och en hospitalsäng, Knifven kallad, i Partille socken och sist nämnda härad, med 1,000 kronors taxeringsvärde, för 2,500 kronor. Dessutom hafva på grund af särskildt medgifvande blifvit försålda tvenne smärre kronojordområden, det ena, afsöndradt från indragna kompanichefsbostället 1 mantal Ljung i Ljungs socken och Inlands Fräkne härad, till plats för kyrka och kyrkogård mot ersättning, som skall bestämmas i samma ordning, som gäller vid expropriation af jord för allmänt behof; och det andra, afsöndradt från indragna kompanichefsbostället Neder Kjellsby med kyrkotegen, om tillsammans $1\frac{1}{8}$ mantal i Jörlanda socken och Inlands Nordre härad och afsedt till plats för anläggning af ett apotek, för en köpeskilling af 250 kronor.

För förvaltningen af *Kungl. och Hvitfeldtska stipendiärrättningen* och dess fasta egendomar gäller fortfarande till efterrättelse den 2 juni 1876 i nåder utfärdade instruktion. Nedanstående öfversigt utvisar ej mindre, huru många af inrättningen tillhöriga hemman under perioden öfvergått tili nyantagne åboar, särskildt genom öfverlåtelse af åborätten och särskildt genom arf deraf, än äfven dessa gårdars sammanlagda hemmantal och köpeskillingsbeloppen för åborätten till de hemman, som mot särskild köpeskilling öfvertagits af andra personer:

År, då ny åbo antagits.	Genom försäljning af åborätten till nye åboar öfvergångna hemmansdelar.			Genom öfverlåtelse mot vilkor om undantag till nye åboar upplåtna		Genom arf till nye åboar öfvergångna hemmansdelar.	
	Antal.	Mantal.	Köpeskilling. Kr.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.
1886.....	24	4 $\frac{3}{4}$	82,951.50	7	1 $\frac{3}{4}$	4	$\frac{3}{4}$
1887.....	17	3 $\frac{4}{5}$	56,416.67	5	1 $\frac{3}{4}$	2	$\frac{3}{4}$
1888.....	19	3 $\frac{3}{4}$	54,595	4	$\frac{1}{2}$	6	$\frac{1}{2}$
1889.....	18	3 $\frac{1}{2}$	68,150	4	1	5	1 $\frac{1}{2}$
1890.....	21	4 $\frac{1}{2}$	57,450	2	$\frac{3}{4}$	3	$\frac{3}{4}$

Utom köpeskillingen hafva för en del af de hemman, hvilka genom åborättens försäljning öfvergått till nye åboar, undantagsförmåner betingats, att af köparen utgöras. Derjemte hafva sju under stipendiärrättningen särskildt skattlagda torp öfvergått till nye åboar, två genom arf och de öfriga genom åborättens

öfverlåtelse, dervid för ett torp betingats undantags utgörande såsom ersättning för åborätten och för de återstående fyra konstant godtgörelse med tillhoppa 4,515 kronor. Exekutiv försäljning af åborätt har under perioden icke förekommit; men på konkursauktion har åborätten till två skilda hemmansdelar om tillhoppa $\frac{5}{12}$ mantal blifvit afyttrad.

I länet finnes blott ett *fideikommiss*, säteriet Holma i Brastads socken af Stångenäs härad. Fideikommisset, som tillhör släkten Bundsen och vid periodens slut innehades af Fredrik Bundsen, utgör med underlydande hemman Holmeröd, Näs, Torp och Östergård $4\frac{7}{8}$ mantal och var år 1890 taxerad till 94,000 kronor.

I tabellerna 4, 5 och 6 lemnas uppgift om egendomar af *fideikommissnatur* samt om den fasta egendom, som vid 1890 års slut innehades af *aktiebolag* och af *främmande magters undersåtar*.

För de *utflyttningar*, som verkställda laga skiften föranlett till ett antal af 7, hafva understöd under femårsperioden utanordnats med tillhoppa 712 kronor 50 öre.

Vid 1890 års slut voro i länet anstälde en förste *landtmätare*, en kommissionslandtmätare och två vice kommissionslandtmätare.

I afseende å *grundskatterna* har under perioden den förändring inträdt, att, jemlikt nådiga kungörelsen den 5 juni 1885, ränta och kronotonde å hemman och lägenheter i kronans jordebok för länet blifvit sammanförda till en summa under benämning grundskatt, hvarjemte från och med år 1886 nedsättning uti den kronan behållna grundskatten å hemman och lägenheter af skatte- och frälsenatur samt å viss annan jord likasom ock uti presternas utlagor egt rum med trettio procent af grundskattens och utlagornas belopp. Den lindring, som för vederbörande skattskyldige sålunda uppkommit, uppgår för hela länet till en sammanlagd summa af 23,046 kronor 7 öre å grundskatten och 105 kronor 3 öre å presternas utlagor.

Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 11 september 1885, angående *inlösen af skattefrälseräntor* m. m., har under perioden tillämpats i afseende å skattefrälseräntorna af följande, i Askims härad belägna hemman: 1 mantal n:r 1 Köpstadsö i Styrso socken, 1 mantal n:r 5 Hult Sörgården i Askims socken, 1 mantal n:r 4 Eklanda Gökegården i Fässbergs socken och 1 mantal n:r 2 Sandbäck eller Kullen, likaledes i Fässbergs socken; och hafva dessa frälseräntor frånträds af säljarne vid 1888 års början, med undantag af räntan å sist nämnda hemman, som först vid 1890 års slut öfvertagits af statsverket.

Jemlikt nådiga kungörelsen den 3 februari 1888, angående *viss ersättning af statsmedel till egare af skattefrälse hemman*, *hvars ränta icke blifvit af statsverket inlöst*, har från och med år 1888 ersättning af statsmedel utbetalts med trettio procent af räntans efter stadgad grund bestämda värde till egarne af följande tre skattefrälse hemman, nemligen: 1 mantal n:r 1 Labacka i Källeredes socken och Askims härad, 1 mantal n:r 5 Balltorp Kongegården i Fässbergs socken och samma härad och 1 mantal n:r 3 Skändla Nordgård i Tufve socken och Hisings Östra härad.

Orsaken dertill, att sistberörda båda författningar endast i ringa grad kommit att tillämpas inom länet, är att söka deri, att endast inom de delar af länet, som tillhört det s. k. gamla Sverige, skattefrälsehemman förekomma och blott i ett mindre antal.

Hvad länets *indelningar för försvarsverket* beträffar, så hafva enligt nådiga brefvet den 4 juli 1889 de till Göteborgs stad genom de för staden under den 4 juni 1621 utfärdade privilegier och sedermera tid efter annan i ämnet utfärdade nådiga

bref anslagna 44 rotar i Säfvedals härad för utgörande af effektiva stadsvaktssoldater indragits till kronan för arméns förstärkande från och med den 1 januari 1890 och från samma tid tilldelats Bohusläns regemente, hvarjemte tretton skilda hemman, som förut icke blifvit till rotering indelade, genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes af Eders Kungl. Maj:t fastställda utslag ålagts utgöra dels ny ordinarie rotering vid båtsmanshållet i länet uti spridda rotedelar för tillhopa $1\frac{23}{132}$ rotar, och dels extra rotering för $\frac{1}{2}$ rote vid båtsmanshållet, som icke heller anslagits viss rote. Enligt nådiga brevet den 28 mars 1888 hafva dessutom rotarne nr 5, 6 och 7 vid Bohus 2:a båtsmanskompani öfverflyttats till Elfsborgs län.

Länet egde följaktligen vid 1890 års slut följande indelningar för försvarsverket, nemligen:

1:o) till det från kavalleri afsuttna Bohusläns infanteriregemente 948 nummer, inberäknadt de förenämnda 44 rotarne i Säfvedals härad, deraf 815 effektiva;

2:o) till Elfsborgs regemente a) 9 soldatroter; b) 1 vid ny ordinarie rotering tillkommen soldatrote jemte $1\frac{11}{16}$ rote i spridda rotedelar; c) vid posthemmanens i länet rotering tillkommet $\frac{1}{2}$ rotemantal; och d) 2 vid extra rotering tillkomna rotar;

3:o) till Vestgöta regemente 1 rusthållsnummer;

4:o) för sjöförsvaret: a) å 2 kompanier roterade båtsmän, Bohus 1:a och Bohus 2:a båtsmanskompanier, tillsammans 474 nummer, sedan 3 nummer öfvergått till Elfsborgs län, utom 90 under fredstid vakanta nummer för städerna; b) vid ny ordinarie rotering tillkomna 33 nummer samt, sedan dels från rotering befriats ett komministersboställe om $\frac{1}{4}$ mantal, roteradt till $\frac{1}{16}$ andel i rote vid Bohus 2:a kompani, i hvars ställe trädte annan till ny rotering indelad fastighet af samma mantal, som förut icke varit i nummer insatt, och dels 14 hemman om tillhopa $3\frac{17}{22}$ mantal blifvit roterade till $1\frac{17}{66}$ rotar, $7\frac{1331}{1584}$ rotar i spridda rotedelar; c) genom posthemmans i länet ordinarie rotering uppkomna $5\frac{5}{12}$ rotemantal; d) till extra rotering indelade 69 rotar jemte $11\frac{245}{288}$ rotar i spridda rotedelar, sedan förenämnda $\frac{1}{2}$ rote under perioden tillkommit, för landet och 1 rote jemte $\frac{33}{64}$ i spridda rotedelar för städerna.

Vakansafgiften för soldat- och båtsmansrote har enligt länets markegångstaxa under perioden utgjort:

År.	Soldatrote. Kronor.	Båtsmansrote. Kronor.
1886	157.59	107.39
1887	159.41	97.50
1888	160.60	98.79
1889	154.29	107.63
1890	160.95	92.38

Inom femårsperioden faller början af det *effektiva båtsmanshållets sättande på vakans* jemlikt nådiga kungörelsen den 13 juli 1887. Enligt denna författning utgör den afgift, som årligen skall erläggas för nummer, som vid Bohus båtsmanskompanier blifvit stäldt på vakans, 110 kronor för hel rote, derå dock får tillgodonjutas den lindring, som genom lagen den 5 juni 1885 blifvit bestämd, eller 30 procent af beloppet, således 33 kronor. Under åren 1887 och 1888 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande medgifvit vakanssättning för 36 rotar vid Bohus 1:a kompani och för 38 rotar vid Bohus 2:a kompani, under år 1889 för 37 rotar vid det förra och för 27 rotar vid det senare, och år 1890 för 34 rotar vid 1:a kompaniet och för 24 rotar vid det 2:a. I det hela voro alltså vid 1890 års slut 107 rotar vid Bohus 1:a kompani och 89 rotar vid 2:a kompaniet ställda på vakans.

Den enligt förberörda lag den 5 juni 1885 från och med år 1886 utgående *årliga lindringen i rustnings- och roteringsbesvärerna* i länet, uppgående till 30 procent af dessa besvärers vederbörligen uppskattade värde, utgör i regel vid Bohusläns regemente för hvarje effektiv rote 45 kronor, och för vakanta rotar 54 kronor, vid Elfsborgs regemente respektive 42 kronor och 45 kronor och vid Bohus båtsmanskompani 33 kronor såväl för effektiva rotar som för sådana, som blifvit ställda på vakans. Det enda, Vestgöta regemente tillhörande, rusthållsnummer, som finnes inom länet, åtnjuter årligen lindring enligt stadgad beräkning med 25 kronor 31 öre förutom rustningsunderstöd med 185 kronor 63 öre; åtnjutande jemväl nummer vid Bohusläns regemente roteringsunderstöd med tillhopa 15 kronor 97 öre. Lindringen tillgodonjutes för rusthåll och rotar, hvilkas vakansafgift ingår till statsverket, medelst afkortning å vakansafgiften samt af andra rusthåll och rotar genom utbetalning till hvarje vid allmän uppboordsstämma i orten af ett lindringen motsvarande belopp. Rustnings- och roteringsunderstöd utbetalas ock kontant till vederbörande rust- eller rotehållare. Hela summan af den genom afkortning å vakansafgiften utgående lindringen utgjorde för år 1890 864 kronor för 16 rotar vid Bohusläns regemente och för de på vakans ställda rotarne vid Bohus båtsmanskompanier 5,298 kronor 2 öre. Lindringen i öfrigt uppgick för samma år: för återstående rotar vid Bohusläns regemente till 42,856 kronor 21 öre, för de i länet förlagda rotar vid Elfsborgs regemente till 397 kronor 50 öre, för de icke på vakans ställda rotarne vid båtsmanskompanierna till 9,677 kronor 10 öre och för det Vestgöta regemente tillhörande rusthållsnumret, såsom ofvan nämnts, 25 kronor 31 öre. I det hela har således för år 1890 såsom understöd åt och lindring i rustnings- och roteringsbesvärerna i länet utgått en summa af 59,319 kronor 74 öre.

6. Politi.

För *skolväsendets* öfvervakande är länet deladt i två inspektionsdistrikt: Göteborgs stad, för hvilket distrikt redogörelse lemnas i uppgifterna för nämnda stad, och den återstående delen af länet, rörande hvars folkskoleundervisning meddelas nedanstående upplysningar.

Skoldistriktens antal utgjorde vid 1890 års slut 92, mot 93 år 1885. Ett nytt skoldistrikt, Skaftö, har bildats,

bestående af Skaftölandet samt Grundsunds och Fiskebäckskils fisklägen, hvilka senare sålunda upphört att utgöra sjelfständiga skoldistrikt. Enligt regel utgör hvarje församling ett skoldistrikt. Endast Näsinga och Lommeland äro förenade till ett gemensamt distrikt. Å andra sidan äro Tanums och Björlanda församlingar delade, hvardera i 2 skoldistrikt.

Inom dessa 92 skoldistrikt finnas följande af staten och skoldistriktens underhållna undervisningsanstalter:

1. *Småskolor.* Af dessa funnos vid 1890 års slut 285, af hvilka 129 voro fasta och 156 flyttande.

2. *Mindre folkskolor.* Vid 1890 års slut funnos 23 fasta och 16 flyttande, eller tillsammans 39 dylika skolor.¹⁾

3. *Folkskolor.* Dessas antal utgjorde vid samma tid 166, af hvilka 115 fasta och 51 flyttande; med tillsammans 206 lärare.²⁾

4. *Fortsättningsskolor,* anordnade enligt kungl. kungörelsen den 11 september 1877, funnos år 1890 till ett antal af 21.

5. *Slöjdskolor.* a) Slöjdskolor för gossar. År 1885 funnos 34 sådana skolor, år 1890 åter 66. I dessa slöjdskolor, som äro ordnade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med kungl. kungörelsen den 11 september 1877, meddelas i allmänhet undervisning i träslöjd efter den s. k. Nääsmetoden, eller med nära anslutning till densamma. I Silvanderska slöjdskolan i Örgryte förekommer äfven smide, målning och modellering. Vid länets folkhögskolor meddelas undervisning i träslöjd och smide.³⁾ Alla slöjdlärare äro tillika folkskolelärare, med undantag af 6 (8, om folkhögskolornas slöjdlärare inräknas). Nästan alla hafva genomgått Nääs slöjdlärareseminarium, några äfven kurser vid slöjdskolan i Uddevalla, som af länets hushållningssällskap åtnjuter ett årligt anslag af 1,200 kronor, mot skyldighet att anordna slöjdkurser för länets folkskolelärare. Då slöjdskolornas antal under sista femårsperioden fördubblats, har detta i väsentlig mån berott på de betydande anslag, som Landsting och Hushållningssällskap lemnat för slöjdundervisningens befrämjande inom länet i form af dels understöd för slöjdskolors inrättande, dels stipendier för folkskolans lärare och lärarinnor för genomgående af slöjdkurser vid Nääs och dels premier åt slöjdlärarne (lärarinnorna) för nit och skicklighet vid undervisningen, äfvensom åt barnen för flit och framsteg. I premier åt lärarne hafva sålunda under femårsperioden utdelats 11,235 kronor, i premier åt barnen under samma tid slöjdverktyg till värde af 3,746 kronor. — Med år 1889 har Hushållningssällskapet upphört med sina förutvarande anslag till slöjdundervisningens befrämjande.

5. b) Slöjdskolor för flickor, eller s. k. syskolor, funnos år 1890 till ett antal af 244, mot 228 år 1885. I dessa skolor undervisas hufvudsakligen i sömnad, stickning, lagning och namning, d. v. s. i sådana handarbeten, som för allmogens barn äro företrädesvis nödvändiga. Att sådan undervisning meddelas, utgör nemligen villkor för de premier, som årligen tilldelas syskolornas lärarinnor, och hvilka under sista femårsperioden utdelats af Landstingets och Hushållningssällskapets medel till ett sammanlagt belopp af 25,191 kronor. Undervisningen meddelas enligt regel af småskolornas och folkskolornas lärarinnor, stundom af särskildt anställda personer.

Seminariukurser för bildande af lärarinnor åt länets småskolor voro på Landstingets bekostnad anordnade i Uddevalla under åren 1887—1889, den ena fortgående från höstterminens början 1887 till vårterminens slut 1888, den andra från höstterminens början 1888 till vårterminens slut 1889. I den förra kursen deltog 31, i den senare 28 elever, hvilka nästan alla vid utgången från seminariet erhöillo anställning inom länet.

¹⁾ År 1885 funnos 25. — ²⁾ År 1885 funnos 145, 95 fasta och 50 flyttande, med tillsammans 177 lärare. — ³⁾ Smidesundervisning dock endast vid Billströmska folkhögskolan.

En högre folkskola finnes sedan år 1882, då Götiska Förbundets forna skola i Mölndals fabriksby genom kungl. brefvet den 18 november 1881 omdanades till högre folkskola för Fässbergs församling.

Folkhögskolor. Två sådana finnas fortfarande inom länet, den ena: Billströmska folkhögskolan på Tjörn, den andra: Göteborgs och Bohus läns folkhögskola, numera flyttad från Blomsholm till Grebbestad, der den erhållit egen lokal.

Antalet lärare och lärarinnor år 1890 utgjorde:

	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Biträden.	Summa.
Lärare i folkskolorna	131	4	—	135
Lärarinnor i »	38	19	14	71
Lärare i mindre folkskolorna	—	—	—	3
Lärarinnor i »	—	—	—	35
Lärare i småskolorna	—	—	—	8
Lärarinnor i »	—	—	—	281

Barn i skolåldern (7—14 år) voro vid 1890 års slut 29,923, deraf 15,152 gossar och 14,771 flickor, hvilka redovisas sålunda:

Af hela antalet undervisades:

I fasta folkskolor	10,205	
» flyttande »	4,370	
» fasta mindre folkskolor	1,043	
» flyttande »	637	
» fasta småskolor	4,141	
» flyttande »	6,777	
» folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom deras egna distrikt	310	
» högre folkskolor	12	
» allmänna läroverk och specialskolor	351	
» enskilda skolor	262	
» hemmen	214	28,322
Från folkskolorna hade utgått efter inhemtande af de i § 48 af folkskolestadgan föreskrifna insigter	391	
D:o efter godkänd afgångspröfning jemlikt § 47 af folkskolestadgan	753	1,144
Undervisning saknade till följd af sjukdom eller naturfel	101	
D:o af annan anledning	202	303
Uppgift saknas rörande	154	
		29,923.

Skolhus funnos år 1885 till ett antal af 224, under det att de förhyrda lägenheterna voro 226. Vid 1890 års slut funnos 265 skolhus; förhyrda lokaler voro 252. Byggnadsverksamheten har sålunda under femårsperioden varit ganska liflig. Man börjar alltmera inom församlingarne uppföra skolhus äfven för småskolorna.

Utgifter. Bidragen af skoldistriktens till folkskoleväsendet utgjorde, enligt de från skolråden meddelade uppgifterna:

År 1886	245,690.49 kr.
» 1887	248,937.75 »
» 1888	244,829.95 »
» 1889	263,087.63 »
» 1890	270,022.19 »

Summa 1,272,567.91 kr.

Sockenbibliotek finnas i följande församlingar, nemligen: Örgryte, Partille, Härryda, Fässberg, Askim, Styrö, Lundby,

Tufve, Torslanda, Säfve, Backa, Björlanda, Kungelf, Romelanda, Kareby, Lycke, Marstrand, Hjertum, Vesterlanda, Ljung, Uddevalla, Bäfve, Lane-Ryr, Skredsvik, Herrestad, Dragsmark, Stenkyrka, Valla, Rönnäng, Klädesholmen, Morlanda, Karingön, Tegneby, Röra, Stala, Myckleby, Foss, Håby, Svarteborg, Tosse, Berfendal, Krokstad, Tanum, Skede, Nafverstad och Mo.

Stenkyrka sockens samt Rönnängs och Klädesholmens kapellförsamlingars bibliotek förvaras på folkhögskolan vid Tyft.

Antalet under perioden vårdade vid länets af *Landstinget underhållna sjukhus* äfvensom utgifterna för sjukvården under samma tid inhemtas af efterföljande tabell:

År.	Länslasarettet och kurhuset i Uddevalla.		Länslasarettet i Strömstad.		Länslasarettet i Kungelf.		Sjukstugan i Mölndal. 2)	
	Antal vårdade.	Utgifter. 1) Kronor.	Antal vårdade.	Utgifter. Kronor.	Antal vårdade.	Utgifter. Kronor.	Antal vårdade.	Utgifter. Kronor.
1886....	679	33,067.99	198	9,746.81	320	16,289.03	48	4,294.20
1887....	760	32,149.45	181	9,873.10	308	14,748.86	87	5,184.90
1888....	730	36,294.85	163	10,086.19	334	14,962.95	126	6,647.86
1889....	715	40,023.12	214	10,565.83	347	16,632.76	149	8,409.28
1890....	726	40,938.70	239	12,726.17	370	16,373.24	162	8,718.70

Sängarne voro vid 1890 års slut 181, deraf 112 vid lasarettet och kurhuset i Uddevalla, 34 vid lasarettet i Kungelf, 21 vid lasarettet i Strömstad och 14 i sjukstugan uti Mölndal.

1) Dessutom hafva utbetalts i pensioner: a) till afgångne läkare 2,500 kr. för år 1886, 1,041 kr. 67 öre för år 1887 och 25 kr. för år 1888 samt b) till en afgångne öfversköterska 150 kr. för år 1890; hvilka belopp icke ingå i förestående utgiftsposter. — 2) Underhålles af Landstinget, Färsbergs kommun och enskilda personer.

Vid en hvar af dessa sjukvårdsinrättningar finnas, jemte nödig betjening, anstälde 1 läkare och 1 syssloman samt dessutom vid hvardera af lasarett i Uddevalla och Strömstad 1 predikant och vid det förstnämnda jemväl 1 biträdande läkare. Vid sjukstugan i Mölndal har dock hittills läkaren tjenstgjort äfven såsom syssloman.

Karantänsinrättningen på Käsö. Vid periodens början voro italienska, spanska och franska samt flere utomeuropeiska hamnar af Kungl. Kommerskollegium förklarade smittade af kolera, och karantänsundersökning vid Käsö var derföre anbefald fartyg, som från de smittade orterna anlöpte svenska hamnar. Militärkommendering för utgörande af möjligen behöflig karantänsbevakning fanns redan sedan föregående året på platsen; men då år 1886 i februari sjöfarten afstängdes af en sträng isvinter ansågs denna bevakning öfverflödig och indrogs. Kolerafarsoten upphörde efter hand och var år 1888 alldeles aflägsnad ur Europa, men uppträdde år 1890 ånyo i medelhafsländerna, hvadan enahanda åtgärder i afseende å från smittade orter ankommande fartyg anbefaldes, hvarjemte sjukvårdspersonal och vaktreserv anskaffades. Aftal träffades dessutom med lotsarne om biträde vid bevakningen, så att den förut brukliga militärkommenderingen blef öfverflödig. Samtliga de 18 fartyg, som inlupo, kunde emellertid fritagas från karantänsbehandling, och då med årets slut såväl sjöfarten som epidemien aftogo, blef den extra personalen afmönstrad.

Efter anmälan till Kungl. Medicinalstyrelsen, att karantänsinrättningen under torka saknade dricksvatten, blefvo, sedan kostnadsförslag upprättats och Eders Kungl. Maj:t i nåder beviljat derför nödiga medel, år 1889 två brunnar upptagne, hvilka under aflöppsrören rymma omkring 1,200 kubikfot vatten, som blifvit undersökt och befunnet af god beskaffenhet.

Tab. K. Antal vårdade, sjukplatser, underhållslagar och kostnader vid Göteborgs hospital åren 1886—1890.

År.	Qvarliggande sjuke från föregående år.			Inlagne under året.			Vårdade under året.			Afförde under året.			Qvarliggande sjuke till nästa år.			Sjukplatser vid årets slut.	Antal underhållsdagar.	Medeltal sjuke för dag.	Totalkostnad. Kronor.	Medelkostnad för hvar person, i kr.	
	m.	q.	s.a.	m.	q.	s.a.	m.	q.	s.a.	m.	q.	s.a.	m.	q.	s.a.					För dag.	För år.
1886.....	89	85	174	47	26	73	136	111	247	47	24	71	89	87	176	170	63,839	175	94,339	1.48	539.39
1887.....	89	87	176	36	24	60	125	111	236	38	26	64	87	85	172	175	64,442	177	93,476	1.45	529.61
1888.....	87	85	172	33	19	52	120	104	224	33	18	51	87	86	173	175	63,807	174	89,606	1.40	513.97
1889.....	87	86	173	25	25	50	112	111	223	27	24	51	85	87	172	175	63,749	174	99,353	1.55	568.85
1890.....	85	87	172	36	20	56	121	107	228	29	19	48	92	88	180	175	64,332	176	98,336	1.53	557.93

Tab. L. Inkomster och utgifter vid Göteborgs hospital åren 1886—1890.

År.	Inkomster i kronor.							Utgifter i kronor.												
	Patientavgifter.	Patientavgifter.	Räntor & patientavgifter.	Dräktskostnader.	Dräktskostnader.	Anmärkningsmedel.	Summa.	Aförsörjning.	Utsäddning.	Linne, gång- och sängkläder.	Eljäsning och lyskällor.	Medikament.	Rehabilitering.	Inventarier.	Byggnader och gårdar.	Trädgård och jordbruk.	Skrifmaterier m. m.	Utskylder.	Direkte.	Summa.
1886.....	35,324	61	126	138	172	861	36,632	24,147	32,047	5,482	14,758	885	2,321	4,906	16,546	—	357	314	9,436	111,199
1887.....	36,181	61	67	35	1,445	1,344	39,133	24,158	30,783	7,484	12,279	752	2,294	5,038	11,609	2,036	383	221	8,267	105,304
1888.....	35,181	23	126	1	365	994	36,690	24,562	29,440	7,832	11,066	678	2,576	3,935	11,216	1,681	370	239	7,466	101,061
1889.....	34,071	21	126	8	—	1,228	35,454	25,566	33,969	8,328	12,904	926	2,381	6,149	20,026	1,880	350	350	6,900	119,729
1890.....	31,854	30	91	10	188	1,216	33,389	25,912	32,519	7,704	16,562	964	2,155	4,193	12,867	2,425	426	129	6,107	111,963

I öfrigt hafva å inrättningen under perioden åtskilliga reparationer å såväl byggnader som bryggor och kajmurar blifvit utförda.

Antalet fartyg, som under perioden inkommit till Känö hamn för karantänsundersökning, har utgjort: 30 år 1886, 5 år 1887, 1 år 1888, 2 år 1889 och 18 år 1890. Af dessa fartyg kommo 17 från Italien, 22 från Spanien, 5 från Portugal, 7 från Frankrike, 3 från Vestindien och 2 från Ostindien (Java). I afseende å nationaliteten tillhörde 33 Sverige, 15 Norge, 1 Danmark, 3 Finland, 3 Frankrike och 1 Tyskland.

Göteborgs hospital. Af den genom inköp af $\frac{5}{8}$ mantal Storehagen nyförvärfvade jorden (omkring 37 tunnland) hafva under år 1888 endast 17 tunnland, nemligen den s. k. »Qvillen» och en del af »Hacket», brukats för hospitalets räkning; återstoden har dels legat i träde och dels innehafts af en torpare mot dagsverksskyldighet till hospitalet. Under år 1887 blef vattenledningen från Ålhunds källa färdig, afsynad och tagen i bruk. Anläggningen består af ett pump- och maskinhus, 2:ne reservoirer, en mindre nedom pumphuset och en större uppe i berget, samt ett rörnät af 6" och 4" gjutjernsrör med afstängningslucka och brandposter. Ett 2:97 meter högt staket af rundvirke är uppfördt kring området öster om hospitalsbyggnaderna, hvarigenom detta område, som innesluter anstaltens gamla vattenreservoirer och ett kallbadhus vid Stora dammen, numera är afstängdt för allmänheten. Ett mindre stall är uppfördt och å ekonomibyggnaden är det gamla takteglet borttaget och ersatt med tak af galvaniserad jernplåt.

En skyddshäck af poppel, björk och pil, en plantering af korgpil samt en mindre plantskola af barr- och löfträd äro anlagde.

Antalet vårdade sjuke, sjukplatser och underhållsdagar, antalet sjuke för dag samt totalkostnaden för sjukvården vid hospitalet framgår af förestående tab. K (sid. 18).

För inkomster och utgifter redogöres i tabell L (sid. 18).

För *helsovårdens* bestridande å landsbygden funnos vid periodens slut anstälde 6 provinsialläkare och 4 distriktsläkare. Stads-läkarnes antal utgjorde 7, deraf 2 i hvardera af städerna Göteborg och Uddevalla.

Antalet *barnmorskor* uppgick år 1890 till 121, deraf 51 voro bosatta å landsbygden, 64 i Göteborg och 6 i länets öfriga städer.

Apotek funnos vid slutet af år 1890 i länets alla städer, i byn Mölndal, i Jörlanda, Morlanda, Häby och Tanums socknar, hvarjemte i Lysekils köping medikamentsförråd var inrättadt.

Badorter med tillgång på läkarevård funnos under perioden till ett antal af 10, nemligen Marstrand, Lysekil, Gustafsberg, Strömstad, Fiskebäckskil, Ljungskile, Stenungsön, Långedrag, Bratten och Grebbestad, af hvilka Marstrand, Lysekil och Strömstad voro de mest besökta.

Badinrättningar af mindre omfång funnos dessutom å andra ställen inom länet, af hvilka må nämnas Stjernvik i Göteborgs fögderi, Arvidsvik å Koön vid Marstrand samt Henån och Stillsöns i Orusts och Tjörns fögderi.

Endast en *helsobrunn* finnes inom länet, nemligen vid Gustafsberg. Denna är dock af föga betydenhet.

Utom *länsveterinären* funnos vid periodens slut 7 af Hus-hållningssällskapet aflönade distriktsveterinärer.

För de inom länet varande *brand-, sjö- och lifvförsäkringsinrättningarna* och deras verksamhet redogöres i tabellen 7.

Sockenmagasinens antal, som år 1880 uppgick till 40 och år 1885 till 41, utgjorde år 1890 endast 32.

Å de inom länet befintliga *fromma stiftelser, stipendiefonder, pensionsanstalter, sjukkassar* och dermed jemförliga inrättningar lemnas uppgifter i tabell 8.

Hvad *exekutionsväsendet* i länet angår, har antalet af de hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande handlagda skuldfordringsmål varit: 2,114 år 1886, 2,372 år 1887, 2,093 år 1888, 1,821 år 1889 och 1,317 år 1890, eller i medeltal för hvarje år 1,943, utgörande en minskning i jemförelse med medeltalet under förra femårsperioden af 9:46 procent.

Hos öfverexekutorerna i Göteborg, Uddevalla och Strömstad utgjorde skuldfordringsmålen antal:

	I Göteborg.	I Uddevalla.	I Strömstad.
År 1886.....	467	4	4
» 1887.....	487	7	12
» 1888.....	535	9	13
» 1889.....	482	5	6
» 1890.....	556	8	4

Således i medeltal flere i Göteborg och Strömstad, men färre i Uddevalla än under föregående perioden.

Beträffande *Landstingets* inkomster och utgifter hänvisas till efterföljande tabell M.

Tab. M. Göteborgs och Bohus läns landstings inkomster och utgifter åren 1886—1890.

(Enligt räkenskapernas vinst- och förlustkonto).

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.	Summa. Kr.
<i>Inkomster.</i>						
Landstingsmedel	46,043	49,363	49,323	49,267	49,818	243,814
Sjukvårdsafgift	26,478	33,653	33,493	32,381	33,125	159,130
Bräuvinsförsäljningsafgift ..	36,185	42,014	50,728	49,044	45,543	223,514
Räntor	945	—	—	—	2,652	3,597
Bötesmedel	12	2	—	—	—	14
Summa	109,663	125,032	133,544	130,692	131,138	630,069
<i>Utgifter.</i>						
Sjukvård	54,600	51,874	52,200	57,900	61,100	277,674
Sjukhusbyggnader	29,000	—	—	—	—	29,000
Sinnesslöa barns understöd ..	1,500	1,500	—	—	—	3,000
Blinda barns d:o	200	325	400	300	400	1,625
Undervisningen: folkskolan ..	22,250	17,750	16,750	16,750	17,500	91,000
folkhögskolor	2,500	1,500	2,000	2,000	2,000	10,000
Döfstumma barns undervisning ..	9,500	9,970	9,500	9,500	7,941	46,411
Öfveråriga döfstummas d:o ..	75	150	—	225	75	525
Vanföres d:o	—	—	800	800	800	2,400
Barnmorskelevers d:o	1,000	—	—	—	1,000	2,000
Jernvägsundersökningar	2,535	3,347	1,000	—	—	6,882
Väganläggnings d:o	—	—	—	2,000	2,000	4,000
Färledsrensningar	—	1,000	—	—	500	1,500
Hvitfeldtska handlingars utgifvande	543	—	—	—	—	543
Telefonväsendet	4,000	—	—	—	1,000	5,000
Veterinärväsendet	3,000	3,800	3,400	3,500	3,500	17,200
Skottpenningar för räf.	—	2,334	2,346	2,274	2,376	9,330
Skogssåddspremier	—	1,000	1,000	1,000	1,000	4,000
Resekostnader	2,868	2,858	2,676	2,804	3,317	14,523
Förvaltningskostnader m. m. ..	3,878	6,414	7,265	7,391	4,636	29,554
Summa	137,449	103,822	99,337	106,444	109,145	536,197

Det af Landstinget till Statistiska Centralbyrån ingifna sammandrag af 1890 års räkenskaper utvisar ställningen vid samma års slut sålunda:

Tillgångar:

Fastigheter och inventarier, länsassarettens och kurhusens	205,438.45	kr.
Fordringar, värdepapper och kontant: Landstingets egna	149,339.98	»
D:o d:o d:o länsassarettens o. kurhusens	3,667.23	»
Summa	358,445.61	kr.

Häri äro icke inräknade under Landstingets förvaltning stående fonder, nemligen:

Döfstummeanstaltens å Nya Varfvet donationsfond	64,706.50	kr.
Forslundaka donationen för döfstummeanstalten	1,238	»
F. d. Tysta skolans donationsmedel till d:o	5,228.40	»

Makarne Öhman's donation till döfstummeanstalten	500	kr.
Bexellska donationen till d:o	300	»
Kyrkoherden J. P. Magnussons donationsfond för obotligt sjuka...	24,078.14	»

Summa 90,051.04 kr.

Under femårsperioden har landstingsskatten utgått med följande belopp för hvarje krona bevillning af samtliga beskattningsföremål, nemligen 50 öre år 1886, 54 öre åren 1887 och 1888, 53 öre år 1889 samt 50 öre år 1890.

Inom länet befintliga *sparbanker* utgjorde vid slutet af år 1890 nio, nemligen Göteborgs och Bohus läns, Göteborgs, Uddevalla, Marstrands, Strömstads, Lysekils, Tanums, Qville och Tegneby. Härförutom idkas sparbanksrörelse af Aktiebolaget Göteborgs folkbank och Göteborgs intecknings-garantiaktiebolag, i enlighet med de för dessa inrättningar fastställda reglementen.

7. Länets städer och köpingen Lysekil.

Göteborg.

Indelning. Sjö- och stapelstaden Göteborg, länets residensstad samt säte för biskopen och domkapitlet i Göteborgs stift, är *belägen* å 11° 58' 0" östlig longitud från Greenwich och 57° 42' 34" nordlig latitud ¹⁾ vid sydöstra grenen af Göta elf nära dess utlopp i Kattegat.

Staden med tillhörande *område*, hvilket senare under nu ifrågavarande period ej erhållit någon tillökning, består af tvenne genom Göta elf skilda delar, hvaraf den söder om elfven belägna delen, hvilken utgöres af sjelfva staden med dess förstäder och dermed sammanhängande områden, begränsas af elfven, Ange-recks socken i Vätile härad af Elfsborgs län, Partille och Örgryte socknar i Säfvedals härad af detta län, äfvensom Fässbergs och Vestra Frölunda socknar samt kronan tillhöriga Nya Varfvet inom Askims härad af samma län, och har beräknats omfatta en areal af 2,155 hektar; samt den norr om Göta elf belägna delen, hvilken, till större delen utgörande den förut till Tingstads by hörande, genom kungl. brefvet den 8 december 1881 med staden förenade vassmark, begränsas af elfven samt Lundby socken i Östra Hising och Backa socken i Vestra Hising härad och har beräknats att i areal utgöra 135 hektar. Stadsområdet i dess helhet håller således i areal 2,290 hektar.

I *kyrkligt hänseende* är staden fortfarande indelad uti de i förra berättelsen omförmälda sex territoriella församlingarne, nemligen: Gustavi eller Domkyrkoförsamlingen, Kristine församling, Gamlestadsförsamlingen, Haga församling, Masthuggsförsamlingen och Karl Johans församling. Dessa församlingars territorier äro oförändrade; och omfattar alltså hvart territorium de stadsdelar och områden, som i förra berättelsen närmare uppgifvits.

Från skyldigheten att tillhöra territorial församling äro undantagna personer tillhörande garnisonen, hvilka, jemlikt kungl. brefvet den 6 juli 1885, skola tillhöra garnisonsförsamlingen, samt medlemmarne af Kristine Tyska församling.

Den i förra berättelsen omnämnda nya kyrkan för Masthuggsförsamlingen, hvilken kyrka jemlikt nådigt tillstånd erhållit benämningen Oskar Fredriks kyrka, är för närvarande under uppförande och antages blifva färdig under år 1892.

¹⁾ Dessa bestämmelser angifva närmast observationställets, navigations-skolans, läge.

Invånare. Uppgifter angående stadens *folkmängd* meddelas i **tabell 1**, hvilken upptager folkmängden under hvarje år af perioden och utvisar, att den rättsliga folkmängden, som enligt mantalslängden år 1885 utgjorde 87,785 ¹⁾ personer, under de sista fem åren ökats till 103,550 personer, eller med 15,765 personer, medan folkökningen under näst föregående femårsperioden, eller åren 1881—1885, belöpte sig till 16,323 personer. Den större tillökningen under sistnämnda period är att tillskrifva den under sagda period verkställda föreningen med staden af den folkrika Landalastaden. Enligt presterskapets uppgifter utgjorde deremot befolkningens antal vid 1885 års slut 91,033 personer och vid 1890 års slut 104,657 personer, utvisande alltså en ökning af 13,624, mot 14,632 under åren 1881—1885.

Af tabellen framgår jemväl, att äfven under nu ifrågavarande qvinquennium en ej obetydlig skilnad förefinnes i presterskapets uppgifter och mantalslängden i fråga om folkmängden. Denna skilnad utgjorde nemligen: år 1886 1,409, år 1887 2,388, år 1888 1,916, år 1889 1,280 samt år 1890 1,107 personer.

Anledningen till denna skilnad emellan den kyrkoskrifna och mantalsskrifna folkmängden synes, enligt meddelande från mantalskontoret, vara att söka dels deri, att staden tillhörande sjömän icke blifva vederbörligen uppgifna till mantalsskrifning, samt dels och i synnerhet i den omständigheten, att en mängd af den hvarje år efter redan verkställd mantalsskrifning från andra orter hit ankommande lösa arbetarebefolkningen vid erhållande af arbete härstädes under våren och sommaren kyrkoskrifver sig i stadens församlingar och derefter, då arbetstillfällena under hösten aftaga, åter begifver sig härifrån, utan att uttaga prestbevisen, i följd hvaraf och då de arbetssökande först efter den i januari följande året försiggångna mantalsskrifningen till staden återkomma, de vid denna mantalsskrifning upptagas såsom »obefintliga»; hvaraf åter följer, att desse s. k. obefintliga kunna ur kyrkoböckerna afföras först året efter den mantalsskrifning, som afser den samtidigt här kyrkoskrifna befolkningen.

För befolkningens fördelning år 1890 mellan stadens *territoriella församlingar* äfvensom för folkmängdens tillväxt inom

¹⁾ Efter slutlig kollationering rättadt till 88,230.

de särskilda församlingarne redogöres i efterföljande, enligt uppgifter från mantalskontoret, upprättade öfversigt:

Församling.	Folk-mängd år 1885.	Folk-mängd år 1890.	Tillväxt.
Domkyrko.....	24,762	30,871	6,109
Kristine.....	8,906	9,974	1,068
Gamlestads.....	4,722	5,782	1,060
Haga.....	16,224	17,627	1,403
Masthuggs.....	17,134	22,700	5,566
Karl Johans.....	16,037	16,596	559
Summa	87,785	103,550	15,765.

Folkökningen har således varit ojemförligt störst inom Domkyrko- och Masthuggsförsamlingarne, hvilket i främsta rummet är att tillskrifva den omständighet, att inom dessa församlingar funnits flere större, hittills obebyggda områden, å hvilka nya stadsdelar genom nybyggnader uppstått.

Dödligheten under perioden har, enligt uppgift från förste stadsläkaren, varit: år 1886: 17·1, år 1887: 17·4, år 1888: 18·2, år 1889: 18·5 och år 1890: 19·0, allt på 1,000 personer. Någon farsot af svårare beskaffenhet har icke under perioden hemsökt staden; dock härjade i december 1889 och i början af år 1890 en influensaepidemi af synnerligen stor utbredning, som medförde ganska stor allmän dödlighet.

Enligt uppgifter från stadens poliskammare har under ifrågasvarande fem år öfver Göteborg till utlandet befordrats *emigranter* till det antal under hvart år, som följande tabell utvisar:

År.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
1886.....	14,599	9,264	23,863
1887.....	24,367	14,065	38,432
1888.....	22,753	14,261	37,014
1889.....	14,282	10,716	24,998
1890.....	15,103	11,761	26,864

Under samma tid hafva, likaledes enligt uppgift från poliskammaren, öfver Göteborg till hemlandet *återvändt emigranter* till följande antal: 2,290 år 1886, 2,363 år 1887, 2,966 år 1888, 3,873 år 1889, medan för år 1890 antalet ej kunnat uppgifvas.

I fråga om *sedligheten* inom samhället återopas dels *tabell N*, upptagande *anmälda och upptäckta brott* samt af polismyndighet handlagda mål åren 1886—1890, och dels följande, ur de af poliskammaren i dess årsberättelser meddelade redogörelser angående *prostitutionen* hemtade, uppgifter rörande det antal qvinnor, som under hvarje af berörde år undergått sundhetsbesigtning; och utgjorde detta antal: 218 år 1886, 257 år 1887, 255 år 1888, 243 år 1889 samt 236 år 1890.

Personalen vid *stadens poliskår*, som vid 1885 års slut utgjordes af 5 kommissarier, 18 öfverkonstaplar och 152 konstaplar, hade vid utgången af år 1890 ökats med 2 öfverkonstaplar och 10 konstaplar, på sätt närmare inhemtas af *tabell O* (sid. 22).

Den 13 oktober 1890 beviljade stadsfullmäktige anslag från och med år 1891 för tillökning af polispersonalen med 1 kommissarie och 30 konstaplar, af hvilka senare 15 skulle göras beridna, hvarjemte aflöningsstaten för personalen bestämdes sålunda:

2 kommissarier	å 3,000 kr.	6,000 kr.
4 "	» 2,400 »	9,600 »
5 öfverkonstaplar	» 1,700 »	8,500 »
5 "	» 1,500 »	7,500 »
5 "	» 1,400 »	7,000 »
5 "	» 1,300 »	6,500 »
30 konstaplar	» 1,200 »	36,000 »
30 "	» 1,100 »	33,000 »
50 "	» 1,000 »	50,000 »
50 "	» 900 »	45,000 »
32 "	» 800 »	25,600 »
2 vaktmästare å 1,000 och 900 kr.		1,900 »
1 ordonnans		800 »
		Summa 237,400 kr.

Tab. N. Anmälda och upptäckta brott samt af polismyndighet handlagda mål i Göteborg, åren 1886—1890.

År.	Anmälda brott.													Upptäckta brott.													Antal personer som sakfäls för								Antal anhängiggjorda brottmål. ⁶⁾	Antal handlagda ordningsmål. ⁶⁾
	Summa anmälda brott.	Åtskilliga andra förbrytelser.	Grofre sedlighetsbrott.	Bedrägeri.	Förskningsbrott.	Snatteri.	Enkla stölder.	Fickstölder.	Inbrottsstölder.	Rån.	Mordbrand.	Barnamord.	Mord och dråp.	Summa upptäckta brott.	Procent af anmälda brott.	Antal tilltalade personer.	Fylleri.	Oljud, förmärgelse eller försäknings-slagning enl. 11 kap. strafflagen.	Misshandel och vållande till kroppsskada.	Djurplågeri.	Öfvertredelse af förordningen om försäljning af spirituosa drycker.															
1886...	1	1	2	2	11	126	63	183	558	4	12	14	37	1,013	1	1	2	9	81	38	88	409	3	10	14	37	692	68·3	482	2,276	1,413	497	87	6	5,544	3,803
1887...	2	2	3	3	4	114	87	198	445	10	77	6	50	998	2	2	3	3	62	25	108	275	10	71	6	42	607	60·8	522	2,921	1,558	482	130	7	6,312	3,944
1888...	3	3	1	—	13	99	90	201	491	5	19	2	52	976	3	—	—	9	42	23	106	293	5	18	2	43	544	55·7	533	2,922	1,215	1,008	107	3	5,937	4,161
1889...	1	1	—	2	6	114	92	180	487	12	25	2	—	921	1	1	2	1	55	23	97	268	10	21	2	—	480	52·1	463	3,189	1,486	534	109	4	6,821	4,670
1890...	2	1	4	—	3	145	69	137	398	29	6	3	—	795	2	1	2	2	92	25	72	273	30	6	2	—	505	63·5	447	4,010	1,512	450	135	5	7,111	4,380

¹⁾ Mord. — ²⁾ Dråp. — ³⁾ Föröfvade å annan ort. — ⁴⁾ 1 mord och 2 dråp, deraf mordet och ett dråp föröfvats å annan ort. — ⁵⁾ 1 föröfvadt å annan ort. — ⁶⁾ Deraf från föregående år: år 1886 brottmål 61, ordningsmål 10; år 1887 40 och 3 d:o; år 1888 41 och 2 d:o; år 1889 33 och 3 d:o; år 1890 31 och 32 d:o.

Sedan stadsfullmäktige beviljat ett årligt anslag af 5,000 kronor ur stadskassan från och med år 1888, att användas såsom bidrag till bestridande af kostnaden för polispersonalens pensionering, har under nämnda år pensionering af dertill berättigade inom poliskåren kunnat börja. Vid 1890 års slut utgingo pensioner till 1 kommissarie med 1,500 kronor, 3 öfverkonstaplar med 900 kronor till hvardera och 11 konstaplar med 600 kronor till hvardera.

Genom de för Göteborgs stad under den 4 juni 1621 utfärdade privilegier och sedermera tid efter annan utfärdade kungl. bref, bland hvilka särskildt må nämnas det af den 13 april 1691, hade staden fått sig tillagd förmånen att »till wacht och publique byggnaders förrättande» använda de för Säfvedals härads 44 rothåll uppsatte, till Elfsborgs regemente hörande soldater. Dessa soldater, eller *stadssoldaterna*, hvilka väl voro stadens första poliskår, användes under senare tider endast såsom biträden vid ordningens upprätthållande under marknader, såsom fångknektar och till vaktgöring. Då efter utgången af år 1857 stadens fångar öfverflyttats från stadshäktet till länscellfängelset, blef stadsvaktens tienstgöring inskränkt till vakthållning vid jernvägen, i rådhuset, stadshuset och tullkammarhuset, för hvilket ändamål 17 man ständigt voro inkommanderade till staden under en månad i sänder. Härför fick staden emellertid vidkännas åtskilliga utgifter, såsom för truppens dagaflöning, beklädnad, beväpning, härbergerande m. m., hvilka utgifter uppgingo till omkring 9,000 kronor om året. Sedan Kungl. Maj:t i proposition till 1869 års riksdag föreslagit, att de ifrågavarande åt staden Göteborg till stadsvakt m. m. af ålder anslagna 44 rotar inom Säfvedals härad måtte indragas till kronan, samt Riksdagen till

detta förslag lemnat bifall, dock med tillägg att Göteborgs stad borde åtnjuta den ersättning för rotarnes indragning, hvartill staden kunde vara lagligen berättigad, ingingo stadsfullmäktige år 1886, på nämnda riksdagsbeslut icke föranledt till någon åtgärd, till Kungl. Maj:t med underdånig framställning om tillämpning af omförmälda riksdagsbeslut, dervid tillkännagifvande, att staden vore villig att utan anspråk på ersättning afstå från förmånen att vidare använda de ifrågavarande rothållssoldaterna, så framt staden befriades från alla härmed ännu förbundna skyldigheter och frikallades från alla utgifter för stadssoldaternes pensionering eller understöd; och har derefter Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 4 juli 1889 funnit godt att i nåder förordna, att den ifrågavarande staden tillagda förmån att till vakt och publika byggnaders förrättande använda de för Säfvedals härads 44 rothåll uppsatte, till Elfsborgs regemente hörande soldater skulle från och med den 1 januari 1890 upphöra att vara gällande och nämnda rotar i följd deraf från och med sagda tid indragas till kronan, för att användas till arméns förstärkande, hvarjemte i nåder föreskrifvits, bland annat, att staden Göteborg skulle, från det rotarne till statsverket indragits, vara fristagen från de af dispositionen öfver de forna stadssoldaterna härflytande skyldigheter, jemte det staten från samma tid skulle öfvertaga pensioneringen såväl af de soldater, åt hvilka pension redan kunde vara utfäst, som ock af dem, som framdeles kunde lemna tjensten; dock att, derest pension blifvit utfäst till högre belopp, än gällande föreskrifter rörande pensionering från Västena krigsmanshuskassa medgäfvit, staten icke vore skyldig gälda öfverskjutande beloppet. I följd häraf blef Göteborgs stadsvakt vid utgången af år 1889 indragen.

Vid stadens *eldsläckningsväsende* hafva under åren 1886—1890 varit anställda 1 brandchef, 1 vice brandchef, 2 öfverbrandmästare, 4 brandmästare samt 25 ordinarie och 24 extra brandkarlar, jemte 3 tornväktare, hvarförutan 2 tillsyningsmän och 8 extra brandkarlar varit antagne för tillsyn och vård af eldsläckningsredskap, som varit placerad i Masthuggsbergen och Redbergslid, samt med tienstgöringsskyldighet endast i händelse af eldsvåda i närheten af berörda redskaps förvaringsställen. Utom dessa två mindre stationer hafva, för vakthållning och förvarande af eldsläcknings- och lifräddningsredskap, funnits tre brandstationer: en i stadshuset, en i Haga och en vid Kusttorget i Majorna, hvarjemte vakthållning egt rum i Kristine och Karl Johans kyrkans torn. Vid hvarje brandstation hafva funnits hästar på stall, nemligen 5 vid stationen i stadshuset, 2 vid Hagastationen och 2 vid stationen i Majorna. Elektriska telegrafledning hafva varit anordnade, dels emellan brandstationerna, dels emellan stationen i stadshuset, Kristine kyrkas torn, en hyrkuskinrättning samt brandchefens och vice brandchefens bostäder, dels emellan stationen i Haga och rörnätsförmannens vid vattenledningen bostad, och dels emellan stationen vid Kusttorget och Karl Johans kyrkas torn; och har derjemte stationen i stadshuset genom telefonledningar stått i förbindelse med såväl Kungl. Telegrafverkets som Allmänna telefonföreningens centralstationer och artillerikasernen. För signalering af eldsvåda hafva dessutom å skilda platser i staden varit uppsatta 69 brandskåp. Eldsläcknings- och lifräddningsredskapen hafva hufvudsakligen bestått af: 3 materialvagnar, en vid hvardera brandstationen, för transport af manskap och materiel, 3 ångsprutor, de två gifvande hvardera 750 och den tredje 350 kannor vatten i mi-

Tab. O.

Göteborgs poliskår.

	År 1886.			Åren 1887—1890.		
	Antal.	Aflöning, i kr.		Antal.	Aflöning, i kr.	
		För hvarje.	Summa.		För hvarje.	Summa.
Embets- och tjenstemän	5	—	20,000	5	—	20,000
Kommissarier	5	{ 1 à 3,000 4 à 2,400 }	12,600	5	{ 2 à 3,000 3 à 2,400 }	13,200
Öfverkonstaplar	6	1,500	9,000	8	1,500	12,000
D:o	7	1,300	9,100	7	1,300	9,100
D:o	5	1,200	6,000	5	1,200	6,000
Konstaplar	5	1,200	6,000	5	1,200	6,000
D:o	4	1,100	4,400	4	1,100	4,400
D:o	28	1,000	28,000	38	1,000	38,000
D:o	79	900	71,100	79	900	71,100
D:o	36	800	28,800	36	800	28,800
Vaktmästare	2	{ 1 à 900 1 à 800 }	1,700	2	{ 1 à 900 1 à 800 }	1,700
Ordonnans	1	700	700	1	700	700
Summa	183	—	197,400	195	—	211,000

Anm. Utom här i tabellen angifna aflöning utgingo till poliskåren: anslag till reservkonstaplar 1,600 kr. år 1886 och 2,000 kr. de följande åren; anslag till beklädnad 17,850 kr. år 1886, 19,110 kr. år 1887 och 20,110 kr. åren 1888—1890; samt utgifter i öfrigt, hvilka från 23,240 kr. år 1886 ökades till 31,840 kr. år 1890, så att *hela anslaget* utgjorde: 240,090 kr. år 1886, 258,350 kr. år 1887, 264,350 kr. år 1888, 264,650 kr. år 1889 samt 264,950 kr. år 1890.

nuten, 9 större sprutor för handkraft, hvardera gifvande 160 kannor vatten i minuten, 4 mindre sprutor för handkraft, hvardera gifvande 85 kannor i minuten, 1 flodbåt med tillhörande vattenbåt, för släckning å reviret, 3 mekaniska stegar af olika modell samt skarf- och hakstegar, 3 lifräddningsslangar, 3 räddningssäckar och 3 sprängsegel.

Jemlikt stadsfullmäktiges beslut den 1 november 1888, hafva byggnader för en ny brandstation blifvit uppförda vid Tredje Långgatan i Masthugget. Kostnaderna för denna nya brandstation, som är afsedd att vara brandkårens hufvudstation, hafva uppgått till omkring 160,000 kronor, och inrymmas i stationsbyggnaderna spruthus, stall för 12 hästar, slangtorkningstorn, gymnastiksal, snickare- och smedswerkstad, kasernrum för omkring 40 man, telegraf-, vakt-, förråds- och expeditiionslokaler samt bostäder för brandchefen, vice brandchefen, en öfverbrandmästare och två brandmästare. Brandkåren skall, enligt stadsfullmäktiges beslut, i vissa afseenden omorganiseras samtidigt med inflyttningen i den nya stationen, hvilket ej kunnat ske före utgången af år 1890.

Stadens utgifter för eldsläckningsväsendet belöpte sig år 1890 till 69,445 kronor 21 öre, deri ej inberäknad kostnaden för den nya brandstationen.

Med tillhjälp af lifräddningsredskapen vid de utmed stadens vattendrag anordnade 75 *lifräddningsstationer* hafva ur vattnet upptagits: 34 personer år 1886, 22 personer år 1887, 26 personer år 1888, 28 personer år 1889 och 20 personer år 1890.

Gator och byggnader. Beträffande förhållandena med *allmänna vägar* och *gator* samt *skjutsning* under femårsperioden meddelas redogörelse i **tabell 2** äfvensom i den af stadens gatu- och vägförvaltning upprättade, här nedan införda **tabell P**.

Spårvägarne inom staden hafva, sedan linien Brunnsparken—Viktoriabron—Slottsskogen blifvit färdig och för trafik öppnad, en sammanlagd längd af 8,966 meter. Angående spårvägarne trafikering och drift har efter poliskammarens årsberättelser upprättats nedanstående öfversigt:

År.	Antal passagerare.	Antal konduktörer och kuskar.	Antal vagnar.	Antal hästar.
1886	1,767,010	46	26	76
1887	1,741,927	51	26	75
1888	1,639,990	47	26	78
1889	1,851,946	55	28	90
1890	2,096,744	64	26	110

Passagerareafgiften har fortfarande under femårsperioden utgjort 10 öre personen för hvarje linie.

Allmänna gatubelysningen ombesörjdes före gasverkets anläggande dels på allmän bekostnad medelst oljelampor i gat hörnen och å allmänna platser och dels på bekostnad af husägare medelst lyktor öfver portar och förstugudörrar å gata. Jemlikt beslut å allmän rådstuga den 17 april 1845, afslöts i augusti samma år kontrakt med sir James Malam i Hamburg om anläggning här i staden af gasverk med rörledning, för hvilket ändamål staden upplät nuvarande äldre gasverkstomten;

och skulle Malam derå på sin bekostnad uppföra erforderlige gasverksbyggnader samt förse staden med hufvudrörnät och belysningsmateriel samt i betalning för utserverad gas erhålla 8 kronor pr 1,000 engelska kubikfot (28 öre pr kubikmetern); efter 30 år skulle staden ega att efter värdering inlösa gasverket med rörledningen. År 1869 afslöt staden nytt kontrakt med Malams rättsinnehafvare, Göteborgs gasaktiebolag, enligt hvilket kontrakt för gasen till gatubelysningen skulle erläggas 2 kronor 50 öre pr 1,000 engelska kubikfot (9 öre pr kubikmeter), hvarjemte bolaget förband sig, att den 1 juli 1888 till staden utan ersättning afträda gasverket, med hvad dertill hörde. I följd häraf öfvertog staden nämnde dag, den 1 juli 1888, sjelf gasverket, som utom tomten af den tillträdande styrelsen uppskattades till värde af nära 400,000 kronor. Emellertid hade redan derförut det äldre gasverket befunnits otillräckligt, hvarför stadsfullmäktige vid sammanträden den 8 och 15 september 1887 beslutit att för en beräknad kostnad af 950,000 kronor uppföra ett nytt gasverk å Gullbergsvass vid Gullbergsåns utlopp i Göta elf, hvilket nya gasverk till en början skulle med sin tillverkning fylla bristen i gasproduktionen vid det äldre gasverket, som alltså skulle tillsvidare bibehållas. För verkställighet af det sålunda fattade beslutet tillsattes en byggnadsstyrelse och den 19 december 1889 var det nya gasverket färdigt att användas och blef, jemlikt stadsfullmäktiges beslut den 28 december samma år, vid 1890 års början öfverlemnadt till den för året utsedda gasverksstyrelsen. Kostnaden för det nya verkets anläggande hade, enligt byggnadsstyrelsens berättelse, uppgått till 895,615 kronor 19 öre.

Utom med gas har äfven *elektrisk belysning* med bågampor egt rum vid Skeppsbron och hamnen sedan den 1 december 1887, hvilken belysning ombesörjts enligt kontrakt af enskildt bolag; och har derjemte sedan hösten 1889 äfven Kungsportsplatsen varit belyst med 2 bågampor. Å de högst belägna områdena i Landala och Majorna har belysningen verkstälts medelst fotogenlampor. För gatubelysningen redogöres närmare i efterföljande, öfverst å nästa sida intagna, af gasverksstyrelsen uppgjorda tabell:

Tab. P. Göteborgs stads gator och vägar, åren 1886—1890.

	Längd i kilometer.		Kostnad under perioden. Kronor.
	Färdiga gator och vägar vid periodens slut.	Nyanlagda gator och vägar under perioden.	
Stensatta gator	24.38	0.12	498,904.33
Makadamiserade gator och vägar inom bebygda områden	45.61	8.52	
Mindre vägar inom bebygda områden	6.95	—	—
D:o d:o utom bebygda områden	1.60	—	—
Allmänna vägar, underhållna af staden	7.59	—	—
D:o d:o d:o af landerininnehafvare	6.20	—	—
Dränering af gator och vägar	—	—	526,266.84
Underhåll och förbättringar af gator och vägar samt diverse arbeten	—	—	660,082.73
D:o af alléer och trädplanteringar	—	—	73,850.34
Summa	92.33	8.64	1,759,104.24

Allmänna gatubelysningen har besörjts med:	Juli—dec. 1888.	År 1889.	År 1890.
Vanliga gatugaslykter	1,797	1,843	1,865
Större gaskandelabrar	8	8	21
Elektriska bågglampor	24	26	28
Oljelampor	48	56	66
Totalkostnaden för gas, materialier, arbete och reparationer hafva utgjort	kr. 31,800	70,300	82,300

Kostnaden för belysningen med elektriska lampor och oljelampor har blott en kortare tid bestridts genom gasverksstyrelsen.

Gasåtgången, deri inbegripen den enskilda förbrukningen, har utgjort: lysåret 1860—61: 576,000 kubikmeter, 1870—71: 927,000 kubikmeter, 1880—81: 1,833,000 kubikmeter och 1885—86: 2,350,000 kubikmeter samt under tiden, efter det staden öfvertagit gasverket, enligt styrelsens uppgifter följande belopp:

	Juli—dec. 1888.	År 1889.	År 1890.
Totala förbrukningen	kub.m. 1,480,000	2,789,000	2,948,000
Eller per stadsinnevånare och helår	27.7	27.9	28.7
Af förbrukningen har belöpt på:			
Allmänna gatubelysningen i	% 24.4	23.7	22.8
Euskildes gasförbrukning i	63.6	64.8	66.5
Gasverkens	1.1	0.9	1.9
Gasförlust i	11.0	10.6	8.8

Gaspriset nedsattes från och med år 1889 från 21 öre till 16 öre, med 10 % rabatt för årsförbrukning öfver 10,000 kub.-meter. Från april 1889 nedsattes priset för gas till gasmaskiner till 12 öre och ytterligare från april 1890 priset för all gas, förbrukad till andra ändamål än belysning, till 10 öre, allt per kubikmeter.

Den enskilda elektriska belysningen, som ombesörjts af 4 bolag med särskilda centralstationer, omfattade vid 1890 års

slut omkring 7,000 glödlampor och 50 bågglampor, af hvilka senare flere dock tillhöra bangårdarne.

Vid 1890 års slut utgjorde gasverkens bokföringsvärden i runda tal:

Äldre gasverkets byggnader med inredning	155,000 kr.
Nya	788,000 „
Gasverkens tomter	312,000 „
Rörnät och belysningsmateriel i staden	295,000 „
Inventarier	56,000 „
Summa	1,606,000 kr.

Aflöningarne till gasverkens tjenstemän och betjente utgingo under år 1890 med tillhoppa omkring 26,000 kronor.

De hamnarbeten samt kaj- och brobyggnader, som styrelsen för Göteborgs hamn- och elfarbeten under femårsperioden låtit utföra, upptagas i nedanstående tabell Q.

Till underlättande af inseglingen till Göteborgs hamn har staden anlagt och underhåller båk å Vinga samt ledfyrar å Buskär, Böttö, Gefveskär och Knippelholmen, äfvensom fyrlykter, 1 vid Carnegieska bruken, 1 å berget söder om nämnda bruk samt 3 å bron vid staden tillhöriga lägenheten, sjöhamnen Klippan. Flyttningen af den ena utaf de två vid Carnegieska bruken förut befintliga lyktorna egde rum år 1887, och lyktorna å bron vid Klippan uppsattes år 1889. Sedan fråga uppstått om anordnande af mistsignalering vid Böttö fyr medelst signalklocka, samt Kungl. Lotsstyrelsen medgifvit, att en Kungl. Styrelsen tillhörig, å Nidingen uppsatt signalklocka jemte tillhörande klockstapel finge af staden för ändamålet tillsvidare fritt disponeras, hafva berörda klocka och stapel år 1886 öfverflyttats till Böttö och der varit under användning från medlet af september samma år. Kostnaderna för underhåll af stadens båk och ledfyrar, inberäknadt aflöningar till fyrvaktare, hafva utgjort: 8,248 kronor 94 öre år 1886, 9,116 kronor 32 öre år 1887, 7,427 kronor 54 öre år 1888, 8,368 kronor 75 öre år 1889 och 8,630 kronor 8 öre år 1890.

Tab. Q. Arbeten, hvilka styrelsen öfver Göteborgs hamn- och elfarbeten låtit utföra, åren 1886--1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	Summa.
<i>a) Utförda arbeten.</i>						
Muddring	kubikmeter 248,269	248,628	267,918	238,482	218,436	1,221,733
Nya jernmoringar	stycken 6	2	4	—	6	18
Kajbyggnad utmed Gullbergsvassen ¹⁾	längdmeter —	208	—	—	—	208
<i>b) Kostnader.</i>						
Muddring, hvaruti inberäknas underhåll af mudderverken, muddernppfordrings- och pumpverk, ny materiel af ånglyftkranar, jernvägsvagnar och spår, flytande baracker, prämar och båtar samt fyllning och planering å Tingstadsvassen	kronor 177,257	180,849	174,893	214,766	186,209	933,974
Kajbyggnader	—	62,185	78,212	212,129	177,645	530,171
Duc d'alber, moringar och vågbrytare i hamnen	17,890	11,631	11,681	11,809	27,000	80,011
Duc d'alber i Göta elf	1,973	500	556	451	2,337	5,817
Inventarieförrådets underhåll, diverse arbeten och utgifter, tjenstemäns aflöningar m. m.	27,080	33,386	29,437	39,227	32,213	161,293
Summa kronor	224,150	288,551	294,779	478,382	425,404	1,711,266

¹⁾ Kajbyggnad utmed Masthugget påbörjades år 1888, men är ännu ej fullbordad.

För upprätthållande af förbindelsen emellan hafvet och staden vintertiden underhåller staden ett isbrytareångfartyg, som år 1883 anskaffades för en kostnad af 300,000 kronor.

Berättelse angående Göteborgs vattenledning finnes intagen i nedanstående tabell R.

Beträffande antalet nybygda boningshus inom staden under ifrågavarande period, äfvensom angående bebyggda och obebyggda tomter samt ländrier och lägenheter med deras taxeringsvärden jemte antalet af år 1890 befintliga boningshus, verk och inrättningar samt offentliga byggnader meddelas uppgifter i tabell 3.

Någon egendom af fideikommissnatur, hvarom uppgift bort meddelas i tabell 4, finnes icke inom stadens område.

Uppgifter öfver fasta egendomar, som år 1890 tillhörde inhemska aktiebolag samt främmande magters undersåtar, med taxeringsvärden å dessa egendomar, innefattas i tabellerna 5 och 6.

Varuvexling. Metaller. Utförseln af metaller från Göteborgs hamn har, enligt uppgifter från härvarande tullkammare, uppgått till de i efterföljande tabell upptagna kvantiteter under hvar och ett af de år, berättelsen afser, nemligen:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
Jern och stål:					
Tack- eller barlastjern	12,965.5	13,241.2	17,312.9	26,272.2	16,985.9
Göten	1,306.8	1,881.7	2,896.7	4,210.7	3,588.7
Smältstycken och råstänger	4,674.5	4,741.3	6,223.7	8,264.6	6,441.2
Andra valsade och smidda stänger	73,989.9	87,311.8	83,821.1	86,488.8	78,606.8
Stångjernaafhugg	695.8	794.1	975.8	2,547.9	842.2
Trådjern	814.7	606.3	641.3	375.7	1,219.2
Valsade och smidda plåtar	1,712.5	2,271.3	3,139.5	3,167.9	2,834
Spik af 45 m/m och derutöver	1,512	1,721.5	1,688.6	1,644.4	1,917
Summa	97,671.7	112,569.2	116,699.6	132,972.2	112,430
Koppar: rå eller garad ...	25	66.1	184.9	32.4	54.9
Malm: jern	24.6	512.7	952.2	2,902.5	11,602.7
Zink eller blende	22,652.6	21,707.6	22,510.3	20,037	23,829.8

Uppgift om metallexporten genom stadens jern- och metallvåg meddelas i sammandrag i tabell S (sid. 26).

Femårsperioden 1886—1890 har varit en af de svåraste perioder, svenska bergshandteringen haft att genomgå. De priser, som under perioden erhållits för svenskt jern och stål, hafva nemligen, med kanske få undantag, lemnat direkt förlust för tillverkarna. Icke ens de stegrade priser, som betingades under 1889—1890 års vinter, kunde härutiinnan verka någon synnerlig bättring med afseende å de då högt uppdrifna priserna å malm, tackjern och träkol, till inköp af hvilka råmaterialier större delen af jernbruken i Sverige äro hänvisade. Oaktadt den ogynsamma konjunkturen har emellertid någon minskning i tillverkningen af jern och stål under perioden icke egt rum, utan har densamma snarare ökats.

Hvad beträffar tillverkningssättet, har tillverkningen af jern enligt den s. k. lancashiremetoden, särskildt hvad angår smidt jern, vid många bruk blifvit nedlagd, under det andra endast företagit en minskning i dylik produktion. Flere bruk hafva öfvergått till produktion af götmetall, i synnerhet enligt siemensmartinmetoden. Det är emellertid föga utsigt, att den sålunda vidtagna förändringen i tillverkningssättet skall för brukshandteringen medföra större fördelar än det gamla produktionssättet. Härvid inverka många orsaker af såväl teknisk som kommersiell natur, hvaribland särskildt torde böra anmärkas dels utländingens förmåga att numera till lågt pris frambringa en produkt, som i många afseenden ersätter vårt dyrare, men bättre svenska jern, dels de i stor skala i utlandet drifna förfalskningarne af svenska bruksstämplar, och dels de dryga tullar, som i Amerika och Frankrike pålagts varan, hvarigenom exporten till dessa länder i högst betydlig mån hämmats. Afsättningen på Ostindien torde äfvenledes komma att minskas i följd af konkurrens med den till kvaliteten numera förbättrade och dessutom långt billigare tyska basiska metallen. Deremot har malmexporten öfver Göteborg till de vestfaliska jernverken i väsentlig mån ökats, liksom ock tackjernsexporten under år 1889 vuxit

Tab. R.

Göteborgs vattenledning åren 1886—1890.

	Vid periodens början.	Under perioden.					Vid periodens slut.	
		År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.		
Anläggningskostnader	kr.	1,416,179.50	10,232.68	32,733.21	16,659.46	139,998.33	67,811.77	1,683,614.95
Expropriationskostnader	»	354,834.72	—	—	—	—	—	354,834.72
Kapitalrabatt o. d. ¹⁾	»	332,234.27	—	—	—	—	—	332,234.27
Förråd af materialier och instrumentalier	»	50,331.72	—	—	—	—	—	83,716
Vattenledningens samtliga kostnader kr.		2,153,580.21	—	—	—	—	—	2,454,399.94
Inkomster för industriella och andra ändamål än hushållsbrukning, hvilken är afgiftsfri ²⁾	kr.	—	149,791.51	156,874.18	161,697.78	179,362.41	182,305.01	830,030.89
Hyra för vattenmätare med afdrag af kostnader för underhållet	»	—	—	—	—	—	1,657.37	1,657.37
Vattenledningens drift- och underhållskostnader (jemte afskrifningar) ..	»	—	38,988.29	41,292.88	41,685.24	47,679.53	59,949.73	229,595.67
Kassabehållning inbetald till stadskassan	»	—	110,803.22	115,581.30	120,012.54	131,682.88	124,012.65	602,092.59
Rörrätets längd (och utvidgning)	kilometer	82.4	0.6	3.0	7.6	2.7	1.2	97.5
Antal brandposter (och deras ökning)	stycken	601	5	38	8	14	5	671
Antal servisleddningar (d:o)	»	2,411	47	90	64	61	54	2,727

¹⁾ Här ingå räntor under byggnadstiden å lånet för vattenledningen (utgörande 2,033,100 kronor) med afdrag af vattenledningens inkomster 1871. — ²⁾ Bland inkomsterna ingår årlig afgift af 30,000 kronor från stadskassan, för vatten till allmänna ändamål.

med omkring 10,000 ton, hvilket senare berott dels på spekulative inköp från England och dels på de stora beställningar, som af den storbritanniska regeringen vid den tiden gjordes å krigsmateriel och krigsfartyg.

Angående *prisen* i Göteborg under åren 1886—1890 å nedan upptagna slag af *jern* per centner meddelas följande uppställning:

	Smidt jern. Kr.	Valsadt jern. Kr.	Sömjern. Kr.
1886: Årets början	6.40	6.55	6.10
» slut	6	5.75	5.90
1887: » början	5.90	5.80	6
» slut	5.25	5.30	5.45
1888: » början	5.30	5.35	5.50
» slut	4.30	4.30	5.20
1889: » början	4.50	4.65	5
» slut	6.40	6.55	6.75
1890: » början	6.50	6.50	6.75
» slut	6	6	6.50

Trävaruhandeln. Prisen å plankor, battens och bräder hafva under denna femårsperiod vexlat mera än under den föregående; och hafva uppgifna kontraktsprisen per 240 löpande fot furu stält sig ungefär sålunda:

	För 3 × 9 tums.	För 2½ × 7 tums.
År 1886	Kr. 30 å 31	15 å 15.50
» 1887	» 28 å 30	14 å 15
» 1888	» 29 å 33	14.50 å 16.50
» 1889	» 36 å 38	18 å 19
» 1890	» 30 å 40	15 å 19

Rabatten för gran har under dessa år vexlat mellan 15 och 20 procent.

Mera än under någon föregående period hafva priserna på utlandet varierat, hvaraf följden för exportörerna varit den, att de två första åren varit mindre fördelaktiga, de två efterföljande mycket goda och det sista, eller år 1890, det minst fördelaktiga sedan år 1879. Prisfallet under 1890 års fyra första månader

synes bäst af det betydligt nedsatta pris, hvartill tillverkningar från Bergslagen kunde erhållas längre fram på året, motsvarande en rabatt af fulla 25 procent af de priser, som betaltes vid säsongens början.

Mängden af exporterade plankor, battens och bräder samt andra till trävaror hänförliga artiklar inhemtas af följande efter uppgifter från tullkammaren i Göteborg upprättade förteckning öfver trävaror, exporterade från Göteborg:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Oarbetade, bil. eller såg. af furu eller gran:					
Timmer o. mastträ af 25 cm. och deröfver kbm.	200	275	1,214	1,586	123
Bjelkar och sparrar »	793	824	255	3,053	309
Plankor och battens ... »	130,982	136,890	171,672	161,204	132,358
Bräder »	13,657	10,177	12,461	17,388	8,122
Hyflade el. falsade bräder »	46,619	55,987	56,758	58,331	77,269
Grufstolpar »	222,777	218,609	231,283	304,280	309,796
Arbetade: snickeriarbeten kr.	953,158	1,095,454	1,240,445	1,494,486	1,430,847
» takstickor »	346,852	357,348	389,465	427,843	404,938
Tändstickor kg.	8,406,907	7,012,779	7,766,693	7,221,802	6,540,457

Spanmålshandeln. Hvete, råg, korn, hafre och ärter hafva fortfarande varit de sädesslag, som här i handeln mest förekommit. Medelprisen å dessa sädesslag hafva under åren 1886—1890 stält sig ungefärligen sålunda, per 100 kilogram:

År.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Ärter.
1886	Kr. 12.60	9.75	11.75	9.65	14.25
1887	» 12.60	9.40	10.60	8.50	12.00
1888	» 14.00	10.80	11.40	8.10	13.30
1889	» 13.90	12.80	12.55	8.90	17.75
1890	» 15.65	13.45	13.85	10.25	17.00

Häraf framgår, att under dessa fem år spanmålsprisen är efter år stigit ganska betydligt, hvartill orsaken hufvudsakligast är att söka i den tull, som åsattes spanmål från och med år 1888. Hafre utgör härifrån ett undantag, men denna artikel är ock endast föremål för export, hvadan tullen derå ej haft någon

Tab. S.

Rörelsen vid Göteborgs jern- och metallvåg åren 1886—1890.¹⁾

	År 1886. Ton.	År 1887. Ton.	År 1888. Ton.	År 1889. Ton.	År 1890. Ton.
Ankomna jerneffekter (stångjern, smältstycken, stål m. m.): till Göteborgs våg	19,198.1	12,401.1	12,706.4	16,964.8	9,746.6
» » » » » för export utan vågföring	81,497.4	95,665	100,331.2	109,033.7	103,042.7
Summa	100,695.5	108,066.1	113,037.6	125,998.5	112,789.3
Export af jerneffekter: genom vågen	15,315.1	14,641.8	11,680.3	17,499.2	9,518.8
» » » utan vågföring	81,497.4	95,665	100,331.2	109,033.6	103,042.7
Summa	96,812.5	110,306.8	112,011.5	126,532.8	112,561.5
Inrikes förbrukadt af jerneffekter	2,124.6	2,134.6	1,626.9	1,655.9	1,840.6
Af alun, vitriol m. m.: ²⁾ vågfördt	42.5	27.5	—	7.5	—
» » » inrikes förbrukadt	25.7	17.9	18.9	11.8	5.5

¹⁾ Enligt stadsfullmäktiges beslut den 13 november 1890 skall jernvågen upphöra med utgången af år 1892. Till förvaring å jernvågen få jerneffekter der uppläggas intill slutet af år 1891, och skola alla effekter vara bortförda från vågen vid utgången af år 1892. — ²⁾ Export af alun, vitriol, zinkblende m. m. uppgifves ej.

inverkan på prisen. 1890 års höga hafrepreis föranleddes af den ringa skörden år 1889.

Af hafre har under samma tidrymd från Göteborg utförts: år 1886 omkring 58,694 ton, år 1887 omkring 39,864, år 1888 omkring 35,367, år 1889 omkring 35,153 och år 1890 omkring 14,490 ton; hvaraf synes, att utförseln af detta sädesslag öfver Göteborg med hvarje år aftagit högst betydligt. Denna minskning härleder sig otvifvelaktigt dels från mindre rikliga skördar, dels från det med hvarje år ökade behovet af fodervaror för ladugårdarne inom landet, hvilket åstadkommer, att jordbrukarne nu ej kunna afyttra så stora quantiteter som förr, och dels deraf att i följd af billigare jernvägsfrakter, större quantiteter än förut söka sin utväg ur landet öfver Uddevalla och Varberg.

Efter uppgifter från tullkammaren har angående *exporten* från Göteborg af *omalen och malen spannmål* upprättats följande öfversigt:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Hafre, omalen kg	54,995,173	36,491,311	33,399,702	34,285,214	13,984,492
Hvete „ „	29,050	32,497	16,640	11,425	4,475
Korn „ „	369,201	329,410	553,998	9,640	5,355
Råg „ „	43,300	40,362	23,900	75,175	52,050
Andra slag omalen spannmål „	3,257,687	2,971,008	1,371,585	654,672	446,348
Hvetmjöl „	94,434	124,516	44,808	8	400
Rågmjöl „	248	10,793	27,867	2,510	200

Exporten af andra artiklar framgår af de från tullkammaren meddelade uppgifter, som innehållas i efterföljande tabell T.

Tab. T. De hufvudsakligaste exportartiklarne från Göteborg, utom metaller, trävaror och spannmål, åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Brännvin och sprit: af säd, potatis eller andra jordfrukter, på fat, liter à 50 %	16,342	38,557	10,370	55,028	21,757
Fisk: färsk, alla slag kg.	13,953,607	17,994,640	18,881,142	18,611,266	18,692,834
saltad, inlagd, torr eller rökt: sill... „	517,821	1,068,277	2,087,554	7,991,830	7,578,415
alla andra slag... „	17,247	31,636	39,587	35,108	32,879
Fläsk	510,858	1,380,414	1,542,047	2,352,768	2,227,057
Hudar o. skinn, ej pelsvaror, oberedda, alla slag	710,448	1,059,885	875,768	695,235	630,107
Kreatur, lefvande:					
hästar..... st.	6	78	43	128	105
nöt	2,989	3,334	3,538	3,802	4,162
får	39	66	192	218	595
svin	55	421	188	—	1
Kött	15,135	22,966	7,231	39,990	53,206
Maskiner, redskap och verktyg (ej ångmaskiner)	1,458,138	902,971	749,346	835,701	816,289
Ost	72,016	296,180	182,987	75,420	69,471
Papper, alla slag... „	8,233,081	9,118,752	10,140,565	10,164,327	12,675,633
Smör, äfven konstgjordt.....	5,178,700	5,904,471	6,903,452	7,407,154	7,390,723

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Tjära och tjärbärma kg.	93,950	92,978	33,570	189,780	228,604
Trämassa	21,269,978	22,788,433	29,680,624	37,423,877	46,589,371
Ull: ofärgad och färgad	2,175	45	2,844	1,109	14,792
Väfnader:					
siden alla slag... „	—	10	—	10	3
bomulls..... „	176,166	194,332	333,714	362,745	353,168
ylle	7,890	26,508	42,772	44,043	51,135
linne	23,258	21,230	20,808	24,605	20,126

Antalet och dräktigheten af *till utrikes ort utklarade fartyg* hafva enligt samma myndighets uppgifter varit följande:

	Fartyg.	Ton.
År 1886	2,370	925,251
„ 1887	2,514	904,344
„ 1888	2,415	933,390
„ 1889	2,588	940,810
„ 1890	2,614	1,004,102

Öfver *importen* af hufvudsakligare varuartiklar hafva äfvenledes uppgifter af tullkammaren lemnats och innehållas dessa i efterföljande tabell U.

Tab. U. Importen af hufvudsakliga varuartiklar till Göteborg åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Bomull, ofärgad o. färgad	6,458,028	6,757,883	7,796,304	7,561,313	7,641,271
Brännvin o. sprit: på fat: af säd, potatis eller andra jordfrukter, liter à 50 %	43,229	48,196	62,028	63,400	78,309
af ris: arrak d:o d:o	201,511	166,430	133,358	184,139	139,064
af socker: rum d:o d:o	6,562	5,489	7,824	7,494	9,130
af vindruvfor, fransak vara direkt införd d:o d:o	312,162	281,684	225,849	278,582	240,145
på andra kärl: alla slag d:o d:o	33,076	43,712	31,176	43,881	51,030
Fisk, saltad, inlagd, torr eller rökt: sill... kg.	3,528,572	3,387,694	2,712,641	2,656,111	3,302,719
sey..... „	379,305	249,748	331,336	340,032	461,094
Fläsk	3,238,333	2,769,732	3,150,045	523,428	1,121,378
Gödningsämnen	15,019,323	14,504,607	16,749,287	20,617,742	18,973,956
Hudar och skinn, ej pelsvaror, ober., alla slag	975,257	729,302	1,258,926	1,229,280	1,473,748
Kaffe..... „	5,536,107	3,007,149	4,476,474	5,621,711	5,231,636
Kreatur, lefvande:					
hästar..... st.	74	1	2	1	35
nöt	—	22	53	102	70
får	—	—	—	—	—
svin	2,300	5,546	132	7	16
Kött	62,030	39,307	101,126	60,253	53,505
Maskiner, redskap och verktyg (ej ångmaskiner)..... kr.	2,970,499	2,475,158	2,899,385	4,299,962	4,561,580

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Oljor, fossila eller mineral etc. kg.	4,694,661	4,460,512	4,662,525	8,349,152	5,797,743
Ost »	110,665	42,244	26,985	27,807	29,282
Papper, alla slag ... »	329,744	364,843	433,597	515,991	686,826
Salt, oraff. berg- och annat kok- hl.	188,160	199,703	206,362	271,562	199,947
Sirup kg.	2,759,921	2,469,045	2,665,403	3,731,643	3,291,735
Smör, äfven konstgjordt »	251,255	234,653	222,974	206,048	372,327
Socker, raff. alla slag »	2,836,194	2,120,689	1,570,611	1,729,812	1,807,172
oraff. alla slag ... »	6,773,156	6,570,824	—	—	—
Spanmål, omalen:					
hvet »	281,333	443,323	1,179,333	2,819,236	5,295,226
korn »	1,379,968	1,701,446	387,882	290,684	263,516
råg »	11,288,532	15,475,105	10,865,618	13,029,009	9,116,465
malen: hvetmjöl »	13,158,869	11,119,559	5,937,024	5,109,341	3,735,885
rågmjöl »	7,200,619	7,832,872	3,373,473	4,441,574	3,556,162
Stenkol, koks m. m. hl.	4,045,158	4,385,819	4,572,781	5,435,453	5,219,707
Talg kg.	3,370	—	36,577	455,626	642,973
Tjära och tjärbärma »	20,103	23,461	62,595	18,712	48,810
Tobak, orarb. blad och stjeln »	771,834	732,272	1,075,104	554,342	649,055
Ull: ofärg. och färg. »	524,288	517,553	833,736	908,994	789,360
Vin: på fat liter	459,874	431,974	484,035	587,677	477,453
på buteljer m. m. »	121,838	132,094	119,019	160,263	167,434
Väfnader: siden kg.	11,971	13,621	13,175	14,064	15,212
bomulls »	250,000	216,461	241,541	302,835	330,614
ylle »	507,590	465,547	494,749	596,269	637,372
linne »	44,121	55,420	58,826	82,418	73,264

Antalet och dräktigheten af de *fartyg*, som åren 1886—1890 till Göteborg från *utrikes orter inklareras*, hafva enligt tullkammarens uppgifter varit:

	Fartyg.	Ton.
År 1886	2,473	934,142
» 1887	2,690	923,858
» 1888	2,762	942,499
» 1889	2,928	973,931
» 1890	2,559	963,864

Tulluppbörden under samma år har uppgått till följande belopp:

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.
Tullafgift	8,117,880.98	7,676,512.54	8,558,742.88	9,393,833.94	8,873,056.21
Nederlagsafgift:					
Inkommande	42,889.91	33,071.14	40,836.31	36,263.63	37,306.68
Utgående	231.18	199.82	466.05	290.68	360.69
Transitofgift	448.85	453.82	317.36	395.52	639.57
Lastpenningar:					
Inkommande	61,192.39	59,432.25	64,349.65	71,053.28	72,505.43
Utgående	16,574.35	15,212.37	15,683.28	16,675.89	17,135.66
Fyr- och båksafgift:					
Inkommande	111,116.25	98,793.57	99,117.36	108,576.83	105,399.18
Utgående	109,881.46	101,693.96	102,821.88	110,205.58	108,542.16
Summa	8,460,215.37	7,985,360.47	8,882,334.77	9,737,295.35	9,214,945.58

Sjöfarten. Under åren 1886—1890 voro, enligt uppgift från Göteborgs sjömanshus, här i staden hemmahörande *segel- och ångfartyg* till nedan upptagna antal och dräktighet, nemligen:

År.	Segelfartyg.		Ångfartyg.		Hästkrafter.
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	
1886	157	51,651	97	37,701	6,701
1887	152	50,249	102	38,588	6,904
1888	143	48,334	110	44,715	7,673
1889	138	45,953	127	52,603	8,925
1890	132	45,039	135	53,575	9,223

Stadens segelflotta har under femårsperioden minskats med 27 fartyg och 8,285 ton, under det deremot ångbåtsflottan ökats med 36 fartyg och 15,932 ton samt 2,542 hästkrafter. Sedan år 1881, då staden hade 179 segelfartyg om 59,153 ton och 66 ångfartyg om 22,729 ton med 4,204 hästkrafter, har segelflottan minskats med 47 fartyg och 14,114 ton samt ångbåtsflottan ökats med 69 fartyg, 30,846 ton och 5,019 hästkrafter. Segel- och ångfartygens sammanlagda antal och dräktighet utgjorde år 1881: 245 fartyg om 81,882 ton, år 1885: 258 fartyg om 90,968 ton, mot år 1890: 267 fartyg om 98,614 ton.

Af de här hemmahörande *utrikes* gående fartygen voro de af trä samtliga bygda på kravel och jernångfartygen alla på klink. De till *inrikes* fart använda fartygen äro till största delen bygda på kravel. Och hafva alla fartygen hufvudsakligen varit använda till fraktfart, med undantag af dem, som begagnats till bogseringar och skärgårdstrafik samt tvenne, som användts till salfångst i Ishafvet.

Antalet och dräktigheten af de svenska fartyg, å hvilka å härvarande sjömanshus *påmönstringar* eller *afmönstringar* af besättningarna egt rum, äfvensom af de utländska fartyg, å hvilka påmönstringar skett, hafva utgjort:

År.	Svenska fartyg.		Utländska fartyg.	
	Påmönstringar. Fartyg.	Afmönstringar. Ton.	Påmönstringar. Fartyg.	Ton.
1886	493	308,960	572	319,701
1887	537	322,154	602	328,447
1888	517	324,372	617	329,952
1889	536	333,688	703	335,319
1890	562	342,852	683	331,705

Af förenämnda utländska fartyg voro:

År.	Danska.	Norska.	Finska.	Tyska.	Franska.
1886	7	18	1	1	1
1887	10	26	1	—	—
1888	8	25	3	3	—
1889	13	30	1	3	—
1890	10	22	3	—	—

Antalet af dem, hvilka vid Göteborgs sjömanshus åtnjutit *understöd*, äfvensom understödens sammanlagda belopp utgjorde:

År.	Sjömän.	Sjömans- enkor.	Sjömans- barn.	Kr.
1886	149	275	146	25,302.08
1887	168	281	150	25,747.82
1888	153	281	181	25,917.57
1889	180	280	155	25,974.32
1890	186	277	155	25,422.38

»Sjömanshemmet till minne af konung Oscar II:s och drottning Sophias silfverbröllop den 6 juni 1882». Vid allmänt möte med Göteborgs stads invånare för öfverläggning om sättet för firandet af konung Oscars och drottning Sophias samma år infallande silfverbröllop gjorde sig den mening gällande, att minnet af nämnde högtidsdag bäst skulle bevaras genom åvägbringandet af någon allmännyttig inrättning eller stiftelse, i enlighet hvarmed ock beslöts att för medel, som skulle genom allmän frivillig insamling anskaffas, i Göteborg uppföra ett sjömanshem efter mönstret af flerstädes i utlandet inrättade »Sailors Homes», der den hemvändande eller anställning afbidande sjömannen kunde, mot billig afgift, under vistandet här i staden finna såväl ett hem tillsammans med sina yrkeskamrater och tillfälle till bildande sysselsättning som ock en utväg att få sina besparingar förvalta eller till anförvandter öfversända. Sedan en komité för beslutets verkställighet blifvit tillsatt samt tillräckliga medel insamlats, uppfördes å en för ändamålet af staden skänkt tomt vid Masthuggstorget byggnaderna till sjömanshemmet. I början af år 1886 voro dessa byggnader färdiga, hvarefter och sedan inrättningens förvaltning den 1 juli 1886 öfverlemnats till en af stadsfullmäktige tillsatt särskild styrelse, sjömanshemmet kunde börja sin verksamhet den 2 augusti samma år. Den 9 september 1886, i närvaro af konungen och drottningen, kronprinsen och kronprinsessan samt prins Oskar invigdes det nya sjömanshemmet, som med värmeledning och inventarier uppgått till en kostnad af tillhopa omkring 156,000 kronor. Utom härtill lemnade de insamlade medlen tillgång till en underhållsfond af omkring 55,000 kronor.

Angående hemmets rörelse och verksamhet hänvisas till efterföljande af styrelsen uppgjorda tabell:

År.	Besökandes antal.			Nationalitet.		Inkomster, i kr.		Utgifter och afskrifningar. Kr.	Förlust å kapitalkonto. Kr.
	Befäl-afdel-nin-gen.	Man-skaps-afdel-nin-gen.	Sum-ma.	Svensk.	Ut-ländsk.	Afgifter för bostad och kost.	Butika-hyror, räntevinst m. m.		
1886...	228	348	576	500	76	3,757.02	1,594.65	6,597.27	1,245.60
1887...	493	1,233	1,726	1,515	211	12,386.36	3,127.28	16,630.08	1,116.39
1888...	539	1,270	1,809	1,584	225	13,341.10	3,464.01	16,805.11	—
1889...	570	1,347	1,917	1,767	150	16,307.85	3,916.97	20,824.82	600
1890...	522	1,356	1,878	1,723	155	15,689.09	3,679.13	20,211.42	843.20

Antalet hit inkomna och härifrån afgångna fartyg, som under åren 1886—1890 begagnats till *inrikes sjöfart*, har utgjort:

År.	Ankomna fartyg.		Afgångna fartyg.	
	Förpassade.	Oförpassade.	Förpassade.	Oförpassade.
1886	474	8,045	1,064	7,141
1887	531	9,579	1,175	8,493
1888	795	7,925	1,596	6,657
1889	996	8,148	1,737	7,950
1890	999	7,865	1,680	7,079

Antalet *folkpass*, uttagna vid Göteborgs tullbevakningsinspektion, har utgjort: 171 år 1886, 163 år 1887, 282 år 1888, 270 år 1889 samt 269 år 1890.

Transitorörelsen. Under nedanstående år har öfver Göteborg försändts följande antal kolli transitogods, för hvilka hamn-avgifterna till staden utgjorde:

År.	Kolli.	Afgift, i kr.
1886	60,932	5,774.13
1887	60,738	6,090.52
1888	67,073	7,910.47
1889	88,385	8,611.81
1890	51,976	7,751.92

Frakthandeln och ångfartygsrörelsen. Femårsperioden 1886—1890 har för sjöfarten varit vexlande, dock i det hela betydligt fördelaktigare än näst föregående period. År 1886 ingick visserligen med de lägsta frakter, som under senaste tider varit gängse, hvilket äfven fortfor i början af år 1887, men, i följd af dessa och de föregående för fraktfarten så ogynsamma åren, hade äfven skeppsbygget, hvad såväl ångare som segelfartyg beträffar, betydligt nedgått och tonnaget derigenom undergått en nämnvärd minskning, hvilket under sommaren 1887 visade sig i en viss brist på fartyg och dermed inträdande fastare frakter. Dessa förhållanden gjorde sig dock verkligt gällande först under det följande året, eller år 1888, då frakterna under sommaren och hösten hastigt stego högst betydligt och lemnade rederierna på såväl kortare som i synnerhet aflägsnare farvatten särdeles gynsamma resultat. Men sida vid sida med denna frakstegring gick äfven spekulationen i fartygsbyggande, så att hastigt en stor ökning i tonnaget inträdde, hvilket, i samband med en minskning i varuutbytet på snart sagdt alla farvatten, men framför allt på Sydamerika, der en fullständig stagnation i den dittills enorma importen blef rådande, föranledde, att redan i början af år 1890 en reaktion till det sämre i fraktmarknaden gjorde sig gällande, med under hela året successivt fallande frakter, så att år 1890 blef ett, om ej direkt dåligt, så dock för sjöfarten mindre gynsamt år. I det hela har dock resultatet af Göteborgs sjöfart under åren 1886—1890 varit godt, hvilket äfven tydligt visat sig i en icke obetydlig tillväxt i stadens handelsflotta, hvarför här ofvan närmare redogjorts under rubriken »Sjöfarten».

Frakterna för Göteborgs ansefliga flotta af mindre båtar, uteslutande sysselsatta i spanmålstraden å Östersjön, hafva deremot, med undantag för hösten 1888, ehuru lönande, ej varit bättre, utan snarare något sämre än föregående femårsperiod. Sillfisket har under vintrarne lemnat Göteborgs mindre ångbåtar en god och lönande sysselsättning, så mycket värdrikare, som spanmålsfrakterna å Östersjön under denna årstid äro som lägst och navigationen der då är förbunden med stor risk.

De reguliera ångbåtslinierna emellan Göteborg och utlandet hafva under ifrågavarande period samtliga lemnat bättre resultat än under de närmast föregående åren, och trafiken å en del af dessa linier har varit så liflig, att ofta extra ångare måst insättas. En ny regulier ångbåtslinie, Göteborg—Kiel, har under perioden af svenskt rederi upprättats, hvarjemte af danskt rederi en ytterligare linie Göteborg—Newcastle upptagits.

Reguliera ångbåtsförbindelser hafva med svenska ångare underhållits emellan Göteborg och följande utländska hamnar, nemligen: Fredrikshamn, Lübeck, Kiel, Stettin, Hamburg, Rotterdam, Antwerpen, Håvre, London, Newcastle, Sunderland och Middlesborough, Granton, Glasgow och Liverpool.

Med utländska ångfartyg hafva upprätthållits reguliera förbindelser med Köpenhamn och Stettin, Amsterdam, Hull, West-Hartlepool, Newcastle och Bremen.

Handlande, fabriker m. m. För *vexelsluten* å Göteborgs börs redogöres i nedanstående tabell V. Tabellerna X, Y och Z (sid. 30—32) upptaga: tabell X antalet *handlande* i Göteborg jemte deras betjening och bevillning i och för rörelsen under åren 1886—1890; tabell Y antalet och beskaffenheten af de under samma tid i staden och å dess område i gång varande *fabriker*, antalet af der anstälde arbetare samt tillverkningarnes värde och för rörelsen erlagd bevillning; och tabell Z antalet under perioden af stadens *handtverkare* och deras arbetsbiträden jemte påförd bevillning.

Tab. V. *Vexelslut å Göteborgs börs.*

År.	Pund sterling.	Riksmark.	Francs.	Holl. floriner.	Totalbelopp i kronor.
1886.....	752,209: 6: 6	5,449,073	3,256,539	63,898	20,887,313
1887.....	879,619: 12: 3	5,178,401	3,314,479	78,587	23,010,520
1888.....	956,817: 10: 2	4,501,103	3,739,605	84,461	24,089,669
1889.....	967,037: 16: 3	3,796,426	3,690,138	219,592	23,783,409
1890.....	940,786: 6: 5	4,988,883	3,334,544	20,622	23,886,414
Summa	4,496,470: 11: 7	23,913,886	17,335,305	467,100	115,657,323
Medeltal årl.					
1886—1890.....	899,294: 2: 3	4,782,777	3,467,061	93,432	23,131,465
1881—1885.....	1,084,576: 19: 4	6,390,356	5,426,013	84,029	29,423,412
1876—1880.....	1,912,911: 0: 0	10,022,647	9,477,333	216,750	50,484,815
1871—1875.....	2,616,546: 0: 0	5,133,776	8,767,392	386,567	60,867,618
		B:co mark.			
1866—1870.....	1,933,411: 0: 0	8,806,700	8,752,609	244,039	52,935,498
1861—1865.....	1,643,338: 0: 0	12,309,490	6,807,800	147,125	50,432,959
1856—1860.....	1,221,420: 0: 0	10,984,329	4,063,635	119,761	39,328,002

¹⁾ Åren 1871—1875 dessutom 1,935,472 b:co mark och 123,207 preussiska thaler, hvilka äfven ingå i totalbeloppet för perioden.

Minuthandeln med och utskänkning af brännvin och andra spirituösa drycker hafva under åren 1886—1890 fortfarande varit öfverlåtna åt Göteborgs utskänkningsaktiebolag, utom beträffande dels de fasta utskänkningsställen, hvilka till ett antal af 6 finnas inom staden, och dels den tillfälliga utskänkning, som särskildt medgifvits inom staden och å densamma trafikerande ångbåtar. Rörande antalet minuterings- och utskänkningsställen äfvensom den tillfälliga utskänkningen samt beloppen af utskänkningsavgifterna och deras användande hänvisas till tabellerna A, Å och Ö (sid. 33 och 34).

Af den sistnämnda af dessa tabeller framgår: att konsumtionen af spirituosa i förhållande till invånareantalet successive minskats under de år, berättelsen afser, i det att på hvarje i staden mantalsskrifven person belöpte: 17·8 liter år 1886, 16·91 liter år 1887, 16·75 liter år 1888, 16·05 liter år 1889 och 15·9 liter år 1890.

De i förra berättelsen omförmälda, medelst anslag af stadens andel i brännvinsmedlen inom olika delar af staden inrättade, för arbetarebefolkningen afsedda *läsrum* hafva fortfarande varit synnerligen talrikt besökta. Antalet besökande samt det för läsrummen anslagna belopp under hvarje år hafva utgjort:

År.	Besökande.	Anslag, kr.
1886.....	252,704	11,754·17
1887.....	241,808	11,174·61
1888.....	247,794	10,441·04
1889.....	245,562	10,471·06
1890.....	258,507	11,337·47

På framställning af Göteborgs qvinnoförening beviljade stadsfullmäktige den 29 april 1886 ett anslag af 2,000 kronor att af stadens brännvinsmedel utgå till nämnda förening, för att emot redovisningskyldighet af föreningen användas såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för inrättande under året af skollofskolonier, afsedda att bereda så många sjukliga och fattiga folkskolebarn som möjligt tillfälle att under vistande på landet under sommarferierna återvinna sin helse. Jemlikt särskilda beslut af

Tab. X.

Antal handlande i Göteborg åren 1886—1890.

	År 1886.					År 1887.					År 1888.					År 1889.					År 1890.				
	Hand- lande.		Be- tjening.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Hand- lande.		Be- tjening.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Hand- lande.		Be- tjening.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Hand- lande.		Be- tjening.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Hand- lande.		Be- tjening.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.
	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
De, som idka gross-handel eller försälja varor i bod eller annat upplagsställe.....	905	53	1,938	440	58,433·78	989	72	2,012	507	62,850·68	1,019	69	2,001	571	59,341·12	1,084	60	2,216	691	68,955·22	1,127	102	2,178	629	75,427·02
De, som utom den ort, der de äro boende, sjelfve eller genom andra, kringföra eller annorlunda än å marknad till salu utbjuda varor.....	7	—	19	14	832·14	7	—	22	16	718·62	15	—	25	22	816·04	25	2	24	30	1,657·56	20	1	20	25	2,149·62
Utländingar, som undfått tillstånd att i riket idka handel....	48	—	20	10	986·53	53	3	32	16	1,419·03	54	—	32	16	1,301·72	57	2	39	18	1,835·25	58	4	45	9	1,507
Summa	960	53	1,977	464	60,252·45	1,049	75	2,066	539	64,988·35	1,088	69	2,058	609	61,458·86	1,166	64	2,279	739	72,448·03	1,205	107	2,243	663	79,083·64

stadsfullmäktige, användes för samma ändamål hvartera af åren 1887, 1888 och 1889 likaledes 2,000 kronor samt år 1890 2,500 kr.

Med anledning af kungl. förordningen den 18 november 1887 angående restitution af tillverkningskatt för brännvin, som användes till tekniskt eller vetenskapligt behof, har utskänkningsbolaget från och med den 5 april 1888, efter erhållet till-

stånd af Konungens Befallningshafvande, i bolagets minuthandelslokal n:r 41 i huset n:r 52 och 53 i stadens 6:te rote åt dertill berättigad köpare tillhandahållit denaturerad sprit, hvaraf försålts: 2,643 liter under återstående delen af försäljningsåret 1887—1888, 8,719 1/2 liter under året 1888—1889 och 14,709 liter under året 1889—1890.

Tab. Y.

Fabriksrörelsen i Göteborg åren 1886—1890.

	År 1886.				År 1887.				År 1888.				År 1889.				År 1890.			
	Fa- bri- ker.	Ar- be- tare.	Tillverk- nings- värde. Kronor.	Bevill- ning för rö- relsen. Kr.	Fa- bri- ker.	Ar- be- tare.	Tillverk- nings- värde. Kronor.	Bevill- ning för rö- relsen. Kr.	Fa- bri- ker.	Ar- be- tare.	Tillverk- nings- värde. Kronor.	Bevill- ning för rö- relsen. Kr.	Fa- bri- ker.	Ar- be- tare.	Tillverk- nings- värde. Kronor.	Bevill- ning för rö- relsen. Kr.	Fa- bri- ker.	Ar- be- tare.	Tillverk- nings- värde. Kronor.	Bevill- ning för rö- relsen. Kr.
Bleckplåtdekoreringfabrik	1	—	70,000	—	1	—	5,000	—	1	—	4,000	—	1	1	3,000	—	—	—	—	—
Bokbinderifabriker	2	88	114,000	417	2	92	121,000	480	3	98	163,000	628	4	124	173,800	658	4	123	—	676
Boktryckerier	13	202	256,217	583	12	205	262,000	1,290	12	206	246,300	691	13	223	338,200	615	16	266	289,935	960
Elektrotekniska fabriker	1	13	9,421	25	2	40	26,800	50	2	37	—	76	2	42	—	88	6	41	—	12
Färgerier	3	78	89,810	163	3	76	88,140	104	2	76	85,505	100	3	64	76,158	106	3	61	173,356	276
Galvanoplastisk fabrik	1	3	4,000	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Garfverier	1	8	32,384	60	1	8	34,149	60	1	4	8,031	60	1	6	16,170	60	1	8	22,942	30
Gasverk	1	102	542,000	2,748	1	106	483,962	2,588	1	95	318,400	—	2	131	467,700	—	2	103	507,100	—
Kakelugnsfabriker	1	33	25,000	70	1	45	24,000	70	1	47	24,000	70	2	39	28,350	98	2	34	29,500	59
Kemiskt blekeri och färgeri...	1	82	243,700	—	1	83	234,700	1,600	1	75	274,000	500	1	80	306,000	500	1	72	280,000	2,500
Kemiskt-tekniska fabriker	3	31	112,752	148	3	30	77,000	205	3	26	89,160	189	3	28	90,959	157	5	37	106,662	214
Konservfabrik	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	45,000	—	1	11	48,375	—
Korkfabriker	3	76	266,200	72	3	77	235,500	167	3	67	209,750	162	3	75	282,000	121	3	76	189,320	188
Litografiska anstalter	3	49	108,100	119	3	54	177,000	59	3	76	223,000	60	4	53	227,500	60	4	56	145,000	60
Mekaniska bomullsspinnerier...	3	726	2,297,500	—	3	741	2,135,000	313	3	765	2,314,000	350	3	777	2,593,000	700	3	763	2,538,000	700
Mekanisk fisknätsfabrik	1	5	13,800	—	1	11	34,500	—	1	14	42,500	—	1	13	30,000	—	1	17	45,600	—
Mekaniska verkstäder	6	613	1,150,996	400	6	612	1,191,234	818	6	689	1,340,393	702	6	789	1,617,754	794	6	752	1,645,968	656
Metallvarufabrik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	7,000	10
Musikaliska instrumentmake- rier	2	28	79,650	135	2	35	73,500	110	3	57	101,000	126	3	64	104,000	125	3	58	153,000	176
Mälterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	13	243,869	286	2	16	256,900	329
Möbelfabriker	2	53	85,000	90	1	25	35,000	64	1	29	50,000	—	2	72	50,000	45	2	59	58,000	60
Orgelbyggeri	1	13	28,500	60	1	10	23,500	20	1	10	23,200	20	1	14	23,300	20	1	13	28,000	25
Persiennefabriker	2	14	49,300	55	2	16	63,500	70	2	17	69,730	75	2	25	101,000	85	2	29	107,000	190
Porterbryggeri	1	351	1,365,578	7,194	1	340	1,281,150	5,975	1	416	1,281,999	6,185	1	450	1,321,580	5,790	1	476	1,321,123	5,647
Portfölj- och etuifabrik	1	3	5,500	10	1	2	28,000	10	1	2	2,700	10	—	—	—	—	—	—	—	—
Repslagerier	3	40	147,000	210	3	43	122,445	77	3	44	142,988	148	3	42	144,210	305	3	55	231,620	249
Senapsfabrik	1	2	2,450	158	1	2	2,470	150	1	1	3,150	141	1	1	2,100	—	1	1	900	—
Skeppsbyggerier	2	163	205,000	256	2	164	147,600	—	2	168	174,000	120	2	194	255,500	120	2	207	160,000	—
Snickerifabriker	3	405	1,422,000	1,005	4	422	1,616,000	890	5	670	1,739,806	926	4	265	750,000	393	5	301	753,000	797
Sockerbruk	1	251	4,055,446	—	1	589	3,985,361	—	1	256	4,308,922	—	1	260	4,541,860	—	1	274	4,847,624	—
Spegelfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	29	97,000	240
Sprittfabrik	1	11	1,950,000	625	1	12	1,839,612	658	1	10	2,440,386	644	1	13	2,271,779	955	1	14	2,756,058	465
Stämpelfabriker	2	10	35,850	35	2	8	31,460	35	2	9	31,002	50	2	10	27,169	48	2	9	28,067	43
Såp- och tvålfabrik	1	18	192,000	200	1	19	189,600	240	1	19	189,550	240	1	19	190,500	240	1	19	195,000	220
Tapetfabrik	1	15	50,137	120	1	16	41,144	120	1	21	55,335	120	1	28	88,434	120	1	28	121,265	150
Tobaksfabriker	8	566	1,959,300	3,138	9	496	1,768,330	2,602	8	498	1,690,430	2,635	7	489	1,732,111	2,612	8	634	1,906,195	2,570
Väfverier	3	228	631,816	420	3	250	655,676	190	5	249	730,412	261	5	253	768,390	262	5	259	741,012	415
Ångbageri	1	35	191,580	101	1	26	190,541	—	1	27	201,195	232	1	24	265,454	300	1	25	282,454	334
Ångqvarnar	1	12	326,262	—	1	15	443,212	238	1	15	658,375	—	2	25	777,407	—	2	24	595,303	—
Ångvedsågerier	—	—	—	—	2	9	28,500	20	2	8	17,600	10	3	20	101,160	100	3	17	71,600	103
Ättiksfabrik	1	1	13,160	—	1	1	10,150	—	1	1	5,845	—	1	1	6,312	—	1	1	5,700	—
Ölbryggerier	12	398	1,477,799	2,388	12	408	1,558,047	2,281	12	429	1,465,439	2,592	13	426	1,678,274	2,633	12	439	1,629,723	2,400

Beträffande brevexlingen genom Göteborgs postkontor, an- m. m. återopas från samma kontor lemnade uppgifter, hvilka
talet afgångna försändelser samt redovisad uppbörd och utgifter innefattas i tabellen Aa (sid. 35).

Tab. Z.

Handtverkerierna i Göteborg åren 1886—1890.

	År 1886.					År 1887.					År 1888.					År 1889.					År 1890.				
	Handt- verkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Handt- verkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Handt- verkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Handt- verkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.	Handt- verkare eller idkare.		Antal arbetare.		Bevill- ning för rörelsen. Kr.
	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Bagare.....	34	23	161	142	1,101.37	32	32	149	149	1,150.75	27	30	138	148	1,137	30	31	174	183	1,094.90	27	38	156	214	957.50
Barberare.....	17	1	23	1	183.50	17	1	28	1	153	17	1	25	2	147	21	1	30	2	112	21	1	28	2	131.20
Bildhuggare.....	6	—	11	—	78.37	6	—	13	—	87.79	4	—	12	—	72	5	—	13	—	67.60	6	—	10	—	70
Bleckslagare.....	15	1	64	2	342	13	—	59	3	341.99	13	—	79	4	345.50	16	—	84	3	344.50	18	—	87	4	383
Blockmakare.....	4	—	4	—	29.50	4	—	5	—	22	4	—	9	—	20	4	—	11	—	28	2	—	10	—	19.50
Bokbindare.....	9	—	24	4	51	12	—	31	6	82	9	2	28	4	80	10	2	29	6	50	12	—	32	7	72.50
Borstbindare.....	1	—	8	1	40	1	—	7	1	40	1	—	7	1	20	1	—	7	1	11	3	—	8	1	15
Dentister.....	6	—	6	—	352	9	—	8	—	449	11	—	9	—	644	9	—	8	1	697	9	—	8	1	716
Förgyllare.....	2	—	26	—	34	4	—	13	1	52	4	—	14	1	51	4	—	16	2	62	3	—	20	1	42
Gipsmakare.....	3	—	8	—	34.69	3	—	7	—	40	4	—	5	—	47	4	—	6	—	81.50	5	—	4	—	39.50
Glasmästare och spegel- makare.....	8	—	20	1	220.48	10	—	38	1	228.65	12	—	42	1	427.38	13	—	35	1	380	10	—	39	1	301.78
Gravörer.....	3	—	—	—	30	2	—	1	—	28	2	—	1	—	28	2	—	2	—	28	2	—	4	—	28
Gördelmakare.....	3	—	5	—	22	3	—	6	—	17	3	—	6	—	19	5	—	12	—	24	3	—	5	—	22
Handskmakare.....	3	—	—	3	23	4	—	—	4	27	4	—	—	3	27	5	—	—	5	41	4	—	1	3	16
Hattmakare.....	5	—	5	6	83	5	—	7	6	85	5	—	6	6	99	6	—	8	5	86	6	—	6	5	62.50
Hofslagare och klen- smeder.....	15	—	115	—	269	17	—	89	—	251.50	16	—	104	—	219.68	19	—	127	—	292	20	—	140	—	358.52
Instrumentmakare.....	3	—	9	2	60	5	—	10	3	99	7	—	12	3	111	5	—	9	2	112	4	—	9	3	131.50
Juvelerare och guld- smeder.....	13	—	44	4	415.14	13	—	50	7	399	14	—	48	6	414.94	13	—	51	7	423.69	15	—	41	5	381.30
Konditorer.....	5	—	5	4	84.54	7	—	9	7	128	7	—	9	7	147	7	—	9	7	163	7	—	7	8	164
Kopparslagare.....	8	—	27	—	120	10	—	26	—	136.80	9	1	24	—	118.50	7	2	28	—	88	6	—	18	—	63
Korgmakare.....	2	—	23	1	31.03	3	—	27	2	48	3	—	23	3	48	3	—	25	2	49.50	4	—	23	2	53
Körsnärer.....	3	—	5	7	104	3	—	5	5	111.69	2	—	6	6	125	4	—	6	8	153.50	5	—	9	5	155
Mur- och byggmästare	22	—	42	—	1,569.61	28	—	47	—	1,877.47	33	—	40	—	2,645.50	30	—	59	—	2,331.08	35	—	83	—	3,002.70
Målare.....	51	—	76	—	768	55	—	74	—	773.50	54	—	68	—	786.01	63	—	87	—	817	73	—	51	—	823.20
Mössmakare.....	1	—	—	1	5.50	1	—	—	1	7	1	—	—	1	10	2	—	—	4	33.42	2	—	—	4	31
Nålmalare.....	1	—	—	—	3	1	—	—	—	3	1	—	—	—	3	1	—	—	—	2.50	1	—	—	—	2.50
Paraplymakare.....	3	—	3	2	101	2	—	2	2	80	3	—	5	3	113	3	—	2	4	105	3	—	2	3	108.40
Perukmakare.....	6	—	10	—	55	6	—	12	2	63	6	—	10	3	52	6	1	9	3	64	8	3	12	3	43
Plåtslagare.....	4	—	5	—	41	4	—	7	—	46	5	—	8	—	58	6	—	9	—	57.50	4	—	7	—	45.50
Sadelmakare.....	8	—	37	3	167	9	—	38	3	154	9	—	50	7	164	11	—	35	7	197	9	—	35	3	202
Segelsömmare.....	7	—	19	—	111.63	8	—	19	—	110.99	8	—	18	—	108	7	—	16	—	108.50	9	—	16	—	141.25
Skomakare.....	42	—	117	16	419	49	1	138	14	454	55	1	136	13	459.46	59	1	144	29	455.16	80	1	136	20	529.93
Skräddare.....	35	1	86	12	444.26	34	1	117	8	830.19	40	—	110	16	885	52	1	114	16	820.07	50	1	103	17	830.90
Slagtare.....	8	—	16	2	304	12	—	23	4	358	14	1	25	5	366	15	—	23	9	328.50	17	—	22	3	401
Snickare.....	20	—	138	—	370	27	—	140	—	340.49	25	—	101	1	283.25	33	—	141	2	377	32	—	72	1	418
Snörmakare.....	5	—	7	1	81	7	—	8	3	96	7	—	8	2	93	6	—	14	3	83.50	5	—	10	2	84.50
Sockerbagare.....	6	4	22	8	216	4	4	17	10	183	2	4	19	6	156	7	3	29	10	211	10	3	24	9	206
Svarfware.....	5	—	11	—	15	5	—	11	1	24	5	—	11	2	34	5	—	12	2	18.26	5	—	8	—	19.27
Tapetserare.....	15	—	37	2	201	17	—	39	1	167.50	16	—	33	3	199	16	—	36	5	167	15	—	24	3	167
Tenngjutare.....	1	—	2	—	11	2	—	—	—	13	2	—	1	—	22	1	—	1	—	20	1	—	1	—	20
Tunnbindare.....	5	—	17	—	94	6	—	17	—	91	7	—	20	—	100	7	—	21	—	98	8	—	28	—	88
Urmakare.....	14	—	24	—	400	13	—	25	—	330.19	13	—	24	—	181.50	15	—	27	—	244.05	20	—	25	—	309.50
Vagnmakare.....	3	—	4	—	7	4	—	3	—	8.50	4	—	5	—	8.50	5	—	8	—	9.50	5	—	7	—	10
Summa	430	30	1,266	225	9,092.47	477	39	1,325	245	9,989	488	40	1,299	257	11,075.22	543	42	1,477	329	10,937.28	584	47	1,331	339	11,665.85

Denna tabell utvisar, bland annat, följande förhållanden beträffande poströrelsen under hvar och ett af de senast förflutna fem åren, nemligen:

a) i afseende å antalet afgångna postföremål samt å beloppet af assureerade värden:

År.	Vanliga försändelser. Antal.	Värdeförsändelser. Antal.	Assurerade värdebellopp. Kronor.
1886	3,915,288	243,496	44,735,748
1887	4,173,416	250,248	41,227,893
1888	4,111,380	268,411	42,111,497
1889	4,363,112	272,173	46,117,402
1890	4,847,752	260,818	44,367,634
Årligt medeltal (omkr.):			
1886—1890	4,282,000	259,000	43,712,000
1881—1885	3,771,000	200,000	33,918,000
1876—1880	3,096,000	126,000	26,815,000

b) i afseende å den egentliga postuppbörden och dermed bestridda utgifter m. m.:

År.	Uppbörd. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Levererad öfverskott. Kronor.
1886	412,039	241,178	170,861
1887	418,442	253,403	165,039
1888	427,863	251,005	176,858
1889	473,883	231,662	242,221
1890	507,901	236,447	271,454
Årligt medeltal (omkr.):			
1886—1890	448,000	243,000	205,000
1881—1885	418,000	204,000	214,000
1876—1880	321,000	177,500	143,500

c) i afseende å öfriga af postkontoret redovisade medel (tidnings-, postanvisnings-, postförskotts- och postsparbanksmedel m. m.):

År.	Influtna medel. Kronor.	Utbetalda medel. Kronor.
1886	1,075,438	1,851,150
1887	1,343,335	1,938,854
1888	1,419,773	1,986,703
1889	1,579,618	2,111,772
1890	1,452,667	2,246,602
Årligt medeltal (omkr.):		
1886—1890	1,374,000	2,027,000
1881—1885	866,000	1,480,000
1876—1880	254,000	771,000

Tab. Å. Minuthandeln med och utskänkning af brännvin i Göteborg försäljningsåren 1885—1890.

Försäljningsår.	Antal minuteringsställen.	Antal utskänkingsställen.	Tillfälliga utskänkingsrättigheter.	Afgifter m. m.				
				Stadens andel. Kr.	Statskontorets andel. Kr.	Hushållningsallskapets andel. Kr.	Uppbörds- och redovisningsprovision. Kr.	Summa. Kr.
1885—1886...	30	61	9	467,869	133,677	66,839	1,339	669,724
1886—1887...	30	61	9	504,567	144,162	72,081	1,444	722,254
1887—1888...	30	61	9	513,450	146,700	73,350	1,470	734,970
1888—1889...	30	61	9	481,597	137,599	68,800	1,379	689,375
1889—1890...	30	61	10	559,947	159,985	79,992	1,603	801,527
Summa	—	—	—	2,527,430	722,123	361,062	7,235	3,617,850

Anm. Försäljningsåret räknadt fr. o. m. d. 1 oktober det ena året till samma dag det påföljande året.

Någon rättighet till mindre partihandel med brännvin har icke blifvit meddelad.

Uti ofvan upptagna afgiftsbelopp ingår äfven nettobehållningen af Göteborgs utskänkingsaktiebolas rörelse, med i tabell Ö angifna belopp.

Stadens andel i brännvinsmedlen inflyter i kommunens gemensamma kassa och användes i regeln för gemensamma behof; dock hafva af dessa medel särskildt anvisats anslag till följande behof:

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.
Göteborgs museum	31,000	31,000	31,000	31,000	41,500
Slöjdföreningens skola ..	24,270	24,200	24,700	24,900	26,085
Småbarnsskolorna	3,000	5,000	5,000	5,000	5,000
Slottsskogsparken	9,860	9,660	9,660	10,360	10,860
Förlikningsnämnden	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500
Arbetsinstitutet	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000
Läsalokaler för arbetare ..	11,754	11,175	10,441	10,471	11,337
Pension till 1 bolagets tjänsteman	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Skolloskolonier	2,000	2,000	2,000	2,500	2,500
Uppförande af skolhus ..	—	—	37,500	37,500	37,500
Summa	90,384	91,535	128,901	130,231	143,282

K. Maj:ts Bsfällningehafvandes femårsberättelser 1886—1890. Göteborgs och Bohus län.

Då uppställningen af uppgifterna i här intagna tabell Aa (sid. 35) med anledning af förändradt formulär för de statistiska primäruppgifterna såväl till formen som äfven delvis till innehållet afviker från uppställningen af uppgifterna till föregående femårsberättelser, hvarigenom jemförelsen af poströrelsen under de senaste fem åren med samma rörelse under föregående tiden försvåras, har, till underlättande af en sådan jemförelse, å postkontoret upprättats sammanställning af förhållandena under det sista året af hvar och en utaf de fyra senast förflutna femårsperioderna, eller för åren 1890, 1885, 1880 och 1875, sålunda:

	År 1890.	År 1885.	År 1880.	År 1875.
Vanliga försändelser:				
bref	2,718,196	2,162,966	1,486,888	1,245,816
brefkort	257,868	200,486	52,962	2,652
post-ab. tidningar	1,366,040	2,137,486	1,343,030 ¹⁾	1,000,000
korsband	505,648	455,520	348,868	60,476
Värdeförsändelser:				
rekommenderade	148,179	129,491	94,335	81,032
assurerade	41,580	36,492	21,727	15,030
postförskotts	14,214	12,328	2,972	1,101
vanliga paket	17,340	15,895	12,425	15,054
postanvisningar	39,505	28,455	9,397	2,544

¹⁾ Approximativ siffra.

	År 1890.	År 1885.	År 1880.	År 1875.
Angifvet värde i assuransförsä- delser..... kr.	44,367,634	39,330,464	21,050,641	24,856,418
Uppbörd	507,901	410,101	348,093	299,793
Utgifter	236,447	242,750	162,286	169,820
Levererad öfverskott.....	271,454	167,351	185,807	129,973
För tidningar: influtna.....	42,377	31,293	28,813	27,739
utbetalade.....	57,322	69,964	65,592	64,433
postanvisningar: influtna ..	1,260,358	867,755	320,803	98,189
utbetalade ..	1,961,001	1,528,456	959,858	379,954
sjömansinvisningar: utbet. ..	4,463	9,506	12,193	5,812
postförsäkt: influtna	79,069	54,854	33,937	21,551
utbetalade	161,125	119,546	26,821	8,710
Sparmedel: influtna.....	70,863	27,585	—	—
utbetalade	62,691	20,112	—	—

Med *postdiligensen* från Göteborg hafva befordrats resande till följande antal, nemligen: 101 år 1886, 84 år 1887 och 55 år 1888. Under de två förstnämnda åren fortgick diligensbefordringen under månaderna januari, februari, mars och december hvarje år och år 1888 endast under januari, februari och mars månader, hvarefter diligensbefordringen från Göteborgs postkontor efter Göteborgs—Hallandsbanans öppnande på hösten 1888 upphörde.

Angående *Göteborgs statstelegrafstations* verksamhet under ifrågavarande femårsperiod hänvisas till *tabell Ab* (sid. 35).

Genom köpeafhandling den 29 mars 1888 öfvertog Kungl. Telegrafverket Göteborgs Bell-telefonaktiebolags telefonanläggning i Göteborg och angränsande orter från och med den 1 april 1888; och har angående denna staten numera tillhöriga *telefonanläggning* och rörelsen dervid meddelats följande:

	Ledningar. Antal.	Längd. Km.	Apparater. Antal.
Den 1 april 1888	723	519.20	856
Tillkommit år 1888	91	141.39	110
" " 1889	128	236.31	151
" " 1890	152	224.30	180
Vid 1890 års slut	1,094	1,121.20	1,297.

Antalet samtal, som utväxlat så Kungl. Telegrafverkets centraltelefonstation i Göteborg, har utgjort 1,118,119 år 1888, 1,677,368 år 1889 samt 2,057,913 år 1890.

De *försäkringsinrättningar*, hvilkas styrelser hafva sitt säte i Göteborg, utgöras af brand- och liförsäkringsaktiebolaget Svea samt återförsäkringsaktiebolaget Astrea, äfvensom följande föreningar och bolag för sjöförsäkring, nemligen: Sjöförsäkringsaktiebolaget Gauthiod, Sveriges allmänna sjöförsäkringsaktiebolag, Sjöförsäkringsaktiebolaget Ocean, Återförsäkringsaktiebolaget Union och Sveriges ångfartygsassuransförening. Beträffande dessa försäkringsinrättningars verksamhet under åren 1886—1890 återopas **tabellen 7**.

De i förra berättelsen upptagna Göteborgs och Bohus läns sjöassuransförening samt Göteborgs nya sjöassuransförening hafva under perioden upphört.

Tab. Ä. Göteborgs utskänkningsaktiebolags verksamhet från den 1 oktober 1885 till den 1 oktober 1890.

År.	Utskänkningsrättigheter.					Minuthandelsrättigheter.				Omsättning i liter.				Man- tals- skrifven folk- mängd.	Liter spiri- tuosa pr in- vånare.	För fylleri böt- fælde.	I deli- rium tremens insjuk- nade.
	Använda.			Ej an- vända.	Sum- ma.	Använda.		Ej an- vända.	Sum- ma.	Brännvin.		Bättre spirituosa.	Diverse vin.				
	Egentliga utskänk- nings- ställen.	Hufvud- sakligen för mat.	Restaura- tioner och klubbar.			Af bo- laget.	Upp- låtna.			Utskänk- ning.	Minut- handel.	Utskänk- ning.	Utskänk- ning.				
1886.....	19	4	17	21	61	7	22	1	30	632,521.2	840,021.8	94,128.8	4,298.6	87,785	17.9	2,776	56
1887.....	19	4	17	21	61	7	23	—	30	602,397.5	845,989.9	96,966.7	3,946	91,396	16.9	2,921	62
1888.....	19	4	17	21	61	7	23	—	30	607,114	877,247.7	96,564.6	3,675	94,370	16.8	2,922	30
1889.....	19	4	17	21	61	7	23	—	30	525,046.6	933,373.5	109,735.7	4,248	97,731	16.1	3,282	42
1890.....	19	3	17	22	61	7	23	—	30	534,086.2	970,171.4	118,405.7	4,310	101,502	15.9	4,010	44

Tab. Ö. Göteborgs utskänkningsaktiebolags inkomster och utgifter åren 1886—1890.

År.	Vinst å omsatta varor. Kronor.	Vinhandlarnes afgifter för upplåt-na rättigheter. Kronor.	Räntevinst. Kronor.	Förtjenst å denaturerad sprit och transportkär-l. Kronor.	Summa brutto-vinst. Kronor.	Förvaltnings-kostnader. Kronor.	Bestämd afgift för rättig-heterna. Kronor.	Nettovinst derutöfver. Kronor.	Summa nettovinst. Kronor.
1886.....	861,836.24	49,000	3,588.54	—	914,424.78	251,291.71	232,271.65	430,861.42	663,133.07
1887.....	912,657.66	62,400	3,227.02	—	978,284.68	262,686.87	279,969.30	435,628.51	715,597.61
1888.....	916,957.19	62,400	4,221.27	15	983,593.46	255,035.76	279,969.30	448,588.40	728,557.70
1889.....	891,193.65	61,050	2,746.57	155.36	955,145.58	272,914.26	279,969.30	402,262.02	682,231.32
1890.....	998,773.38	61,050	4,503.18	1,380.75	1,065,707.31	271,436.71	291,648.90	502,621.70	794,270.60
Summa	4,381,418.12	293,900	18,236.58	1,551.11	4,997,155.81	1,213,365.81	1,363,828.45	2,219,962.05	3,583,790.50

Bankinrättningarne i Göteborg hafva under åren 1886—1890 fortfarande utgjorts af: Riksbankens afdelningskontor i Göteborg, Göteborgs enskilda bank, Skandinaviska kreditaktie-

bolaget, Göteborgs intecknings-garanti-aktiebolag, Aktiebolaget Göteborgs köpmansbank och Aktiebolaget Göteborgs folkbank. Dessa bankinrättningar hafva angående sin verksamhet under nämnda år meddelat uppgifter, hvilka innefattas i *tabellerna Ac, Ad, Ae och Af* (sid. 36—38).

Tab. Aa. Göteborgs postkontor åren 1886—1890.

	År 1886. Antal.	År 1887. Antal.	År 1888. Antal.	År 1889. Antal.	År 1890. Antal.
<i>Vanliga försändelser.</i>					
Bref ¹⁾	2,172,378	2,347,852	2,461,420	2,481,804	2,718,196
Brefkort ²⁾	202,800	250,900	254,956	252,408	257,868
Postabonnerade tidningar ³⁾	1,189,448	1,185,912	995,332	1,214,148	1,366,040
Korsband ⁴⁾	350,662	388,752	399,672	414,752	506,648
Summa	3,915,288	4,173,416	4,111,380	4,363,112	4,847,752
<i>Värdeförsändelser.</i>					
Rekommenderade ⁵⁾	139,849	138,944	148,237	145,765	148,179
Assurerade ⁶⁾	38,028	43,469	49,605	50,681	41,580
Postförsäkt ⁷⁾	18,196	15,059	15,228	15,482	14,214
Vanliga paket	17,219	16,417	17,648	18,511	17,340
Postanvisningar	30,204	36,359	37,693	41,734	39,505
Summa	243,496	250,248	268,411	272,173	260,818
Summa försändelser	4,158,784	4,423,664	4,379,791	4,635,285	5,108,570
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Angifvet värde i assurerade försändelser	44,735,748	41,227,393	42,111,497	46,117,402	44,367,634
Uppbörd ⁸⁾	412,039	418,442	427,863	473,883	507,901
Utgifter ⁹⁾	241,178	253,403	251,005	231,662	236,447
Öfverskott således	170,861	165,039	176,858	242,221	271,454
<i>Härförutan redovisadt.</i>					
a) <i>Influtet:</i>					
Tidningsmedel	30,922	31,144	34,104	37,291	42,377
Postanvisningsmedel	952,348	1,208,168	1,267,712	1,400,489	1,260,358
Postförsäktmedel	57,424	62,967	67,058	77,852	79,069
Postsparbanksmedel	34,744	41,056	50,899	63,986	70,863
Summa	1,075,438	1,343,335	1,419,773	1,579,618	1,452,667
b) <i>Utbetaldt:</i>					
Tidningsmedel	61,166	61,634	54,104	57,409	57,322
Postanvisningsmedel	1,580,606	1,696,331	1,752,069	1,855,354	1,961,001
För sjömansinvisningar	9,331	6,641	5,788	2,701	4,463
Postförsäktmedel	178,059	143,939	136,917	151,515	161,125
Postsparbanksmedel	21,988	30,309	37,825	44,793	62,691
Summa	1,851,150	1,938,854	1,986,703	2,111,772	2,246,602

¹⁾ Frankerade, ofrankerade och portofria. — ²⁾ Enkla och med betaldt svar. — ³⁾ Nummerexemplar. — ⁴⁾ Trycksaker, affärshandlingar och varuprof. — ⁵⁾ Bref, brefkort och korsband. — ⁶⁾ Bref och paket. — ⁷⁾ Bref, brefkort, korsband och paket. — ⁸⁾ Vid Göteborgs postkontor och underlydande poststationer försälda frimärken och kontant redovisade afgifter. — ⁹⁾ Afönningar, pensioner, omkostnader och afkortningar.

Utom aktiebolagen Göteborgs folkbank och Göteborgs köpmansbank samt Göteborgs intecknings-garanti-aktiebolag, hvilka, på sätt inhemtas af här ofvan förut återopade tabeller, jemväl utöfva sparbanksrörelse, äfvensom Postsparbanken, finnas fortfarande i Göteborg de i förra berättelsen omförmälda tvenne *sparbanker*, nemligen Göteborgs sparbank och Göteborgs och Bohus läns sparbank, hvilka angående sin rörelse och verksamhet under hvart och ett af åren 1886—1890 meddelat uppgifter, hvilka innefattas i efterföljande *tabell Ag* (s. 39).

Angående insättningar och uttagningar i *postsparbanken* genom Göteborgs postkontor meddelas efter tabell Aa följande:

	Insättningar, kr.	Uttagningar, kr.
År 1886	34,744	21,988
» 1887	41,056	30,309
» 1888	50,899	37,825
» 1889	63,986	44,793
» 1890	70,863	62,691

Härvid är dock att märka, att dessa belopp utgöra, hvad som blifvit insatt och uttaget icke blott i Göteborg, utan äfven å de orter i stadens grannskap, der poststationer finnas, hvilka lyda under postkontoret i Göteborg.

Till ledning vid bedömandet af den *ekonomiska ställningen* inom samhället under ifrågavarande fem år återopas, utom de uppgifter beträffande den stadens handlande, fabriksidkare och handverkare i och för rörelsen påförda bevillning, som innefattas i ofvan införda tabellerna X, Y och Z samt de härför egnade uppgifter uti de här lemnade redogörelserna för bankernas och sparbankernas verksamhet, jemväl nedan intagna meddelanden angående konkursernas, lagsökningarnes och vaxelprotesternas antal för hvarje år under perioden samt beträffande pantlånerörelsen och stadens fattigvård under samma tid.

Antalet hos rådstufvurätten i Göteborg anhängiggjorda *konkurser* har varit 117 år 1886, 107 år 1887, 132 år 1888, 96 år 1889 samt 120 år 1890.

Angående *lagsökningar* och andra mål hos öfverexekutor i Göteborg under åren 1886—1890 har upprättats efterföljande tabell (sid. 38):

Tab. Ab.

Göteborgs telegrafstations verksamhet under åren 1886—1890.

År.	Antal behandlade telegram.					Meteoro- logiska telegram.	Repeti- tions- telegram.	Summa telegram.	Förhål- lande till föregående året i procent.	Porto och andra af- gifter. Kronor.	Kontroll- telegram, terminal och transito.	Förhål- lande till föregående året i procent.	Porto. Kronor.
	Afsända.			Ankomna in- och utländska.	Tjenste- tele- grammer.								
	Inländska.	Utländska.	Summa.										
1886.....	46,100	51,803	97,903	119,366	2,006	4,911	162,839	387,023	+ 0.8	230,122	158,272	+ 0.4	107,726
1887.....	45,343	55,902	101,245	126,539	1,990	5,051	175,578	410,403	+ 3.4	233,363	176,587	+ 11.6	108,368
1888.....	52,220	64,538	116,758	145,502	3,122	4,983	200,914	471,279	+ 13.9	274,473	204,566	+ 15.8	120,385
1889.....	77,934	67,553	145,487	177,012	1,637	730	238,029	562,895	+ 23.0	278,883	201,570	— 1.5	114,310
1890.....	76,821	70,254	147,075	177,446	1,642	822	255,092	582,077	+ 3.4	284,549	203,903	+ 1.2	118,728

Tab. Ac. Riksbankens afdelningskontors i Göteborg och Göteborgs enskilda banks hufvudkontors verksamhet åren 1886—1890.

	Riksbankens afdelningskontor i Göteborg.					Göteborgs enskilda banks hufvudkontor.				
	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.
Lånerörelsen:										
Saldo från föregående år	6,055,183	7,872,310	7,176,174	8,100,712	7,974,901	3,071,661	3,633,626	4,136,067	4,811,341	5,111,541
Utlemnade lån	10,198,660	8,551,198	9,419,710	11,859,790	10,224,400	6,592,704	6,536,683	6,933,770	8,580,620	8,228,110
Inbetalda ¹⁾ lån	16,253,843	16,423,508	16,595,884	19,960,502	18,199,301	9,664,365	10,170,309	11,069,837	13,391,961	13,339,651
Saldo den 31 december	8,381,533	9,247,334	8,495,172	11,985,601	9,826,743	6,030,739	6,034,242	6,258,496	8,280,420	8,406,816
	7,872,310	7,176,174	8,100,712	7,974,901	8,372,558	3,633,626	4,136,067	4,811,341	5,111,541	4,932,835
Vexeldiskonteringsrörelsen:										
Saldo från föregående år	3,157,576	3,325,290	3,544,100	3,996,065	4,248,651	3,926,581	3,647,681	3,212,587	4,149,866	4,979,507
Diskonterade växlar	11,606,671	10,462,189	13,168,604	14,899,532	17,533,068	13,397,346	13,629,365	14,928,086	17,591,391	20,844,689
Infriade ¹⁾ växlar	14,764,247	13,787,479	16,712,704	18,895,597	21,781,719	17,323,927	17,277,046	18,140,673	21,741,257	25,824,196
Saldo den 31 december	11,438,957	10,243,379	12,716,639	14,646,946	18,137,077	13,676,246	14,064,460	13,990,807	16,761,750	19,832,368
	3,325,290	3,544,100	3,996,065	4,248,651	3,644,642	3,647,681	3,212,587	4,149,866	4,979,507	5,991,828
Kassakreditivrörelsen:										
Saldo från föregående år	1,225,024	923,585	952,924	720,683	937,851	1,726,756	1,663,536	1,412,640	1,460,481	1,555,467
Uttagningar	64,305,743	65,526,087	66,014,897	69,041,953	69,278,928	17,251,631	15,155,876	16,354,990	20,380,977	22,465,540
Insättningar ¹⁾ kreditiv	65,530,767	66,449,672	66,967,821	69,762,636	70,216,779	18,978,387	16,819,412	17,767,630	21,841,458	24,021,007
Saldo den 31 december	64,607,182	65,496,748	66,247,138	68,824,785	69,209,209	17,314,851	15,406,772	16,307,149	20,285,991	22,234,202
	923,585	952,924	720,683	937,851	1,007,570	1,663,536	1,412,640	1,460,481	1,555,467	1,786,805
Upp- och afskrifningsrörelsen:										
Saldo från föregående år	98,295	216,944	166,571	201,897	215,609	1,534,385	1,484,441	1,950,024	2,499,810	2,552,361
Insättningar	1,708,115	2,200,493	2,598,491	2,528,218	2,496,441	21,119,982	23,094,812	28,929,663	30,903,907	30,159,792
Uttagningar	1,806,410	2,417,437	2,765,062	2,730,115	2,712,050	22,654,367	24,579,253	30,879,687	33,403,717	32,712,153
Saldo den 31 december	1,589,466	2,250,866	2,563,165	2,514,506	2,514,991	21,169,926	22,629,229	28,379,877	30,851,356	30,643,802
	216,944	166,571	201,897	215,609	197,059	1,484,441	1,950,024	2,499,810	2,552,361	2,068,351
Depositionsrörelsen:										
Saldo från föregående år	322,646	552,740	713,408	473,380	489,027	6,553,711	7,983,464	8,141,050	7,077,707	6,975,103
Insättningar	407,662	325,424	646,509	641,953	323,067	11,967,624	10,085,489	12,744,825	12,899,495	15,670,980
Uttagningar	730,308	878,164	1,359,917	1,115,333	812,094	18,521,335	18,068,953	20,885,875	19,977,202	22,646,083
Saldo den 31 december	177,568	164,756	886,537	626,306	579,674	10,537,871	9,927,903	13,808,168	13,002,099	14,108,015
	552,740	713,408	473,380	489,027	292,420	7,983,464	8,141,050	7,077,707	6,975,103	8,538,068
Postremissvexlarörelsen:										
Saldo från föregående år	1,023,814	739,496	1,467,464	2,425,618	2,421,786	476,251	427,724	727,590	574,579	745,644
Utgifna växlar ²⁾	34,672,951	21,866,041	26,624,819	24,755,298	22,224,957	31,159,634	31,082,064	34,798,129	39,012,139	39,227,948
Infriade växlar ²⁾	35,696,765	22,605,537	28,092,283	27,180,916	24,646,743	31,635,885	31,509,788	35,525,719	39,586,718	39,973,592
Saldo den 31 december	34,957,269	21,138,073	25,666,665	24,759,130	22,248,806	31,208,161	30,782,198	34,951,140	38,841,074	39,249,814
	739,496	1,467,464	2,425,618	2,421,786	2,397,937	427,724	727,590	574,579	745,644	723,778
Foliorörelsen:										
Saldo från föregående år	491,269	389,587	450,241	550,530	704,738	—	—	—	—	—
Insättningar	14,067,009	14,180,774	14,429,979	15,773,266	15,405,473	—	—	—	—	—
Uttagningar	14,558,278	14,570,361	14,880,220	16,323,796	16,110,211	—	—	—	—	—
Saldo den 31 december	14,168,691	14,120,120	14,329,690	15,619,058	15,472,398	—	—	—	—	—
	389,587	450,241	550,530	704,738	637,813	—	—	—	—	—

¹⁾ För Riksbankens afdelningskontor ingå äfven hvad å rörelsen förts till osäker räkning. — ²⁾ För Riksbankens afdelningskontor ingå här bland utgifna växlar erhållen kassaförsträckning från Riksbanken och bland infriade växlar Riksbanken godtgjorda medel.

Tab. Ad. Delar af Skandinaviska kreditaktiebolagets och Aktiebolaget Göteborgs köpmansbanks verksamhet åren 1886—1890.

	Skandinaviska kreditaktiebolaget.					Göteborgs köpmansbank.				
	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.
Lånerörelsen:										
Saldo från föregående år	10,918,500	14,051,038	18,105,904	20,652,051	21,404,012	1,657,070	1,812,817	1,879,078	2,072,434	2,715,801
Utlemnade lån	34,999,829	37,047,935	37,742,916	36,538,895	38,048,641	4,613,680	4,262,975	5,038,761	7,222,791	8,203,355
	45,918,329	51,098,973	55,848,820	57,190,946	59,452,653	6,270,750	6,075,792	6,917,839	9,295,225	10,919,156
Inbetalda lån	31,867,291	32,993,069	35,196,769	35,786,934	41,458,231	4,457,933	4,196,714	4,845,405	6,579,424	7,794,821
Saldo d. 31 dec.	14,051,038	18,105,904	20,652,051	21,404,012	17,994,422	1,812,817	1,879,078	2,072,434	2,715,801	3,124,335
Vexelrörelsen:										
Saldo från föregående år	15,903,503	12,875,002	11,084,232	11,973,352	14,716,958	2,238,160	2,190,742	2,322,305	2,051,628	2,786,658
Diskonterade växlar	57,046,024	52,483,323	52,213,852	59,464,357	70,275,540	8,404,427	8,796,975	8,825,671	10,335,358	12,940,312
	72,949,527	65,358,325	63,298,084	71,437,709	84,992,498	10,642,587	10,987,717	11,147,976	12,386,986	15,726,970
Infriade växlar	60,074,525	54,274,093	51,324,732	56,720,751	68,941,399	8,451,845	8,665,412	9,096,348	9,600,328	12,282,564
Saldo d. 31 dec.	12,875,002	11,084,232	11,973,352	14,716,958	16,051,099	2,190,742	2,322,305	2,051,628	2,786,658	3,444,406
Kreditivörelsen:										
Saldo från föregående år	6,003,171	5,086,004	4,938,070	4,166,566	5,009,987	1,413,224	1,245,786	1,255,196	1,259,640	1,399,061
Uttagningar	77,478,977	73,949,257	62,052,724	63,522,486	67,895,120	11,906,186	11,216,568	11,440,649	12,940,857	12,562,663
	83,482,148	79,035,261	66,990,794	67,689,052	72,905,107	13,319,410	12,462,354	12,695,845	14,200,497	13,961,724
Inbetalningar	78,396,144	74,097,191	62,824,228	62,679,065	67,881,984	12,073,624	11,207,158	11,436,205	12,801,436	12,526,824
Saldo d. 31 dec.	5,086,004	4,938,070	4,166,566	5,009,987	5,023,123	1,245,786	1,255,196	1,259,640	1,399,061	1,434,900
Upp- och afskrifningsrörelsen:										
Saldo från föregående år	9,150,723	12,575,519	15,327,769	16,386,761	9,968,348	1,028,716	1,011,166	760,149	1,121,902	882,541
Insättningar	579,820,801	566,803,988	625,088,586	592,098,868	568,245,472	11,022,524	11,216,463	13,460,677	14,857,001	14,414,585
	588,971,524	579,379,507	640,416,355	608,485,629	578,213,820	12,051,240	12,227,629	14,220,826	15,978,903	15,297,126
Uttagningar	576,396,005	564,051,738	624,029,594	598,517,281	567,556,092	11,040,074	11,467,480	13,098,924	15,096,362	14,485,293
Saldo d. 31 dec.	12,575,519	15,327,769	16,386,761	9,968,348	10,657,728	1,011,166	760,149	1,121,902	882,541	811,833
Depositionsrörelsen: ¹⁾										
Saldo från föregående år	21,634,766	26,177,036	27,529,187	23,677,538	23,604,491	2,604,475	2,580,043	3,023,111	2,997,267	3,757,750
Insättningar	45,879,931	52,789,226	57,591,727	67,290,970	60,128,200	1,947,744	2,573,771	2,763,924	4,072,464	5,149,486
	67,514,697	78,966,262	85,120,914	90,968,508	83,732,691	4,552,219	5,153,814	5,787,035	7,069,731	8,907,236
Uttagningar	41,337,661	51,437,075	61,443,376	67,364,017	57,854,909	1,972,176	2,130,703	2,789,768	3,311,981	4,890,873
Saldo d. 31 dec.	26,177,036	27,529,187	23,677,538	23,604,491	25,877,782	2,580,043	3,023,111	2,997,267	3,757,750	4,016,363
Postvexlräkningen:										
Saldo från föregående år	1,281,214	1,274,773	1,262,621	1,675,544	1,751,814	160,404	128,336	151,201	200,919	251,302
Sålda postvexlar	86,029,462	86,349,938	101,833,234	102,886,453	105,819,500	10,823,590	10,663,153	12,645,607	15,437,416	13,896,573
	87,310,676	87,624,711	103,095,855	104,561,997	107,571,314	10,983,994	10,791,489	12,796,808	15,638,335	14,147,875
Infriade postvexlar	86,035,903	86,362,090	101,420,311	102,810,183	105,954,502	10,855,658	10,640,288	12,595,889	15,387,033	13,892,645
Saldo d. 31 dec.	1,274,773	1,262,621	1,675,544	1,751,814	1,616,812	128,336	151,201	200,919	251,302	255,230
Kassaomsättningen:										
Saldo från föregående år	4,461,498	4,599,163	3,693,978	5,095,288	4,198,892	61,599	100,720	129,691	47,113	114,743
Influtit	985,432,506	973,455,508	1,099,452,012	1,127,485,927	1,111,115,234	117,136,899	118,373,701	124,787,699	136,855,244	139,033,594
	989,894,004	978,054,671	1,103,145,990	1,132,581,215	1,115,314,126	117,198,498	118,474,421	124,917,390	136,902,357	139,148,337
Utgått	985,294,841	974,360,693	1,098,050,702	1,128,382,323	1,110,533,228	117,097,778	118,344,730	124,870,277	136,787,614	139,124,106
Saldo d. 31 dec.	4,599,163	3,693,978	5,095,288	4,198,892	4,780,898	100,720	129,691	47,113	114,743	24,231
Bruttovinst	1,563,757	1,429,364	1,524,862	1,675,313	1,632,790	196,171	176,692	161,825	245,968	250,766
Nettovinst	968,514	960,019	1,011,046	1,170,168	1,120,627	98,177	—	91,143	162,608	153,551
Utdelning till aktieägare ²⁾	950,724	950,724	1,003,542	1,056,360	1,109,178	90,000	—	75,000	90,000	90,000
Aktiekapital	7,500,156	7,500,156	7,500,156	7,500,156	7,500,156	1,500,000	1,500,000	1,500,000	1,500,000	2,250,000
Reservfond	3,900,052	3,900,052	3,900,052	³⁾ 4,000,000	4,000,000	150,000	75,000	85,000	101,000	225,000
Öfriga reserverade medel						100,000	—	—	50,000	100,000

¹⁾ Här ingår för Göteborgs köpmansbank äfven sparkasseräkning. — ²⁾ Utdelningen motsvarar för Skandinaviska kreditaktiebolaget pr aktie (å 142 kr.) 18 kr. åren 1886 och 1887, 19 kr. år 1888, 20 kr. år 1889 samt 21 kr. år 1890. — ³⁾ Sedan 99,948 kr. enligt beslut vid bolagstämmen d. 8 april 1890 afsatts till reservfonden.

Antal mål hos öfverexekutor i Göteborg.

År.	Från föregående år kvarstående.	Under året inkomna.	Summa.	Under året förfallna och icke upptagna.	Under året afgjorda.	Till följande år kvarstående.	Antal personer ålagda betalnings-skyldighet.	Belopp, för hvilket betalnings-skyldighet ålagts. Kronor.
1886...	72	467	539	120	329	90	289	157,153 ⁸⁶
1887...	90	487	577	145	328	104	298	120,423 ⁴⁴
1888...	104	535	639	116	416	107	426	147,685 ⁸¹
1889...	107	482	589	124	350	115	344	93,343 ³⁷
1890...	115	556	671	125	390	156	400	227,426 ⁷⁴

Enligt uppgift från notarius publicus i Göteborg hafva derstädes *protestersats vealar* till följande antal, nemligen: 1,111 år 1886, 913 år 1887, 778 år 1888, 613 år 1889 och 685 år 1890.

Beträffande *pantlånerörelsen* har, på grund af kungl. förordningen den 7 november 1884 angående villkoren för idkande af pantlånerörelse, rättighet att sådan rörelse utföra af polis-kammaren meddelats dels de två bolag, nemligen Bolaget för

Tab. Ae. Göteborgs in-tecknings-garanti-aktiebolags ställning vid slutet af åren 1886—1890.

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.
Grundfond, kontant inbetald	127,500	127,500	255,000	306,000	382,500
D:o i grundfunds-förbindelser	382,500	382,500	255,000	204,000	127,500
In-teckningsgaranti- o. amorteringsfond	427,440	440,347	455,921	479,906	506,158
Utlånt mot in-teckning	7,273,800	8,308,550	8,986,750	9,985,600	10,764,850
Utelöpande uppsägbara obligationer	2,622,200	2,623,300	2,419,500	2,174,600	2,105,700
D:o uppsägbara d:o	105,000	271,000	1,012,000	1,551,000	1,735,000
D:o depositionsbevis	196,329	290,329	380,492	367,661	507,804
Sparkasseräkning	618,838	703,954	821,250	822,659	740,851
Utplånt in-teckning	3,373,500	3,939,600	3,855,450	4,528,100	4,874,200
Reservfond	45,000	45,000	51,000	56,000	56,000
Outdelad vinst till bolagets disposition	67,000	129,500	59,999	62,782	67,713
Nettovinst	88,150	57,150	44,299	62,119	86,693
Till utdelning afsatt	7,650	7,650	15,300	15,300	—

pantbelåning i Göteborg och Majornas pantlåneaktiebolag, hvilka äfven under förra femårsperioden härstädes utöfvade pantlånerörelse, och dels åt enskilda personer till det antal, som här nedan närmare angifves. För omfånget af pantlånerörelsen under åren 1886—1890 redogöres, särskildt för bolagen och särskildt för de enskildte pantlånarne, i följande, efter uppgifter från poliskammaren upprättade, *tabell Ah* (sid. 39).

Sammandrag angående antalet understödstagare samt inkomster och utgifter vid *Göteborgs fattigvård* under åren 1886—1890 meddelas i följande tabell:

År.	Antal understödstagare.				Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.
	Intagen i försörjningshus m. m.	Utpensionerad.	I distrikten.	Summa.		
1886.....	2,018	592	3,321	5,931	468,960	468,960
1887.....	2,271	617	3,272	6,160	466,563 ⁹¹	466,563 ⁹¹
1888.....	2,220	574	4,241	7,035	567,816 ⁵³	545,170 ⁸²
1889.....	2,346	610	4,422	7,378	629,090 ⁶⁶	611,091 ⁴¹
1890.....	2,442	641	4,365	7,448	633,980 ⁶⁴	633,980 ⁶⁴

Angående de *fastigheter* i Göteborg, hvilka vid femårsperiodens slut innehades af *aktiebolag samt främmande magters undersåtar*, hänvisas till tabellerna 5 och 6.

Undervisningsanstalter. A) Offentliga läroverk och andra stiftelser för undervisningen i allmänhet.

1:o. *Göteborgs högskola.* Sedan handlanden Fredrik Lundgren genom testamente den 27 mars 1872 skänkt en summa af 400,000 kronor »till Göteborgs stad till grundfond för en högre undervisningsanstalt eller högskola», samt grosshandlanden Edv. Magnus genom testamente den 8 december 1877 till staden donerat ett belopp af 200,000 kronor såsom ett bidrag för upprättande i Göteborg af »en högre läroanstalt med syfte att ersätta bristen af ett universitet, lämpadt efter nutidens behof», väcktes inom stadsfullmäktige vid sammanträde den 5 februari 1885 motion om vidtagande af åtgärder för ett snart förverkligande af det med nämnda donationer afsedda ändamål; och blef, i anledning af detta förslag, af stadsfullmäktige tillsatt en komité af åtta personer, hvilken komité i betänkande af den 28 april 1886 framlade plan för organisation af en högre undervisningsanstalt här i staden. Efter det stadsfullmäktige den 16

Tab. Af.

Aktiebolaget Göteborgs folkbanks verksamhet åren 1886—1890.

År.	Antal aktieegare.	Aktiekapitalet. Kr.	Reservfonden. Kr.	Dispositionsfonden. Kr.	Sparkassan.		Depositionsräkning. Innest. kapital. Kr.	Upp- och afskrifningsräkning. Innest. kapital. Kr.	Postremissvexler-räkningen.		Diskont-räkningen.		Kreditiv-räkningen.		Räkningar med andra banker. Kr.	Inkomster. Kr.	Bruttovinst. Kr.	Nettovinst. Kr.
					Antal del-egare.	Inne-stående kapital. Kr.			Antal.	Såldt belopp. Kr.	Antal lån.	Belopp. Kr.	Antal kreditiv.	Bevil-jadt belopp. Kr.				
1886.....	279	101,820	26,247	4,115	2,816	584,246	225,556	47,573	1,026	291,416	6,498	2,087,090	95	202,050	14,621	72,624	25,943	11,376
1887.....	315	119,690	29,297	6,779	2,892	541,701	312,668	41,183	1,231	286,671	6,326	2,124,064	92	167,600	48,864	72,396	26,846	11,458
1888.....	317	126,420	31,925	9,329	3,023	604,337	315,270	41,009	1,098	273,142	6,364	2,217,673	89	167,350	80,492	75,804	29,036	13,024
1889.....	327	140,840	36,188	11,816	3,219	674,618	236,250	48,790	1,238	288,064	6,590	2,348,002	91	180,200	37,046	73,949	27,813	11,415
1890.....	347	160,120	40,974	4,808	3,356	637,618	267,194	41,403	1,140	268,332	6,596	2,390,862	85	188,900	23,855	76,520	33,492	17,014

september samma år till den förra beredningen, förstärkt med fyra personer, återremitterat ärendet för vidare utredning och yttrande, donerade herr D. Carnegie genom gåfvobref den 19 maj 1887 för ifrågavarande ändamål ett belopp af 500,000 kronor, med vilkor att den tillämnade nya läroanstalten inrättades på sådant sätt, att en för sin framtid sträfvande ungdom kunde finna med sin fördel förenligt att begagna den undervisning, anstalten komme att erbjuda, för hvilket ändamål lärostolar borde vid högskolan anordnas och derefter fortfarande upprätthållas i sådana vetenskaper, som tillsammans representerade någon vetandets hufvudgrupp; hvarjemte herr Carnegie såsom sin mening

Tab. Ag. Göteborgs sparbanks samt Göteborgs och Bohus läns sparbanks verksamhet åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Göteborgs sparbank. ¹⁾					
Insättningar	kr. 1,975,000	2,058,325	2,591,300	2,541,378	2,338,629
Uttagningar	» 1,908,378	2,055,666	2,124,298	2,370,135	2,554,503
Antal delegare d. 31 dec. ...	26,311	27,086	28,092	29,316	30,374
Delegarnes kapital » » kr.	7,219,312	7,507,417	8,282,351	8,774,551	8,871,969
D:o, tillväxt under året »	374,445	288,105	774,934	492,200	97,418
Bankens fond d. 31 dec. »	505,881	520,305	548,707	576,075	627,668
D:o tillväxt under året »	28,792	14,424	28,402	27,368	51,593
Göteborgs och Bohus läns sparbank. ²⁾					
Insättningar	kr. 1,735,782	1,824,006	2,003,289	2,144,129	2,146,544
Uttagningar	» 1,637,380	1,671,408	1,657,668	1,890,070	2,170,745
Antal delegare d. 31 dec. ...	33,093	33,590	34,399	35,192	36,011
Delegarnes kapital » » kr.	5,482,155	5,851,288	6,433,249	6,928,511	7,150,507
D:o, tillväxt under året »	327,428	369,133	580,961	496,262	221,996
Bankens reservfond d. 31 dec.	274,549	304,867	333,827	357,847	389,226
D:o, tillväxt under året »	20,110	30,318	28,960	24,020	31,379

¹⁾ Insättarne hafva godtgjorts ränta à 4½ % år 1886; 4 % åren 1887 och 1888 samt halfva året 1889; 3½ % halfva år 1889 och hela år 1890. — ²⁾ Ränta har godtgjorts à 4½ % år 1886; 4 % åren 1887 och 1888 samt januari—maj 1889; 3½ % juni—december 1889 och år 1890.

Tab. Ah. Pantlånerörelsen i Göteborg åren 1886—1890.

	Antal lån- gäfvare.	Antal belånade panter.	Belånings- summa. Kronor.	Antal utlösta panter.	Utlösnings- summa. Kronor.
Pantlånebolag.					
År 1886	2	144,618	928,003	145,071	920,172
» 1887	2	151,549	967,960	149,189	945,882
» 1888	2	154,915	999,635	154,536	989,495
» 1889	2	150,963	966,073	156,151	996,838
» 1890	2	178,097	1,187,926	169,458	1,069,027
Enskilda pantlånare.					
År 1886	15	365,432	930,007	338,751	895,540
» 1887	15	382,858	986,471	353,357	960,122
» 1888	14	411,303	1,057,417	384,555	1,019,757
» 1889	14	411,584	1,087,956	398,474	1,059,078
» 1890	12	418,353	1,083,125	385,859	1,051,239

uttalat, att först de läroämnen borde vid högskolan blifva representerade, hvilka sedan gammalt vid universiteten tillhört den filosofiska fakulteten och att, sedan dessa lärostolar så småningom kommit till stånd, den juridiska fakultetens läroämnen borde vid högskolan erhålla sina målsmän. Med anledning af denna donation och dervid fästade vilkor afgaf den förstärkta beredningen nytt betänkande, hvarefter stadsfullmäktige den 10 november 1887 fattade det beslut: att »den Lundgrenska högskolefonden», »Edvard Magnus donation» och »David Carnegies donationsfond till Göteborgs högskola» jemte de medel, som af stadsfullmäktige anslagits till »Göteborgs undervisningsfond» skulle anvisas till en *högskola i Göteborg*, anordnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i sistnämnda betänkande angifne grunder, samt att dessa »Göteborgs högskolas fonder» skulle ställas under förvaltning af stadens drätselkammare. Den sålunda nybildade högskolan fick året derpå emottaga en ny betydande donation i samma syfte som den Carnegieska, nemligen »Oskar Ekmans donationsfond till Göteborgs högskola», utgörande ett belopp af 200,000 kronor.

Högskolans statuter blefvo af stadsfullmäktige antagna den 20 december 1888 och af Kungl. Maj:t i nåder stadfästade den 5 april 1889; och meddelas här efter nämnda statuter samt den af styrelsen antagna ordningsstadgan för högskolan i sammandrag det hufvudsakligaste rörande högskolans organisation, styrelse och förvaltning.

Högsta ledningen af och vården om högskolan, hvilken har till uppgift att meddela vetenskaplig undervisning och befordra vetenskaplig forskning, utöfvas af en styrelse, bestående af nio ledamöter, nemligen en af Kungl. Maj:t förordnad ordförande samt sju valda ledamöter, af hvilka fyra utses af stadsfullmäktige, en af Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhället i Göteborg, en af Göteborgs musei styrelse och en af de ordinarie medlemmarne i stadens båda högre läroverks förenade kollegier, hvartill kommer högskolans rektor såsom själskrifven ledamot.

Lärarérådet, som utgöres af de lärare, hvilka innehafva och utöfva professorsembete eller på förordnande förestå ett dylikt embete, utser bland de ordinarie lärarne för tre läsår i sender högskolans rektor, som är ordförande i rådet. För den första treårsperioden af högskolans verksamhet utses rektor af styrelsen.

Vid bestämmandet af de läroämnen, uti hvilka undervisning skall meddelas och professorsembeten inrättas, iakttages den ordning att, i mån af högskolans tillgångar, ett tillfredsställande antal professorsembeten upprättas, först uti de vetenskaper, som vid universitetet vanligen anses tillhöra den filosofiska fakultetens humanistiska sektion, dernäst uti de vetenskaper, som tillhöra samma fakultets matematiskt-naturvetenskapliga sektion, samt derefter uti de i juridiska fakulteten vanligen ingående vetenskaperna.

När professorsembete skall tillsättas, eger styrelsen, efter lärarérådets hörande, att, derest tillfälle yppar sig att vinna någon i ämnet utmärkt vetenskapsman med framstående lärareförmåga, utan ansökan kalla denne till embetet, likasom ock lärarérådet eger att till professorsembete hos styrelsen på uppgifna grunder anmäla person, som gjort sig känd för utmärkt skicklighet i den vetenskap, hvarom fråga är. Derest vid tillsättande af professorsembete kallelse ej ifrågakommer, anslås embetet ledigt till ansökning och tillsättes efter vederbörliga prof och yttrande af sakkunnige. Såväl vid kallelse till pro-

fessorsembete som vid dylikt embetes tillsättande efter förutgången ansökning underställes valet Kungl. Maj:ts pröfning och stadfästelse. Om valet ej af Kungl. Maj:ts stadfästes, upptages ärendet till ny behandling. Ett i högskolans statuter, § 31, intaget öfvergångsstadgande, att professorsembete, tills vidare och intill dess stadsfullmäktige annorlunda besluta, tillsättes endast på viss tid af högst fem år, är genom stadsfullmäktiges beslut den 9 oktober 1890 upphäfdt, hvadan professorerna vid högskolan, der ej annorlunda bestämmes, tillsätts på lifstid.

Lärare, som uppnått 65 års ålder och minst 30 år varit i sådan egenskap anställd vid högskola, hvaraf åtminstone de 25 sista åren i Göteborg, skall, derest styrelsen ej anmodar honom att kvarstå, afgå från sin befattning mot åtnjutande för sin återstående lefnad af en årlig pension, som ej understiger 80 % af den aflöning, han vid afskedstagandet innehade.

Läsåret vid högskolan räknas från den 1 september och indelas i tvenne läseterminer: den ena, eller höstterminen, från och med nämnde dag till den 15 december, och den andra, eller vårterminen, från och med den 15 januari till den 15 juni. — Undervisningen meddelas efter en för hvarje termin af lärarérådet uppgjord och af styrelsen fastställd plan, dels genom offentliga föreläsningar och dels genom lärjungarnes handledning i seminarier. De examina, till hvilka högskolan, i enlighet med de för statsuniversitetet i Uppsala och Lund gällande fordringar, tills vidare förbereder äro: a) juridisk preliminärexamen, juridisk-filosofisk examen och teologisk-filosofisk examen; b) filosofisk kandidatexamen i humanistiska ämnesgrupper; c) filosofisk licentiatexamen i de ämnen, som tillhöra den humanistiska sektionen och vid högskolan äro af ordinarie professorer företrädda.

Välfrejdad man och qvinna, som aflagt stadgad mogenhets-examen och betala föreskrifne afgifter, ega vinna inträde såsom studerande vid högskolan. Äfven den, som icke aflagt nämnda examen, kan der vinna inträde såsom studerande, om styrelsen af särskilda anledningar medgifver ett sådant undantag. Lärjunge vid högskolan eger att kostnadsfritt efter vederbörlig anmälan begagna sig af de enskilda föreläsningsskolorna, åhöra de offentliga föreläsningarna samt, i den mån han finnes dertill mogen, delta i de för mera försigkomna studerande anordnade seminarieöfningarna. Lärjunge eger äfven att i ett eller flere af de ämnen, i hvilka han minst ett läsår vid högskolan åtnjutit undervisning, efter särskild pröfning erhålla vitsord öfver inhemtade kunskaper. Lärjunge har att erlägga en inträdesavgift af 10 kronor samt vid början af hvarje läsetermin en terminsavgift af 5 kronor.

Högskolans fonder förvaltas af Göteborgs stads drätselkammare, från hvilken de för högskolans utgifter nödiga medlen i enlighet med stadsfullmäktiges bestämmelser på requisition af styrelsen utbetalas till högskolans kassaförvaltare. Högskolans förvaltning och räkenskaper granskas årligen af tre revisorer, hvilka utses, en af Kungl. Maj:ts och två af stadsfullmäktige, senast i december månad året före det, för hvilket räkenskaperna skola granskas.

Högskolans verksamhet började år 1891.

2:o. *Göteborgs högre latinläroverk.* I detta läroverks organisation och verksamhet har under ifrågavarande femårsperiod ingen förändring inträddt. Antalet ordinarie lärare vid läroverket har under hela perioden utgjort 1 rektor, 8 lektorer och 11 adjunkter. Extra lärarnes antal har varit 7 under åren 1886

och 1887, 6 under år 1888, 5 under år 1889 och 4 under år 1890, allt vid höstterminens början. Antalet lärjungar har hvarje år vid början af höstterminen varit: 471 år 1886, 448 år 1887, 434 år 1888, 386 år 1889 och 429 år 1890.

3:o. *Göteborgs realläroverk* har under samtliga åren 1886—1890 utgjort ett å reallinien fullständigt läroverk.

För antalet lärare, utom rektor och öfningslärare äfvensom för lärjungeantalet under hvarje termin af perioden redogöres i följande öfversigt:

År.	Lektorer.		Adjunkter.		Extra lärare.		Lärjungar.	
	Vår-termin.	Höst-termin.	Vår-termin.	Höst-termin.	Vår-termin.	Höst-termin.	Vår-termin.	Höst-termin.
1886.....	4	4	9	9	7	8	397	475
1887.....	4	4	9	9	8	9	465	498
1888.....	4	4	9	9	9	10	495	512
1889.....	4	4	9	9	10	11	498	552
1890.....	4	4	9	9	11	11	535	551

Vid början af höstterminen 1886 inflyttade läroverket i den för detsamma uppförda nya byggnaden, för hvilken byggnad med inredning kostnaden uppgått till omkring 512,000 kronor, hvilka medel lemnats af Göteborgs stad, som jemväl för byggnaden med lekplats upplåtit ett tomtqvarter, hvars värde ej ingår i förenämnda belopp.

Till byggnadens konstnärliga utsmyckning och inredning har åtgått omkring 20,000 kronor, som skänkts af enskilda personer inom samhället.

4:o. *Göteborgs femklassiga allmänna läroverk.* Vid detta läroverk har undervisningen under hvarterda af de sista fem åren upprätthållits af rektor och 5 ordinarie ämneslärare samt 3 öfningslärare. Extra lärarnes antal har utgjort: år 1886 samt vårterminen 1887: 3; höstterminen 1887, läsåret 1888 samt vårterminen 1889: 4, samt höstterminen 1889 och läsåret 1890: 5. Antalet lärjungar har under samma tid vid början af hvarje hösttermin utgjort: 231 åren 1886 och 1887, 254 år 1888, 273 år 1889 samt 285 år 1890.

5:o. *Stadens folkskolor.* Antalet af dessa skolor, lärare och lärarinnor samt skolbarn, äfvensom beloppet af stadens och statens bidrag till kostnaderna för folkskoleväsendet inhemtas af följande öfversigt:

År.	Antal skolor.	Lärare o. lärarinnor		Antal skolbarn.	Stadens bidrag. Kr.	Statens bidrag. Kr.	Summa. Kr.
		i hand- arbete.	i läs- skolan.				
1886	254	33	248	10,530	381,896	69,875.16	451,771.16
1887	256	33	255	10,845	370,650	78,408.51	449,058.51
1888	263	33	255	11,321	382,650	80,723.87	463,373.87
1889	262	34	259	11,829	401,350	82,150.18	483,500.18
1890	270	35	263	12,325	431,500	84,250.24	515,750.24

I stadens bidrag är inräknad räntan å värdet af staden tillhöriga folkskolehus. Dessas antal utgjorde vid 1890 års slut 18 till bokfördt värde af tillhoppa 1,199,000 kronor. Uti skolornas antal ingå ej fortsättnings- och repetitionsskolorna.

6:o. *Småbarnsskolorna*. Angående dessa meddelas följande uppgifter:

År.	Antal skolor.	Antal föreståndarinnor och biträden.	Antal skolbarn.	Utgifter, kronor.	Inkomster, kronor.					
					Bi-drag af staden.	Årsafgiffter.	Barnens veckoafgifter.	Räntor.	Öfriga inkomster.	Summa.
1886...	4	13	922	21,606 ⁸⁶	3,000	1,245	1,705 ¹⁰	8,956 ⁸⁸	91 ⁷⁰	14,998 ⁶⁸
1887...	4	14	871	16,839 ⁸⁷	5,000	1,310	1,753 ²⁰	8,644 ⁵⁰	30	16,737 ⁷⁰
1888...	4	14	906	17,832 ⁸⁴	5,000	1,220	1,811 ⁴⁰	8,485 ⁶³	90 ⁰⁶	16,607 ⁰⁹
1889...	4	14	870	19,037 ¹²	5,000	1,140	1,761 ⁶⁴	8,425 ⁹⁹	125 ⁹⁴	16,453 ⁵⁷
1890...	4	14	811	16,974 ⁸⁸	5,000	1,090	2,317 ⁹⁰	8,438 ¹¹	—	16,846 ⁰¹

Barnens veckoavgift, som förut utgått med 10 öre för hvar barn, höjdes under år 1890 till 20 öre. Årsavgiften erlägges utaf medlemmarne af det år 1839 bildade sällskapet för inrättande af småbarnsskolor i Göteborg (se berättelsen för åren 1871—1875). Skolornas kapital utgjorde: 271,970⁴⁸ kr. år 1886, 272,368³¹ kr. år 1887, 271,271⁷⁶ kr. år 1888, 268,900⁶⁵ kr. år 1889 samt 268,731⁰⁴ kr. år 1890; hvarti för hvarje år ingår fastigheters värde till belopp af 83,000 kronor.

7:o. *Realskolan för flickor* eller »Mathilda Halls skola för flickor». Angående antalet lärare och lärarinnor samt lärjungar vid detta läroverk, som lemnar undervisning i 11 klasser, meddelas följande:

Läseår.	Lärare eller lärarinnor.	Lärjungar.
1885—1886	24	184
1886—1887	27	180
1887—1888	23	200
1888—1889	27	218
1889—1890	25	224

Läseåret 1886—1887 inrättades en klädsömnadsklass, som nämnda och efterföljande tre läseår hade 10, 5, 2 och 2 elever. Skolan är inrymd uti en för densamma uppförd och inrättad stenhusbyggnad å tomterna n:is 55 och 56 i stadens 13:de rote.

8:o. *Nya elementarläroverket för flickor*. Antalet lärare och lärarinnor samt lärjungar vid detta läroverk, som står under ledning af en direktion af åtta ledamöter, har vid början af höstterminen hvarje år utgjort:

År.	Lärare och lärarinnor.	Lärjungar.
1886	23	180
1887	22	161
1888	23	136
1889	21	134
1890	21	136

Skolans plan har varit densamma som förut, eller att meddela en god och grundlig allmänbildning. För att bibringa en sådan af större djup och omfattning, än som kan ske inom den egentliga elementarskolan, inrättades höstterminen 1886 en åttonde eller s. k. fortsättningsklass, hvilken fortfarande eger bestånd. Kursen i den egentliga elementarskolan, inräknad en förberedande klass med tre afdelningar, är såsom förut tioårig. Lärjungarnes ålder inom hela läroverket är 6—17 år.

Under vårterminen 1890 inflyttade läroverket uti en för densamma uppförd tidsenlig och prydlig byggnad, som uppförts för en kostnad af omkring 145,000 kronor, deri ej inberäknadt värdet af tomtplatsen, som af stadsfullmäktige upplåtits på synnerligen billiga villkor. Antalet frielever har hvarje år utgjort 22.

9:o. *Privata elementarläroverket för flickor*. Vid detta läroverk, som har till uppgift att bibringa sina lärjungar allmän medborgerlig bildning, äfvensom att bereda dem för inträde i tillämpnings- och praktiska skolor, såsom seminarium för bildande af lärarinnor, handelsinstitut m. fl., har antalet klasser under hela perioden varit 10. Antalet lärare var läsåret 1885—1886 4 och sedan 3, antalet lärarinnor läsåret 1885—1886 15 och sedan 16, medan antalet lärjungar utgjorde 176 läsåret 1885—1886, 171 läsåret 1886—1887, 160 läsåret 1887—1888, 150 läsåret 1888—1889 och 153 läsåret 1889—1890.

10:o. *Kjellbergsska flickskolan* har under åren 1886—1890 såsom förut varit indelad i fem tvååriga klasser. Antalet lärare och lärarinnor har under periodens två första år varit 12 och under de följande 13; antal lärjungar har åter utgjort 160 åren 1886 och 1887, 145 åren 1888 och 1889 samt 142 år 1890.

Skolans kapital utgjorde den 31 december 1890: 291,312 kronor 51 öre, hvaraf 31,000 kronor fastigheten, 3,900 kronor inventarier, 32,377 kronor 24 öre nybyggnadsfond och 31,723 kronor 6 öre pensionsfond för lärarinnor vid skolan.

11:o. *Fruentimmersföreningens flickskola*. Angående antalet lärare och lärarinnor samt lärjungar vid denna skola äfvensom rörande skolans inkomster och utgifter samt dess kapital meddelas uppgifter i följande tabell:

År.	Antal lärare och lärarinnor.	Antal lärjungar.	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Kapital ^{31/12} . Kronor.
1886	7	70	5,292 ⁶¹	5,190 ⁶⁸	60,686 ⁴⁷
1887	8	75	5,432 ¹³	6,009 ³⁵	60,109 ²⁵
1888	8	89	5,335 ¹⁶	5,587 ⁶⁶	59,856 ⁷⁵
1889	9	84	10,422 ⁴⁸	5,577 ²⁷	64,701 ⁹⁶
1890	10	87	5,363 ⁸²	5,630 ⁶⁵	64,375 ¹³

I kapitalbehållningen ingår fastigheten med ett värde af 37,041 kronor 28 öre. Den större inkomsten under år 1889 beror på en då influten gifva af 5,000 kronor.

12:o. *Majornas elementarläroverk för flickor*. Detta läroverk består af två afdelningar, en förberedande afdelning och den egentliga flickskolan. I förberedande afdelningen, som är indelad i tre klasser, emottagas äfven gossar för att beredas till inträde i 1:sta klassen af allmänt läroverk. Den egentliga flickskolan är indelad i 7 årsklasser. Vid skolan voro år 1886 anställda 10 ämneslärarinnor och 5 lärarinnor i öfningsämnen, men i mån af skolans tillväxt hafva äfven lärarekrafterna ökat, så att under sista läseåret undervisningen bestrids af 11 lärarinnor och 1 lärare i läroämnena samt 4 öfningslärarinnor jemte ett par lärare, som meddelat undervisning per timme. Antalet lärjungar har vid början af höstterminen hvarje år utgjort: 216 år 1886, 215 år 1887, 248 år 1888, 267 år 1889 och 283 år 1890.

År 1888 inflyttade skolan i en för densamma uppförd ny läroverksbyggnad. Kostnaden härför, tomtvärdet oberäknadt,

uppgick till omkring 115,000 kronor, hvaraf 74,000 kronor anslag ur Renströmska fonden. Skolan har under hela femårsperioden åtnjutit årligt statsanslag af 2,000 kronor.

13:o. *Sigrid Rudebecks elementarskola för flickor* har fortfarande utgjorts af 3 förberedande och 7 elementarklasser. Lärarepersonalen har, utom föreståndarinnan, utgjorts af 8 fasta lärarinnor och 6 extra lärare och lärarinnor. Lärjungeantalet har under ifrågavarande fem år vexlat emellan 150 och 160. Skolan, som är inrymd i eget hus, har under sagda år åtnjutit statsunderstöd af 1,000 kronor årligen, emot skyldighet att lemna fri undervisning åt 3 elever och undervisning åt 6 elever mot afgift af högst 50 kronor om året. Frielevernas antal har i allt utgjort 16 till 18 om året.

14:o. *Masthuggets elementarläroverk för flickor*. Läroverket omfattar numera en tvåårig förberedande afdelning samt 7 elementarklasser. Antalet lärare och lärarinnor samt lärjungar har under de sista fyra läsåren utgjort:

Läsår.	Lärare.	Lärarinnor.	Lärjungar.
1886—1887.....	2	9	86
1887—1888.....	3	8	63
1888—1889.....	2	9	67
1889—1890.....	2	9	65

15:o. *Primär- och elementarskolan*. I denna skola emottagas såväl gossar som flickor vid fylda sex års ålder. Gossarne förberedas till inträde i 1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de klasserna af allmänna läroverken samt i Chalmers tekniska läroanstalt, flickorna till inträde i motsvarande klasser i för dem inrättade fortsättningsskolor. Antalet lärare och lärarinnor samt lärjungar och klasser har utgjort:

År.	Lärare.	Lärarinnor.	Lärjungar.			Antal klasser.
			Gossar.	Flickor.	Summa.	
1886.....	5	8	195	36	231	7
1887.....	4	9	172	29	201	7
1888.....	5	8	156	23	179	6
1889.....	5	5	125	19	144	6
1890.....	6	4	108	16	124	6

Denna skola har fortgått sedan höstterminen 1867.

16:o. *Nya privatskolan för gossar*. Vid skolan, som fortfarande haft till uppgift att bereda gossar till inträde vid allmänt läroverk, har under femårsperioden tjänstgjort 2 till 3 lärare och 2 lärarinnor. Antalet lärjungar har utgjort: 30 läsåret 1886—1887, 39 året 1887—1888, 45 året 1888—1889, 70 året 1889—1890 och 65 höstterminen 1890. Skolan har med sistnämnda termin upphört; och kommer föreståndaren att från och med vårterminen 1891 öppna en ny skola under benämning »C. J. Carlstedts elementarskola för gossar».

17:o. *Praktiska arbetsskolan*. Denna skola, som är afsedd för såväl gossar som flickor, innefattar numera: 1:o) en handarbetsklass, der läsning ej förekommer, för barn af 5—6 års ålder; 2:o) en förberedande afdelning i 3 klasser, som har till ändamål att bereda barn af 6—10 års ålder till inträde i allmänna läroverkens 1:sta klass; och 3:o) en elementarafdelning i två klasser för beredande af inträde i nämnda läroverks 2:dra

och 3:dje klasser. Lärarinnornas och lärjungarnes antal har vid början af höstterminen nedannämnda år utgjort:

År.	Lärarinnor.	Lärjungar.
1886.....	12	144
1887.....	13	176
1888.....	14	186
1889.....	14	190
1890.....	14	191

18:o. *Privata läroverket*, för hvars plan och uppgift redogjorts i förra berättelsen, har under åren 1886 och 1887 bestått af 7 klasser samt under de tre följande åren af 8 klasser. Antalet lärare och lärarinnor samt lärjungar har utgjort:

År.	Lärare.	Lärarinnor.	Lärjungar.		
			Gossar.	Flickor.	Summa.
1886.....	4	5	72	49	121
1887.....	3	4	93	60	153
1888.....	4	6	108	62	170
1889.....	5	6	94	55	149
1890.....	4	8	90	74	164

19:o. *Lundénska privatskolan*, som öppnades den 1 september 1886, utgjordes vid 1890 års slut af en leklass, tre förberedande klasser, en öfvergångsklass och tre elementarklasser. I leklassen emottagas barn af 4—6 års ålder. De tre förberedande klasserna afse att bibringa grundläggande kunskaper och bereda lärjungarne till inträde i allmänna läroverkens 1:sta klass. I öfvergångsklassen intagas från 3:dje förberedande klassen sådana barn, hvilka i följd af underårighet eller svagare fysik icke utan öfveranstängning skulle kunna följa undervisningen i 1:sta elementarklassen, samt sådana, hvilkas kunskaper icke medgifva flyttning till sistnämnda klass. Första, andra och tredje elementarklasserna genomgå samma kurser som motsvarande klasser i de allmänna läroverken. Antalet lärare och lärjungar under nedannämnda år har utgjort:

År.	Lärare.	Lärjungar.
1886.....	8	77
1887.....	10	114
1888.....	12	130
1889.....	11	148
1890.....	11	153

20:o. *Anna Wijkanders skola*, som under denna efter föreståndarinnan antagna benämning öppnades hösten 1888, har till ändamål att emottaga ett begränsadt antal qvinliga lärjungar, som väljas så, att de passa samman i några få årskurser, för att åt dessa lärjungar intill 16—18 års ålder meddela samma kunskapsmätt, som landets fullklassiga högre flickskolor. Skolan räknade under läsåret 1888—1889: 2 lärare och 10 lärjungar, 1889—1890: 4 lärare och 20 lärjungar och 1890—1891: 6 lärare och 24 lärjungar.

21:o. *Fru Bothilda Johnsons privatskola*. Denna skola, som varit i verksamhet sedan oktober 1861, har till uppgift att meddela förberedande undervisning åt gossar för inträde i 1:sta och 2:dra klasserna af allmänna läroverken, och åt flickor för

inträde i 2:dra och 3:dje klasserna af de större flickskolorna härstädes. Undervisningen bestrides af 3 lärarinnor och 1 tillfälligt biträde; och har lärjungarnes antal utgjort: 30 åren 1886 och 1887, 28 åren 1888 och 1889 samt 30 år 1890.

22:o. *Göthildaskolan*. Denna undervisningsanstalt, som upprätthålles hufvudsakligen genom fonder, som stå under Göthildastiftelsens förvaltning, är afsedd för gossar af mosaiska trosbekännelsen och har till ändamål att meddela undervisning dels i ämnen, som tillhöra allmän medborgerlig bildning, och dels i israelitisk religion och dermed sammanhängande läroämnen. Undervisningen för obemedlade lärjungar är kostnadsfri. Utgifterna för skolan, oberäknadt hyresfri lokal, hafva vexlat emellan 2,844 kronor och 3,038 kronor årligen. Vid skolan hafva under åren 1886—1890 varit anställda 2 lärare och 1 inspektör. Lärjungarnes antal under samma år har varit respektive 20, 16, 19, 20 och 14.

23:o. *Willinska fattigfriskolan*. Såsom redan i förra femårsberättelsen antyddes, har från och med år 1886 med den gamla Willinska fattigfriskolan och dess yngre afdelning, den s. k. slöjdaafdelningen, vidtagits den förändring, att den förra, motsvarande läsaafdelningen, upptagits uti stadens allmänna folkskoleväsende, hvars styrelse hyrt de lokaler uti skolans hus å Stampen, som för undervisningen i läsaafdelningen sedan flere år tillbaka begagnats. I sammanhang härmed har det bidrag af omkring 6,000 kronor, som af staden utgått till slöjdaafdelningen, kunnat indragas, enär denna afdelning, hvilken alltjemt i sagda hus fortgår under den gamla skolans ursprungliga benämning, eller »Willinska fattigfriskolan», numera öfvertagit den gemensamma fonden, uppgående vid 1890 års slut till 304,750 kronor, hvaraf fastigheter till värde af 261,000 kronor. I afseende å organisationen har slöjdskolan ej undergått någon väsentligare förändring, utan undervisas i densamma alltjemt 30 gossar af 12—15 års ålder i träslöjd och smide af dertill antagne 2 lärare under öfverinseende af allmänna folkskolans slöjdinspektör, hvarjemte den på stället boende föreståndaren bestrider undervisningen i skolämnen och utöfvar ständig tillsyn öfver gossarne, hvilka bo och åtnjuta helförsörjning inom anstalten. Sedan slöjdskolans grundläggning år 1837 till utgången af år 1890 hafva tillhopa 609 gossar varit i inrättningen intagne.

24:o. *Skolan i stadens barnhus*. Barnhusets och dess skolas verksamhet under de sistförflutna fem åren har i det väsentligaste varit densamma som under den närmast föregående tiden. Skolan har sålunda fortfarande bibragt de i barnhuset intagna barnen allmän skolbildning, till måttet motsvarande den, som meddelas i 4:de klassen af de allmänna läroverken. Antalet barn, som i barnhuset åtnjutit undervisning och uppfostran, har under åren 1886—1890 städse utgjort 32. Af gossarne hafva under samma tid från inrättningen utgått 16, hvilka alla erhållit platser i olika yrken. 9 flickor hafva lemnat barnhuset, af hvilka 1 afidit och de öfriga 8 erhållit för deras kön passande anställningar. Den egentliga skolundervisningen har bestridits af föreståndaren med biträde af en utaf honom aflönad extra lärare, hvarförutan särskilda lärare meddelat undervisning i sång, gymnastik, teckning och slöjd samt åt flickorna i handarbete.

Barnhuset eger fastigheter till ett bokfördt värde af 80,000 kronor. Beloppen af inrättningens inkomster och utgifter samt dess kapitalfond, fastigheterna deri inbegripna, hafva utgjort:

År.	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Kapitalfond. Kronor.
1886.....	18,083.06	15,520.94	247,463.32
1887.....	18,251.77	15,687.74	250,027.35
1888.....	23,171.00	16,577.38	256,620.97
1889.....	18,034.88	17,468.17	257,187.68
1890.....	30,204.33	16,546.47	270,845.54

25:o. *Skolan för blindas*. Den i februari 1889 här i staden stiftade föreningen »De blindes vänner» inrättade samma år nämnda skola, som har till ändamål att åt blindas lemna kostnadsfri undervisning i läsning, skrifning och slöjd. I skolan, som öppnades den 12 september 1889, bestreds undervisningen af en lärarinna. Elevernas antal utgjorde 4 under år 1889 och 6 under år 1890.

B) Läroanstalter med afseende å särskilda yrken.

26:o. *Göteborgs folkskolelärareseminarium*. Vid seminariet har lärarepersonalen under ifrågavarande fem år fortfarande utgjorts af 1 rektor och 5 ordinarie adjunkter jemte lärare i musik, teckning, gymnastik och militäroföningar samt trädgårdsskötsel, äfvensom 1 extra lärare vid den med seminariet förenade öfningsskolans småskoleklass. Förhållandet med lärjungarne samt beloppen af beviljade anslag till stipendier inhemtas af följande tabell:

Läseår.	Antal lärjungar.	Antal utexaminerade.	Anslag till stipendier. Kronor.
1886—1887.....	116	29	7,400
1887—1888.....	108	24	7,265
1888—1889.....	99	26	6,390
1889—1890.....	87	23	5,440
1890—1891.....	74	23	5,240

27:o. *Chalmers tekniska läroanstalt*. Detta läroverk är, såsom jemväl i förra berättelsen angafs, afsedt för sådana ynglingar, som egna sig åt något industriellt lefnadsyrke, för hvars rätta utöfning naturkännedom och i synnerhet kemiskt- och mekaniskt-tekniska kunskaper äro behöfliga. Undervisningen meddelas uti en högre och en lägre afdelning, af hvilka den förra, som har en vetenskapligt teknisk rigtning, omfattar tre ettåriga klasser och grenar sig efter det första året i fyra olika fack, nemligen det mekaniskt-tekniska facket, det kemiskt-tekniska facket, väg-, vatten- och husbyggnadsfacket samt skeppsbyggerifacket, hvilket sistnämnda fack tillkommit den 1 oktober 1887 med anledning af stadgandet i kungl. brefvet den 31 december 1886, att den skeppsbyggeriafdelning, som förut tillhört navigationsskolan härstädes, skulle från och med sagde dag vara med nu ifrågavarande läroanstalt tillsvidare förenad. Den lägre afdelningen, hvari undervisningen är af en allmäntfattlig beskaffenhet och företrädesvis afser den praktiska tillämpningen, omfattar två ettåriga klasser, af hvilka den högre grenar sig i två fack: det allmänt tekniska och skeppsbyggerifacket. Läroanstaltens styrelse består fortfarande af sju ledamöter, af hvilka tre äro sjelfskrifne, nemligen landshöfdingen i länet, biskopen och läro-

anstaltens föreståndare, tre väljas af direktionen för härvarande frimurarebarnhus och den sjunde utses af de öfrige sex.

Vid 1890 års slut utgjordes lärarepersonalen af 1 professor och föreståndare, 3 lektorer och 13 öfrige lärare jemte 4 repetitörer och 3 stipendiater. Lärjungarnes antal har under de sista fem åren utgjort:

År.	Vårterminen.	Höstterminen.
1886.....	114	124
1887.....	125	149
1888.....	150	148
1889.....	143	165
1890.....	160	179

Utgifterna bestridas dels af statsanslag, dels af räntor å de till läroanstalten donerade fonder och dels af elevernas termins- och inträdesavgifter; och hafva dessa inkomster utgjort:

År.	Statsanslag. Kronor.	Elevernas avgifter. Kronor.	Räntan af donations- fonder. Kronor.	Summa. Kronor.
1886.....	41,800 ⁰⁰	2,141 ⁶⁸	7,888 ²⁰	51,829 ⁸⁸
1887.....	45,213 ⁹⁷	2,063 ⁹⁹	6,278 ⁴⁴	53,556 ⁴⁰
1888.....	51,576 ⁰⁵	2,179 ⁰²	4,032 ²⁸	57,787 ³⁵
1889.....	50,800 ⁰⁰	2,792 ⁰¹	3,518 ⁸⁶	57,110 ⁸⁷
1890.....	51,050 ⁰⁰	3,110 ⁶⁷	3,522 ⁷⁸	57,683 ⁴⁰

Räntornas minskning är beroende på fondmedels användande till utvidgning af läroanstaltens byggnader.

28:o. *Göteborgs navigationsskola.* Intill den 1 oktober 1887 meddelades undervisningen i denna skola å tre afdelningar, nemligen: en för navigation, en för ångmaskinlära och en för skeppsbyggeri. Sedan, i följd af stadgande i kungl. brefvet den 31 december 1886, undervisningen i skeppsbyggeri från och med förstnämnda dag öfverflyttats till Chalmers tekniska läroanstalt, har navigationsskolan omfattat endast de tvenne förstnämnda afdelningarne, af hvilka den senare vanligen benämnes maskinistafdelningen. Lärarnes och lärjungarnes antal har varit:

Läseår.	Navigationsafdelningen.		Ångmaskinafdelningen.		Skeppsbyggeri-afdelningen.		Summa.		Under året utexaminerade.
	Lärare.	Lärj.	Lärare.	Lärj.	Lärare.	Lärj.	Lärare.	Lärj.	
1885—1886...	5	60	2	49	2	18	9	127	91
1886—1887...	5	53	2	35	2	17	9	105	71
1887—1888...	5	34	2	27	—	—	7	61	45
1888—1889...	5	38	2	34	—	—	7	72	63
1889—1890...	5	42	2	28	—	—	7	70	57

Skolan har åtnjutit statsanslag till aflönande af lärare, till undervisningsmateriel, ved, ljus och städning samt för tiden intill den 1 oktober 1887 jemväl till lokal åt skeppsbyggeriafdelningen; och har berörda anslag uppgått: år 1886 till 28,750 kronor, år 1887 till 26,500 kronor, år 1888 till 20,000 kronor, år 1889 till 19,233 kronor 33 öre och år 1890 till 16,700 kronor. En i ångmaskinafdelningen ingående underafdelning, benämnd lokomotivförareafdelningen, skildes från skolan den 1 september 1890.

29:o. *Barnmorskeundervisningsanstalten i Göteborg.* Vid denna läroanstalt har antalet elever, som erhållit undervisning och blifvit utexaminerade, utgjort:

År 1886.....	56 elever, af hvilka 38 utexaminerade,
» 1887.....	44 » » » 27 »
» 1888.....	55 » » » 35 »
» 1889.....	51 » » » 30 »
» 1890.....	55 » » » 27 »

Lärarepersonalen har utgjorts af 1 professor, 1 adjunkt och 1 förestånderska.

30:o. *Göteborgs handelsinstitut.* Detta läroverk står under Handelsföreningens inseende och förvaltas af en utaf föreningens fullmäktige utsedd styrelse. Såsom i förra berättelsen omförmäles hade styrelsen år 1885 utvidgat institutets kurs till treårig. Af ekonomiska skäl nödgades dock styrelsen att år 1890 återgå till den tvååriga kursen, likväl så att undervisning i bokföring numera meddelas redan i första klassen. I öfre eller kontorsklassen mottagas dock fortfarande elever, som aflagt maturitetsexamen, enär dessa måste anses hafva nått den större mogenhet, som sätter dem i stånd att i bokföring snart inhemta, hvad som erfordras för att i detta ämne draga nytta af undervisningen i kontorsklassen. Lärarnes och lärjungarnes antal har under hvarje termin af ifrågavarande femårsperiod varit:

År.	Lärare.		Lärjungar.	
	Vårterminen.	Höstterminen.	Vårterminen.	Höstterminen.
1886.....	16	19	76	64
1887.....	17	18	59	61
1888.....	16	15	58	59
1889.....	14	14	58	52
1890.....	14	12	52	57

Af dessa lärjungar hafva 52 efter aflagd maturitetsexamen vunnit inträde direkt i kontorsklassen.

Institutets utgifter hafva bestridits dels af elevernas avgifter, som i de två lägre klasserna varit 280 kronor och i kontorsklassen 320 kronor årligen för hvarje elev, dels af bidrag af stadens tolagsmedel till belopp af 3,000 kronor årligen och dels af räntor å institutets kapitalfond, som, oberäknadt dess till 132,000 kronor taxerade fastighet, vid 1890 års slut uppgick till 64,423 kronor 21 öre.

31:o. *Slöjdföreningens skola* har, såsom jemväl i förra berättelsen uppgifvits, till ändamål att meddela undervisning i de läroämnena, som äro nödvändiga för en på insigt grundad utöfning af industriella yrkena, och omfattar fortfarande två hufvudafdelningar, nemligen en teknisk afton- och söndagsskola för manliga lärjungar och en teknisk skola för qvinliga elever. Undervisningen i den förra afdelningen, eller den för manliga elever, meddelas å sådana tider, att den är tillgänglig för arbetare, hvilka under dagen äro sysselsatta i fabriker och handverk, och är med afseende å ämnenas sammanställning ordnad för två afdelningar, en lägre eller förberedande afdelning och en högre, med fyra särskilda fackskolor för mekaniska och byggnadsyrken samt målareyrket och de öfriga konstindustriella yrkena.

Lärjunge eger efter eget val begagna undervisningen i ett eller flere af de i skolan förekommande läroämnen, med vilkor endast att han har de förkunskaper, som äro nödvändiga för att af undervisningen draga fördel. I öfrigt erfordras för att blifva till lärjunge antagen, att vara af god frejd, hafva fyllt 14 år och att för hvarje termin förskottsvis erlägga en afgift af 1 krona 50 öre för qvinliga elever samt sådana manliga, hvilka äro anställda i något yrke, samt 2 kronor 50 öre för andra manliga inträdessökande.

Skolans bibliotek, som innehåller många dyrbara arbeten och planschverk på konstindustriens och teknikens område, uppgår numera till omkring 2,400 band.

Vid 1890 års slut utgjorde skolans fonder 102,745 kronor 36 öre; hvaraf grundfonden 11,388 kronor 19 öre, skolans kapital 72,364 kronor 40 öre, Morris Jacobsons premiefond 11,495 kronor och skolans premiefond 7,497 kronor 77 öre.

Utgifterna uppgå till omkring 32,000 kronor årligen, hvilka bestridas med Handtverks- och Industriföreningens härstädes bidrag 800 kronor, afkastningen af Slöjdföreningens och dess skolas medel samt elevernas afgifter, tillhoppa årligen uppgående till omkring 5,000 kronor, och fyllnadsbidrag af kommunen till belopp af omkring 26,000 kronor om året.

Undervisningen bestrides af 17 ordinarie lärare och 5 ordinarie lärarinnor samt ett vexlande antal extra lärare och lärarinnor. Antalet elever har varit:

Arbetsår.	Manliga elever.	Qvinliga elever.	Summa.
1886—1887.....	529	377	906
1887—1888.....	597	396	993
1888—1889.....	646	391	1,037
1889—1890.....	669	331	1,000
1890—1891.....	645	386	1,031

Under femårsperioden har den åt skolan upplåtna byggnaden blifvit till- och påbyggd, för hvilket ändamål år 1885 anslagits 78,000 kronor ur Renströmska fonden.

32:o. *Praktiska hushållsskolan för flickor i Göteborg*, hvars ändamål är att åt flickor inom Göteborgs samhälle, företrädesvis sådana som med beröm genomgått stadens folkskolas högre afdelning, gifva handledning och öfning uti de i ett hushåll förekommande förrättningar, såsom matlagning, bakning, tvätt och strykning m. m., samt i vården och skötseln af små barn, står under öfverinseende och förvaltning af en utaf stadens allmänna folkskolestyrelse för tre år i sänder vald styrelse af 12 damer och 3 herrar, med suppleanter af 2 damer och 1 herre.

I anstalten är inrymd en s. k. *barnkrubba*, der mindre barn till ett antal af 20—25 alla helgfria dagar kunna af mödrarne aflemnas för vård och tillsyn emot en afgift af 10 öre om dagen. Såsom fyllnad i kostnaden för barnkrubban användes räntan å ett af handlanden H. J. Heyman och dess familj för ändamålet donerad kapital af 19,000 kronor.

Undervisningen har ledts af en föreståndarinna med biträde af 5 äldre tjenarinnor för de olika afdelningarne. Elevernas antal har uppgått till 57 år 1886, 65 år 1887, 63 år 1888, 57 år 1889 och 60 år 1890. Af dessa elever voro 40 för hvar år frielever.

Anstaltens fond, som bildats genom frivilliga bidrag, utgjorde vid 1890 års slut 193,634 kronor 34 öre, hvaraf skolans fastighet till bokfördt värde af 96,000 kronor och inventarier till värde af 7,635 kronor 66 öre.

33:o. *Privatseminarium för bildande af småskolelärarinnor*. I denna läroanstalt, hvilken har till ändamål att bilda lärarinnor för småskolan och som, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 augusti 1878 och den 21 maj 1886, har rätt att anställa afgångsexamen med eleverna i öfverensstämmelse med föreskrifterna i kungl. kungörelserna af den 11 januari 1878 och den 5 juni 1885, har undervisningen under de sista fem åren ombesörjts af 4 lärare och 2 lärarinnor. Under nämnda period hafva tillsammans 195 elever genomgått seminariet, nemligen: 44 år 1886, 39 år 1887, 33 år 1888, 42 år 1889 och 37 år 1890. Lärokursen är beräknad att kunna afslutas på ett år eller två terminer, hvardera af omkring 4½ månader.

34:o. *Nya seminariet för bildande af småskolelärarinnor*, som egt bestånd sedan augusti 1884, har fortgått under åren 1886 och 1887 samt under vårterminen 1888, efter hvilken utgång läroanstalten upphörde. Genom nådig resolution den 4 maj 1886 hade Kungl. Maj:t medgifvit, att vid ifrågavarande seminarium tillsvidare finge anställas afgångspröfningar, i öfverensstämmelse med hvad i kungl. kungörelsen den 5 juni 1885 föreskrefves rörande sådana pröfningar vid de af landsting underhållna seminarierna, dock under vilkor att seminariet skulle stå under inseende af allmänna folkskolestyrelsen i Göteborg och derjemte vara underkastadt den särskilda inspektion, chefen för Ecclesiastikdepartementet kunde finna lämpligt föreskrifva. I seminariet, som åtnjöt anslag af folkskolestyrelsen med 1,200 kronor årligen under åren 1886 och 1887 samt med 600 kronor för vårterminen 1888, hade under samma tid undervisningen bestridits af 5 lärare och 5 lärarinnor och elevernas antal vexlat emellan 23 och 25 i hvarje termin.

35:o. *Göteborgs seminarium för bildande af småskolelärarinnor*. Detta af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse inrättade läroverk, som började sin verksamhet den 25 augusti 1890, åtnjuter anslag å folkskolestyrelsens stat, utgörande för höstterminen 1890 475 kronor, samt står under inseende af en utaf folkskolestyrelsen tillsatt särskild styrelse. Vid seminariet, hvars kurs är tvåårig, intagas endast elever från Göteborgs stad till ett antal af högst 16, af hvilka två medellösa kunna befrias från undervisningsavgiften, som af öfrige elever erlägges med 100 kronor för hvar läseår. Under seminariets första termin, höstterminen 1890, voro lärarnes och lärarinnornas antal 9 samt lärjungarnes 11.

36:o. *Göteborgs tandläkareinstitut*. Med anledning af det stora tillopp af studerande, som under de senaste åren sökt vinna inträde på tandläkarebanan, och svårigheten för dessa att hos den enskilde tandläkaren erhålla anställning äfvensom för att bereda dem tillfälle att undfå fullständig undervisning vid en läroanstalt, der flere lärarekrafter funnos att tillgå, upprättades förenämnda institut af två här i staden praktiserande tandläkare. Institutet, hvars undervisningsplan blifvit Kungl. Medicinalstyrelsen understäld och af styrelsen gillad och godkänd den 17 december 1888, har till ändamål att meddela elever och kandidater undervisning i alla de delar af tandläkarekonsten, som författningsenligt fordras. Sålunda omfattar undervisningen: organisk och oorganisk kemi, fysik, grunderna för tandarbetens verkställande,

allmän kirurgi och fysiologi samt allmän tandkirurgi och patologi, hvarförutan praktiskt undervisas i förfärdigande af artificiella tänder och deras insättande, plombering med alla brukliga fyllnadsämnen, reglering af tänder m. m. I samband med undervisningen är anordnad en tandpoliklinik för medellösa, hvarför närmare redogöres här nedan under rubriken »sjukvårdsanstalter». I institutet, som öppnades den 1 januari 1889, har undervisningen under åren 1889 och 1890 bestridits af 6 lärare, hvarförutan de lärjungar, som aflagt kandidatexamen, haft tillträde till Allmänna och Sahlgrenska sjukhusets kirurgiska poliklinik. Antalet lärjungar har varit: under år 1889 3 tandläkarekandidater, 8 tandläkareelever och såsom hospites 4 medicine kandidater, samt under år 1890 5 tandläkarekandidater, 13 tandläkareelever och 8 medicine kandidater.

Institutet eger rätt att i enlighet med Kungl. Sundhetskollegii cirkulär af den 25 oktober 1866 anställa tandläkarekandidatexamen, hvartill äfven andre elever än de, som åtnjutit undervisning vid institutet, ega rätt att anmäla sig. Under år 1890 har denna examen blifvit vid institutet aflagd af 3 elever, af hvilka 2 genomgått elevkursen vid institutet. Kandidat, som tjenstgjort minst 6 månader å klinik och laboratorium samt aflagt godkända praktiska prof och tentamina i de till tandläkarexamen hörande ämnen, erhåller af institutet det, enligt ofvannämnda cirkulär, erforderliga tjenstgöringsbetyg för rättighet att inför Kungl. Medicinalstyrelsen undergå tandläkarexamen.

37:o. *Arbetskolan för vanföra.* Den år 1885 härstädes bildade »Föreningen för bistånd åt vanföra» inrättade i oktober månad samma år förenämnda skola, som har till ändamål att meddela undervisning åt vanföra yngre personer uti de slöjdarter, som för dem pröfvas lämpliga, efter mönstret af »Haandgjerningsskole for vanføre og lemlæstede» i Köpenhamn. De manlige eleverna undervisas i borstbindning, svarfning, mattflätning, stolsitsflätning af rotting m. m. och de qvinliga i olika slags sömnader, stickning, virkning med flere handarbeten. Elev, som tillhör Göteborgs stad, emottages i skolan utan någon afgift. Elev från Göteborgs och Bohus läns landstingsområde, som önskar komma i åtnjutande af det anslag, som landstinget beviljat till förmån för vanföra inom länet, har att anskaffa, utom prest- och läkarebevis, jemväl förbindelse från den kommun, den vanföre tillhör, att med en tredjedel bidraga till kostnaderna för skolans beivrande, i hvilket fall de återstående två tredjedelarne bestridas af landstingsmedel. Elev från andra än nu nämnda orter har att ingifva, utom nämnda bevis, förbindelse af enskild person eller kommun att betala omkostnaderna för vivre och bostad jemte skolaavgifter med 10 kronor i månaden. Antalet elever har varit i medeltal: 17 år 1886, 22 år 1887, 21 år 1888, 25 år 1889 och 26 år 1890.

Undervisningen i skolan bestreds år 1890 af föreståndarinnan och två lärare. Inkomsten af försålda arbeten samt för reparationsarbeten uppgick under samma år till 4,014 kronor 26 öre.

C. Öfriga anstalter för undervisning.

38:o. *Göteborgs arbetareinstitut*, hvars syftemål är att bereda tillfälle till inhemtande af allmännyttig kunskap och närmast afser att bibringa kroppsarbetare kännedom om naturens och andens företeelser och deras lagar, har äfven under sist förflutna femårsperioden utöfvat verksamhet. Undervisningen har fortfarande

meddelats dels genom populära föreläsningar och dels medelst i samband med dem anordnade elementarkurser. Föreläsningarne omfatta hufvudsakligen, såsom förut, fysiologi och helsolära, naturlära och naturalhistoria, läran om skön konst och dess tillämpning på yrkena, historia, jord- och folkbeskrifning, samhällslära m. m. I elementarkurserna meddelas undervisning lektionsvis i välskrifning, räkning och geometri, bokföring samt svenska och tyska språken. Ordinarie föreläsningar hafva årligen hållits under 6 månader, höstterminen från medlet af september till medlet af december, samt vårterminen från medlet af januari till medlet af april, under hvilken tid äfven elementarkursernas verksamhet pågår. Tillträdet till föreläsningarne har sedan höstterminen 1886 varit afgiftsfritt; för deltagande i elementarkurs å 2 timmar i veckan erlägges en afgift af 50 öre för termin.

Angående institutets verksamhet har meddelats uppgifter, som upptagas i följande tabell Ai.

Tab. Ai. Göteborgs arbetareinstituts verksamhet åren 1886--90.

År.	Vårtermin.					Hösttermin.				
	Föreläsningarne.			Elementarkurserna.		Föreläsningarne.			Elementarkurserna.	
	Antal föreläsningar.	Antal föreläsare.	Antal åhörare.	Antal lärare.	Antal deltagare.	Antal föreläsningar.	Antal föreläsare.	Antal åhörare.	Antal lärare.	Antal deltagare.
1886.....	65	5	2,072	4	271	74	7	6,254	5	373
1887.....	72	8	9,630	6	297	91	9	9,540	5	250
1888.....	100	7	7,429	5	231	103	5	7,594	5	235
1889.....	82	7	8,436	4	258	85	7	6,796	4	241
1890.....	94	8	9,594	4	227	102	7	10,667	4	138
Läscår.	Inkomster i kronor.					Utgifter i kronor.				
	Anslag af staten.	Anslag af kommunen.	Terminsavgifter.	Öfriga inkomster.	Summa.	Arfvode till föreläsare och lärare.	Arfvode till föreståndaren med bi-träde.	Hyror och inventarier.	Öfriga utgifter.	Summa.
1885—1886...	3,000	5,000	628	57	8,685	4,652	800	1,390	1,302	8,144
1886—1887...	3,000	5,000	431	31	8,462	5,122	700	1,797	1,004	8,623
1887—1888...	3,000	5,000	306	24	8,330	5,616	700	1,565	1,053	8,934
1888—1889...	3,000	5,000	243	13	8,256	4,911	700	1,501	1,120	8,232
1889—1890...	3,000	5,000	223	16	8,239	4,714	700	1,290	1,112	7,816

39:o. *Göteborgs undervisningsfond.* Under åren 1886—1890 har denna fond, om hvars uppkomst och ändamål återopas de förra berättelsen meddelade uppgifter, fortsatt sin verksamhet efter oförändrad plan. Sålunda hafva under sagda år tillsammans 13 föreläsare, på uppdrag af fondens styrelse, gifvit sammanhängande kurser i åtskilliga vetenskapliga ämnen. Föreläsningarne, hvilka varit talrikt besökta, hafva fortgått med 2 till 4 timmar i veckan, under våren från januari till maj och under hösten från oktober till december.

För fondens inkomster och utgifter, äfvensom för behållningen vid hvar års slut redogöres i efterföljande tabell:

År.	Inkomster. Kronor.	Utgifter. Kronor.	Behållning ^{31/12} . Kronor.
1886	4,142.13	10,608.79	51,959.63
1887	3,473.10	9,218.76	46,213.97
1888	3,125.34	5,824.20	43,515.11
1889	2,802.67	5,000.18	41,317.60
1890	2,804.25	4,994.08	39,127.77

Då stadsfullmäktige, på sätt här ofvan vid redogörelsen för Göteborgs högskola omförmäles, den 10 november 1887 beslutat att anvisa för ändamålet donerade medel till en högskola, bestämde jemväl, att hvad som vid tiden för högskolans öppnande återstode af de förut till undervisningsfonden anvisade medlen skulle ingå i de under drätselkammarens förvaltning stående »Göteborgs högskolas fonder»; och då högskolan kommer att öppnas med höstterminen år 1891, kommer alltså undervisningsfonden att sagda tid upphöra.

40:o. *Göteborgs museum.* Beträffande denna institutions utveckling under åren 1886—1890 meddelas följande:

Med anledning af det omfång, musei samlingar numera erhållit, beslöt styrelsen i november 1888, i samband med utfärdande af fullständiga instruktioner för musei tjänstemän, att för hvarje afdelning skulle tillsättas en nämnd, hvars ledamöter det skulle åligga att efter gifna föreskrifter stödja och råda intendenterna i deras verksamhet för samlingarnes utveckling. För öfrigt har i musei förvaltning och organisation vidtagits åtskilliga förändringar genom de i slutet af år 1890 antagna nya stadgar för museum. Sålunda har, då de i museum allt sedan år 1861 anordnade handtverks- och industri- samt konstutställningar efter år 1889 varit från museum skilda, rättigheten för hvar och en af styrelserna för Handtverks- och Industriföreningen samt Konstföreningen att utse en ledamot i musei styrelse enligt de nya stadgarne upphört.

De olika afdelningarne hafva under femårsperioden utvecklats i hufvudsakligen samma riktningar som förut. Samlingarne hafva vunnit betydande tillökning dels genom inköp för dertill anslagna medel och dels genom de frikostiga gåfvor af enskilda, som fortfarande kommit museum till del.

Inom den zoologiska afdelningen hafva hela den svenska och större delen af den utländska fågelsamlingen, hvilka båda samlingar vunnit högst betydliga tillökningar, blifvit fullständigt omordnade, hvarigenom de vunnit mycket i öfverskådlighet. Derjemte hafva i nya monter blifvit utställda omkring 2,000 arter insekter, representerande insekternas viktigaste typer och egenomligaste former.

Den historisk-etnografiska afdelningen har jemväl i betydlig mån tillökats, hufvudsakligen genom inköp af föremål från Egypten och den öfriga orienten.

Myntkabinettets under åren 1881—1885 sammanförda dyrbara samlingar, af hvilka förut egentligen endast medaljsamlingen varit utlagd för allmänheten, hafva under sista femårsperioden blifvit fullständigt ordnade och upplagda i monter samt dermed för allmänheten tillgängliga.

Mineralogiska och botaniska afdelningarnes samlingar hafva väl ej vunnit någon betydligare tillväxt, men de hafva blifvit flyttade till andra lämpligare lokaler och dervid blifvit fullständigt omordnade och i ändamålsenliga förvaringsrum inlagda.

Skolmuseum har under ifrågavarande period icke undergått någon synnerlig förändring.

Samlingarne inom konstafdelningen hafva ökats dels genom inköp för räntemedel af Dahlgrenska fonden och dels genom dyrbara och betydande gåfvor af enskilde. Genom inköpen hafva åt museum förvärfvats 13 oljetafflor, 3 pastellmålningar, 2 taflor i aquarell, 39 miniatyrmålningar och 3 medaljonger i vax. Bland gåfvorna må nämnas 40 målningar och 6 skulpturarbeten i marmor, som genom afidne grosshandlanden J. W. Wilsons testamente öfvergått till museum.

Bibliotekets utveckling har gått i samma riktning som tillföre. Antalet band har i högst betydlig mån vuxit dels genom inköp af de årliga anslagen äfvensom af den fond å 25,000 kronor, som, jemlikt stadsfullmäktiges beslut, år 1886 anvisats af Renströmska donationen, och dels genom gåfvor af enskilde, embetsverk och korporationer. I slutet af år 1890 bildades, genom sammanslagning af musei och Göteborgs högskolas bibliotek, *Göteborgs stadsbibliotek*, som ställes under förvaltning af en särskild styrelse, utan att likväl museum dermed afhände sig eganderätten till sin i det sålunda nybildade stadsbiblioteket ingående boksamling.

Musei arkiv har under nu ifrågavarande period vunnit sådan tillväxt, hufvudsakligen genom gåfvor af enskilde, att det nära tiodubblats.

Museum har fortfarande varit inrymdt i det ostindiska magasinshuset. Då emellertid samlingarnes snabba tillväxt gjorde behovet af större utrymme allt mera trängande och flere förslag utarbetats för att åstadkomma nya lokaler, erhöi denna fråga sin slutliga lösning dels genom den donation af 100,000 kronor, som af grosshandlanden Wilson år 1889 till museum öfverlemnades för uppförande af den nya flygelbyggnad, som nu upptager museitomtens norra sida mot Köpmansgatan, och dels genom det bytesafstal, som emellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och Göteborgs stad, å den andra, afslöts under hösten 1890 och hvarigenom för museum med 100,000 kronor af dess anslag ur Renströmska fonden staden tillöste sig den lokal i ostindiska huset, som ännu upptages af Kungl. Telegrafstationens lägenheter, och alltså åt museum och för dess ändamål förvärfvade kronans andel i sagde byggnad.

Vid museum hafva varit anstälde: 1 ombudsman, 6 intendent, 1 bibliotekarie och 1 konservator jemte erforderligt antal vaktmästare, betjente och biträden. Under femårsperioden har museum af staden åtnjutit anslag till aflöningar, samlingarnes ökande och underhåll m. m. med 31,000 kronor hvartdera af åren 1886—1889 samt med 41,500 kronor år 1890.

De särskilda afdelningarne hafva beräknats till följande värden, hvilka till en del blifvit bestämda genom en vid 1887 års slut företagen värdering af alla samlingarne, nemligen:

	Vid 1885 års slut. Kronor.	Vid 1890 års slut. Kronor.
Zoologiska afdelningen	130,587.98	268,000
Historisk-etnografiska afdelningen	24,199.72	83,000
Myntkabinettet	87,825.32	139,040
Konstafdelningen	44,837.91	259,455
Mineralogiska afdelningen	7,246.68	9,100
Botaniska afdelningen	4,093.35	7,000
Skolmuseum	3,656.22	2,500
Arkivet	607	5,000
Biblioteket	77,017.27	112,900
Summa	380,071.45	885,905

Musei samlingar hafva varit besökta af följande antal personer, nemligen:

År.	Mot inträdes- avgift.	Fritt.	Summa besökande.
1886.....	5,639	53,688	59,327
1887.....	3,273	56,044	59,317
1888.....	3,782	55,435	59,217
1889.....	4,462	54,629	59,091
1890.....	5,264	47,770	53,034

Afgifter för årskort hafva influtit: 1,274 kronor år 1886, 1,089 år 1887, 977 år 1888, 860 år 1889 och 931 kronor år 1890.

Musei ritskola öfverflyttades år 1886 till aktiebolaget Vaulands hus, der lämpligare lokal än den, som kunnat i museibyggnaden beredas, stått skolan till buds emot årlig hyra af omkring 2,500 kronor. Som undervisning i teckning fullständigt meddelas såväl i de allmänna och enskilda elementarläroverken som ock i Slöjdföreningens skola, har musei ritskolas verksamhet hufvudsakligen afsett att åt mera försigkomna elever lemna undervisning i målning. Dermed har visserligen antalet elever betydligt nedgått, men skolan anses allt fortfarande inom sitt bildningsområde utöfva ett synnerligen gagnande inflytande. Skolan har oafbrutet fortgått under en lärares ledning till hösten 1890, då skolan stängdes för att med ny organisation åter öppnas hösten 1891.

41:o. Göteborgs stads folkbibliotek, för hvars uppkomst i förra berättelsen närmare redogjorts, har enligt stiftelseurkunden till ändamål att åt ordentliga personer, utan afseende å stånd eller förmögenhetsvilkor, men företrädesvis åt arbetare och mindre bemedlade, i derför inrättad lokal afgiftsfritt tillhandahålla såväl tidningar, tidskrifter och böcker för läsning på stället, som ock böcker för hemlåning. Biblioteket, som finnes inrymdt i en af Robert Dicksons stiftelses arbetarbostäder, har sedan år 1874 förvaltats af nämnda stiftelses styrelse, som angående bibliotekets storlek och anlitande af allmänheten meddelat de uppgifter, som innefattas i följande tabell:

År.	Band.	Tidningar och tidskrifter.	Utlånade band.	Låntagare.	Besökande för läsning på stället.
1886.....	4,861	41	23,265	1,024	16,000
1887.....	5,143	47	14,140	961	15,500
1888.....	5,331	47	12,890	604	15,300
1889.....	5,440	47	14,132	653	15,000
1890.....	5,700	44	13,381	710	15,000

Beträffande bibliotekets inkomster och utgifter samt ekonomiska ställning har styrelsen meddelat följande uppgifter:

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.
Ränteinkomster.....	6,563.42	5,312.29	5,372.33	5,436.37	5,513.62
Utgifter.....	5,024.68	3,811.10	3,771.53	3,667.58	3,276.73
Öfverskott.....	1,538.74	1,501.19	1,600.80	1,768.79	2,236.89
Tillgångar d. 31 dec. 1)	132,807.22	134,308.41	135,909.21	137,678	139,914.89

1) Tillgångarne äro godtskrifna följande konti: 100,000 kr. James Dicksons donationsfond, återstoden kapital utöfver donerade beloppet.

42:o. Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhället i Göteborg har under åren 1886—1890 fortfarande utöfvat sin verksamhet.

Helsovård. Antalet läkare under åren 1886—1890 har, enligt uppgift från förste stadsläkaren, varit:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
a) Af staden aflönade läkare:					
Stadsläkare.....	2	2	2	2	2
Distriktsläkare.....	8	8	8	8	8
Sjukhusläkare.....	8	8	8	8	8
b) Öfrige i staden praktiserande läkare	19	19	20	31	29
Antalet läkare vid årets slut.....	34	34	35	46	44

Inom stadsområdet funnos vid periodens början 4 apotek, hvartill, i följd af kungl. brefvet den 30 januari 1885, kom ytterligare 1, som den 11 september 1886 öppnades i hörnet af Jerntorget och Andra Långgatan i Masthugget.

Enligt uppgifter från vaccindepotföreståndaren vaccinerades inom Göteborgs stads församlingar nedannämnda år följande antal barn, nemligen 824 år 1886, 936 år 1887, 905 år 1888, 965 år 1889 och 1,299 år 1890.

Barnmorskornas antal vid slutet af hvarje år utgjorde: 60 år 1886, 58 år 1887, 60 år 1888, samt 64 åren 1889 och 1890. Af dessa åtnjuter en, stadsbarnmorskan, aflöning af kommunen.

Derjemte finnas anstälde 1 stadsfältskär, 1 stadsveterinär, hvilken tillika är föreståndare för den år 1881 inrättade, under helsovårdsnämndens inseende och förvaltning stående trikinbyrå, och 1 stadskemist, hvilken år 1885 tillsattes för att, emot ersättning efter taxa, som af stadsfullmäktige fastställes, tillhandagå i främsta rummet stadens myndigheter och derefter, i den mån han sådant medhinner, allmänheten med kemiska undersökningar; hvarförutan år 1889 tillsattes 1 inspektör öfver fabrikerna vid Mölndalsån, för hvilken befattning här nedan närmare redogöres. Såsom biträden åt helsovårdsnämnden vid öfvervakandet af gällande föreskrifter i afseende på helsovården äro anstälde 6 sundhetskonstaplar, af hvilka en förman. För det under nämndens styrelse och förvaltning stående epidemiska sjukhuset redogöres här nedan under rubriken »Sjukvårdsanstalter».

På framställning af stadsfullmäktige faststälde Konungens Befallningshafvande den 5 oktober 1887 en »matvaruförordning» för staden. Denna förordning, i hvilken ordagrant intagits de bestämmelser rörande trikinbesigtning samt handel med hästkött och upplåst kött, som förut, den 31 december 1880 och den 5 juli 1883, af Konungens Befallningshafvande meddelats, blef år 1889 i så mätto ändrad, som afgifterna för trikinbesigtningen då gjordes maximala. Efter denna ändring i förenämnda ordningsföreskrifter omorganiserades besigtningensbyrå och ned-sattes afgifterna för trikinbesigtning till omkring $\frac{2}{3}$, i samband hvarmed stadsveterinären erhöill fast lön samt alla biträden aflöning af kommunen.

Den genom staden i elfven utfallande Mölndals- eller Fattighusan har genom sitt af vidliggande fabriker förorenade vatten under de senare åren spridt en elak och ohelsosam lukt inom stadens centrala delar. Till förekommande af denna olägenhet faststälde Konungens Befallningshafvande, på framställning af stadsfullmäktige, under år 1889 ordningsföreskrifter för fabrikerna

utefter nämnda å, innefattande hufvudsakligen förbud för utsläppande i ån af sådana affallsämnen, som utan större svårigheter eller kostnader kunde på annat sätt bortskaffas. Då emellertid dessa ordningsföreskrifter öfverklagades och af Kungl. Maj: upphäfdes, beslöto stadsfullmäktige, likaledes under år 1889, att genom en under helsovårdsnämnden ställd inspektör öfvervaka nämnde fabriker, samt att afstänga de fabriker, hvilka icke stälde sig ordningsföreskrifterna till efterrättelse, från tillträde till stadens vattenledningar. Genom denna åtgärd vunno ordningsföreskrifterna tillämpning vid nästan alla de fabriker vid ån, som äro belägna nedanför Mölndals by. Derjemte har drätselkammaren, på föranledande af helsovårdsnämnden, vidtagit den anordning, att om aftnarne sön- och helgdagar under den varma årstiden, då stanken varit störst, vid Dämnet låta utsläppa åns vatten genom Gullbergså, hvarigenom den svåraste stanken öfverförts till mindre befolkade stadsdelar.

Å skilda platser inom stadsområdet äro uppförda 11 *allmänna afträden*, af hvilka 10 på allmän och 1 på enskild bekostnad. I elfven äro anordnade 3 *allmänna badplatser*, hvilka utan afgift hållas för allmänheten tillgängliga.

Å helsovårdsnämndens stat voro vid 1890 års slut upptagna löner och arvoden åt nedannämnde tjänstemän och betjente till följande belopp:

8 distriktsläkare à 2,500 kr.	20,000 kr.
1 läkare vid epidemiska sjukhuset	3,000 »
1 kommissarie vid : »	2,000 »
1 sekreterare hos nämnden	1,000
1 stadsveterinär	6,500 »
1 inspektör öfver fabriker vid Mölndalså	1,500 »
2 sundhetskonstaplar à 1,200 kr.	2,400 »
2 » » 1,300 »	2,600 »
2 » » 1,400 »	2,800 »
Lönertillägg åt förmannen	300 »
Summa 42,100 kr.	

Helsovårdsnämndens inkomster och utgifter under ifrågasvarande fem år hafva, enligt revisionsberättelserna, utgjort:

År.	Inkomster i kronor.			Utgifter. Kronor.
	Anslag af staden.	Öfriga inkomster.	Summa.	
1886	66,662·95	27,780·58	94,443·48	84,048·11
1887	70,395·37	43,354·47	113,749·84	110,506·64
1888	64,243·20	51,211·67	115,454·87	102,044·07
1889	68,410·80	53,607·00	122,017·80	110,158·68
1890	72,859·12	37,205·98	110,065·10	102,135·30

Renhållningsväsendet. För de här i staden vidtagna anordningar i och för renhållningen, äfvensom för det dervid använda system, det s. k. pudrettsystemet, redogjordes utförligt i förra berättelsen, hvadan denna härutinnan återopas. Renhållningsverkets verksamhet under nu ifrågasvarande femårsperiod har med hvarje år ökats, i det årligen ett eller annat hundratal nya fastigheter anmälts för renhållning genom renhållningsstyrelsens försorg. Sålunda uppgick antalet fastigheter, hvilkas renhållning af stadens renhållningsverk ombesörjdes, år 1890 till 2,331, mot 1,637 år 1886. Renhållningsarbetena och åt-

gärderna för beredande af afsättning åt de gödningsämnen, som dervid vinnas, hafva fortgått efter hufvudsakligen samma plan som förut; dock har kalk såsom tillblandningsämne i afträdeskistorna allt mera fått vika för torfströet (torfmull), som är billigare i inköp, kräfver mindre arbetskostnader och åstadkommer ett ypperligt gödningsämne, hvars afsättning visat sig ganska lätt, i synnerhet sedan renhållningsverket erhållit egen ångslup, hvarmed alla slags gödningsämnen föras uppåt elfven till och med norr om Lilla Edet. Det för renhållningsstyrelsen gällande reglemente har i §§ 1 och 16 undergått de förändringar, som påkallats deraf, att från gatu- och vägförvaltningen till renhållningsstyrelsen öfverflyttats fullgörandet af stadens renhållningsskyldighet dels i afseende på de gatudelar, broar och öppna platser, hvilkas renhållning gatu- och vägförvaltningen, enligt aftal den 29 oktober 1873 och den 9 maj 1877, upplåtit åt entreprenörer, och dels beträffande sådana gatudelar, broar och öppna platser, som komme att stensättas samt af gatu- och vägförvaltningen till styrelsen för renhållning öfverlemnas.

Vid 1890 års slut voro vid renhållningsverket anställda: 1 föreståndare, 1 sekreterare och ombudsman, 1 kassör, 1 bokhållare, 2 inspektorer och 5 tillsyningsmän.

Antalet arbetare och hästar under de sista fem åren har varit:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Arbetare	143	136	137	141	158
Hästar	54	56	58	60	62

Renhållningsverkets inkomster och utgifter hafva varit:

År.	Inkomster i kronor.				Utgifter i kronor.			
	Renhållningsafgifter.	Försälda gödningsämnen.	Anslag af staden.	Summa.	Driftkostnader.	För nya anordningar.	Ersättning till entreprenörer för renh. af gator och torg.	Summa.
1886...	85,722	90,050	41,624	217,396	206,003	16,791	10,000	232,794
1887...	92,693	82,217	30,000	204,910	193,324	—	10,000	203,324
1888...	102,390	80,440	30,000	212,830	196,182	1,000	10,000	207,182
1889...	113,356	82,543	36,000	231,899	228,165	15,000	10,000	253,165
1890...	123,290	78,037	49,670	250,997	242,524	29,670	8,248	280,442

Vid 1890 års slut utgjorde bokförda värdet af materiel och inventarier tillhopa 121,970 kronor 70 öre och af byggnader och anläggningar tillhopa 183,487 kronor 61 öre.

Sjukvårdsanstalter. 1:o. *Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset.* Beträffande sjukvården vid denna anstalt samt dess inkomster och utgifter under de sista fem åren, hänvisas till efterföljande summariska redogörelse:

Qvarliggande sjuke från år 1885 å sjukhusets olika afdelningar	166
Intagna under år 1886	1,570
» » » 1887	1,654
» » » 1888	1,823
» » » 1889	2,023
» » » 1890	2,127
Under dessa år utskrifna såsom friska eller förbättrade	8,450
Under samma år aflidna	745

År.	Qvarliggande från föregående år.	In- tagna.	Utskrifna.				Qvarliggande till påföljande år.	Inkomster. Kr.	Utgifter. Kr.	Kapitalfond. Kr.
			Förbättrade och friska.	Öfverbättrade.	Remitterade till annat sjukhus.	Döda.				
1886...	40	147	135	5	3	10	34	13,438	15,484	323,545
1887...	34	176	137	5	16	15	37	12,143	14,283	326,405
1888...	37	164	131	4	15	13	38	13,021	14,256	335,169
1889...	38	199	187	5	17	10	18	13,207	16,013	333,364
1890...	18	228	175	10	10	12	39	13,072	14,844	341,592

I kapitalfonden, som tillkommit genom donationer och gåfvor, ingår sjukhusets fastighet till bokfördt värde af 68,000 kronor samt inventarier till värde af 7,500 kronor. Under ifrågavarande femårsperiod har sjukhuset fått mottaga donationer och gåfvor å tillhopa 30,916 kronor 9 öre.

8:o. *Sjukhemmet för obotligt sjuka.* Patienternas antal under åren 1886—1890 har varit: 51 år 1886; 53 år 1887; 51 år 1888 samt 52 åren 1889 och 1890. Under samma år hafva 38 patienter å sjukhemmet intagits, 3 derifrån utskrifvits och 29 aflidit. Angående inrättningens inkomster och utgifter samt dess kapital har meddelats följande:

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.	Summa. Kr.
Hyrer och räntemedel	22,861.78	21,414.59	20,689.96	21,264.98	22,207.50	108,438.81
Donationer och gåfvor	124,083.56	10,005.25	5,251.50	20,244.54	40,750.00	200,334.85
Utgifter	19,822.37	19,710.90	20,816.07	21,001.33	20,180.86	101,531.53

Sjukhemmets kapital har sålunda under de ifrågavarande fem åren ökats med 207,242 kronor 13 öre, hvarigenom det samma vid 1890 års slut utgjorde 683,380 kronor 50 öre.

9:o. *Konvalescenthemmet å Anneberg.* Denna anstalt, som har till ändamål dels att vårda sjuka barnsängs kvinnor, hvilka dervid ega medtaga de späda barnen, äfvensom andra kvinnor, lidande af s. k. underlifsåkommor, och dels att utbilda sjuk-sköterskor, är grundad på enskild välgörenhet och öppnades i februari 1885. Under åren 1886—1890 hafva i anstalten vårdats:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Qvinnor med späda barn	10	9	11	19	6
Qvinnor utan barn	46	58	62	81	93
Summa	56	67	73	100	99

Anstaltens fond utgjorde vid 1890 års utgång 77,589 kronor 55 öre, hvari ingick värdet af fastighet med 39,635 kronor 52 öre.

10:o. *Sjukhemmet »Haralds minne»,* som är vårdanstalt för obemedlade lungotspatienter, grundades genom donation af enskild person år 1883. Beträffande antalet patienter samt anstaltens inkomster och utgifter under ifrågavarande femårsperiod meddelas följande:

År.	Antal vårdade.	Inkomster i kronor.			Utgifter. Kronor.
		Räntor.	Gåfvor.	Summa.	
1886.....	10	3,000	450	3,450	3,500
1887.....	16	3,000	454	3,454	3,500
1888.....	28	6,151.41	454	6,605.41	5,942.46
1889.....	19	7,048.99	503.50	7,552.49	6,890.31
1890.....	18	7,057.75	1,672.50	8,730.25	8,639.58

Under femårsperioden hafva i anstalten intagits 51, utskrifvits 3 och aflidit 39 patienter. År 1887 erhöi anstalten en donation å 85,000 kronor; och utgjorde dess fond vid 1890 års slut 144,644 kronor 70 öre, hvari ingick fastighet till värde af 36,500 kronor.

11:o. *Hafskuranstalten för skrofulösa barn.* Sedan, på föranstaltande af flere personer här i staden, under våren 1890 insamlats medel för inrättande af en hafskuranstalt för skrofulösa barn, hyrdes genom en för ändamålet tillsatt komité ett boningshus på Styrso, hvarest inrättades en sådan kuranstalt. I denna intogos 21 skrofulösa barn, hvilka under sommaren sagda år der erhöi ändamålsenlig skötsel och vård, med det resultat att på hösten 17 af barnen utskrefvos såsom fullkomligt friska och 3 såsom betydligt förbättrade. Ett af barnen hade insjuknat i skarlakansfeber och remitterades till annat sjukhus. Anstaltens inkomster under år 1890 uppgingo till 3,319 kronor och utgifterna till 2,699 kronor 2 öre. Det goda resultatet af anstaltens verksamhet under år 1890 föranledde bildandet af »Föreningen för vård af skrofulösa barn vid hafskuranstalt», hvilken förening med de större tillgångar, som stå den till buds, antagligen kommer att i betydlig mån utvidga anstalten och dess verksamhet. Föreningens verksamhet infaller dock ej under nu ifrågavarande femårsperiod.

12:o. *Sjukrården inom Göteborgs fattigvårdsinrättning.* Redogörelse för antalet personer, som vårdats i Göteborgs fattigvårdsafdelningar för sjuka, sinnessjuka samt di- och koltbarn under åren 1886—1890, innefattas i nedanstående tabell:

År.	Afdelningen för sjuka.			Afdelningen för sinnessjuka.			Afdelningen för barn.		
	Qvarvarande.	In- tagna.	Summa vårdade.	Qvarvarande.	In- tagna.	Summa vårdade.	Qvarvarande.	In- tagna.	Summa vårdade.
1886.....	157	223	380	73	84	157	50	79	129
1887.....	157	263	420	82	75	157	38	115	153
1888.....	154	266	420	92	79	171	43	107	150
1889.....	175	318	493	112	75	187	42	148	190
1890.....	207	354	561	128	83	211	40	139	179

13:o. *Göteborgs mediko-mekaniska gymnastikinstitut* inrättades år 1890 af det då bildade Göteborgs sjukgymnastikaktiebolag. Institutet har till ändamål att meddela mekanisk sjukgymnastik enligt Zanderska metoden i likhet med det i förra berättelsen omförmälda Göteborgs mekaniska gymnastikinstitut, hvars verksamhet numera upphört. Det nya institutet, hvars verksamhet fortgår i 8 månader med uppehåll från den 15 maj till den 15 september, öppnades den 15 september 1890 och var intill årets slut besökt af 114 patienter, hvaraf 80 manliga och

34 qvinliga. Gymnastiken ledes af en föreståndare, som är legitimerad läkare, med biträde af en manlig och två qvinliga gymnaster samt ett antal flickor vid apparaterna.

14:o. *Tandpolikliniken för medellösa.* Denna poliklinik, som af staden åtnjöt fri lokal, belysning, vedbrand och städning, flyttades af föreståndaren den 1 april 1889 från den lägenhet, hvarest polikliniken allt sedan år 1884 utöfvat sin verksamhet, till Göteborgs tandläkareinstitut, hvilket numera af staden erhåller 200 kronor såsom ersättning för lokal m. m. till polikliniken. Denna utöfvas efter flyttningen i samband med undervisningen vid institutet, hvilken omständighet i sin mån bidragit till den ökade frekvensen vid polikliniken, som numera torde böra benämnas »Göteborgs tandläkareinstituts tandpoliklinik för medellösa». Antalet besökande uppgick år 1886 till 1,123 personer, år 1887 till 1,760, år 1888 till 1,624, år 1889 till 1,710 och år 1890 till 2,034, eller tillsammans till 8,251 personer. Beträffande dessa personers ålder och kön hafva meddelats följande uppgifter:

Gossar under 6 år.....	108
Flickor 6 	123
Gossar emellan 6 och 15 år	753
Flickor 6 15 	843
Män	2,206
Qvinnor.....	4,218

15:o. *Ögonpolikliniken för medellösa* har äfven under nu ifrågasvarande femårsperiod utöfvat sin verksamhet i lokal, som af staden upplåtits och för besök hållits öppen 1 timme hvarje söckendag. Angående patienternas och besökens antal under sagda tid har meddelats följande:

År.	Antal patienter.	Under året nyinskrifne.	Medeltal besök per dag.	Besök pr år å 300 dagar.
1886.....	1,978	1,972	97	29,100
1887.....	2,171	2,152	102	30,600
1888.....	2,162	2,158	105	31,500
1889.....	2,207	2,204	110	33,000
1890.....	2,299	2,272	120	36,000

16:o. *Polikliniken för magsjukdomar.* I mars 1888 öppnade en af stadens praktiserande läkare med understöd af kommunen en allmän poliklinik för magsjukdomar. Denna poliklinik, som hållits öppen 1 timme 2 gånger i veckan, lemnar afgiftsfri sjukvård åt medellösa. Angående patienternas och besökens antal har meddelats följande:

	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Antal patienter	368	408	355
Antal besök	600	635	750

17:o. *Polikliniken för vanföra.* Under år 1889 fick Föreningen för bistånd åt vanföra emottaga åtskilliga donationer, vid årets slut uppgående till 36,361 kronor 71 öre, för åstadkommande af en poliklinik för vanföra. En sådan öppnades ock, på föranstaltande af föreningen, i början af år 1890 i föreningens arbetsskolas lokal samt hölls under året för allmänheten tillgänglig 1 timme i veckan, med ett par månaders uppehåll under sommaren. Behandlingen är kostnadsfri för de hjälpsökande, hvilka ock gratis erhålla konstgjorda lemmar, bandager,

förband m. m. Polikliniken har vid hvarje mottagning varit besökt af minst 10 personer, och har sammanlagda antalet patienter varit 95.

Fromma stiftelser. För de i Göteborg befintliga *fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter* samt *sjuk- och begravningskassor* m. m. redogöres i **tabell 8**, hvaraf här nedan meddelas följande sammandrag:

	Antal stiftelser.	Utdelning år 1890		Stiftelsens storlek vid 1890 års slut.	
		till nedanstående antal personer.	af nedanstående belopp. Kr.	Kapital. Kr.	Deraf värde af fastigheter. Kr.
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.....	78	1,907	126,195	2,998,886	521,825
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.....	27	553	53,124	1,124,361	170,917
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning (ej för barn).....	40	170	26,538	4,797,772	2,500,000
d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.....	117	2,945	146,241	1,564,874	317,636
e) Pensionsanstalter.....	18	561	169,029	2,497,073	33,500
f) Andra stiftelser och inrättningar.....	14	1,474	19,545	2,735,230	886,500
Summa.....	294	7,610	440,672	15,718,196	4,430,378

Till understöd åt medellösa studerande vid *Göteborgs högre latinläroverk* finnas, utom de i ofvannämnde tabell 8 omförmälda stipendiifonder, jemväl följande tillgångar: 1) studieskatten, som jemlikt kungl. brefven den 4 december 1682 och den 1 augusti 1728 utgår af kyrkorna i Halland och år 1890 uppgick till 66 kronor 75 öre; och 2) de s. k. sockengångs- eller djeknepennningarne, hvilka utgå från den del af Elfsborgs län, som tillhör Göteborgs stift, äfvensom från Säfvedals, Askims och Östra Hisingars härad af Göteborgs och Bohus län samt år 1890 uppgingo till 204 kronor 29 öre. Dessa medel, jemte den i tabell 8 upptagna Faltzburgska stipendiifondens afkastning, ingå i läroverkets äfvenledes i samma tabell omförmälda premie- och fattigkassa.

Arbetarebostäder och byggnadsföreningar. 1:o. *Robert Dicksons stiftelse.* Angående denna stiftelse, som har till uppgift att bidraga till befordran af sedlighet och gudsfruktan hos arbetarklassen i Göteborg och dess förstäder, och för sådant ändamål i första rummet sörjer för beredande af sunda och väl försedda bostäder åt arbetare, har stiftelsens styrelse meddelat följande uppgifter för åren 1886—1890.

Stiftelsens arbetarebostäder bestå af:

2 större tvåvåningshus af trä, jemte bak- och tvätthus samt andra uthus å tomten n:r 49 i Nya Haga och 10 mindre envåningshus af trä, jemte bak- samt tvätthus och andra uthus å tomten n:r 66 i Vestra Haga. Förenämnda hus, hvilka förr utgjorde stadens arbetarebostäder, öfverlemnades till stiftelsen år 1878;

6 tvåvånings boningshus af trä med bak- och tvätthus samt uthus å tomten n:r 85 litt. F i Vestra Haga;

8 tvåvåningars boningshus af sten med bak- och tvätthus å tomten n:r 85 litt. E i samma förstad;

8 tvåvåningars boningshus af sten med bak- och tvätthus samt uthus å lägenheten »Enhörningen» i förstaden Majornas 3:de rote;

4 tvåvåningars boningshus af sten med bak- och tvätthus samt uthus å tomterna n:r 7—10 å Vestra Brantdala i stadens 13:de rote; och

10 tvåvåningars boningshus af sten med bak- och tvätthus samt uthus å tomterna n:r 43, 44, 61—69 i förstaden Annedal.

Vattenledning är införd i alla tvätthusen, hvarjemte vattenposter finnas å gårdarne. Uti husen å Brantdala samt i Annedal och å tomterna n:r 85 litt. E och n:r 85 litt. F i Vestra Haga är vattenledningen utsträckt till hvarje kök.

Ofvan uppräknade boningshus innehålla tillsammans 343 lägenheter, hvaraf

- 1 består af 2 rum för styrelsens sammanträden;
 1 » » 3 rum, tambur, kök och skafferi till bostad åt förste inspektoren;
 1 » » 2 rum, tambur, kök och skafferi till bostad åt andre inspektoren;
 1 » » 1 större sal med tambur samt 1 rum och kök till folkbibliotekslokal samt bostad åt förestånderskan för biblioteket;
 59 består af 2 rum med tambur, kök och skafferi;
 238 » » 1 rum » do do do;
 42 » » 1 mindre rum med garderob, spisel eller kakelugn.

I förhållande till lägenhets större eller mindre areal, belägenhet eller annan förmån, erlägges i hyra:

- för 2 rum med tambur, kök och skafferi samt vedbod eller källare och vindsafskrankning: 15 å 20 kronor i månaden;
 för 1 rum med tambur, kök och skafferi samt vedbod eller källare och vindsafskrankning: 10 å 14 kronor i månaden; och
 för mindre rum med spisel eller kakelugn, garderob och vedplats: från 4 kronor 50 öre till 8 kronor 50 öre i månaden.

För lägenheternas användande och antalet der boende personer redogöres i nedanstående tabell:

År.	För styrelsens sammanträden.	Till inspektorsbostäder.	Uthyrda till			Antalet af	
			Folkbiblioteket.	Familjefäder.	Enkor och ogifta äldre qvinnor.	samtliga inneboende.	barn under 12 år.
1886.....	1	2	1	255	137	1,427	400
1887.....	1	2	1	250	138	1,413	395
1888.....	1	2	1	245	143	1,435	388
1889.....	1	2	1	242	141	1,395	372
1890.....	1	2	1	244	140	1,424	388

Ur stiftelsens räkenskaper meddelas följande sammandrag:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Inkomster.....	53,887	53,785	53,721	53,782	53,358
Utgifter.....	45,181	29,822	38,337	25,658	25,408
Öfverskott.....	8,706	23,963	15,384	28,124	27,950
<i>Tillgångar den 31 dec.</i>					
Fastigheter till värde af.....	874,500	874,500	874,500	874,500	874,500
Byggnadsfondens skuld.....	160,174	138,607	124,761	99,459	74,295
Utlånta medel.....	—	—	—	—	11,206
Kassabehållning.....	57	23	2,055	1,085	1,113
Summa	1,034,731	1,013,130	1,001,316	975,035	961,114

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tillgångarne äro godtskrifna:					
Rob. Dicksons donationsfond	330,000	330,000	330,000	330,000	330,000
Kapital i byggnader.....	544,500	544,500	544,500	544,500	544,500
Utplånta medel.....	93,901	67,501	51,553	19,699	—
Tioprocentsfondens fordran...	66,330	71,129	75,263	80,836	86,614

2:o. *Göteborgs sparbanks arbetarebostäder.* Styrelsen för Göteborgs sparbanks byggnadsfond för uppförande af arbetarebostäder har angående fonden, hvilken under år 1890 blifvit af sparbankens principaler anslagen till uppförande af ny byggnad för Göteborgs fattighus, meddelat följande uppgifter:

	1886 den 1 januari.	1890 den 31 december.
Byggnadsfondens kapital utgjorde..... kr.	189,024.87	235,991.17
Till hyresmän utlemnade boningshus af sten med tomter i Annedal, med rätt för hyresmännen att medelst amortering efter viss tid vinna eganderätt till fastigheterna..... st.	14	2
hvertill komma 8 boningshus i Brantdala och 8 i Annedal, som blifvit till hyresmännen med full eganderätt öfverlemnade.		
Värdet af de uppförda fastigheterna..... kr.	101,600	17,400
Verkställd amortering..... »	43,801.05	5,434.46
Återstod af hyresmännens amorteringsskuld..... »	57,798.95	11,965.54
Fonden tillhörande aktier i Göteborgs arbetarebostads aktiebolag, hvardera å 500 kronor..... st.	258	287

Fondens ställning den 31 december 1890 utvisas af nedanstående siffror:

Tillgångar:

2 fastigheter i Annedal..... kr.	17,400
287 aktier i Göteborgs bostadsaktiebolag..... »	143,500
Fordran hos Göteborgs sparbank.....	80,476.91
Inventarier.....	48.72
	241,425.63

Skulder:

Till amorteringsfonden..... kr.	5,434.46
Byggnadsfondens kapital..... »	235,991.17
	241,425.63

3:o. *Göteborgs arbetarebostads aktiebolag.* Såsom i förra berättelsen angifvits, har detta bolag, för hvilket Kungl. Maj:t den 3 januari 1873 och den 11 maj 1877 fastställt bolagsordning, till ändamål att i staden Göteborg uppföra byggnader till uthyrning eller försäljning för att dymedelst underlätta redbara arbetares sträfvanden att erhålla goda bostäder och vinna oberoende ställning. Bolagets verksamhet afser icke att bereda aktieegarne annan afkastning af tillskjutna medel än ränta efter högst 5 % årligen. Styrelsen har angående bolaget meddelat följande:

	1886 den 1 januari.	1890 den 31 december.
Bolagets aktiekapital utgjorde..... kr.	631,000	645,500
Till hyresmän utlemnade boningshus af sten med tomter i Annedal, med rätt för hyresmännen att medelst amortering efter viss tid vinna eganderätt till fastigheterna st.	75	33

	1886 den 1 januari.	1890 den 31 december.
hvertill komma 56 st. af bolaget uppförda boningshus, som efter fullgod amortering blifvit till respektive hyresmän med full eganderätt öfverlemnade.		
Värdet af bolagets fastigheter..... kr.	742,500	424,500
Verkstäld amortering.....	181,776 56	102,600 63
Återstod af hyresmännens amorteringsskuld	560,723 44	321,899 37

Bolagets ställning den 31 december 1890 var följande:

Tillgångar:

Fordringar hos hyresmännen.....	kr. 321,899 37
Innestående hos banken.....	37,060 50
Utlånta medel.....	kr. 337,500
med derå upplupna räntor.....	6,025 61
Inköpta aktier.....	25,500
Inventarier.....	136 08
	728,121 56

Skulder:

Aktiekapitalet.....	kr. 645,500
Reservfonden.....	48,884 81
Afsatta medel för utbetalning till aktieegarne af 5 % ränta för år 1890.....	31,825
Afsatta medel för tomtplanering.....	1,519 15
Redogörarens fordran.....	392 60
	728,121 56

4:o. *Carnegieska arbetarebostäderna.* De af aktiebolaget D. Carnegie & C:ii för tjenstemän, förmän och arbetare vid bolagets fabriker uppförda bostäder utgöras af 34 hus af sten och 13 af trä, inrymmande tillhopa 314 rum och 204 kök, fördelade i följande lägenheter, nemligen:

a) 2 bostadslägenheter af 12 rum och 1 kök i hvarje.

4	8	1		
2	5	1		
4	4	1		
5	3	1		
9	2	1		
8	1	1		och
4	1			utan kök.

Dessa lägenheter bebos hyresfritt af fabrikernas tjenstemän, förmän och vaktare;

b) 1 bostadslägenhet af 4 rum, 1 kök och bagarestuga, uthyrd till bostad och hagerirörelse för 570 kronor om året;

c) 1 bostadslägenhet af 3 rum och 1 kök och

5 bostadslägenheter af 2 rum och 1 kök i hvarje, som med ett par undantag bebos af fabrikernas arbetare mot en årlig hyra af tillsammans 840 kronor; och

d) 163 bostadslägenheter af 1 rum och kök i hvarje samt

7 " " 1 " utan kök, hvilka lägenheter uteslutande bebos af fabriksarbetare mot hyra i medeltal af 8 kronor i månaden för hvar lägenhet.

5:o. *Johansson & Carländers arbetarebostäder* i Gamlestadens. År 1875 uppförde dåvarande Rosenlunds spinneriaktiebolag för sina arbetare vid Gamlestadens fabrik 3 envåningshus af trä, hvartera innehållande 12 spiselrum. Vid 1890 års utgång beboddes dessa bostäder af 180 personer, af hvilka 97 voro under 18 år gamla. I hyra erlades 5 kronor 50 öre i månaden för hvar lägenhet.

6:o. *Statens jernvägars trafikafdelnings bostäder.* År 1887 inköpte Sveriges statsbanors pensionsinrättning sex sammanhängande tomter i stadens 15:de rote för 72,500 kronor. Å dessa tomter uppfördes för en kostnad af 347,500 kronor en större byggnadskomplex af sten i fyra våningar. Byggnaden hyrdes derefter af styrelsen för statens jernvägar för 20,000 kronor om året för att göra det möjligt för de många vid statens jernvägsstation härstädes anställda arbetare att hafva sina bostäder i närheten af stationen, för hvilket ändamål de härför inrättade lägenheterna i byggnaden uthyrdes till sådana arbetare. Byggnaden innehåller tillsammans 86 bostadslägenheter, hvaraf 8 lägenheter af 3 rum och 1 kök samt 78 af 1 rum och kök. Till hvarje lägenhet höra rymliga skafferier och garderober samt afskrankningar å vinden och i källaren. Vid 1890 års slut beboddes dessa lägenheter af 405 personer, hvaraf 193 under 18 år. I hyra erlades under år 1890 för 3 rum och kök 25 till 40 kronor och för 1 rum och kök 8 till 15 kronor i månaden.

7:o. *Arbetarnes byggnadsförening i Göteborg*, som har till ändamål att hopsamla ett kapital, för hvilket jemte de län, som kunna erhållas, i Göteborg och dess närmaste omgifningar, der tomter finnas att tillgå, uppföras boningshus, som af föreningens medlemmar få hyras, och sedan efter lottnings blifva deras egendom. Hvarje medlem inbetalar till föreningen 25 öre i veckan under minst tio års tid. Medlemmarnes antal utgjorde 1,150 år 1886, 1,016 år 1887, 939 år 1888, 857 år 1889 och 789 år 1890.

Angående föreningens ställning har styrelsen meddelat följande:

	År 1886. Kr.	År 1887. Kr.	År 1888. Kr.	År 1889. Kr.	År 1890. Kr.
<i>Föreningens tillgångar:</i>					
Uppbyggda hus.....	271,632 11	191,583 36	94,641 09	46,334 89	31,561 56
I sparbank insatta medel	19,296 10	9,788 56	20,487 53	17,961 70	13,268 62
Utlånt mot inteckning.....	688 65	30,757 84	105,136 89	154,854 04	170,021 56
Inventarier.....	440 37	399 32	404 46	427 89	342 32
Kassabehållning.....	4 27	34 66	880 40	1,915 83	1,360 92
Summa	292,061 50	232,563 74	221,550 37	221,494 35	216,554 98
<i>Föreningens skulder:</i>					
<i>Medlemmarnes tillgodohafvaude:</i>					
a) Veckoinsättningar.....	138,017 28	126,467 57	113,472 57	109,556 82	102,549 82
b) Räntor derå.....	45,203 89	46,359 06	47,714 82	51,574 55	53,486 18
Reserverade medel för husreparationer.....	239 44	—	—	—	—
Lån mot inteckning.....	49,000	—	—	—	—
Reservfonden.....	59,600 89	59,737 11	60,362 98	60,362 98	60,518 98
Summa	292,061 50	232,563 74	221,550 37	221,494 35	216,554 98

Vid 1890 års slut voro af de 24 hus, föreningen uppfört, 21 hus inlösta af de medlemmar, som, efter lottnings, mot amorteringsskyldighet af dem blifvit egare. Föreningen innehade således vid sagda tid endast 3 hus, hvilka då beboddes af 15 familjer, bestående af 87 personer, som i årliga hyres- och amorteringsafgifter till föreningen betala 3,672 kronor.

8:o. Utom denna större byggnadsförening, för hvilken här ofvan redogjorts, finnas i Göteborg flere *mindre byggnadsföre-*

ningar med ändamål att genom tillskott bilda kapital för att inköpa tomter och derå uppföra hus. De först tillkomna af dessa föreningar, hvilka bildades i förra hälften af 1870-talet, afsägo hufvudsakligast att under den här i staden då rådande bostadsbristen tillförsäkra sina medlemmar bostäder. Större delen af de senare tillkomna synes deremot vara bildad för spekulation i fastigheter, hvadan dessa föreningar egentligen äro att anse såsom bolag för drifvande af hus- och hyresaffärer. Hufvudsakligen med ledning af lagfartsprotokollen har angående ifrågavarande mindre byggnadsföreningar upprättats följande tabell:

Föreningens benämning.	Bildad år	Antal medlemmar.	Egande fastigheter.	
			Antal.	Värde. Kronor.
1. Sällskapet »Framåt»	1872	Högt 20	2	60,500
2. » » »Idogheten»	1874	» 70	2	99,000
3. Ättmanna-föreningen	1875	» 8	1	25,000
4. Sällskapet »Försöket»	»	» 20	1	20,000
5. Brödernas byggnadsförening	1878	» 25	2	104,100
6. Föreningen »Endrügten»	1879	10—20	1	44,000
7. Tjugumannasällskapet »Enigheten»	1881	Högt 20	1	4,300
8. Föreningen »Egna hjälpen»	»	10—12	1	51,000
9. Byggnadsföreningen »Myran»	1882	Högt 50	1	66,500
10. » » »Göla»	»	4—12	1	22,000
11. » » »Framtiden»	»	Högt 20	1	12,250
12. Månadskarlarnes 25-mannasällskap	»	10—25	1	45,000
13. Arbetsbrödernas byggnadsförening	1884	10	1	33,000
14. Sällskapet »Concordia»	1885	5	1	33,000
15. Byggnadsföreningen »Hermon»	»	Högt 5	1	87,500
16. » » »Egna hemmet»	»	» 12	1	105,000
17. Tiomannaföreningen n:r 1	»	» 10	1	13,000
18. » » »Lyon»	»	6—10	1	27,100
19. Banängens byggnadsförening	»	10—15	1	32,000
20. Föreningen »Florida»	1886	6—8	2	92,500
21. » » »Tian»	»	Högt 10	1	66,000
22. » » »Framtiden»	»	» 25	1	43,450
23. Byggnadsföreningen »Kamratskapet»	»	» 10	1	51,400
24. » » »Viljan»	»	5—15	1	31,500
25. Föreningen »Landa»	1887	3—8	1	52,000
26. Byggnadsföreningen »Sparsamheten»	»	Högt 20	1	21,500
27. » » »Fridhem»	»	» 5	1	54,000
28. Föreningen »Fyrväplingen»	»	» 26	2	101,500
29. » » »Sporren»	»	» 25	1	50,500
30. » » »Pyramiden»	»	» 25	1	52,000
31. » » »Nordhem»	»	» 26	1	55,000
32. » » »Holmen»	»	» 50	2	96,000
33. Sällskapet »Kronan»	»	» 12	1	42,000
34. Föreningen »Hälleberget»	1889	» 25	1	76,200
35. Byggnadsföreningen »n:r 15»	1890	» 15	1	49,200

Anm. Medlemmarnes afgifter äro uppgifna för alla de mindre byggnadsföreningarne utom n:r 2, 6 och 20, samt utgjorde: 1) inträdesavgifter: 10 kr. i n:r 7; 50 kr. i n:r 12 och 35; 100 kr. i n:r 9; 150 kr. i n:r 23 och 1,000 kr. i n:r 14; samt 2) vecko-, månads- eller årsavgifter: 1 kr. i veckan i n:r 11, 22, 26, 28—32 och 34; minst 1 kr. i veckan i n:r 1 och 4; veckonavgift (ej specificerad) i n:r 35; 3 kr. i månaden i n:r 5 och 19; minst 3.50 kr. i månaden i n:r 12; 5 kr. i månaden i n:r 3, 7—10, 17, 18, 23 och 24; 5 kr. i månaden jemte tillskott vid köp i n:r 25; 5—10 kr. i månaden jemte tillskott i n:r 16; 10 kr. i månaden under 2½ år i n:r 13; 10 kr. i månaden i n:r 21 och 33; 5 kr. om året jemte tillskott i n:r 15 och 27 samt 200 kr. om året i n:r 14.

Göteborgs arbetareförening. Denna förening, hvars medlemmars antal under nu ifrågavarande femårsperiod vxlat emellan 400 och 500 personer, har angående sin ställning vid 1890 års slut uppgifvit följande:

Tillgångar:

Aktier i aktiebolaget Göteborgs folkbank	kr. 550
Biblioteket	» 2,500.54
Fastigheten	» 168,133.85
Inventarier	» 4,265.80
Utestående fordringar	» 277.10
Innestående i folkbanken	» 455.85
	176,182.64

Skulder:

Till Göteborgs stad	kr. 24,000
» aktiebolaget Göteborgs folkbank	» 42,000
» ett konsortium	» 19,764.70
» Riksbanken	» 25,000
» enskilda långifvare	» 1,677.70
» aktiva medlemmarne	» 3,459.56
För obetalda räkningar	» 4,051.55
Understöds- och beklädnadsfonden	» 332.30
Kapital den 31 december 1890	» 55,896.88
	176,182.64

Finanser. De inom staden uttaxerade kommunalutskylder hafva åren 1886—1890, beträffande såväl fast egendom som inkomst af kapital och arbete, påförts med följande belopp för bevillningskrona, att utgå det närmast följande året, nemligen: 4.75 kr. år 1886, 4.80 kr. åren 1887 och 1888, 4.90 kr. år 1889 och 4.75 kr. år 1890.

Göteborgs stads inkomster och utgifter år 1890. Förhållandet härmed äfvensom med stadens tillgångar och skulder vid samma års slut inhemtas af nedan intagna, från stadskassörskontoret lemnade uppgifter:

Inkomster.	Kronor.
Kassabehållning från år 1889	299,440.96
Tolagserättning	500,001.26
Hamnafgift för varor	273,132.69
Do för fartyg	96,920.29
Vägaavgifter från jernvägen	74,706.74
Vedfamnemåttavgifter	225
Inregistreringsavgift för prämar	2,190
Barlastavgifter	554.91
Tomtöremedel af äldre stadsegrädet	879.60
Hemmansräntor af Säffvedals härad m. m.	5,538.81
Friskilling för tomter	57.96
Gärdaköpsavgift	54,830.86
Saköremedel	3,112.59
Ersättning af statsmedel för staden frångångna bötesandelar	7,544
Afgifter för minuthandel med och utskänkning af brännvin, efter afdrag af uppördsprovision samt Hushållningssällskapets och Statskontorets andelar	559,710.88
Skatt för hundar	5,885
Restantier af kommunalutskylder jemte förhöjning	21,804.27
Landerimedel	17,441.63
Grundlegor och arrenden i Majorna	6,420.68
Hyrer af stadens hus och lägenheter	317,517.86
Hyra för gods i transitomagasinet	550.37

	Kronor.
Bonnpptecknings- och delningsprovisioner	33,186.58
Auktionsavgifter	25,235.56
Slussavgifter	7,095.75
Lyftkransavgifter	4,185.50
Bidrag till gatornas underhåll och belysning	1,345.91
Brandvaksavgift	32.80
Amortering å Örgryte kommuns skuld för andel i kostnaden för stadens inlösen af Landala	197.89
Kyrkoinstitutionen: Amortering å stadens år 1861 för begravningsplats upptagna amorteringslån	2,469.68
Köpeskilling för sålda tomter (utom å Gullbergsvass)	51,167.10
Extra inkomster	1,627.68
Inkvarteringskommissionens kassabehållning	1,491.50
Vattenledningsstyrelsens	54,012.65
Gasverkets	34,250
Danaarf	70
Komiterade för nytt försörjningshus: återlevererat af byggnadsanlaget	11.48
Aktier i Göteborgs—Hallands jernvägs aktiebolag	25,000
Stadsvakten: beklädnadsmedel	34.93
Kommunalutskylder för år 1889	1,523,912.17
Af 1886 års låns behållning använda medel	39,984.82
Disponerad andel af 1890 års lån	3,978,460.39
Överskott för året af köpeskilling för sålda tomter utom å Gullbergsvass	181,755.22
Å giroräkning upptagna medel utöfver insättningar	9,379.04
Influtna räntor å Elise Rubensons donationsfond utöfver de under år 1890 utbetalda	29.84
Återguldna förskottsmedel	730
Summa	8,224,132.20

Utgifter.

Kapitalafbetalningar och räntor m. m. å stadens skulder	3,106,424.03
Köpeskillingar för inköpta fastigheter	1,482,500
Lagskipningen och administrationen: aflöningar m. m.	237,649.13
Polisverket: aflöningar m. m.	268,479.18
Stadens hamnbevakning: aflöningar m. m.	8,044.68
Fångars underhåll	423.94
Grundskatt och indelningsverk	5,656.06
Kungl. Tullverket: underhåll af packhus, vågar m. m.	9,520.06
Bidrag till presterskapets aflöning	600
D:o till döfstummenundervisningen	100.94
Byggnadsnämnden: aflöningar m. m.	3,241.80
Stadsfullmäktige och drätselkammaren: löner m. m.	63,357.30
Stadens revision	575.50
Eldsläckningsverket: aflöningar m. m.	69,445.21
Bryggor och kanaler: aflöningar, underhåll m. m.	50,097.66
Förrådsförvaltningen: aflöningar, bandräkning m. m.	4,968.12
Stadens båk- och ledfyrrar: aflöningar och underhåll	8,630.08
Gatu- och tomtregleringen: inköp af smärre jordområden samt upprättande af kartor	47,277.10
Hamnavgift för fartyg: uppbördskostnad m. m.	13,965.01
Hamnavgift för varor: uppbördsprovision m. m.	9,103.72
Transitomagasin: uppbördsprovision	150
Mätareinrättningen: anskaffande och underhåll af mått	675.45
Vägarinrättningen: telefon m. m.	111.92
Vedfamnemått: underhåll af mått	2.10

	Kronor.
Säfvedals härad: aflöningar	800
Bränvinsmedel: här af bestridda utgifter för läslokaler för arbetare, pension å 1,000 kr.	12,337.47
Skatt för hundar: uppbördskostnader	343.94
Ersättning till kronan för Elfsborgs kungsladugård	16,000
Lyftkranarne: underhåll och uppbördskostnad	2,453.09
Slussverket: aflöningar m. m.	2,783.88
Lokal för poliklinikerna: aflöning m. m.	603.56
Lik- och obduktionslokalen, aflöning m. m.	709.99
Allmänna afsträderna: underhåll m. m.	1,789.55
Allmänna badplatserna: underhåll m. m.	7,812.94
Stadens lifräddningsredskap: underhåll	590.82
Möbler och inventarier	4,783.64
Underhåll af samt skatter, brandförsäkringsavgifter m. m. för stadens hus och lägenheter under drätselkammarens vård ..	124,613.96
Belysning af gator och allmänna platser	114,149.76
Avgift för vattenförbrukning för allmänna ändamål	30,000
Anläggning af pråmbädd å Tingstadsvassen	4,952.66
Gustaf II Adolfs staty: renhållning	32.50
Gatuskyltar och adressnummer	188.65
Festivitetskostnader	376.24
Stadsfullmäktiges tillfälliga beredningar	5,816.85
Anmärkningsmedel	388.54
Diverse utgifter	1,523.20
Årets utgifter för uppförande af auktionskammarehus i 11:e roten	8,460.35
D:o d:o för tillbyggnad till nya tullkammars- och packhuset	31,427.76
Återstod af anslaget för uppförande af en vattenstation	20,000
Årets utgifter för uppförande af brandstationen i 11:e roten ..	108,161.20
Inköp af materialier för 1891 års behof	11,776.41
Anslag under året för nytt gasverk	33,615.19
Anslag till allmänna inrättningar:	
Hamn- och elfarbeten	2,300
Kostnader för muddring i hamnen ..	55,000 57,300
Gatu- och vägförvaltningen	345,781.72
D:o för kajbyggnad i Masthugget ..	233,000
D:o för kulvertanläggningen till Göta elf	180,000 708,781.72
Helsövrårdsnämnden	61,000
Folkskolorna	372,700
Fattigvården	485,481.66
Allmänna och Sahlgrenska sjukvårdsanstalten ..	72,800
Majornas sjukvårdsanstalt	9,200
Kurhusanstalten	10,500
Barnbördsanstalten	12,500
Gymnastik- och exercisanstalten	650
Isbrytarestyrelsen	16,000
Renhållningsstyrelsen	49,670
Af bränvinsmedel bestridda anslag utom här förut upptagna 12,337.47 kr.:	
till slottskogsparken	10,860
» museum	41,500
» slöjdföreningen	26,085
» småbarnsskolorna	5,000
» förlikningsnämnden	2,500
» skollofskolonier	2,500
» arbetareinstitutet	5,000 93,445
	1,950,028.88

	Kronor.
Allmänna läroverken	35,464 ⁵⁹
Navigationsskolan: anslag m. m.	2,245
Jernvägen: aflöningar och underhållskostnader	14,334 ⁸⁸
Auktionsverket: aflöningar m. m.	20,373 ⁶³
Anslag till handels- och sjöfartsnämnden	700
D:o till 17:e allmänna svenska landbruksmötet	15,000
D:o till industriutställningen år 1891	15,000
Summa	7,990,637 ²²
Kassabehållning till år 1891	233,494 ⁹⁸
Summa	8,224,132 ²⁰
Göteborgs stads tillgångar vid 1890 års slut	26,462,624 ¹⁴
„ „ skulder „ „ „ „	24,049,740 ⁴⁶
Öfverskott af tillgångar	2,412,883 ⁶⁸

Under perioden har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom utslag nedannämnde dagar fastställt följande *reglementen och ordningsstadganden* m. m. för staden, nemligen:

- 1886 jan. 23. Ändring i instruktionen för hälsovårdsnämnden § 3 angående distriktsläkares förordnande m. m.;
- „ mars 17. Ordningsstadga för anläggning och begagnande af elektriska ledningar i Göteborg;
- „ april 12. Tillägg till §§ 31, 32, 35 och 60 i den för Göteborgs stad gällande byggnadsordning;
- „ sept. 2. Reglemente för fiskbärare i Göteborg;
- 1887 febr. 19. Förändring i § 29, mom. 1 i byggnadsordningen;
- „ mars 22. Tillägg till § 5 i det för drätselkammaren i Göteborg gällande reglemente;
- „ juli 9. Ändringar i §§ 31, 32, 35, 36 och 60 i byggnadsordningen;
- „ okt. 5. Särskilda föreskrifter i afseende på den allmänna hälsovården (»Matvaruförordningen»);
- „ nov. 10. Om utsträckande af den för staden gällande hamnordningens giltighet jemväl å uppläggning af varor i beslutade nya varuskjul;
- „ dec. 9. Ändring i § 1, mom. 2 af det för drätselkammaren i Göteborg gällande reglemente;
- 1888 jan. 21. Allmänna föreskrifter för debitering och uppbörd af hamnafgifter i Göteborg;
- „ „ „ Stadga för trafiken å gator och allmänna platser;
- „ febr. 13. Ändringar i §§ 20, 24, 32 och 35 i byggnadsordningen;
- „ dec. 8. Ändringar i §§ 3—6 i reglementet för stadens vattenledning och tillägg till ordningsstadgan för nämnda inrättning;
- „ „ 27. Nytt reglemente för auktionsverket i Göteborg;
- 1889 jan. 14. Ny brandordning för Göteborgs stad;
- „ mars 13. Ändring i det för drätselkammaren gällande reglemente (om uteslutande af § 13 angående tillsynen å den allmänna belysningen och förändrad paragraf-följd i reglementet);
- „ „ 13. Ändring i det för stadens mätare gällande reglemente;
- „ april 17. Ny sotaretaxa;
- „ juni 3. Stadga till förekommande af sanitära olägenheter i följd af förorening af vattnet i Mölndalsån, Gullbergsån och Fattighuskanalen (efter besvär af Kungl. Maj:t upphäfd);
- „ juli 31. Reglemente för gatu- och vägförvaltningen i Göteborg; och
- „ nov. 28. Ändring i § 5 af särskilda föreskrifter i afseende å den allmänna hälsovården den 5 okt. 1887 (»Matvaruförordningen»).

Uddevalla.

Sjö- och stapelstaden Uddevalla, hörande till rikets städer af tredje klassen, är belägen vid Risåns eller Bäfveåns utlopp i den s. k. Byfjorden, hvilken genom de yttre fjordarne står i förening med hafvet.

När staden blifvit anlagd, är ej tillförlitligen känt; dock anses detta hafva skett för lång tid tillbaka. Den veterligen

äldsta handling, som rör Uddevalla, är konung Johan II:s stadfästelsebref å stadens privilegier af år 1491.

Staden utgör egen jurisdiktion samt, i förening med Bäfve och Lane-Ryrs inom Lane härad belägna socknar, ett pastorat. Staden har ett vackert och sundt läge, samt är till större delen omgifven af berg och höjder. Af dessa senare äro de så kallade Kapellbackarne i geologiskt hänseende synnerligen märkliga, såsom bestående af fossila snäcklager.

Något annat vattendrag än Risån genomflyter icke stadens område, och någon insjö eller ö finnes icke inom dess gränser.

Staden har efter den år 1806 timade brand blifvit reguliert planerad och indelad uti 308 tomter, af hvilka endast några få ännu äro obebygda.

I anseende till folkmängdens tillväxt har redan under näst-föregående tidsperiod förslag om stadsplanens utsträckning blifvit uppgjort och af Kungl. Maj:t fastställt; och hafva i enlighet härmed nya byggnader uppförts.

Tabellen 1 innehåller uppgift å stadens *folkmängd* åren 1886—1890.

Antalet af stadens invånare, som enligt uppgift i förra fem-årsberättelsen utgjorde: 3,607 år 1850, 3,820 år 1855, 4,392 år 1860, 5,064 år 1865, 5,623 år 1870, 6,159 år 1875, 7,072 år 1880 och 7,354 år 1885, har år 1890 enligt mantalslängden uppgått till 7,688.

Folkmängdens ökning har orsakats, dels deraf att flere personer inflyttat till samhället, än afflyttat derifrån, dels deraf att antalet födde öfverstiger antalet döde.

Stadens sunda läge i förening med verkställd dränering af gatorna har i allmänhet förskonat den från epidemier och farsoter, som icke hemsökt samhället i någon betydligare mån efter år 1834, då kolerafarsoten härjade derstädes.

Någon egendomlighet i afseende på giftermålens antal samt nativitets- och mortalitetsförhållanden förefinnes icke och icke heller i afseende på invånarnes lynne, vanor, klädedrägt eller födoämnen.

Några *religiöst-skismatiska* rörelser hafva icke heller förekommit.

Beträffande *sedligheten*, så har brottmålenes antal under ifrågasvarande tidsperiod varit ungefär lika med antalet under förra perioden; och beträffande de gröfre brotten, hafva dessa under de senare åren aftagit. Den sålunda relativt inträdda förbättringen kan utan tvekan tillskrifvas dels bättre ordnad polisuppsigt, dels ock den omständighet, att minutförsäljning med och utskänkning af sprit- och maltdrycker blifvit på senare tiden mera omsorgsfullt handhafd.

Genom de inom staden under senare tider företagna allmänna arbeten har stadens arbetsfolk haft mera *arbetsförtjenst*, äfven under höst- och vintertiden.

Arbetslönerna hafva äfven under de sista åren något ökats, och utgör dagsverkspriset för närvarande omkring 1 krona 50 öre för karl och 1 krona för qvinna.

Den under förra femårsperioden till »skarpskyttegille» ombildade skarpskyttekåren är fortfarande i verksamhet, och utgör för närvarande medlemmarnes antal 66.

Tabellen 3 lemnar uppgifter om stadens *bebyggda* och *obebyggda tomter* samt *lägenheter* jemte *taxeringsvärdet* derå äfvensom å antalet under perioden *nybyggda boningshus*.

Den inom stadens område belägna jord anses i areal utgöra 5,197 tunnland, hvaraf omkring 250 tunnland åker, 408 tunnland äng samt 4,359 tunnland skogs- och betesmarker. Den öppna jorden, som är särdeles bördig, användes till odling af säd, potatis och foderväxter.

Hvad *boskapskötseln* angår, så är, med afseende på den ringa areal, som stadens odlingsbara jord innehåller, derom föga eller intet att säga.

Som *skog* å stadens område är högst obetydlig eller rättare alldeles saknas, så kan angående skogshushållningen icke meddelas någon uppgift.

Under sista tiden har genom bildade föreningars företagsamhet på några områden plantering af skog egt rum, dels genom plantors utsättande, dels genom frösådd, hvarigenom åtskilliga af de staden omgifvande, förut kala berg och höjder blifvit mera bevuxna.

Prisen å skogsprodukter hafva inom staden i allmänhet varit: för en tolt plankor 6 alnar 3 × 9 tum 12 kronor, en tolt bräder 5 kronor, en famn björkved 20 kronor, en famn all- eller furuved 18 kronor och en famn granved 16 kronor.

Bergs- och bruksrörelse idkas icke inom stadens område.

Fabrikerna hafva under ifrågavarande femårsperiod utgjorts af: ett större mekaniskt bomullsspinneri och väfveri i förening med blekeri och färgeri, en mekanisk verkstad med gjuteri, en snickerifabrik för förädling af trävaror, en fabrik för tillverkning af papperspåsar och breffkuvert, en lackerfabrik, två färgerier, två repslagerier, en tändsticksfabrik, ett skeppsvarf, ett gasverk, en fabrik för tillverkning af tunnor samt en torrförädlingsfabrik, hvilka alla inrättningar varit i verksamhet; och har rörelsen något ökats.

Bränvinsbränning har å stadens område idkats uti ett större ångbränneri, och ölbrygd, jemväl efter bayersk metod, i fyra bryggerier.

Handtverkerierna inom staden hafva under ifrågavarande tidsperiod stått på samma ståndpunkt som under föregående tid. Antalet handtverkare, som år 1885 utgjorde 57 män och 7 qvinnor, med biträde af 163 män och 13 qvinnor, har år 1890 utgjort 60 män och 11 qvinnor, med biträde af 169 män och 16 qvinnor.

Längden af stadens allmänna *landsvägar* uppgår sammanlagdt till ungefär $\frac{4}{3}$ nymil, hvilka vägar underhållas på stadens gemensamma bekostnad. Dessa vägar, som genom brist på tjenligt väggrus förr varit, i synnerhet under källossningen, svåra att underhålla, hafva dock numera blifvit belagda med krossad sten eller så kallad makadam, hvarigenom de erhållit mera fasthet och sålunda betydligt förbättrats.

Den uti senast afgifna berättelse omförmälda väganläggning från Uddevalla stad till Dalslands gräns öfver det så kallade Stadsfjället har, sedan Kungl. Maj:t år 1888 dertill beviljat ett statsanslag af 20,000 kronor, blifvit påbörjad, och, ehuru arbetet derå blifvit fortsatt, har det i anseende till ogynsam väderlek icke kunnat under innevarande tidsperiod fullbordas, utan har uppskof dermed blifvit beviljadt till år 1891.

Den af enskildt bolag anlagda *jernväg* från Uddevalla stad öfver Venersborg till Herrljunga station å vestra stambanan har, sedan den år 1867 för allmän trafik öppnades, oafbrutet varit begagnad; och de varor, som derå fraktats, hafva hufvudsakligen bestått af spanmål, trävirke och något jern från inre

landet, samt af stenkol, fiskvaror, gödningsämnen, salt och något kolonialvaror uppåt landet. Under sommarmånaderna har denna jernväg jemväl varit befaren af passagerare, som besökt badorterna på westkusten.

Ingen färjplats finnes å stadens grund och icke heller någon grind å stadens allmänna landsvägar.

Enligt kungl. brefvet den 20 oktober 1756 är staden befriad från *gästgifveri*-, håll- och reservskjuts; och hafva de närmast staden belägna gästgifvaregårdar å landet skyldighet att skjutsa de resande genom staden till nästbelägna gästgifvaregårdar; dock tillkommer det staden att fortskaffa de resande, som i staden sig uppehållit. För sistnämnda skjutsningsskyldighet är entreprenad upprättad; och uppgår för närvarande stadskassans utgift härför årligen till 700 kronor.

Efter jernvägens öppnande samt i anseende till ångbåtsfartens utvidgning har skjutsningen från stadens gästgifvaregård betydligt aftagit; och så vidt af dagböckerna vid gästgifveriet kan inhemtas, har från staden utgått följande antal hästar, nemligen: 146 år 1886, 131 år 1887, 125 år 1888, 119 år 1889 och 87 år 1890.

Post- och kronoskjuts ombesörjes icke af staden.

Vid den i staden befintliga *telegrafstation* äro anstälde en kommissarie och två assistenter. Verksamheten vid stationen upplyses af följande, utaf vederbörande stationsföreståndare meddelade tabell:

År.	Afsända telegram.			Aukomna telegram in- och utländska.	Summa sammarum.	Porto- afgifter. Kronor.
	Inländska.	Utländska.	Summa.			
1886.....	4,188	1,508	5,696	5,940	11,636	9,357.50
1887.....	4,221	1,537	5,758	5,688	11,446	9,709.57
1888.....	4,276	1,582	5,858	6,186	12,044	9,735.40
1889.....	6,541	1,840	8,381	9,019	17,400	9,729.84
1890.....	6,016	1,674	7,690	7,983	15,673	8,976.00

Den 1 januari 1883 öppnades i Uddevalla ett på statens bekostnad anlagdt *telefonnät*, hvilket så utvecklats, att de särskilda telefonapparaterna, som år 1885 utgjorde 49, uppgingo år 1890 till 77; och telefonsamtalen under sistnämnda år till 50,713.

Angående antalet af de från härvarande *postkontor* afgångna bref och värdeförsändelser samt beloppet af uppbörden härför åberopas efterföljande *tabell Ak* (sid. 59), upprättad enligt af vederbörande postkontorsföreståndare aflemnade uppgifter.

Stadens *kommunikationer* *sjöledes* hafva på senare tider förbättrats, hufvudsakligen genom utvidgad ångbåtsfart, hvarigenom under den tid, då ishinder icke möter, direkt förbindelse underhålles med städerna Göteborg och Marstrand samt köpingen Lysekil och Fjellbacka strand jemte åtskilliga mellanliggande landthamnar å såväl södra som norra farleden, å hvilken sistnämnda farled turerna utsträckts till flere hamnplatser vid Gullmar- och Åbyfjordarne.

Direkt kommunikation har jemväl öppnats med utrikes orter, medelst ångarne »Avena», »Sitona», »Annona» och »Newton», hvilka fartyg tillhöra rederier här i staden; dock hafva reguliera turer för dessa fartyg icke varit bestämda.

Inrikes sjöfarten har underhållits med ångfartygen »Göteborg», »Uddevalla», »Marstrand», »Valborg», »Rob. Thorburn», »Bohus», »Viken» och »Alfhem», hvilka fartyg egas af ett i staden

bildadt bolag benämndt »Bohuslänska kusten». Under sommar-månaderne underhålles sjötrafiken mellan staden och badorten Gustafsberg med en för sådant ändamål anskaffad ångslup.

Segelfarten emellan staden och angränsande orter idkas med mindre, dels däckade, dels öppna båtar; och synes denna rörelse vara lika beskaffad som under förra femårsperioden.

Sedan stadens hamn blifvit med bidrag af statsanslag upp-hjelpit och förbättrad, har den erhållit sådant djup, att större fartyg, hvilka förut måst lossa och lasta ute på reddan, numera kunna anlöpa äfven den inre hamnen.

Några kanaler finnas icke inom stadens område.

Enligt meddelad uppgift från stadens sjömanshus har *skippers-rörelsen* varit följande:

År 1890 egde rederier här i staden tillsammans 12 segelfartyg om 2,983·45 ton samt 12 ångfartyg om 2,682·68 ton och 668 häst-krafter.

De fartyg, hvilkas besättningar blifvit under denna femårs-period inmonstrade, hafva utgjort:

År 1886	94 fartyg om 14,144·97 ton.
» 1887	86 » » 14,708·98 »
» 1888	77 » » 12,812·70 »
» 1889	83 » » 14,471·02 »
» 1890	82 » » 13,027·41 »

Sjömanshusets tillgångar, hvilka år 1880 uppgingo till 52,888 kronor 81 öre och år 1885 till 67,550 kronor 56 öre, hafva år 1890 stigit till 75,358 kronor 76 öre.

Antalet af dem, hvilka vid sjömanshuset åtnjutit pension eller gratial, har utgjort:

År 1886	163 med tillsammans 4,160 kr.
» 1887	166 » » 4,303 »
» 1888	169 » » 4,499·50 »
» 1889	179 » » 4,721·50 »
» 1890	185 » » 4,888·65 »

Antalet af de vid Uddevalla tullkammare *inklarerade fartyg* har utgjort:

År 1886	112 fartyg, deraf 86 lastade och 26 barlastade.
» 1887	101 » » 83 » » 18 »
» 1888	85 » » 67 » » 18 »
» 1889	155 » » 94 » » 61 »
» 1890	105 » » 88 » » 17 »

Enligt förestående tablå har antalet af inklarerade fartyg något nedgått sedan förra femårsperioden.

Såvidt från stadens tullkammare och sjömanshus kunnat upplysas, har under ifrågavarande tidsperiod ingen sjöskada in-träffat inom stadens område.

Utrikeshandeln har under denna femårsperiod varit af lika omfattning som under den nästföregående. De hufvudsakliga *exportartiklarne* bestå af spanmål, trävaror, papper, tändstickor, jern, kreatur och väfnader. Exporten af dessa varor har år 1890 uppgått till 6,601,465 kilogram spanmål, 18,628 kubik-meter grufstolpar, 2,285 kubikmeter bräder och plankor, 10,021 kilogram trämassa, 632,052 kilogram papper, 1,140,400 kilo-gram tändstickor, 238,370 kilogram jern, 7,703 kilogram väf-nader, 598 kreatur samt snickeriarbeten till värde af 197,250 kronor.

Importartiklarne hafva förnämligast utgjorts af stenkol, spanmål, petroleum, salt, brännvin och sprit, vin, väfnader, bomull, gödningsämnen, maskinerier och kolonialvaror. Här af hafva år 1890 importerats 151,988 hektoliter stenkol, 828,477 kilogram omalen spanmål, 1,405,292 kilogram petroleum, 15,287 hektoliter salt, 11,053 liter brännvin och sprit, 305,700 kilogram bomull, 106,380 kilogram gödningsämnen, 9,642 kilogram kaffe, 5,435 kilogram väfnader samt maskiner och verktyg till ett värde af 10,238 kronor.

Enligt uppgift från stadens tullkammare har *tulluppbörden* utgjort:

År.	Tull. Kronor.	Lastpen- ningar. Kronor.	Nederlags- avgift. Kronor.	Fyr- och båkmedel. Kronor.	Summa. Kronor.
1886	53,567·92	5,782·83	328·01	19,235·58	78,914·34
1887	45,845·41	5,148·76	304·24	16,017·52	67,315·93
1888	90,154·89	5,776·91	413·64	18,594·78	114,940·17
1889	45,642·94	7,597·69	184·86	23,831·29	77,256·78
1890	75,546·97	6,517·70	86·88	22,675·98	104,826·53

Stadens *minuthandel* synes under ifrågavarande tidrymd hafva genom lättade kommunikationer och stigande folkmängd något ökats, ehuru genom den mer och mer utvidgade landt-handeln stadens handelsområde synes i allmänhet hafva något minskats.

Tab. Ak.

Uddevalla postkontors verksamhet åren 1886—1890.

	År 1886.		År 1887.		År 1888.		År 1889.		År 1890.	
	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.	Antal.	Kronor.
<i>Afgående försändelser.</i>										
Vanliga bref, brefkort och korsband	153,454	—	185,692	—	194,308	—	199,465	—	201,060	—
Rekommenderade bref	10,652	—	10,342	—	10,302	—	10,517	—	10,634	—
Assurerade försändelser	3,543	5,763,756·08	4,659	5,923,998	4,541	5,897,285·03	4,892	6,157,210·16	4,931	6,138,640·27
Postauvisningar	2,238	70,054·25	2,167	63,876·29	2,145	64,918·79	2,314	81,719·91	2,405	84,611·36
Postförsäkt	534	10,632·97	688	9,536·93	694	11,018·99	709	12,504·03	685	11,619·60
Paket	1,336	—	1,269	—	1,245	—	1,301	—	1,388	—
Abonnerade tidningar och tidskrifter	140,426	—	152,360	—	225,108	—	251,613	—	285,480	—
Postuppbörd	—	43,030·71	—	39,946·18	—	45,117·38	—	46,436·47	—	46,974·84

De i staden förut varande två *frimarknader* hafva numera blifvit aflysta, hvaremot för utbyte af fiskvaror och landtmanna-produkter skärgårdsborna och landtbefolkningen på senare åren en viss dag i september månad haft möte i Uddevalla, hvilket i allmänhet varit mycket besökt; hvarjemte första onsdagen i hvarje månad större rörelse, eller så kallad månadsmarknad, eger rum.

År 1865 bildades ett bolag för öfvertagande af all den förut å auktion upplåtna *minuthandel med och utskänkning af brännvin* och andra sprithaltiga drycker i staden. Den 1 oktober 1866 trädde detta bolag i verksamhet och har allt sedermera fortgått i öfverensstämmelse med förnyade oktrojer, deraf den sista blifvit fastställd för tre år från den 1 oktober 1889. För närvarande utgör antalet af minutförsäljningsrättigheter sex och af utskänningsrättigheter likaledes sex. Det litertal spritvaror, hvarefter bolaget numera har att erlägga afgifter, utgör årligen 150,000 liter för minuthandeln och 50,000 liter för utskänkningsrättigheterna.

De minutförsäljnings- och utskänningsavgifter, som blifvit dels af bolaget, dels af tillfälliga rättigheters innehafvare erlagda under tiden från den 1 oktober 1889 till samma dag 1890, hafva jemte bolagets vinstmedel under samma tidrymd uppgått till 74,171 kronor 91 öre, deraf, efter afdrag af uppbörds- och redovisningsprovision, stadens andel utgjorde 37,054 kronor 13 öre.

Bilagde tabell 3 utvisar antalet af de under ifrågavarande tidsperiod nybygda boningshus samt af landerier och jordlotter, bebyggda och obebyggda tomter med mera, jemte taxeringsvärdet derå; hvarjemte tabellerna 4, 5 och 6 innehålla uppgift angående egendomar af fideikommissnatur, egendomar tillhörande inhemska aktiebolag och egendomar tillhörande främmande magters undersåtar år 1890 inom Uddevalla stads område.

För frihet från den staden åliggande *rotering* betalas vakansavgift, beräknad för 6 båtsmän; och utgjorde denna avgift år 1890 420 kronor.

Enligt räkenskaperna å stadens uppbörds kontor utgjorde de å invånarne år 1890 debiterade *kronoutskylder* 26,960 kronor 59 öre, deraf 2,905 kronor 58 öre för fast egendom, 13,429 kronor 7 öre för inkomst af kapital och arbete jemte personala med flere utskylder.

Som likställighet uti kommunala rättigheter och skyldigheter blifvit här i staden genomförd, ingå numera stadens alla intrader till gemensam kassa.

De på grundvalen af bevilning till kronan uttaxerade *kommunalutskylder*, hvilka under år 1866 uppgingo till 7½ gånger och derefter från år 1875 till år 1881 nedgått till 5 gånger denna bevilning, hafva sedermera ökats, så att de under ifrågavarande tidsperiod årligen utgått med 6½ gånger bevilningen. — Dessa utskylder hafva utgjort: 93,317·74 kr. år 1886, 91,112·31 kr. år 1887, 94,057·09 kr. år 1888, 99,542·96 kr. år 1889 och 98,167·94 kr. år 1890.

Förhållandet med *stadens skulder* vid slutet af åren 1886 och 1890 inhemtas af följande från uppbörds kontoret meddelade uppgift:

	År 1886. Kronor.	År 1890. Kronor.
Till C. G. Cervin	5,000	—
Till Handels- och Sjöfartsfonden	88,973·40	82,076·76
Å obligationer	665,000	634,000
Till föreningar, korporationer och fonder	41,547·93	61,131·60
Till enskilda personer	55,750·40	75,652·28
Summa	856,271·73	852,860·64

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 december 1880 bifallit stadsfullmäktiges underdåniga ansökning att — för konvertering och inbetalning af en del utaf stadens äldre lån samt för bestridande af de under närmaste framtiden förestående utgifter, hvilka voro af beskaffenhet att böra på flere år fördelas — upptaga ett amorteringslån å 1,000,000 kronor till 4½ procents ränta och dervid få begagna tryckta eller graverade obligationer i svenskt eller utländskt mynt, så har å detta lån obligationer till belopp af 700,000 kronor år 1881 öfvertagits af Skandinaviska kreditaktiebolaget.

Angående stadens *inkomster* och *utgifter* under år 1890 meddelas följande uppgifter i enlighet med magistratens upprättade förslag till inkomsts- och utgiftsstat för samma år:

Inkomster.

Behållning från år 1889	4,000	kr.
Ersättning från kronan för källarefriheten, saköresandelar o. tolag	2,746·73	»
Afgifter för jernvägen, gästgifverirättighet m. m.	515	»
Stadens andel af brännvinsmedlen	33,409·39	»
Hamnavgifter	19,600	»
Personala afgifter till presterskapet och kyrkobetjeningen	2,493	»
Anslag och afgifter till skolorna af staten, landstinget och enskilde	8,363·17	»
Diverse arrenden och hyror	19,493·52	»
Räntor och afgifter	4,425	»
Ersättning samt andra inkomster till fattigvården	3,000	»
Försäljning af grafplatser	250	»
Tillfälliga lån	33,650	»
Kommunalutskylder	98,060·31	»
Summa	230,000·12	kr.

Utgifter.

Kapitalafbetalningar å lån	13,795·86	kr.
Räntaafbetalningar	34,640·10	»
Aflöning till magistratens embets- och tjänstemän, polis m. m. ..	13,119	»
Afgift för kommunalförvaltningen	7,612·50	»
D:o » hälsovården och aflöning åt läkare	4,200	»
D:o » brandväsendet	5,808	»
Medel ställda till byggnadsnämndens förfogande	500	»
Båtsmansvakansavgift	420	»
Anslag för skjutsentreprenaden	700	»
D:o » vägars och broars underhåll	4,700	»
D:o » gators belysning, renhållning och underhåll	9,050	»
D:o » vattenledningen	1,500	»
D:o » allmänna byggnader	7,316·30	»
D:o » underhåll af planteringar	2,598·50	»
D:o » planering af tomter	1,500	»
D:o till Elementarläroverket för flickor	1,000	»
Pensioner	4,468	»

Anslag till slöjdskola och museum	400	kr.
Ersättning till lotsarne för kálhagar	225	»
För vägomläggningar	7,300	»
Inköp och dränering af jordområden	28,160 ²⁴	»
Anslag till fattigvården	30,000	»
D:o » hamnen	9,100	»
Aföning till presterskapet och kyrkobetjeningen	7,243 ⁹⁷	»
Anslag till folkskolor och småskolor	22,778 ⁶⁵	»
Diverse utgifter och afkortningar	8,870	»
Oförutsedda utgifter	3,000	»

Summa 230,006¹² kr.

Skolor och uppfostringsanstalter. I staden finnas följande skolor:

1) Ett femklassigt elementarläroverk, hvarest lärarnes antal för närvarande är 6, jemte särskilde lärare uti sång, ritning och gymnastik. Lärjungarnes antal år 1890 utgjorde: vårterminen 133 och höstterminen 121.

2) Ett åttaklassigt elementarläroverk för flickor, uti hvilket lärare och lärarinnor till ett antal af 15 äro sysselsatta och hvaruti under år 1890 lärjungarnes antal utgjorde: vårterminen 112 och höstterminen 110. Samma år, erhöill detta läroverk anslag med 1,500 kronor af staten och 1,000 kronor af staden.

3) Sju folkskolor, deraf en är anlagd å så kallade Stads-fjället. Dessa skolor skötas af 10 lärare, och skolbarnens antal uppgick år 1890 till 568.

4) Elfva småskolor, hvardera med en lärarinna. I dessa skolor åtnjöto 226 barn undervisning år 1890.

5) Barnhusskolan och uppfostringsanstalten å Gustafsberg inom stadens område. Denna inrättning stiftades af grosshand-landen Anders Knappe Hansson och hans hustru Katarina He-gardt medelst donationsbref af den 10 april 1772, hvarå nådig fastställelse erhöills genom kungl. resolutioner den 14 mars 1774 och den 18 februari 1782. Enligt nämnda donationsbref testa-menterade makarne Knappe till en barnhusinrättning å Gustafs-berg dels nämnda landeri och åtskilliga ängar å stadens grund samt säteriet Gullmarsberg 2 mantal med 7½ mantal under-lydande hemman uti Skredsviks socken af Lane härad, dels ock åtskillig lösegendom jemte kontanta penningar. Vid 1890 års slut uppgick bokförda värdet af alla tillgångar till 447,544 kronor 17 öre.

Å denna inrättning, som förvaltas af en direktör i samråd med Uddevalla stadsfullmäktige, vårdas och uppfostras för när-varande 36 gossar intill 16 års ålder. De åtnjuta undervisning af tre vid skolan anstälde och å stället boende lärare, af hvilka den ene måste, enligt testamentets föreskrift, vara prest; hvar-jemte gossarne undervisas i musik, gymnastik och vapenöfning af dertill antagne lärare.

Härförutan utdelas af inrättningens fonder årligen gratial till 87 fattiga barn inom länet, till dess de uppnått 12 års ålder, med 25 kronor till dem hvar.

År 1890 utgjorde inrättningens inkomster 24,274 kronor 3 öre och utgifter 25,911 kronor 68 öre.

6) En slöjdskola, stiftad år 1878 och underhållen medels årligt bidrag dels af stadskassan och länets hushållningssällskap, dels af enskilda personer. Denna skola, som skötes af två lä-rare, besöktes år 1890 af 144 elever.

7) Uddevalla lägre tekniska yrkesskola, stiftad år 1889, deri undervisning meddelas uti välskrifning, räkning, linearteckning och bokföring; och var denna skola år 1890 besökt af 85 lär-jungar under vårterminen och 73 under höstterminen.

8) Söndagsskolan vid Kampenhofs fabrik, inrättad och be-kostad af nämnda fabriks bolag, hvars arbetare undervisas af dertill antagne lärare uti kristendom, skrifning, räkning, rit-ning m. m.

Stadens museum, som blifvit inrättadt och fortfarande vårdas af enskilda personer, är inrymdt uti elementarläroverkets forna byggnader och har under femårsperioden årligen åtnjutit bidrag från länets hushållningssällskap, Uddevalla sparbank och en-skilda personer. Denna inrättning har under senare tider vunnit icke obetydlig tillväxt, såväl genom inköp som genom gåfvor, bland hvilka märkes den samling af till fiskerinäringen hö-rande föremål, som länets hushållningssällskap år 1873 utstälde i Wien, och hvilka artiklar, efter deras återhemtande till fäder-neslandet, hushållningssällskapet skänkt till museum.

Likaledes har doktor N. P. Hamberg i Stockholm förärat detta museum en större samling mineralier och slöjdalster samt professor T. Torell i Uppsala en större samling insekter.

Denna inrättning är af såväl stadens som kringliggande landsbygds befolkning mycket besökt, i synnerhet om söndagarne, då tillträdet är afgiftsfritt.

Staden utgör, såsom förut är nämndt, egen *jurisdiktion*. Rådstufvurättens ordinarie ledamöter äro en borgmästare, som tillika förvaltar notariipublici-embetet, en literat rådmän, som förer protokollet vid rådstufvurätten och magistraten, samt två rådmän af illiterata klassen. Magistraten fungerar jemväl såsom öfverexekutor. Tjenstemännen vid rådstufvurätten och magi-straten utgöras af en stadsfiskal, en stadskassör och en stads-fogde.

Enligt kungl. resolutionen den 14 mars 1774 är Uddevalla rådstufvurätt Gustafsbergs barnhusinrättnings »privilegerade fo-rum, hvarest tvistiga mål, som kunna uppkomma rörande barn-husets tillhörigheter, underliggande grunder eller inrättningar måga upptagas».

I afseende på antalet och beskaffenheten af de vid råd-stufvurätten handlagda mål och ärenden återopas de till Kungl. Justitiedepartementet årligen härom ingifna uppgifter.

År 1863 uppfördes i Uddevalla för mellersta och norra delen af länet ett kronohäkte med 34 celler, hvarest ransakning hålles med häktade personer angående brott föröfvade inom staden och närmast belägna härad. Antalet af de i detta häkte förvarade fångar uppgick år 1890 till 217 män och 11 qvinuor.

För Göteborgs och Bohus läns *brandstodsbolag*, hvars sty-relse har sitt säte i Uddevalla, redogöres i tabellen 7.

År 1880 stiftades ett *sjöförsäkringsbolag* under benämning »Bohus sjöassuransförening», hvars styrelse har sitt säte i Udde-valla och hvars verksamhet omfattar Bohuslän. Angående detta bolag meddelas äfvenledes närmare upplysningar uti bilagde ta-bell 7.

För den år 1869 i staden stiftade bank, benämnd *Bohus läns enskilda bank*, gick den senast meddelade oktroyen år 1888 till ända; och blef förnyad oktroy af Eders Kungl. Maj:t ut-färdad år 1886, att gälla intill 1893 års slut. Bankens grund-kapital utgör 1,000,000 kronor och är fördeladt på 2,000 lotter. Bankens hufvudkontor i Uddevalla förvaltas af en styrelse, be-

stående af fem personer, af hvilka en är verkställande direktör; och tjenstgöra vid detta kontor en kamrerare, en kassör och fem bokhållare. I köpingen Lysekil är inrättadt ett afdelningskontor, som skötes af tre direktörer jemte en kamrerare och en kassör. Rörelsen inom detta bankbolag har städse ökat; och inhämtas af räkenskaperna, att utbetalningar samt insättningar och inbetalningar å alla konti vid hufvudkontoret särskildt för hvarje år under ifrågakarande tidsperiod uppgått till följande belopp:

	År 1886. Kronor.	År 1887. Kronor.	År 1888. Kronor.	År 1889. Kronor.	År 1890. Kronor.
Utbetalningar	25,814,945·87	24,302,723·59	25,829,429·88	28,113,471·59	26,807,463·79
Inbetalningar	25,813,021·32	24,300,379·21	25,828,659·95	28,114,404·32	26,803,238·64

Det uti nästföregående femårsberättelse omförmälda afdelningskontor, som Venersborgs enskilda bank år 1866 öppnat i Uddevalla, har numera blifvit indraget.

Uddevalla sparbank, stiftad år 1836 genom enskilda personers bidrag, har mycket anlitats af stadens och kringliggande orters invånare. Styrelsen för denna bank består af 7 personer, hvilka utses af bankens principaler och delegare vid allmän årsammankomst i juni månad hvarje år sålunda, att hvar tredje år afgå tre och hvarterdera af de två öfriga åren två ledamöter, hvilka kunna återväljas.

Banken, som vid dess stiftelse hölls öppen en gång i veckan, är nu för rörelsen öppen hvarje dag, dervid en af styrelsens ledamöter är närvarande. Såsom tjänstemän äro vid banken anställda en kamrerare, en kassör, som tillika är ombudsman, samt en bokhållare.

Delegarnes behållning, som vid 1885 års slut uppgick till 1,609,248 kronor 41 öre, utgjorde den 31 december 1890 1,654,724 kronor 93 öre; hvarjemte sparbankens reservfond, som vid 1885 års slut uppgick till 125,658 kronor 89 öre, den 31 december 1890 utgjorde 174,829 kronor 53 öre.

Bland *vålgörenhetsanstalter* nämnas: 1) Elementarskolans donerade stipendiifond, deraf årliga inkomsten, 100 kronor, utdelas åt lärjungarne vid skolan.

2) Ingmanska donationen, stiftad år 1841, hvaraf årliga räntan, 60 kronor, tilldelas ynglingar, som begagna samma läroverk.

3) Brattska donationen, stiftad år 1793 af rådmannen H. B. Bratt. Nuvarande årliga afkastningen af denna stiftelse, 560 kronor 10 öre, utdelas till 10 fattiga qvinnor.

4) Mamsell M. D. Evers donation, stiftad år 1845, hvaraf årliga räntan, 60 kronor, utdelas till 5 ogifta fruntimmer.

5) Handlanden J. Olssons donation, stiftad år 1849, hvars årliga ränta, 60 kronor, fördelas bland 6 medellösa enkor.

6) Sockerbruksidkaren J. Thrans donation, stiftad år 1851, hvaraf årliga räntan, 75 kronor, tilldelas ett äldre gift par, företrädesvis bland så kallade *pauvres honteux*.

7) Fru Tranchells donation, hvaraf årliga räntan, 12 kronor, utdelas till 2 fattiga enkor.

8) Kammarherren M. af Christiernins donation, hvars årliga ränta, 18 kronor, af fattigvårdsstyrelsen utlemnas till behöfvande inom samhället.

9) Bleckslagaren M. B. Rybergs donation, stiftad år 1860, hvaraf årliga räntan, 78 kronor, genom magistraten tilldelas 1 fattig enka.

10) Handlanden B. Nilssons donation, stiftad år 1866, hvaraf årliga räntan, 400 kronor, utdelas till 10 mindre bemedlade fruntimmer.

Till minne af Konung Oscar II:s och Drottning Sofias siltverbröllop stiftades genom enskilda personers bidrag och årsafgifter den 6 juni 1882 ett *barnhem* i Uddevalla, hvilket förvaltas af en utsedd styrelse. Detta barnhem öppnades den 1 december 1884, då 6 minderåriga fattiga barn der intogos i en af staden till hemmet skänkt fastighet, under tillsyn och vård af en dertill utaf styrelsen antagen qvinna, som tillika är lärarinna. Genom ökade bidrag samt en af handlanden A. B. Söderberg och hans fru testamenterad gåfva å 20,000 kronor har denna inrättning så utvidgats, att 8 barn numera kunnat deri intagas.

Helsovården besörjes af två stadsläkare, samt af den i staden stationerade provinsialläkaren jemte de vid länslasarettet antagne två läkare, hvarförutan särskild fältskärs- och barberarestuga finnes, hvilken skötes af en examinerad badare-mästare.

Uti staden finnes ett *apotek*, som innehar två särskilda apoteksprivilegier.

Förutom det å stadens område belägna *länslasarettet* har staden inrättat ett epidemiskt mindre sjukhus, der sådane patienter, som icke få å länslasarettet intagas, åtnjuta vård under tillsyn af stadens läkare.

Vid *Gustafsbergs badinrättning* och *helsobrunn* åtnjuta under den tid, då badinrättningen är öppen, 48 fattiga sjuka kostnadsfritt bad och bostad, hvarjemte så många fattiga, som åstunda, få afgiftsfritt begagna helsokällan.

Genom helsovårdsnämndens verksamhet och på dess förslag har dränering af stadens gator och gårdar fortfarande blifvit under denna femårsperiod verkställd, genom hvilken åtgärd stadens sundhetsförhållanden betydligt förbättrats, så att fall af epidemiska sjukdomar högst sällan inträffa.

Fattigvården bestrides på förut öfligt sätt dels medels utpensionering af sådana fattighjon, som hafva full försörjning, dels ock genom understöd i penningar eller förnödenheter åt dem, som kunna till någon del sjelfva bidraga till sin bergning. Staden eger ett fattighus, men deri intagas inga fattighjon för ständigt underhåll, utan endast tillfälligt, för hastigt påkommande behof eller olycksfall.

Beträffande stadens fattigvård i öfrigt hänvisas till de redogörelser härför, som äro intagna i Statistiska Centralbyråns årligen afgifna berättelse under titel »Kommunens fattigvård och finanser».

Kungälf.

Staden ligger invid en gren af Göta elf och är begränsad i norr af berget Fontin och i söder af elfgrenen.

Konung Kristian IV donerade genom bref den 27 januari 1616 åt staden en ej obetydlig jordrymd, hvars omfång blifvit närmare bestämd genom Vikornas lagmansrätts rågångsdom den 5 september 1617. Den åt staden sålunda upplåtna jord anses utgöra 6 mantal, hvaraf en del, ungefär 368 kvadratref, är ut-

lagd till byggnadstomter, en del åter, vid pass 2,693 kvadratref, utgöres af åker och äng, samt återstoden, omkring 4,300 kvadratref, består af betesmark, skog och impediment. En del af stadens donationsjord var förr anslagen stadens embets- och tjänstemän till lön, som då hufvudsakligen utgick på detta sätt; men, sedan aflöningsstat för stadens civile embets- och tjänstemän blifvit den 8 november 1867 af Eders Kungl. Maj:t nädigst fastställd, utgå aflöningarne till desse i penningar, så att nu mera endast stadens ecklesiastike embets- och tjänstemän innehafva löningsjorlar. Vidare innehafves och brukas en större del af jorden af stadens borgerskap, som fordom i tur och ordning, efter vederbörliga ansökningar, af magistraten erhöill sig tilldelade så kallade borgarelotter, att innehafvas under egen och hustrus lifstid; men genom ett af allmänna rådstugan fattadt och af Kungl. Maj:t den 25 mars 1864 nädigst fastställt beslut är bestämdt, att borgarelotterna, i mån af innehafvares död, skola indragas till stadskassan och för dess räkning utarrenderas; hvilket förhållande äfven haft till följd, att rymden af den för stadens räkning utarrenderade jord årligen ökas, och att sålunda äfven stadens ordinarie inkomster årligen tillväxa. Afkastningen af jorden, som är af utmärkt beskaffenhet, har under femårsperioden varit god, och stadens invånare hafva till icke ringa del sin utkomst af jordbruket.

Folkmängden under femårsperioden har utgjort: år 1886: 949, år 1887: 960, år 1888: 1,103, år 1889: 1,056 och år 1890: 989 personer, enligt presterskapets uppgifter; hvaremot enligt mantalslängderna folkmängden under dessa år belupit sig till: 914, 926, 936, 1,089 och 1,014 personer.

Taxeringsvärdet utgjorde år 1890 å hus och tomter 942,300 kronor samt å jorlar 178,500 kronor.

Undervisningsanstalterna hafva varit: a) Pedagogien: Detta läroverk är tvåklassigt, med rektor och en kollega, samt har under femårsperioden haft i medeltal 18 lärjungar. Vid utgången af år 1890 egde pedagogien en af terminsafgifter uppkommen fond af 4,390 kronor 82 öre. Under femårsperioden har inköpts skolmaterial till ett belopp af 120 kronor 28 öre. Den af mamsell B. C. Sivertson i lifstiden den 25 januari 1817 stiftade och af Kungl. Maj:t den 4 september 1829 fastställda stipendii-inrättning för lärjungar, födda inom Elfsyssels södra kontrakt, har fortfarande utgjort en stående fond i frälseränta och intecknad kapital af 9,235 kronor, hvaraf i medeltal årligen utdelats 504 kronor; hvarjemte af samma fond på stiftarrinnans födelsedag, den 4 augusti, årliga räntan å ett kapital af 300 kronor utdelats till fattiga enkör inom staden. Pedagogien är fortfarande inrymd i nya folkskolehuset, hvarest den disponerar tvenne rymliga skolsalar.

b) Folkskolan: Folkskolan skötes af en lärare och har under femårsperioden haft i medeltal 59 lärjungar under hvarje år, deraf 25 gossar och 34 flickor. Skolhuset är bevillningstaxeradt till 26,500 kronor och inrymmer såväl folkskolan som småskolan och pedagogien.

c) Småskolan: Denna skola skötes af en lärarinna och är, såsom ofvan nämnts, inrymd i nya folkskolehuset. Under femårsperioden har skolan haft i medeltal 41 lärjungar årligen, deraf 22 gossar och 19 flickor.

d) Enskilda läroanstalter: Af sådana finnas tvenne mindre för flickor och en syskola. Den sistnämnda är tillkommen genom enskilda bidrag och har numera en tryggad ekonomisk ställning.

Folkbiblioteket har under femårsperioden ökats till 630 band; och har biblioteket åtnjutit hälften af hundskattemedlen.

Spirituosaförsäljningen inom staden har under hela femårsperioden varit öfverläten åt bolag; och har stadens behållna andel af försäljningen utgjort:

Året 1885—1886	11,127 ²⁰ kronor.
» 1886—1887	12,792 ¹¹ »
» 1887—1888	12,784 ⁵⁵ »
» 1888—1889	12,320 ⁶³ »
» 1889—1890	14,173 ¹⁰ »

Helsovården har bestridts af stadsläkaren; och har helseotillståndet under ifrågavarande tidrymden varit godt.

Vattenledningar hafva under femårsperioden anlagts, en för dricksvatten och en för eldsläckningsvatten. Den förra lemnar ett utmärkt och tillräckligt dricksvatten ifrån en gifvande källa i berget Fontin. Den senare leder eldsläckningsvatten, med 46 meters tryck, ifrån en i nyssnämnda berg befintlig sjö. Kostnaderna för båda ledningarne hafva uppgått till sammanlagdt 15,694 kronor 88 öre.

Apotek, privilegieradt, finnes inom staden.

Underafdelning af Göteborgs och Bohus läns *sparbank* finnes fortfarande.

Telegrafstationen är numera indragen, sedan telefonledning emellan Kungälf och Göteborg kommit till stånd. Telefonledningen upprätthålles af Kungl. Telegrafverket; och är dubbeltrådig ledning under arbete, så att snart nog Kungälf kommer i förbindelse med rikstelefonnätet.

Fattigvården har kostat staden: 4,168⁷⁵ kr. år 1886, 4,091⁷⁵ kr. år 1887, 4,311⁸⁶ kr. år 1888, 4,500 kr. år 1889 och 4,213⁰⁴ kr. år 1890.

Den stadens invånare i kommunala angelägenheter tillkommande beslutanderätt utöfvas fortfarande vid allmän rådstuga.

Någon *import* har under perioden icke förekommit. *Exporten* samt den vid stadens tullkammare debiterade uppbörd framgå af följande öfversigt:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
<i>Export.</i>					
Glas: buteljer	207,000	155,000	—	—	—
Spanmål, omalen: hafre	800	520,800	46,500	257,467	—
Trävaror: plankor och bräder kbm.	289	357	—	—	—
Fältspat.	130,000	—	—	—	—
Stång- och knippjern	—	38,320	—	—	—
Trämassa	—	—	—	67,500	—
Utklarerade fartyg	7	6	1	5	—
Uppbörd	254	318	93	231	34

Antalet *handlande* har utgjort: 25 år 1886, 22 år 1887, 18 åren 1888 och 1889 samt 22 år 1890. Antalet *handtverkare* har samtidigt varit resp. 34, 34, 23, 23 och 33.

Bevillningen till staten framgår af tabell A1 (sid. 64).

Förhållandet med stadens *inkomster och utgifter* i deras helhet inhämtas af följande bestyrkta afskrift af 1890 års af allmän rådstuga granskade räkenskaper för staden:

År.	Fast egendom, kr.			Uppskattad inkomst. Kr.	Påford bevilling.			
	Underkastad bevilling.		Fri från bevilling.		Jordbruksfastighet.	Annau fastighet.	För inkomst.	Summa.
	Jordbruksfastighet.	Annau fastighet.						
				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1886...	182,200	731,800	145,100	1,492 36	54 66	365 90	1,492 36	1,912 92
1887...	174,300	747,400	137,200	1,480 50	52 29	373 70	1,480 50	1,906 49
1888...	174,300	753,400	137,700	1,859 15	52 29	376 70	1,859 15	2,288 14
1889...	174,300	807,100	137,700	1,838 27	52 29	403 55	1,838 27	2,294 11
1890...	174,300	808,800	137,700	1,811 94	52 29	404 40	1,811 90	2,268 59
Summa	—	—	—	8,482 22	283 82	1,924 25	8,482 18	10,670 25

829 ton. Antalet af i Marstrand hemmahörande ångfartyg utgjorde vid 1890 års slut 6, om tillhopa 335 hästkrafter och 645 ton.

Tulluppbörden, som under år 1886 utgjorde 3,995 kronor, belöpte sig år 1890 till 9,586 kronor.

Exportartiklarna hafva hufvudsakligen varit färsk och saltad sill, hvaraf under perioden utförts så betydliga quantiteter som 87,629,400 kilogram färsk samt 3,161,420 kilogram saltad sill.

Importen har förnämligast utgjorts af salt och stenkol, hvaraf under år 1890 införts 22,303 hektoliter salt och 8,244 hektoliter stenkol.

Antalet *inklarerade* fartyg, som under år 1885 utgjorde endast 48 om 5,406 ton, uppgick år 1890 till 208 om 27,802 ton; och *utklarades* under år 1890 182 fartyg om 31,028 ton emot 18 om 1,912 ton under år 1885.

Antalet *handlande* under hvar och ett af de fem åren har varit detsamma och utgjort 11, med 14 personers betjening; och erlades i bevilning för rörelsen i medeltal per år 203 kronor. Under perioden har funnits följande antal *handverkare* och idkare af annan näring, nemligen: 2 bagare, 1 bleckslagare, 1 kakelugnsmakare, 2 målare, 3 slagtare, 3 skomakare, 3 skräddare, 1 smed, 3 snickare och 1 trädgårdsmästare, biträdde af 31 arbetare; och har den för deras rörelse erlagda bevilning utgjort i medeltal för hvarje år 184 kronor 50 öre.

Beträffande såväl Marstrands treklassiga *elementarläroverk*, som *folkskolor* och *småskolan* är icke något egentligt att tillägga, utöfver hvad förra femårsberättelser innehålla; men å Marstrands donationsjord Koön har, hufvudsakligast genom gåfvomedel, 5,000 kronor, af förre kyrkoherden J. O. Qvensel uppbygts en mindre folkskolebyggnad, hvarest sedan år 1888 undervisningen är i gång under ledning af å stället boende examinerad folkskolelärarinna.

Folkbiblioteket, hvarom i förra berättelsen förmäles, har äfven under ifrågavarande period åtnjutit årligt anslag från stadens kassa samt jemväl ganska flitigt af arbetsklassen beagnats.

Vid den *elektriska telegrafstationen* har under femårsperioden, mycket till följd af det ymniga sillfisket, korrespondensen betydligt ökats, och stationen lemnar numera, på sätt den officiella statistiken visar, en ganska beaktansvärd inkomst. Under år 1890 utgjorde antalet afsända och ankomna telegram 13,644, med portoafgifter till belopp af 13,862 kronor, emot resp. 5,177 och 5,778 kronor 83 öre år 1886. — *Telefonanstalten*, ehuru i dåligt skick och ofta sönder, har jemväl utaf allmänheten flitigt anlitats.

Det *Göteborgs enskilda banks* kommissionskontor, som under 19 års tid förmedlat penningarörelsen i Marstrand och dess omnejd, blef den 1 november 1888 indraget; men sedan dess har penningeinsättningen hos dervarande sparbänk ej obetydligt tilltagit.

Marstrands *badinrättning* har fortfarande af allmänheten mycket anlitats, i medeltal af 2,800 personer om året; och äfven vid *Arvidsviks badanstalt* på Koön, hvarest under år 1888 en ny societetssalong uppförts, har antalet af besökande i ej ringa grad ökats.

Det inom Marstrand befintliga gamla sjukhuset skall, enligt vederbörandes derom fattade beslut, nedrivas och ersättas med ett nytt mera tidsenligt.

Läkare och apotek finnas fortfarande.

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Göteborgs och Bohus län.

Den i föregående femårsberättelse omförmälda, af fattigvårdsstyrelsen anordnade *soppkokningsinrättning* har sedan år 1887, till följd af arbetarebefolkningens genom sillfisket ökade inkomster, varit nedlagd.

Kommunalutskylderna, som till största delen användts för fattigvårdens och folkskolans behof, utgjorde 4 kronor 93 öre för år 1886 samt 4 kronor 42 öre för år 1890, på bevilningskrona.

All *brännvinshandel* har, likasom förut, varit upplåten åt ett bolag; och har stadens andel i bolagsrörelsens nettovinst för samtliga fem åren utgjort 22,917 kronor.

Staden har under femårsperioden icke hemsökts af någon *epidemi*, och två uppkomna obetydliga *eldsvådor* hafva genast blifvit släckta.

Sedan stadsfullmäktige år 1889, mycket med hänseende dertill, att sillfisket bedrefves under den mörkare årstiden, beslutat att på kommunens bekostnad låta anlägga *elektrisk gatabelysning*, blef denna anläggning i början af år 1890 fullbordad för en kostnadssumma af 30,000 kronor.

Stadens *ekonomiska ställning* vid femårsperiodens slut inhemtas af *tabellen Am* (sid. 66).

Under perioden har Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1887 fastställt ny reglering af lönen för stadsläkaren i Marstrand och den 5 oktober 1888 utfärdat nådig resolution angående röst rätt vid kyrkoherdeval derstädes; hvarjemte Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande dels den 27 december 1886 fastställt ordningsstadga rörande sillfisket inom Marstrands hamnområde och sillsaltningen å kajen, hvilken stadga genom beslut den 18 mars 1889 delvis ändrats; dels den 29 juli 1889 utfärdat förbud, vid vite, att fastgöra båtar eller fartyg uti stöttor och handräcken å bron vid norra strandverket; dels den 22 augusti 1889 meddelat utslag rörande de tider, då utskänkningsställena i Marstrand må hållas öppna; och dels den 31 december 1889 fastställt ordningsstadga i fråga om skyldighet för dem, som under sillfiskeperioderna herbergera främlingar, att derom hos stadens fiskal göra anmälan.

Utgifterna för *fattigvården* hafva, oaktadt den stora förtjenst, som det ymniga sillfisket beredt arbetarebefolkningen, ökats i en anmärkningsvärd grad, enär dessa utgifter, som under år 1886 utgjorde 5,954 kronor 29 öre, uppgingo år 1890 till 8,831 kronor 54 öre; varande hos stadsfullmäktige under behandling ett förslag att å en arrendegård på Koön uppbygga och inrätta ett fattig- och arbetshus.

I *bevilning* till staten erlades år 1890 för fast egendom 893 kronor 50 öre och för inkomst af kapital eller arbete 2,333 kronor 33 öre. Utskylder, som af allmänna rådstugan beslutats, utgingo med 2 kronor 90 öre för hvarje bevilningskrona af såväl fastighet som inkomst.

Strömstad.

Folkmängden, som enligt mantalslängden vid 1885 års slut utgjorde 2,459 och vid 1890 års slut uppgick till 2,568 personer (se tab. 1), har således under femårsperioden ökats med 109 personer.

Uti tabell 3 redogöres för antalet af stadens bebyggda och obebyggda *tomter* samt *lägenheter* jemte taxeringsvärde derå äfvensom för antalet under perioden nybyggda boningshus.

Hänvisande till hvad den förra femårsberättelsen innehåller angående *jord* och *skog*, kan i senare afseendet meddelas, att

Fartyg inköslarade från utrikes ort	st.	2,706	3,208
Häraf båtar under 10 ton	»	1,604	1,800
Fartyg utköslarade till utrikes ort	»	1,418	1,724
Häraf båtar under 10 ton	»	319	223
Total uppbörd	kr.	23,997	46,075

Af sistnämnda anledning har jemväl *penningörelsen*, som förmedlas genom ett afdelningskontor af Göteborgs enskilda bank och Strömstads sparbank, ej oväsentligt ökats.

Undervisningen upprätthålles på samma sätt som tillföre. Vid elementarläroverket har elevantalet under perioden minskats, hvilket utan tvifvel varit beroende deraf, att genom den difteri-epidemi, som år 1880 öfvergick staden, borttrycktes en stor mängd barn, som om de fått lefva, nu varit i skolåldern.

Läkarevården bestrides af en stadsläkare, som tillika är badintendent, och af lasarettsläkaren, som äfven, enligt särskildt aftal, ombesörjer sjukvården inom Skede socken.

Apotek finnes i staden.

Åt *planteringar* egnar staden fortfarande den omsorg, som dess begränsade tillgångar medgifva.

Vid *badinrättningen*, som under femårsperioden varit besökt af större antal badgäster än under föregående period, har uppförts ett nytt präktigt kallbadhus och dito gymnastikhus, hvilka byggnader blefvo färdiga år 1887. Likaså har till badgästernas trefnad å Laholmen uppförts en rymlig och luftig restaurant; hvarförutom genom anläggning af den yttre Laholmskajen och kajen utanför varmbadhusen, hvilka arbeten hufvudsakligen skett på stadens bekostnad, en sammanhängande strandpromenad från Laholmen till Torskholmen erhållits.

Tab. An. Staden Strömstads ekonomiska ställning år 1890.

Debet.	Kronor.	Kredit.	Kronor.
Tillgångar från år 1889...	107,898 ¹⁵	Skulder från år 1889	66,874
Inkomster under året	37,929 ⁹⁷	Utgifter under året	45,772 ³⁶
Kapitalafbetalning å lån...	578 ⁸¹	Afskrifning af utskylder...	186 ⁰³
Skulder till år 1891:		Tillgångar till år 1891:	
Riksgäldskontoret.....	47,844 ⁹⁴	Rådhuset	11,000
J. M. Westness fond	500	Elementarskolebyggnaden ..	25,000
Bellanders fond	200	Materialboden	1,200
Fonden för nytt rådhus ...	18,371 ⁵¹	Kalkhuset	300
		Tvättflotten	500
		Tullvaktetugan	500
		Möbler på tullkammaren ..	500
		Spruthuset.....	4,000
		Arrestbyggnaden	2,500
		Tomt vid Vestra Klefgatan ..	600
		S. k. rådhusomtten	800
		Hälf i n:r 66 i 4:e roten ..	1,000
		Huset n:r 61 i 4:e roten ..	500
		Sprutor, brandredskap.....	4,065 ²⁵
		Mudderverket	1,500
		Arbetsredskap, kranar, verktyg.....	1,000
		Aktier i badinrättningen...	7,000
		J. M. Westness fond	500
		Bellanders fond	200
		Fonden för nytt rådhus ...	18,371 ⁵¹
		Restantier	489 ⁷¹
		Kassabehållning	18,964 ⁵²
Summa debet	213,323 ⁹⁸	Summa kredit	213,323 ⁹⁸

Under perioden har på stadens bekostnad uppförts ett fattighus i tvenne våningar, hvilket i stadens räkenskaper finnes bokfördt till ett värde af 18,000 kronor; och hafva utgifterna för fattigvården i öfrigt under år 1890 uppgått till 8,786 kronor 26 öre, hvilka uttaxerats å i rundt tal 3,500 bevilningskronor.

Stadens *ekonomiska ställning* vid 1890 års slut inhemtas af, i tabell An meddelade, utdrag ur stadens hufvudbok.

Rörande de i staden befintliga *fromma stiftelser* hänvisas till tabell 8.

Lysekils köping.

Köpingen innehåller närmare 400 gårdar med ett invånareantal af något öfver 2,200.

Handeln omfattar hufvudsakligen fiskvaror, deraf företrädesvis anjovis och bohussill, samt spannmål.

Inläggning af anjovis drifves fortfarande i stor skala, ehuru råvaran måste till största delen inköpas från Norge, då den s. k. skarpsillen, som dertill användes, på senare åren varit mera sällsynt vid bohusslänska kusten och i följd deraf hållits i ovanligt högt pris.

Handeln med bohussill har betydligt ökats och under sista året torde från köpingen hafva utskleppats omkring 100,000 tunnor saltad och 50,000 tunnor färsk sill.

Vid samtliga anjovisfabriker och sillsalterier äro under fiskeperioden dagligen anställda sammanlagt 500 å 600 arbetare, med en arbetsförtjenst för fullvuxen person varierande mellan 2 kronor 50 öre och 4 kronor samt för minderårig växlande mellan 1 och 2 kronor.

Tullinspektion finnes i köpingen, lydande under tullkammaren i Uddevalla. Tulluppbörden utgjorde 10,341 kronor 20 öre år 1886, 9,458 kronor 59 öre år 1887, 11,607 kronor 32 öre år 1888, 16,251 kronor 23 öre år 1889 samt 17,953 kronor 89 öre år 1890.

Antalet och dräktigheten af de *fartyg*, som under femårsperioden till Lysekil *ankommit* eller derifrån *afgått*, hafva utgjort:

År.	Inrikes trafik.				Utrikes trafik.			
	Ankomna fartyg.		Afgångna fartyg.		Ankomna fartyg.		Afgångna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
1886	132	3,102	201	9,504	567	31,637	597	36,289
1887	147	3,805	204	9,438	534	30,647	605	36,330
1888	161	4,931	183	8,539	604	31,860	471	32,209
1889	178	6,262	192	9,360	1,015	55,282	703	57,819
1890 ..	180	6,291	207	9,816	1,051	62,466	816	69,235

Vid *postkontoret* utgjorde år 1890 uppbörden 13,818 kronor 56 öre; rekommenderade breffvens antal var 3,279. Assurerade breffs och pakets sammanlagda antal var 909, till ett värde af 1,422,139 kronor 3 öre. Antalet postanvisningar utgjorde 920, med ett sammanlagt värde af 27,198 kronor 33 öre.

Angående verksamheten vid *telegrafstationen* hafva erhållits följande uppgifter:

År.	Antal taxerade telegram.				Ökning (+) eller minskning (-) i %	Porto och andra afgifter, i kr.				
	Afsända		Ankomna.	Summa.		Tillfallande telegrafverket.		Tillfallande svenska jernvägar och utlandet. ¹⁾	Summa.	
	inländska.	utländska.				För inländska telegram.	För utländska telegram.			
1886..	3,749	1,228	4,334	9,311	+ 19·8	4,186·45	1,577·83	1,459·03	7,223·31	
1887..	3,377	1,267	4,335	8,979	— 3·6	3,821·80	1,600·02	1,536·96	6,958·78	
1888..	4,658	1,620	5,973	12,251	+ 37·3	5,394·05	2,179·10	1,908·64	9,481·79	
1889..	7,617	2,018	8,413	18,048	+ 47·3	6,442·60	3,690·62	1,559·31	11,692·53	
1890..	8,831	2,283	9,517	20,631	+ 14·3	6,891·05	4,323·61	2,330·92	13,545·58	

Inom köpingen finnas trenne *skolhus*, af hvilka ett är uppfördt under perioden för en kostnad af cirka 27,000 kronor.

¹⁾ Vidarebefordringsavgift häruti inbegripen.

Göteborg å Landskansliet den 31 december 1891.

G. SNOILSKY.

Henr. Westin.

V. Billmanson.

Dessutom finnes en *privat läroanstalt*, hvori undervisning meddelas, motsvarande den i de fyra lägsta klasserna vid statens allmänna läroverk.

Under perioden har köpingen erhållit särskild *komminister*, som är bosatt inom köpingen och aflönas af dess invånare mot skyldighet att sköta pastoralvården derstädes.

Läkarevården bestrides af en distriktsläkare, boende i köpingen, äfvensom sommartiden af badintendenten.

Det i köpingen inrättade *medikamentsförrådet* lyder för närvarande under apoteket Lejonet i Göteborg, men kommer med 1893 års ingång att utbytas mot ett sjelfständigt apotek.

För ordningens upprätthållande finnas anstälde tre *polis-konstaplar*, hvarjemte häkte är inrättadt.

Antalet *handlande* i Lysekil har utgjort 39, nemligen 24 manliga och 15 qvinliga.

Följande *handtverkare* finnas inom köpingen: 3 bagare, 2 bleckslagare, 1 bundtmakare, 1 bryggare, 2 fotografer, 1 garfvare, 1 kopparslagare, 4 målare, 3 snickare, 5 skomakare, 5 skräddare, 1 smed och 2 urmakare, tillhopa 31.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Den 31 december, enligt presternas uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden.			Deraf fria från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden	år 1886	88,934	90,693	179,627	88,334	90,398	178,732	39,722	41,849	81,571
	1887	89,677	91,240	180,917	88,893	90,928	179,821	40,264	42,331	82,595
	1888	89,796	91,815	181,611	88,792	91,254	180,046	40,460	42,779	83,239
	1889	89,889	91,803	181,692	89,260	91,457	180,717	41,138	43,139	84,277
	1890	89,088	91,419	180,507	88,929	91,223	180,152	40,697	42,954	83,651
Göteborgs stad	år 1886	43,161	49,644	92,805	41,844	49,552	91,396	18,338	18,868	37,206
	1887	44,458	52,300	96,758	43,172	51,198	94,370	19,147	19,609	38,756
	1888	45,777	53,870	99,647	44,794	52,937	97,731	19,984	20,602	40,586
	1889	47,241	55,541	102,782	46,581	54,921	101,502	20,720	21,269	41,989
	1890	48,210	56,447	104,657	47,405	56,145	103,550	21,152	21,914	43,066
Uddevalla stad	år 1886	3,387	4,108	7,495	3,382	4,143	7,525	1,952	2,021	3,973
	1887	3,393	4,101	7,494	3,374	4,163	7,537	1,919	2,043	3,962
	1888	3,400	4,122	7,522	3,435	4,192	7,627	2,006	2,064	4,070
	1889	3,458	4,190	7,648	3,480	4,234	7,714	2,040	2,089	4,129
	1890	3,412	4,231	7,643	3,441	4,247	7,688	1,948	2,096	4,044
Strömstads stad	år 1886	1,126	1,356	2,482	1,152	1,372	2,524	528	661	1,189
	1887	1,143	1,363	2,506	1,166	1,376	2,542	537	671	1,208
	1888	1,141	1,386	2,527	1,168	1,407	2,575	523	679	1,202
	1889	1,134	1,381	2,515	1,153	1,388	2,541	532	654	1,186
	1890	1,154	1,394	2,548	1,162	1,406	2,568	535	643	1,178
Marstrands stad	år 1886	629	707	1,336	585	693	1,278	260	258	518
	1887	617	705	1,322	594	701	1,295	268	259	527
	1888	641	729	1,370	604	720	1,324	266	269	535
	1889	656	781	1,437	623	773	1,396	276	276	552
	1890	671	809	1,480	642	789	1,431	293	295	588
Kungälfvs stad	år 1886	387	562	949	396	518	914	150	193	343
	1887	399	561	960	401	525	926	148	205	353
	1888	481	622	1,103	410	526	936	152	205	357
	1889	454	602	1,056	497	592	1,089	203	224	427
	1890	444	545	989	447	567	1,014	185	218	403
Hela länet	år 1886	137,624	147,070	284,694	135,693	146,676	282,369	60,950	63,850	124,800
	1887	139,687	150,270	289,957	137,600	148,891	286,491	62,283	65,118	127,401
	1888	141,236	152,544	293,780	139,203	151,036	290,239	63,391	66,598	129,989
	1889	142,832	154,298	297,130	141,594	153,365	294,959	64,909	67,651	132,560
	1890	142,979	154,845	297,824	142,026	154,377	296,403	64,810	68,120	132,930

') Delar af Kungälfvs jordboksocken öfverflyttades från och med år 1889 till Nödinge socken af Väne fögderi och Elfsborgs län.

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1890 års slut.	Deraf under åren 1886—1890		Kostnad för under åren 1886—1890				Längd af indelade, med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1890 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1890 års slut)			
		fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af statsmedel.	Af landstingets ell. kommuners medel.	Af statsmedel.	Af landstingets ell. kommuners medel.		Gästgifverier.	Skjutsstationer.		
A landsbygden:	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Allmänna landsvägar	40·8	0·4	1·7	11,342·51	5,671·26	35,950	22,044·02	31·6	12	4	13	
Häradsvägar	91·7	5·2	0·7	77,830·00	42,971·50	16,600	19,405·00	64·5	23	15	16	
Sockenvägar	12·1	—	—	—	—	—	—	7·3	—	—	—	
I städerna	3·78	—	0·35	—	—	—	9,924·71	—	3	1	—	
Summa	148·88	5·6	2·75	89,172·51	48,642·76	52,550	51,373·73	103·4	38	20	29	
Skjutslegan per nymil utgick vid 1890 års slut med:												
1·50 kronor, hvilket är <i>maximilega</i> utan entreprenadsbidrag									38	20	—	
1·12 » hvilket är <i>under</i> maximilega									—	—	29	
Summa (skjutsanstalter)									38	20	29	
									I kungs- och krono-skjuts.	Vid gästgifverier med entreprenad.	Vid skjutsstationer med entreprenad.	Vid skjutsanstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar under år 1886									347	2,817	1,779	589
» » » » » 1887									320	2,396	1,954	447
» » » » » 1888									220	2,655	1,961	334
» » » » » 1889									306	2,895	2,215	315
» » » » » 1890									59	3,014	2,344	395
Summa (hästar)									1,252	13,777	10,253	2,080

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
I. Landsbygden.	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.				Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2—4).					Taxeringsvärdet (i kronor)	
	Antal.	M a n t a l.		Jord-torp.		Ryttare-, soldat- och båtsmans-torp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpin-gar, villor m. m.	å jordbruka-fastighet.	å annan fastighet.	
		Oförmedlade.	Nuvarande.									
A. Kronoegendomar.												
1) Under allmän disposition.												
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	3	8	8	2	44	—	18	2	—	322,000	17,000	
b) Boställen: hemman	108	85½	81½	106	175	—	57	3	—	1,781,500	52,100	
lägenheter	90	—	—	29	—	—	—	—	1	11,200	112,900	
c) Hemman	192	150½	130½	179	269	1	229	4	25	2,929,900	132,300	
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
d) Jordlägenheter	56	—	—	38	—	—	—	3	59	65,000	1,037,700	
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
f) Verk och inrättningar	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	
2) Under enskild disposition.												
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Hemman	6	11½	8½	20	13	1	4	—	2	37,700	5,200	
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
c) Jordlägenheter	69	—	—	39	—	—	—	1	95	24,100	156,500	
d) Fiskerier	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,800	
e) Verk och inrättningar	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	
B. Skatteegendomar.												
a) Boställen: hemman	8	3½	3½	6	7	1	6	—	1	77,500	400	
lägenheter	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3,000	
b) Säterier	3	4	4	3	18	2	7	6	31	205,000	1,077,400	
c) Hemman	3,384	2,444½	2,146½	13,735	3,548	1,163	3,349	453	2,109	58,360,700	12,867,600	
d) Jordlägenheter	428	—	—	286	144	—	6	37	1,029	1,211,000	7,843,000	
e) Fiskerier	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1,000	—	
f) Verk och inrättningar	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,084,500	
C. Frälseegendomar.												
a) Boställen: hemman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
lägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
b) Säterier och ladugårdar	35	41	38½	37	137	—	46	6	—	1,390,300	559,300	
c) Rå- och rörs(insockne)hemman	163	131½	118½	426	216	—	87	11	10	2,723,200	70,800	
d) Hemman (utsockne)	482	372½	303½	1,653	540	56	800	60	178	8,975,600	4,496,800	
e) Jordlägenheter	70	—	—	43	2	—	3	2	1	82,000	245,600	
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25,400	
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvan).												
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	343	—	4,247,400	
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	22,700	
Summa	5,115	3,252½	2,843½	16,603	5,113	1,224	4,612	588	3,902	78,197,700	34,099,200	
Deraf fri från bevillning:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,281,400	5,137,100	
II. Städerna.	Hela antalet nyhygda boningshus 1886—1890.	M a n t a l.		Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Tomter.		Befintliga boningshus 1890.	Verk och inrättningar.	Kyrkor o. andra offentliga byggnader.	Taxeringsvärdet		
		Oförmedlade.	Nuvarande.		Be-bygda.	Obe-bygda.				å jordar.	å hus och tomter.	
Göteborg	369	—	20,700,633	217	2,962	428	3,615	62	76	1,702,700	163,263,500	
Uddevalla	1	—	—	—	290	18	777	12	21	742,600	6,073,600	
Kungälv	3	—	6	—	137	34	128	2	6	178,500	942,300	
Marstrand	18	—	1	10	156	9	185	4	8	30,000	2,068,200	
Strömstad	6	—	2	31	254	8	264	4	10	77,400	2,046,300	
Summa	397	—	20,700,633	258	3,799	497	4,969	84	121	2,731,200	174,393,900	
Deraf fri från bevillning:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,200	17,158,300	

Tab. 4. EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Fideikommissinnehafvarens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken.	M a n t a l.					Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar.	Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Fredrik Bundsen	Holma	Brastad.	—	4	4½	—	4½	—	—	94,000	—	—	94,000

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l.				Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.				Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet.	åfrälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugär- dar, rå och rör.	All- mänt frälse.							
Aktiebolaget "Delfin"	Björkö Sörgården (fabriks- byggnad)	Öckerö.	—	—	—	—	—	1	1	2,000	40,000	—	42,000
Aktiebolaget "Ishafvet"	Hästevik Sörgården (tran- kokeri)	Torslanda.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	—
Aktiebolaget Vilhelmsbergs mekaniska verkstad	Lundby Åbogården (magasin m. m.)	Lundby.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	20,000
	Lundby mekaniska verkstad m. m.	"	—	—	—	—	—	—	1	—	102,000	—	102,000
Hycklinge sågverks aktiebolag	Lundby Brämaregården (ma- gasin m. m.)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	79,000	—	79,000
Eriksbergs mekaniska verk- stads aktiebolag	Lundby Sannegården (mekanisk verkstad m. m.)	"	—	—	—	—	—	1	1	—	178,000	—	178,000
Trävaruaktiebolaget i Göteborg	Lundby Klockaregården och Ulfvegraven (vassmark m. m.)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	51,900	—	51,900
Qvillebäckens broaktiebolag..	Stillestorp (hus)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	12,000
Motala mekaniska verkstads aktiebolag	Lindholmen (mekanisk verk- stad m. m.)	"	—	—	—	—	—	1	1	17,500	1,054,800	—	1,072,300
Aktiebolaget "Mjölner" i Gö- teborg	Lindholmen (takspånsfabrik)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	38,000	—	38,000
Göteborgs nya ångslupsaktie- bolag	Lindholmen (hus)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	4,000	—	4,000
Aktiebolaget Strömman & Larsson i Göteborg	Lindholmen (snickerifabrik)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	568,000	—	568,000
Lindholmens hamn- och tomt- aktiebolag	Lindholmen (vassmark m. m.)	"	—	—	—	—	—	—	1	—	362,500	—	362,500
Korudals aktiebolag	Korndal m. fl. hemman, fa- briker och qvarnar	Fässberg.	—	214875231589 1224139286666	—	3639 1272	1,421,708,360,421 1,653,643,959,26666	19	11	53,500	1,769,000	—	1,822,500
Aktiebolaget Göteborgs tvätt- inrättning	Krokslätt Hökegården (fabrik)	"	—	—	—	—	—	1	1	5,000	80,000	—	85,000

Göteborgs jästaktiebolag	Jästfabriken Presenten m. m.	Fässberg.	—	$\frac{1}{40}$	—	—	$\frac{1}{40}$	1	1	24,500	293,000	—	317,500
Rosenbergs aktiebolag	Rosenbergs väfverifabrik m. m. å Qvarnfallet n:r 14 i Mölndal	„	—	—	—	—	—	1	1	—	247,000	—	247,000
Mölnlycke manufakturaktiebolag	Mölnlycke (fabrik m. m.)..	Råda.	—	—	—	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	—	3	40,000	353,000	—	393,000
Jonsereds fabrikers aktiebolag	Jonsereds säteri, fabriker m. m.	Partille.	—	$6\frac{1}{2}$	—	—	$6\frac{1}{2}$	—	2	234,000	868,000	—	1,102,000
Aktiebolaget Ceres	Böö, svafvelsyrefabrik m. m.	Örgryte.	—	$1\frac{1}{2}$	—	—	$1\frac{1}{2}$	1	1	73,000	343,000	—	416,000
Aktiebolaget Bohus mekaniska verkstad	Gårda (mekanisk verkstad)	„	—	$2\frac{1}{2}$	—	—	$2\frac{1}{2}$	—	1	15,000	50,000	—	65,000
Färgeriaktiebolaget Levanten	Kallebäck Nordgården, färgeri m. m.	„	—	—	—	—	—	1	1	15,000	270,000	—	285,000
Almedals fabriks aktiebolag	Skår Vestergården (fabrik)	„	—	$\frac{1}{2}$	—	—	$\frac{1}{2}$	1	1	25,000	568,000	—	593,000
Säfveåns aktiebolag	Säfvenäs säteri m. m. med fabriker	„	—	—	1	$\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	—	1	100,000	530,000	—	630,000
Aktiebolaget J. P. Blochs fabrik	Underås, jord i qv. Väduren	„	—	—	—	—	—	1	—	6,000	—	—	6,000
Göteborgs-Hallands jernvägs aktiebolag	Underås, byggnader	„	—	$1\frac{2}{3}$	—	—	$1\frac{2}{3}$	—	1	3,000	25,000	—	28,000
Tegneby mejeriaktiebolag	Gilleby	Tegneby.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	1,500
Myckleby mejeriaktiebolag	Allmag	Myckleby.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	1,000
Långelanda mejeriaktiebolag	Vräländ	Långelanda.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	1,000
Uddevala sillaktiebolag	Källviken	Dragsmark.	—	$\frac{1}{4}$	—	—	$\frac{1}{4}$	—	1	8,000	56,000	—	64,000
Munkedals aktiebolag	Munkedal	Foss.	—	$1\frac{1}{2}$	—	—	$1\frac{1}{2}$	1	1	130,500	685,000	—	821,500
Tanums mejeriaktiebolag	Åbyggnad	Uddevala.	—	—	—	—	—	—	1	—	6,000	—	6,000
Göteb. o. Bohus läns folkhögskolebyggnads aktiebolag	Sam Nedre Nordgården	Tanum.	—	$3\frac{1}{2}$	—	—	$3\frac{1}{2}$	—	1	2,500	9,000	—	11,500
Lurs mejeriaktiebolag	Gissleröd	„	—	—	—	—	—	—	1	—	6,200	—	6,200
Skee mejeriaktiebolag	Östby	Lur.	—	—	—	—	—	—	1	—	8,000	—	8,000
Aktiebolaget Alliance	Grålös	Skede.	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Aktiebolaget D. Carnegie & Co	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	2	—	1,050,000	—	1,050,000
Aktiebolaget Göteborgs köpmansbank	—	„	—	—	—	—	—	—	15	—	2,321,000	—	2,321,000
Aktiebolaget Göteborgs snickerifabrik	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	132,000	—	132,000
Aktiebolaget Göteborgs förnåda bryggerier	Krokallätt Kongegården (bryggerier m. m.)	„	—	—	—	—	—	—	1	—	20,000	—	20,000
Aktiebolaget Prytz & Wiens fabriker	—	Örgryte.	—	—	—	—	—	1	1	17,000	683,000	—	700,000
Aktiebolaget Pripp & Son	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	2	—	520,000	—	520,000
Aktiebolaget Valand	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	21,200	—	21,200
Aktiebolaget Wikanders korkfabriker	—	„	—	—	—	—	—	—	4	—	1,086,000	—	1,086,000
Bark & Warburgs förnyade aktiebolag	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	160,000	—	160,000
Bergslagens jernvägs aktiebolag	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	42,000	—	42,000
Brand- och liförsäkringsaktiebolaget Svea	—	„	—	—	—	—	—	—	3	—	351,500	—	351,500
D. Robertsons mekaniska verkstads aktiebolag	—	„	—	—	—	—	—	—	4	—	372,400	—	372,400
Engelaka svinslagteriaktiebolaget	—	„	—	—	—	—	—	—	8	—	1,430,000	—	1,430,000
F. O. Strömmans träförädlingsaktiebolag	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	175,000	—	175,000
		„	—	—	—	—	—	—	2	—	110,000	—	110,000
		„	—	—	—	—	—	—	1	—	150,000	—	150,000

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l.				Antal utjordar, ängar o. d. ej i sattjord.	Antal verk och inrättnin- gar (fa- stigheter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.				Summa.	å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugår- dar, rå och rör.	All- mänt frälse.							
Försäkringsaktiebolaget Skan- dia.....	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	1	—	123,000	—	123,000
Göteborgs arbetarebostads aktiebolag.....	—	„	—	—	—	—	—	—	34	—	535,600	—	535,600
Göteborgs elektriska aktie- bolag.....	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	45,000	—	45,000
Göteborgs magasinsaktiebolag	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	280,000	—	280,000
Göteborgs mekaniska verk- stads aktiebolag.....	{Hallen & Lindholmen {(Mekanisk verkstad m. m.)}	Lundby.	—	—	—	—	1	—	3	—	660,000	—	1,480,600
Göteborgs mineralvattensak- tiebolag.....			—	—	—	1		—	1	11,000	809,600	—	
Göteborgs ridhusaktiebolag ..	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	2	—	177,000	—	177,000
Göteborgs utskänkingsaktie- bolag.....	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	150,000	—	150,000
Göteborgs ångvarns aktie- bolag.....	—	„	—	—	—	—	—	—	2	—	167,100	—	167,100
Göteborgs Handelstidnings aktiebolag.....	—	„	—	—	—	—	—	—	2	—	303,000	—	303,000
J. F. E. Olssons arfvingars aktiebolag.....	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	132,000	—	132,000
Lifförsäkringsaktiebolaget Nordstjernan	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	75,000	—	75,000
Majornas pantlåneaktiebolag	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	230,000	—	230,000
Rederiaktiebolaget Örnen	—	„	—	—	—	—	—	—	4	—	104,900	—	104,900
Skandinaviska kreditaktiebo- laget.....	—	„	—	—	—	—	—	—	8	—	358,500	—	358,500
Sjöförsäkringsaktiebolaget Ocean	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	300,000	—	300,000
Kampenhofs spinneriaktie- bolag.....	{Ängar n:is 5, 6 och 7 med {åbyggnader.....	Uddevalla.	—	—	—	—	—	—	1	—	275,000	—	275,000
Kungelfs glasbruks aktiebolag			—	—	—	—		—	3	—	440,400	—	
Göteborgs kexfabriks aktie- bolag.....	Kungelfs glasbruk	Kungelf.	—	—	—	—	—	—	1	—	31,900	—	31,900
Aktiebolaget för badinrätt- ningen i Marstrand	Göteborgs kexfabrik	„	—	—	—	—	—	—	1	—	73,500	—	73,500
Strömstads nya societetshus aktiebolag.....	Badinrättningen.....	Marstrand.	—	—	—	—	—	—	1	—	163,600	—	163,600
Strömstads badinrättnings aktiebolag.....	Societetshuset	Strömstad.	—	—	—	—	—	—	1	—	34,000	—	34,000
	Badinrättningen.....	„	—	—	—	—	—	—	1	—	43,500	—	43,500
		Summa	—	8,106,502	399,952	283,127	1	22,951	123,843	782,500	22,826,600	—	23,609,100

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Främmande magtens och under- såtens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l.				Antal ut- jordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.				Summa.	jordbruks- fastighet.	ä annan fastighet.	ä frälse- ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Löjtnant Hjalmar Fleischer (Norge)	Ålgård	Torp.	—	4	—	—	—	—	1	2,500	8,000	—	167,900
Olof C. Sandt och N. C. Beer (d:o)	Kroken med Krokstrand ...	Skede.	—	2	—	—	—	—	—	63,700	—	—	
Sven Andersen och Jens Madsen (d:o)	Strängen Nedre	„	—	44	—	—	—	—	—	13,100	—	—	
Golden (d:o)	D:o Öfre	„	—	174	—	—	—	—	—	38,000	—	—	
Nils Hansen (d:o)	Dyne	Hogdal.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	200,000
Fabriksidkaren Anton Björnstad (d:o)	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	
Handlanden Casper Olsén (d:o)	—	„	—	—	—	—	4,356	—	1	—	17,600	—	
Handlanden A. Brinkman (Danmark)	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	200,000	—	
Fabriksidkaren Herman Kürzel(Tysk- land)	Gårda, fabriksbyggnad m. m.	Örgryte.	—	148130	—	—	148130	1	1	26,000	367,000	—	393,000
With Webster & Co i London	Lindholmen, vassmark	Lundby.	—	—	—	—	—	—	1	—	107,400	—	
Göteborgs spårvägsaktiebolag (Eng- land)	Gårda, byggnader	Örgryte.	—	24750	—	—	—	—	1	15,000	84,000	—	
Handlanden James G. Calwert i Gö- teborg (d:o)	Underås	„	—	192	—	—	—	—	1	3,000	8,000	—	
The Anglo-Swedish company limited	Grötön, guano- och oljefabrik	Lyse.	—	—	—	—	—	1	1	49,000	75,000	—	529,400
Engelska församlingen	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	1	—	60,000	—	
Enkefru Jakobina Scott (England) ..	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	85,000	—	
Handlanden John Millar (d:o)	—	„	—	—	—	—	—	—	1	—	40,000	—	
W. Scott (d:o)	Åbyggnad	Uddevalla.	—	—	—	—	26480	—	1	—	3,000	—	226,000
Aktiebolaget Vieille Montagne (Bel- gien)	Lundby Biskopsgården, vass- mark	Lundby.	—	—	—	—	—	—	1	—	226,000	—	
Skolföreståndarinnan J. Jacquemet (Frankrike)	—	Göteborg.	—	—	—	—	—	—	2	—	55,000	—	
Summa			—	3,537,401 77 213480344	—	1	4,537,401 77 213480344	2	16	210,300	1,361,000	—	1,571,300

Tab. 7.

FÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅREN 1886—1890.

76

Göteborgs och Bohus län.

Tab. 7.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.					12.		13.
Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År då verksamheten började.	Inflyttna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	Öfriga inkomster. 1886—1890.	Utbetalda brandskadeersättningar. 1886—1890.	Afsättningar till fonder. 1886—1890.	Öfriga utgifter. 1886—1890.	Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	Försäkringsbelopp		Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					Eldsvådor, för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		Anmärkingar.
								tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886. 1887. 1888. 1889. 1890.					endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.	
										1886.	1887.	1888.	1889.	1890.			
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	Antal.	Antal.	
I. Brandförsäkringsinrättningar.																	
Vestra och Östra Hisings härads samt Norra Surte och Skårdals rotars enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1856	30,220	443	{ 13,570 11,020 }	—	4,170	5,445	179,755	7,814,698	—	20	—	10	10	—	14
Landvetters brandstodsbolag (Landvetters s:n).	Fast egendom Lös egendom	1866	651	1,439	—	1,999	91	7,771	22,460	425,435	15	15	15	15	15	—	—
Härreda sockens brandstods-förening.	Fast egendom Lös egendom	1866 1866	160 103	—	100	—	—	12,594	9,000	291,000	15	15	15	15	15	1	—
Askims och Säfvedals härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1873	21,297	2,651	3,310	—	2,523	24,508	36,530	2,878,840	15	15	15	15	15	—	?
Frölunda och Askims enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1873	11,629	10,085	150	—	750	59,403	11,850	2,657,920	15	15	15	15	15	1	—
Inlands Södra härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1855	21,243	—	19,581	1,532	130	—	—	4,347,890	18	5	10	—	17	—	9
Inlands Nordre härads brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1863	20,100	76	20,765	—	522	—	70,000	5,671,010	—	11	10	—	15	—	12
Inlands Fräkne och Torpe häraders brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1856	14,437	227	2,887	7,676	1,875	8,462	90,400	4,202,610	10	5	5	5	5	5	9
Orusts Östra härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1856	18,460	215	17,377	—	1,447	33	125,100	2,958,020	28	20	12	7	—	—	11
Orusts Vestra härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1855	4,378	420	4,384	—	431	1,418	3,395,000	3,447,410	8	—	—	6	—	2	2
Tjörns härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1856	19,910	392	18,828	—	782	693	4,260	3,667,480	—	9	—	39	6	6	—
Köpmännens å landet i Bohus län enskilda assurantbolag.	Fast egendom Lös egendom	1880	30,162	8,305	3,400	—	6,731	52,192	{ 57,450 112,050 }	{ 219,300 1,053,475 }	50	50	50	50	50	4	—
Lane-Ryrs och Bäve socknars brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1879	5,466	439	{ 685 287 }	—	1,091	4,789	1,088,750	1,088,750	{ 10 10 }	{ 10 10 }	{ 10 10 }	{ 10 10 }	{ 10 10 }	{ 2 2 }	{ 1 1 }
Skredsviks och Bokenäs pastorats enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1859	4,079	265	1,208	—	1,022	2,856	67,270	1,756,190	5	5	5	5	5	—	4
Tunge härads brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1864	12,847	—	{ 7,703 4,716 }	—	—	—	29,780	2,251,160	—	20	17	15	5	{ 4 7 }	7
Stängnäs härads brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1855	1,193	—	1,514	—	—	—	—	2,760,140	5	—	—	—	—	—	3
Sörbygdens härads brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1855	2,743	425	1,808	—	404	2,383	—	{ 870,645 678,105 }	10	10	—	—	—	—	2
Sotenäs härads brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1854	2,361	—	2,050	—	170	—	—	2,288,500	—	—	—	—	—	—	4
Tanums härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1867	{ 2,850 2,000 }	1,756	{ 1,519 800 }	—	3,866	421	{ 1,545,887 95,263 }	{ 2,273,994 1,600,796 }	—	5	—	—	2	{ 1 1 }	2
Vette härads enskilda brandstodsbolag.	Fast egendom Lös egendom	1855	20,663	—	16,540	1,671	2,452	—	205,900	4,998,170	10	10	—	20	—	—	7

Tab. 7. (Forts.) FÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.					12.	13.
Inrättningens namn och verksamhetsområde.	År då verksamheten började.	Inflyttna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	Öfriga inkomster. 1886—1890.	Utbetalda brandskadeersättningar. 1886—1890.	Afsättningar till fonder. 1886—1890.	Öfriga utgifter. 1886—1890.	Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	Försäkringsbelopp		Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					Antal skador, för hvilka under åren 1886—1890 utbetalts ersättning.	Anmärkingar.
								tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.		
V. Kreatursförsäkringsinrättningar.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	öre.	öre.	öre.	öre.	öre.	Antal.	
Askims och Säfvedals härads kreatursförsäkringsbolag.	1886	14,924	2,472	10,167	—	5,718	1,379	—	85,080	120	200	200	200	200	139	

¹⁾ Lifräntepremier 641,826 35 kr., utbetalda lifräntor 438,789 09 kr., kapitalförsäkringspremier 36,017 62 kr., utbetalda kapitalförsäkringsbelopp för 35 personer 88,303 33 kr. — ²⁾ Återförsäkringar. — ³⁾ Ungefärligt belopp. — ⁴⁾ I berättelsen 1881—1885 upptages här bruttosumman 3,279,382 89 kr.; nettobeloppet utgjorde då 1,465,731 24 kr. — ⁵⁾ Här ingår ej garantifond å 600,000 kr. — ⁶⁾ Deraf 2,418 sjöskador för fartyg och 2,098 för last. Den förra raden för utdebitering, i kol. 11, afser skadorna för fartyg, den senare skadorna för last. — ⁷⁾ Här ingår ej garantifond å 300,000 kr.

Tab. 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å landsbygden.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
L. A. Petterssons donation.	Räntan å det donerade kapitalet, 3,000 kr., skall tilläggas fattigvårdens inkomster för året.	Handlanden L. A. Pettersson.	1863 ¹ ;	—	—	3,000	—	Örgryte fattigvårdsstyrelse.	
Dicksonska stiftelsen.	Att till vård och full försörjning emottaga åldriga eller mindre arbetsföra fattiga personer från Örgryte s:n.	Grosshandlaren J. J. Dickson.	—	17	4,119	174,283	39,000	Af kommunalstämman vald styrelse.	
Mamsell E. Westbergs donation.	Räntan skall lemnas till understöd åt 3 fattiga personer af kvinnokönet inom Öckerö s:n (vid jultiden).	Mamsell Emilia Westberg.	1879 juni	3	18	300	—	Ordföranden i Öckerö kommunalnämnd.	
Christian Carlssons d:o.	Till fattiga, som ej äro fattighjon.	Hemmansegaren Chr. Carlsson.	1859 ⁴ / ₉	20	50	1,000	—	Pastor i Ljung.	
Sjökaptenen Martin Bengtssons d:o.	Att bereda understöd åt fattiga å ön Skaftön, som af kommunen ej åtnjuta full försörjning.	Sjökaptenen M. Bengtsson.	1862 ¹² / ₂	65	145	5,000	—	Fem ledamöter.	
Falkeka donationen.	Att bereda understöd åt fattige, som ej åtnjuta full försörjning af kommunen.	Possessionaten Anders Falk.	1853 ⁷ / ₂	251	2,583	85,820	48,000	Pastor i Morlanda och 4 af honom utsedde ledamöter.	

Björlińska donationen.	Räntan skall utdelas till fattige.	—	—	10	9	150	—	Kommunalsämnden i Morlanda.
Bildtska d:o.	D:o d:o.	—	—	10	9	150	—	D:o.
Rutger Smithska fonden.	Att understödja medellösa fiskare och strandsittare jemte deras enkör och barn i Tanums, Qville och Vette härad samt Strömstad.	Fru Emelie Flygare-Carlén.	1860 ³¹ / ₁₀	39	558	10,114	—	Domhufvanden i Norrvikens domsaga jemte 4 andra personer.
Forsbergska donationen.	Räntan utdelas till Håby sockens fattige.	Komminister G. Forsberg.	1857 ⁵ / ₅	20	1,289	27,800	—	Håby kommunalnämnd.
Premiefond till behöfvande, hvilka ej hafva fattigvård.	Är räntan fördelas till understöd åt sedliga personer i Bokenäs socken.	F. d. klockaren Peter Johansson.	1879 ²⁵ / ₅	10	300	5,000	—	Bokenäs d:o.
Fruntimmersföreningens kassa.	Räntan skall utdelas, då synnerlig nöd bland Morlanda församlings invånare sådant påkallar.	Fruntimmersföreningen i Göteborg.	1838 ¹⁷ / ₄	—	—	1,606	—	Pastor och kyrkorådet i Morlanda.
Nödhjelpskassan för fattiga fiskare och fiskarenskor i Tanums pastorat.	Att understödja fattiga fiskare och fiskarenskor.	D:o.	1836 ¹⁴ / ₅	3	90	1,196	—	Kyrkorådet i Tanum och Lur.
»Testamente».	Understöd åt fattigvården i Nafverstads socken.	Kreaturshandlaren Christian Andreasson i Jaren.	1881 ¹¹ / ₇	140	—	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i Nafverstad.

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

J. N. Grönvalls donation.	Att lemna beklädnad och mat åt fattiga skolbarn.	Landtbrukaren J. N. Grönvall.	1865 ²⁶ / ₈	—	300	5,000	—	Skolrådet i Örgryte.
Örgryte husbondeförenings d:o.	Att lemna beklädnad åt fattiga skolbarn.	Örgryte husbondeförening.	1883 ¹⁰ / ₁₂	—	592	13,167	—	D:o.
Helena Eleonora Krooks d:o.	Att lemna beklädnad och middagsspisning åt fattiga skolbarn.	Vice häradsbörding J. A. Krook.	1864 ²⁰ / ₁₀	—	135	3,000	—	D:o.
Maria och Pontus Virgins d:o.	Att bekläda fattiga skolbarn.	Kapten och godsegare C. P. Virgin.	1876 ⁴ / ₄	15	135	3,000	—	D:o.
Silvanderska slöjdskolan.	Att undervisa gossar i slöjd.	Grosshandlaren J. F. Silvan-der.	1874 ²⁶ / ₃	—	1,327	33,126	—	D:o.
Silvanderska småbarnsskolan.	Att emottaga, vårda och undervisa barn under skol-äldern de tider af dagen, då mödrarne genom arbete äro hindrade att själva vårda barnen.	Grosshandlaren Fredrik Silvan-der.	1874 ⁸ / ₉	—	—	11,032	—	D:o.
Simmersröds barnhus.	Att uppfostra fattiga barn.	Kronolänsman Sven Bergius.	1859 ¹³ / ₉	15 gossar	5,638	152,458	47,490	Direktion af 25 ledamöter.
Falkska donationsfonden.	Att bidraga till aflöning af en folkskollärare i Bokenäs socken.	Prosten Henrik Falk.	1849 ⁵ / ₆	—	22	360	—	Kommunalnämnden i Bokenäs.
D:o d:o.	D:o d:o i Dragsmarks socken.	D:o.	—	—	160	2,660	—	D:o i Dragsmark.
Makarne Petterssons donationsfond.	Premier till flitiga barn, som utgå från Simmersröds barnhus.	J. N. och Hedvig Pettersson.	1882 ¹⁸ / ₇	1	50	6,000	—	Direktion af 25 ledamöter.
D:o d:o.	Löneförbättring till lärare vid Simmersröds barnhus.	Desamme.	—	1	600	10,000	—	D:o.
Sven Bergii d:o.	Till skodon åt fattiga barn i Ljungs socken.	Kronolänsman Sven Bergius.	1859 ¹³ / ₉	21	88	2,434	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Anders Perssons d:o.	Till konfirmander, som äro fattiga och välartade.	Husegaren A. Persson.	1879 ¹⁹ / ₃	24	60	1,000	—	Pastor i Forshälla.
Hans Linds slöjdskolefond.	Af räntan upprättas en slöjdskola för gossar i Tegneby pastorat.	Postmästaren H. Lind.	1889 ⁷ / ₈	—	—	—	—	—
Rhodinska donationsfonden.	Ärliga räntan användes till understöd åt fattiga barn inom Myckleby socken.	Kyrkoherden C. M. Rhodin.	1878 ²⁸ / ₆	45	150	3,000	—	Pastor samt kyrko- och skolråd i Myckleby.
D:o d:o.	D:o d:o i Torps socken.	D:o.	—	39	150	3,000	—	D:o i Torp.
D:o d:o.	D:o d:o i Långelanda d:o.	D:o.	—	43	150	3,000	—	D:o i Långelanda.
Grytingska donationen.	Att bereda kostnadsfri undervisning och vård åt fattiga barn i Herrestads socken.	Katarina Pettersson.	1857 ⁵ / ₈	15	1,125	25,000	—	Kyrkorådet i Herrestad.
B. G. Gyllensténs donation.	Att understödja fattiga och flitiga skolbarn i Skredsviks socken.	Fil. d:r B. G. Gyllenstén.	1867 ² / ₈	20	120	2,000	—	Kyrko- och skolrådet i Skredsvik.
D:o d:o.	D:o d:o i Högås socken.	Densamme.	1872 ¹⁷ / ₇	6	30	500	—	D:o i Högås.
Gahmska donationen.	D:o d:o i Skredsviks d:o.	Kyrkoherde G. S. Gahm.	1867 ² / ₈	5	30	500	—	D:o i Skredsvik.
Kapten Samuelssons donation.	D:o d:o i småskolan i Högås:s:n.	Sjökaptenen A. Samuelsson.	1868 ⁷ / ₃	8	30	500	—	D:o i Högås.
Holmdorffska fonden.	Att ärligen bekläda några fattiga skolbarn i Tossene s:n.	Kaptenen Carl Holmdorff.	1856 ¹⁸ / ₃	4	56	2,000	—	Tossene sockens kyrkoråd.
Sotenäs barnhem.	Att uppfostra till dugliga allmogeqvinnor olyckliga fliekebarn.	Fru Augusta Nycander.	—	6 å 7	1,017	1,317	—	Stiftarinnan.
Sotenäs jultomtar.	Att bekläda fattiga välartade barn.	—	—	11	160	176	—	Kronolänsman C. M. Ekström.
Gillerstedtska fattigfonden.	För uppfostran åt 2 fattiga vanföra barn i Bro s:n.	Mamsell Brigitta Gillerstedt.	1827 ¹⁰ / ₃	2	60	1,000	—	Pastor i Bro.
Mamsell Charlotta Gyllensténs donation.	Att dels understödja fattiga skolbarn i Skredsvik, dels bereda pension åt prestenkor och prestdötrar.	Charlotta Gyllenstén.	1867 ¹² / ₆	24	500	10,000	—	Kyrko- och skolrådet i Skredsvik.
Gahmska fonden.	Att understödja fattiga och flitiga skolbarn.	Kyrkoherde Gahm i Hjernarp.	1889 ¹¹ / ₇	100	27	500	—	Tanums skolråd.
Fru Anna Fredrika Gyllensténs minnesfond.	D:o d:o.	Läroverksadjunkten fil. d:r B. G. Gyllenstén.	1872	100	66	1,500	—	D:o.

d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.

Mölnåls missionsförenings sjuk- och begravningskassa.	Att genom månatliga insättningar hjälpa hvarandra vid sjukdom och genom tillskott vid dödsfall.	Mölnåls missionsförenings styrelse.	1879 ¹² / ₁₀	19	366	191	—	En styrelse af 9 personer.
---	---	-------------------------------------	------------------------------------	----	-----	-----	---	----------------------------

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Sjuk- och begravningshjelpföreningen »Bikupan».	Att genom månatliga insättningar hjälpa hvarandra vid sjukdom och genom tillskott vid dödsfall.	Smeden Henrik Olsson och handlanden Gustaf Petersson.	1879 24/9	51	606	258	—	En styrelse af 7 personer.	4)
Mölnåls hundramannaförening n:o 1.	D:o d:o.	Snickaren Bernander Olsson.	1879 6/2	28	729	711	—	D:o af 9 d:o.	5)
Mölnåls hundramannaförening n:o 2.	D:o d:o.	Gjutmästaren J. W. Lundgren.	1885 22/2	22	416	879	—	D:o af 10 d:o.	6)
Kroksläts hundramannaförenings sjuk- och begravnings- samt sparkassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp samt i sparkassan mottaga och förvalta medlemmarnes besparingar.	Flere personer.	1875 maj	38	1,045	4,298	—	En af medlemmarne vald styrelse.	7)
Munkedals arbetares sjuk-kassa.	Att åt medlemmarne vid sjukdom lemna penningunderstöd.	Munkedals aktiebolag och dess arbetare.	1875 24/10	34	864	9,046	—	D:o.	8)
Malmöns stenhuggeris sjuk- och begravningsförening.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp.	Föreningsmedlemmar.	1882 1/10	40	321	500	—	D:o.	9)
Goodtemplarnes i Lysekil sjuk- och begravningsförening.	D:o d:o.	L. J. Larsson och C. J. Seger.	1890 12/1	7	193	71	—	D:o.	10)
Hundramannaföreningen F. O. F. i Lysekil.	D:o d:o.	—	1885 13/11	18	450	743	—	D:o.	11)
e) Pensionsanstalter.									
Öckerö fiskares enke-kassa.	Räntan utdelas som understöd åt fattiga fiskares enkör i Öckerö socken.	Komminister F. O. Gullstrand.	1889 9/10	5	30	540	—	Komministern i Öckerö.	
Westfeltaka pensionsfonden.	Pension till fattiga soldater och deras enkör vid Södra kompaniet.	Kapten H. Westfelt.	1849 1/12	8	80	1,333	—	En underofficer och en korpral.	
Jacobssonska donationsfonden.	Pension till komministersenkör i Torsby pastorat.	D. Jacobsson i Korsvik.	1854 29/8	4	50	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Madam Samuelssons donation.	Till insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för under året födda fattiga barn.	Enkan Anna Katarina Samuelsson.	1874 21/12	6	30	500	—	Kyrko- och skolrådet i Högsås.	
Sjöstedtska donationsfonden.	Räntan utdelas till afidne fattiga komministrars och kapellpredikanter enkör och barn i Orusts och Tjörns kontrakt.	Kontraktsposten N. Joh. Sjöstedt i Tegneby.	1856 3/6	5	180	3,000	—	Kontraktsposten.	12)
f) Andra stiftelser och inrättningar.									
Fruentimmersföreningens hjelpkassa inom Bro pastorat.	Att bistå fattiga fiskare för inköp af fiskeredskap o. d.	—	—	10	94	2,500	—	Inom pastoratet vald styrelse.	
Fruentimmersföreningens i Göteborg stiftelse för fattiga fiskare i Styrsö pastorat.	Att lemna räntefria lån åt fattiga fiskare, till utrustning af fiske samt till sådana, som behöfva få hjelp att beså sin jord.	Fruentimmersföreningen i Göteborg.	1838 17/4	—	—	1,368	—	Pastor och kyrkoråd.	
Skede och Tjörn socknars fruentimmersförenings nödhjelpskassa.	D:o d:o.	D:o.	1838	—	—	3,988	—	Kommunalnämnden i Skede.	
Fruentimmersföreningens kassa.	Att hjälpa fattiga fiskare eller deras enkör till fiskeredskap.	—	1836—1838	3	60	1,418	—	Kyrkorådet i Tossene.	
Sjöstedtska donationsfonden.	Räntan å 1,000 kr. till bosättningshjelp åt väl vitsordad yngling, å 750 kr. till premier åt skolbarn, å 250 kr. till sockenbibliotek i Tegneby socken.	Kontraktsposten N. Joh. Sjöstedt i Tegneby.	1856 3/6	—	120	2,000	—	D:o i Tegneby.	
D:o d:o.	D:o d:o i Röra d:o.	D:o.	—	—	120	2,000	—	D:o i Röra.	
Peter Anderssons donationsfond.	Då testators ännu lefvande enka afidit, användes räntan för något kyrkans behof.	Hemmansegaren P. Andersson i Brattås.	1881 12/3	—	—	1,000	—	D:o i d:o.	
Joh. Anderssons donation.	Ränta å 11,000 kr. för utpensionerande af fattiga barn, å 5,000 kr., att utdelas med 50 å 75 kr., åt sjuke för badning, å 250 kr. till sockenbibliotek i Tegneby.	Handlanden Joh. Andersson i Taffebord.	—	—	—	16,250	—	—	13)

Abraham Samuelssons donation. Kärre d:o.	Räntan användes till Röra kyrkas prydnad. Att underlätta Herrestads församlings utgifter för kyrka och kommun.	Hemmansegaren A. Samuelsson i Museröd. Olof och Gunilla Olsson i Kärre.	1889 ²⁹ / ₆ 1828 ²³ / ₁	— —	— 15	— 300	— —	Kyrkorådet i Röra. D:o i Herrestad.	¹⁴⁾
Summa			—	1,392	27,717	669,543	134,490		
B. I Göteborgs stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Stadens fattighus.	Att lemna hel försörjning åt sådana personer tillhörande samhället, som, med afseende å sina föregående lefnadsförhållanden, må anses böra komma i åtnjutande af större förmåner, än dem fattigvården erbjuder.	Göteborgs magistrat och borgerskap.	1726 ⁸ / ₁₁	85	19,746	467,370	66,075	Fyra af stadsfullmäktige utsedde föreståndare.	¹⁵⁾
Frihemmet i Haga.	Att lemna hyresfria bostäder åt obemedlade fruntimmer (pauvres honteux) uti derför uppförda byggnader.	Grosshandlanden Julius Lindström.	1874 ¹⁰ / ₃	50	—	130,000	130,000	Stiftaren.	
Stiftelsen »Edvard Magnus minne».	Att bereda lättad i bemödandet att finna utkomst för obemedlade tillhörande Göteborgs samhälle, derigenom att dem lemnas hyresfria bostäder i den byggnad, som för detta ändamål blifvit uppförd.	Fröken Götilda Magnus.	1880 ²⁸ / ₅	80	—	294,394	225,750	En af stadsfullmäktige utsedd styrelse af 3 personer.	
Amalia Hertz stiftelse.	Att bereda fria bostäder åt behöfvande medlemmar af mosaiska församlingen i Göteborg eller eventuellt af kommunen i allmänhet, företrädesvis åt enkor.	Handlanden Ph. S. Hertz.	1867 ⁹ / ₁₂	15	—	60,000	60,000	Mosaiska församlingens föreståndare.	
Amalia Hertz stiftelses underhållsfond.	Att med fondens räntaafkastning bestrida kostnaden för underhåll af Amalia Hertz stiftelses byggnad m. m.	Grosshandlanden E. J. Heyman.	1870 ²¹ / ₂	—	500	29,670	—	D:o.	
Jakob Rubensons donationsfond.	Räntaafkastningen tilldelas årligen en behöfvande lägenhetsinnehafvare i Amalia Hertz stiftelse.	Grosshandlanden Jakob Rubenson.	1874 ⁴ / ₈	1	250	5,000	—	D:o.	
L. Beneckes »Donationsfond till behöfvande medlemmar».	Fondens afkastning utdelas årligen till behöfvande.	Handlanden L. Benecke o. h. h. Fanny.	1863 ¹⁷ / ₃	54	13,825	290,459	—	D:o.	¹⁶⁾
Sällskapet »De fattiges vänner».	Att lemna understöd åt fattiga familjer, enkor och ogifta fruntimmer samt bereda skolgång åt fattiga flickor.	Ett sällskap.	1819 ²⁹ / ₆	c:a 600	15,000	278,300	—	Af ledamöterna utsedd direktion af 9 personer.	¹⁷⁾
Wadströmska fonden till »De fattiges vänner».	Fondens afkastning lemnas till nämnda sällskap vid jultiden hvarje år.	Lektor B. Wadström.	1853 ¹⁰ / ₆	—	30	750	—	Domkapitlet i Göteborg.	
Enkefru Amalia von Aken donationsfond.	Att lemna understöd åt de mest behöfvande fruntimmer, som uppnått 50 års ålder, af s. k. pauvres honteux.	Enkefru A. von Aken.	1869 ³⁰ / ₁₁	5	230	5,273	—	Landshöfdingen och magistraten i Göteborg.	
M. B. Rybergs d:o.	Att lemna understöd åt en i Göteborg boende enka, som genom ålder eller sjuklighet är ur stånd att sig själf försörja.	Bleckslagaregesällen Martin Bernhard Ryberg.	1860 ¹⁶ / ₄	1	44	1,200	—	Magistraten i Göteborg.	
Margaretha Ingmans donation.	Att understödja enkor och faderlösa barn samt äldre ogifta fruntimmer af s. k. pauvres honteux, tillhörande Gustavi domkyrkoförsamling.	Enkefru M. Ingman, f. Lindstedt.	1840 ³⁰ / ₉	17	153	3,383	—	Pastor vid domkyrkoförsamlingen.	
F. U. von Aken d:o.	Att lemna understöd åt pauvres honteux inom samma församling.	Brucksegaren Fredr. Ulrik von Aken.	1853 ¹⁰ / ₁₂	3	21	517	—	D:o.	
Sofia Kristina Retzius d:o.	Understöd åt nödlidande enkor och barn inom d:o.	Enkefru S. K. Retzius, f. Jansson.	1843 ¹ / ₁₂	1	6	150	—	D:o.	
Axel Borgenströms d:o.	Understöd åt fattiga sjuka, särdeles enkor och mammor inom d:o.	Handlanden A. Borgenström.	1856 ²¹ / ₄	30	240	6,000	—	D:o.	
Kristina Sjöbergs d:o.	Understöd åt gudfruktiga fattiga inom d:o.	Jungfru Kristina Sjöberg.	1872 ¹⁵ / ₇	97	775	21,515	—	D:o.	
Ostergrenska donationen.	Understöd åt högst 10 medellösa välkända fruntimmer inom d:o.	Lackfabrikören Daniel Ostergren.	1876 ²⁷ / ₇	10	131	3,412	—	D:o.	
Hanna Jonssons understödsfond.	Understöd åt en äldre allvarligt sjuklig kvinna af evangeliskt-lutherska beaktelsen.	Enkefru Hanna Maria Elisabeth Jonsson, född Rosenberg.	1880 ¹⁵ / ₃	1	47	1,301	—	Domkyrkorådet.	¹⁸⁾
Peter Mjöbergs donationsfond.	Att bispringa fattiga köpmansdöttrar i Kristine församlings svenska afdelning eller, om sådana ej finnas, fattiga enkor efter köpmän.	Jungfru Anna Kajsa Mjöberg.	1860 ¹ / ₁₂	6	571	17,016	—	Kyrkonämnden i Göteborg.	
Kristine församlings fattigkassa.	Understöd åt fattiga församlingsmedlemmar.	—	—	53	1,129	30,018	—	D:o.	
Engelska församlingens d:o.	Att med kassans räntor och inflytande frivilliga bidrag till densamma bispringa hjälpbehöfvande engelska undersåtar.	Britiska faktoriets i Göteborg.	1699 ¹ / ₃	9	785	11,111	—	Engelska faktoriets sekreterare.	
M. E. Delbancos understödsfond.	Räntan tilldelas årligen en välfredad obemedlad person, tillhörande mosaiska församlingen i Göteborg.	Grosshandlanden M. E. Delbanco.	1861 ⁶ / ₅	1	300	6,300	—	Edv. Delbanco och 2 andra personer.	
Fruntimmersföreningens fond.	Understöd åt sjuka och fattiga kvinnor af mosaiska församlingen.	—	—	—	1,919	9,704	—	O. Manheimer.	¹⁹⁾
Fru Henriette Nissen-Salomans donationsfond.	Räntan disponeras af mosaiska församlingens fruntimmersförening till understöd åt behöfvande församlingsmedlemmar.	Sigfrid Saloman.	1830 ³⁰ / ₃	—	250	5,000	—	Götildastiftelsens styrelse.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890 till nedanstående personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Edvard Magnus donationsfond till understöd åt »blygsamme mosaiska trosbekännare».	Räntan disponeras af mosaiska församlingens fruntimmersförening till understöd åt behöfvande församlingsmedlemmar.	Grosshandlanden Edv. Magnus.	—	—	1,000	20,000	—	Götildestiftelsens styrelse.	
Hyreshjelpfonden för behöfvande inom mosaiska församlingen i Göteborg.	Räntan utdelas kvartalsvis för det ändamål, fondens namn angifver.	Grosshandlanden H. J. Heyman och hans barn m. fl.	1851 ¹² / ₄	6	450	9,000	—	Israelitiska sjukvårds- och begravningsällskapets styrelse.	
Elias Simon Warburgs donationsfond.	Understöd åt en eller flere behöfvande mosaiske trosbekännare.	Grosshandlanden E. S. Warburg.	1863 ³⁰ / ₁₂	—	350	7,000	—	D:o.	
Samuel Josephssons och dess saligen aflidna hustrus hyresfond.	Hyreshjelp till behöfvande inom mosaiska församlingen i Göteborg.	Handlanden Sam. Josephsson.	1877 ¹ / ₃	2	100	2,000	—	D:o.	
Lichtenbergska välgöringsprivatföreningens fonder.	Att lemna dels räntefria lån och dels understöd till »blygsamma» fattiga inom mosaiska församlingen och till sådana, som vilja lära ett handverk eller söka sin utkomst genom idkande af ett sådant.	Handlanden Ludvig Lichtenberg.	1828	56	2,242	23,635	—	Otto Magnus, Ludvig Levinsson och Wilh. Henriques.	²⁰⁾
Fru Rebecka Jacobssons donationsfond.	Räntan utbetalas till en behöfvande enka inom mosaiska församlingen i Göteborg.	Enkefru Rebecka Jacobsson.	1860 ³¹ / ₁₂	1	50	1,250	—	D:o.	
Edvard Magnus donationsfond till behöfvande fruntimmer inom mosaiska församlingen i Göteborg.	Fondens benämning angifver dess ändamål.	Grosshandlanden Edv. Magnus.	1850 ²⁸ / ₂	8	80	2,000	—	D:o.	
Hjelpkassan för nödställda köpmän i Göteborg.	Att understödja köpmän, hvilka utan omedelbar egen försäkyllan råkat i behöfvande omständigheter.	Köpmän i Göteborg.	1881	10	3,400	107,145	—	En styrelse af 5 ledamöter.	²¹⁾
Christina och Cecilia Janssens donationsfond.	Räntan tillfaller 3 behöfvande hederliga köpmans- enkor, helst med omyndiga barn, allmänt kända för god frejd och ett stilla lefverne och ej åtnjutande understöd af någon allmän eller enskild inrättning.	Frökvarne Christina och Cecilia Janssen.	1826 ²⁰ / ₂	5	401	8,911	—	Styrelse af 4 personer.	²²⁾
Fru M. S. Levgrens donation.	Understöd åt köpmansenkör och -döttrar.	Grosshandlanden A. G. Levgren o. h. h. Maria Sofia, f. Torell.	1844 ¹⁴ / ₂	3	360	9,000	—	Handelsföreningens fullmäktige.	²³⁾
Handlanden J. A. Sernströms d:o.	Understöd åt köpmansenkör.	Handlanden J. A. Sernström.	1817 ⁹ / ₁₂	7	1,050	25,613	—	D:o.	
Handlanden N. Holtermans d:o.	D:o d:o.	Handlanden Niklas Holtermann.	1823 ²⁹ / ₆	2	300	6,000	—	D:o.	
Handlanden Gustaf Lindströms d:o.	Understöd åt aflidne handlandes ogifta döttrar.	Handlanden Gustaf Lindström.	1850 ¹⁹ / ₁₀	8	1,800	30,000	—	D:o.	
Handlanden Sven Zachrissons d:o.	Understöd åt köpmäns enkör.	Handlanden Sven Zachrisson.	1846 ²⁰ / ₁₀	2	120	3,000	—	D:o.	
Grosshandlanden C. J. Brusewitz d:o.	Understöd åt enkör efter grosshandlare i Göteborg.	Grosshandlanden C. J. Brusewitz.	1863 ²¹ / ₁₂	2	200	5,000	—	D:o.	
Handlanden Lars Bergmans d:o.	Understöd åt handlandes och mäklars enkör och döttrar.	Handlanden Lars Bergman.	1864 ²⁸ / ₄	2	280	7,000	—	D:o.	
Handlanden Anders Carlssons d:o.	Understöd åt f. d. köpmän, köpmäns enkör och fruntimmer af s. k. pauvres honteux.	Handlanden Anders Carlsson.	1861 ⁹ / ₇	48	5,900	167,754	—	D:o.	
Handlanden E. G. Lindströms d:o.	Understöd åt enkör efter handlande.	Grosshandlanden Erik G. Lindström.	1859 ¹⁹ / ₁₂	3	200	5,000	—	D:o.	
Fru E. G. Anderssons d:o.	Understöd åt enkör eller döttrar efter handlande eller näringsidkare.	Grosshandlanden E. G. Andersson.	1865 ¹⁶ / ₁₁	3	320	8,000	—	D:o.	
Handlanden J. L. Broddelius d:o.	Understöd åt handlandes ogifta döttrar.	Handlanden Johan L. Broddelius.	1863 ⁹ / ₇	19	1 900	47,980	—	D:o.	
Mamsell Ch. Spaaks d:o.	D:o d:o.	Mamsell Ch. Spaak.	1870 ¹² / ₇	5	220	5,500	—	D:o.	
Sven Renströms julgåffond.	Julgåffvor till gamle handlande, handverkare och industriidkare eller enkör efter sådana.	Grosshandlanden S. Renström.	1867 ²¹ / ₅	19	800	20,000	—	D:o.	
F. d. Hökerisocietetens donation.	Understöd åt behöfvande af köpmansklassen.	Hökerisocieteten.	1847 ⁷ / ₁₀	13	640	16,000	—	D:o.	
Vexelbolagets d:o.	Understöd åt fattiga handlande eller fabrikanter samt deras enkör och barn.	Vexelbolaget.	1859 ¹⁵ / ₂	12	780	19,500	—	D:o.	
O. Bronander & Sons d:o.	Understöd åt behöfvande enkör efter handlande.	Handelsfirman O. Bronander & Son.	1874 ²⁹ / ₄	2	120	3,000	—	D:o.	

W:m Röhss donation.	Understöd åt behöfvande fabriksmästare, fabriksarbetare och fabriksarbeterskor.	Konsul W. Röhss.	1851 ²⁷ / ₅	40	2,026	50,000	—	Handelsföreningens fullmäktige.	
Enkefru M. C. Brusewitz d:o.	Understöd åt enkor af s. k. pauvres honteux.	Enkefru M. C. Brusewitz sterbbus.	1877 ²⁶ / ₁₀	2	200	5,000	—	D:o.	
Sara Lundgrens d:o.	Fondens afkastning utdelas till embets- och tjänstemän samt köpmän eller närings- och yrkesidkare eller deras familjer.	Fröken S. Lundgren.	1882 ²² / ₃ 1885 ²⁶ / ₅	20	4,000	98,361	—	D:o.	
Sällskapet »Pauvres honteux vänner».	Att bereda understöd åt behöfvande af pauvres honteux.	Ett antal damer inom samhället.	1885 ¹¹ / ₁₂	66	600	11,347	—	En styrelse af 12 medlemmar af sällskapet.	
Kommerserådet Olof Wijks donationsfond.	Understöd åt sjökaptenenkor med minst 150 kronor åt hvarje understödstagare.	Kommerserådet Olof Wijk.	1856 ¹⁸ / ₁	11	1,830	39,072	—	Göteborgs sjömanshus direktion.	
Grosshandlanden William Gibsons och hans frus d:o.	Understöd åt sjökaptenenkor med minst 100 kronor åt hvarje understödstagare.	Grosshandlanden W. Gibson och h. fru Anna Catharina, f. Wijk.	1857 ¹¹ / ₇	10	1,060	21,291	—	D:o.	
Mamsell E. C. Carells d:o.	Understöd åt 3 behöfvande skeppare- eller styrmans-enkor.	Mamsell Emerentia Catharina Carell.	1840 ¹⁷ / ₁₂	3	225	4,500	—	D:o.	
Målaremästaren C. Godhes d:o.	Understöd åt nödstälde sjömän.	Målaremästaren Claes Godhe.	1872 ²⁷ / ₄	—	200	4,000	—	D:o.	(24)
Charlotta Ljungdahls d:o.	Inga föreskrifter äro härom meddelade i stiftelse-urkunden.	Fröken Ch. Ljungdahl.	1883 ¹⁰ / ₇	—	50	1,000	—	D:o.	(25)
Lindgrenska donationen.	Understöd åt behöfvande enkor och barn efter handtverkare.	Snickaremästaren Magnus Lindgren.	1834 ¹² / ₈ 1843 ² / ₅	74	3,287	70,000	40,000	F. snickaremästaren S. Kruse.	
Söderborgska stiftelsen.	Understöd åt fattiga ogifta döttrar af handverkare.	Båttälldermannen J. A. Söderborg.	1875 ²⁷ / ₇	12	1,800	31,904	—	En af stadsfullmäktige tillsatt styrelse.	(26)
Theodor Ferdinand Lefflers donation.	Understöd åt i Göteborg födda 2 fattiga och välkända enkor samt 4 fattiga fader- och moderlösa barn, 2 gossar och 2 flickor.	Bagaren Th. F. Leffler.	1884 ¹⁹ / ₉	6	400	10,181	—	Densamme.	
Albertina Ringuérns donationsfond.	Understöd åt ensamma, bättre, oförsörjda fruntimmer.	Fröken A. Ringnér.	1885 ²⁸ / ₆	2	250	13,642	—	Densamme.	
Wadströmska stipendiefonden för fattiga prest-enkor.	Understöd åt 10 eller 12 af de mest behöfvande prest-enkor.	Prosten d:r Birger Wadström.	1843 ³ / ₅ 1853 ¹⁰ / ₆	11	215	4,000	—	Göteborgs domkapitel.	
Gyllensténska donationen till enkor och barn efter elementarläroverkslärare.	Understöd åt enkor och barn efter elementarläroverkslärare.	Läroverksadjunkten d:r B. G. Gylleustén.	1870 ⁹ / ₅ 1889 ¹⁰ / ₁₀	5	450	10,704	—	D:o.	
Roempkeska fonden.	Understöd åt 3 prestenkor, helst inom domprosteriets kontrakt.	Mamsell Johanna Margaretha Roempke.	1835 ² / ₅	3	30	500	—	D:o.	
Paulssonska d:o.	Understöd åt fattiga enkor och barn efter män och fäder, som tillhört stiftets presterskap, äfvensom åt afsigkomna prestmän.	Prosten Nils Paulsson.	1870 ¹³ / ₁₂	61	4,075	79,109	—	D:o.	
Leckö- och Björkefonden.	Understöd åt fattiga prestenkor i domprosteriets södra och norra samt Marks och Kinds kontrakt, att utbetalas vid jultiden.	—	—	25	529	(27)	—	D:o.	(27)
W. J. S. Westzynthius donation.	Understöd åt domkapitlets understödstagare, på sätt det finnes lämpligt.	Konsul W. J. S. Westzynthius i Barcelona.	1888 ¹ / ₉	6	128	3,200	—	D:o.	
Enkefru Gunilla Maria Sjögrens donationsfond.	Understöd åt sådana fattiga oförsörjda fruntimmer, som genom en hedraude vandel gjort sig deraf förtjenta; skola de räntan å 9,000 kronor tilldelas sex fattiga och oförsörjda döttrar efter aflidne handlande och handtverksidkare i Göteborg.	Enkefru G. M. Sjögren.	1851 ⁸ / ₆ och 1871 ²¹ / ₃	14	1,149	20,100	—	Domprosten samt ordföranden i stadsfullmäktige och Handelsföreningens fullmäktige.	(28)
1886 års understödsfond för arbetare, enkor och minderåriga oförsörjda barn vid f. d. Lorentska fabriken.	Fondens benämning angifver dess ändamål.	Aktiebolaget D. Carnegie & C:o.	1886 ²⁹ / ₆	83	6,844	97,972	—	Aktiebolaget D. Carnegie & C:o.	
David Carnegies understödsfond till minne af 50 års verksamhet, 1836—1886.	Understöd åt arbetare vid f. d. Lorentska fabriken.	Grosshandlanden David Carnegie.	—	42	3,422	49,018	—	D:o.	
Föreningen till understöd åt qvinliga tjänare i Göteborg.	Understöd åt lagstadda qvinliga tjänare i Göteborg, hvilka genom välförhållande gjort sig deraf förtjenta och till följd af ålderdom eller sjuklighet äro oförmögna att med sitt tjenstekall fortfara samt af understöd äro i behof.	Åtskillige af stadens invånare.	1885 ⁵ / ₃	24	2,300	31,438	—	En styrelse af 6 personer.	
Anna B. Bergmans fond.	Understöd åt fattiga och i synnerhet sjuka och andra nödlidande och dem, som hafva barn och äro kända för beskedligt uppförande, inom domkyrkoförsamlingen.	Jungfru Anna Brita Bergman.	1841 ¹ / ₁₂	4	32	800	—	Pastor vid domkyrkoförsamlingen i Göteborg.	
Rönbergska donationen.	Understöd åt Kristine församlingens mest behöfvande fattige, hvarför räntan utdelas till fattige sängliggande sjuka.	Handlanden Jöns Rönberg.	1839 ¹ / ₁₀	—	25	750	—	Kyrkonämnden i Göteborg.	
»Koopmanska grafven».	En fond, hvaraf räntan skulle användas till underhåll af Koopmanska grafven, men, då sådant ej kunnat ifrågakomma, utdelats till behöfvande medlemmar af Kristine församling.	Enkefru Kajsa Koopman.	1810 ¹⁴ / ₅	—	50	1,500	—	D:o.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
H. J. Heymans testamentsfond.	Understöd åt behöfvande inom mosaiska församlingen i Göteborg äfvensom åt 2 i behof varande studerande vid Göteborgs högre elementarläroverk.	Grosshandlanden H. J. Heyman.	1868 ²⁰ / ₁₂	—	300	6,090	—	Israelitiska sjukvårds- och begravningsällskapets styrelse.	
Föreningen för bistånd åt vanföra.	Att bistå obemedlade vanföra personer.	Med. d:r O. Carlander m. fl. stadens invånare.	1885 ¹⁸ / ₃	26	11,713	94,776	—	Af föreningen utsedd styrelse.	29)
Bredbäckska donationen.	Tillfälligt understöd till personer, med hvilka stadens barmhertighetsinrättningar icke få taga befattning.	Handlanden Johan Bredbäck.	1828 ²⁵ / ₉	—	90	1,500	—	Drätselkammaren i Göteborg.	30)
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Stadens barnhus.	Att vårda och uppfostra fattiga barn af båda könen.	—	1738	32	16,546	270,846	80,000	Ett kuratel, bestående af landshöfdingen, biskopen och stadens 2 borgmästare jemte 3 föreståndare.	31)
Primuraressamhällets i Göteborg barnhus.	Att antaga fattiga och värlösa barn till vård och uppfostran samt dem öfvervaka.	Primuraressamhället i Göteborg.	1757 ²⁴ / ₁	74	6,155	201,989	—	En direktion.	32)
Maria Kristina Junkers donation.	Understöd åt 2 fader- och moderlösa barn inom Gustavi domkyrkoförsamlingen.	Jungfru Maria Kristina Junker.	1876 ²⁷ / ₄	2	36	1,000	—	Pastor i domkyrkoförsamlingen.	
Räddningsinstitutet för vilseförda och vanvårdade barn (å Hisingen).	Att taga vård om och meddela uppfostran åt sådana gossar från Göteborgs stad, hvilka uppfostrande i sedligt afseende ingifver farhågor för framtiden.	Major Bredberg och grosshandlanden M. W. Rhedin.	1847 ¹⁸ / ₃	20	9,375	177,904	45,000	En af delegarne i inrättningen tillsatt styrelse, som har sitt säte i Göteborg.	33)
Wadströmska fonden till »räddningsanstalten å Hisingen».	Räntan utgår till det å Hisingen anlagda räddningsinstitutet för vilseförda och vanvårdade barn.	Lektorn B. Wadström och hans fru.	1853 ¹⁰ / ₆	—	60	1,500	—	Domkapitlet i Göteborg.	
Barnhemmet (å Lilla Gårda).	Att till goda tjänarinnor uppfostra fattiga flickor, helst sådana, hvilka föräldrar äro döda eller sjunkna i laster.	Medlemmar af Evangeliskt-lutherska missionsföreningen i Göteborg.	1867	—	—	37,457	17,500	En styrelse af 5 personer.	
Räddningshemmet för flickor.	Att i hemmet upptaga och lemna hel försörjning och uppfostran åt föräldralösa eller utan vård varande flickor ur Göteborgs samhälle.	Fruentimmersföreningen i Göteborg för inre missionen.	1850 ⁷ / ₃	36	—	79,601	16,667	En styrelse.	
Renströmska fonden för vanvårdade eller vanartiga minderåriga flickors förbättring.	Fondens benämning angifver dess ändamål.	Anslag af grosshandlanden Sven Renströms donationsfond.	1872, 1878 och 1885	9	1,045	6,547	—	En af stadsfullmäktige tillsatt styrelse af 3 personer.	
Götildastiftelsen.	Att bestrida kostnaderna för en goss-skola för mosaiska församlingen i Göteborg.	Fru Götilda Magnus.	1827 ¹⁴ / ₂	—	1,777	44,688	—	En särskild styrelse.	
Edvard Magnus donationsfond till Götildaskolan.	Att med fondens afkastning understödja Götildaskolan.	Grosshandlanden Edv. Magnus.	1871 ²⁷ / ₉	—	1,081	25,176	—	Götildastiftelsens styrelse.	
Israelitiska församlingens flickskolas fond.	Att bereda undervisning åt flickor af mosaiska församlingen i Göteborg.	Grosshandlanden M. Jacobson.	1838 ² / ₄	—	677	33,570	—	D:o.	
Studiefonden för qvinliga medlemmar af mosaiska församlingen i Göteborg.	D:o d:o.	—	—	1	300	7,666	—	D:o.	
Donationer till folkskolau.	Att understödja i skolan varande barn, tillhörande Kristine församling.	Handlanden Vincent Beckman, superkargen Volrat Tham, apotekaren Joach Caspar Grünberg.	1767 ⁸ / ₇ , 1777 ²⁶ / ₄ , 1778 ¹⁰ / ₃	—	135	4,024	—	Kyrkonämnden i Göteborg.	34)
Wadströmska fonden till folkskolebarn i Veddige socken.	Räntan aflemnas till pastor för att fördelas bland skolbarn inom nämnda församling.	Lektorn B. Wadström och hans fru.	1853 ¹⁰ / ₆	—	30	750	—	Domkapitlet i Göteborg.	
Wadströmska fonden till läroverket i Varberg.	Räntan aflemnas till inspektor för Varbergs skola för att såsom understöd eller premier utdelas bland skolans lärjungar.	Desamme.	—	—	30	750	—	D:o.	
Sjöstedtska fonden.	Bidrag till uppfostran af fattiga komministrars barn.	Kontraktsprosten N. J. Sjöstedt.	1856 ³ / ₆	4	150	3,000	—	D:o.	
»Donationen 1862».	Halfva afkastningen skall användas såsom bidrag till inköp för skolorna af skolböcker, skrifmaterialier, ritningar, kartor och modeller. Den andra hälften lägges till kapitalet, tills det uppgått till 100,000 kronor.	Okänd.	1862 ²⁴ / ₂	—	376	43,506	—	Stadens allmänna folkskolestyrelse.	

Leopold och Fanny Abramsons beklädnadsfond för fattiga skolbarn.	Uppköp och utdelning af beklädnadspersedlar till fattiga barn i stadens folkskolor.	Grosshandlanden Leopold Abramson.	1882 ³⁰ / ₄	—	450	10,000	—	Stadens allmänna folkskolestyrelse.	
Otto och Louise Boyes fotbeklädnadsfond för fattiga skolbarn.	Utdelning af fotbeklädnadspersedlar till fattiga barn i stadens folkskolor.	Handlanden Otto Edvard Boye.	1882 ²⁰ / ₁	—	450	10,000	—	D:o.	
Sällskapet Jultomtarne i Göteborg.	Att årligen vid jultiden med lämplig beklädnad förse ett antal fattiga, värlartade barn, helst sådana, som bevista stadens folkskolor och visat flit och goda seder.	Flere medlemmar af Göteborgs samhälle.	1876 ⁵ / ₁₀	150	3,872	19,477	—	Af sällskapet vald styrelse.	³⁵⁾
Olof och Otto Myrbergs donationsfond.	Inrättande af ett barnhus för Göteborgs stad.	Bryggaren O. Andersson och h. h. Selma Amanda.	1882 ³⁰ / ₁ 1885 ³ / ₆	—	—	8,327	6,000	Drätselkammaren i Göteborg.	
J. C. E. Noller Roths d:o.	Uppfostran och vård af späda barn, hvilkas föräldrar äro döde eller i följd af fattigdom urståndsatte att dylik uppfostran och vård sjelfva bestrida.	Landtbrukaren J. C. E. Noller Roth.	1889 ¹¹ / ₄	—	—	100,000	—	D:o.	³⁶⁾
Föreningen till anordnande af barnbespisning och skollofskolonier i Göteborg.	Att förse fattiga skolbarn med god och närande föda samt bereda sådana tillfälle att tillbringa sommarferierna å landet.	Göteborgs qvinnoförening.	1890	181	10,579	11,539	—	Föreningens styrelse.	³⁷⁾
Göteborgs arbetsstuga.	Att i handaslöjd och husliga sysselsättningar undervisa och leda fattiga barn samt i mån af tillgångar bespisa desamma.	Borgmästarinnan Maria Louise Svanberg.	1888	44	—	6,044	—	Styrelse af 7 ledamöter.	
H. J. Heymans fond för fattiga barns vård.	Vård af späda och minderåriga barn under de tider på dygnet, då mödrarne äro af andra sysslor upptagna.	Grosshandlanden Gabriel Heyman och fru Hilda Lamm, f. Heyman.	1869 ²² / ₉	—	—	13,000	5,750	Styrelsen för Praktiska hushållsskolan för flickor i Göteborg.	³⁸⁾
Donation till Barnkrubban, af anonym gifvare.	Afkastningen utgår till Barnkrubban i Praktiska hushållsskolan.	Okänd.	1872 ²⁸ / ₃	—	—	5,000	—	D:o.	³⁹⁾
Kittendorffska donationen till Barnkrubban.	D:o d:o.	Slagtaremästaren R. Kittendorff.	1876 ²⁵ / ₂	—	—	1,000	—	D:o.	³⁸⁾
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för underrisning.									
Kungl. och Hvitfeldtska stipendiinrättningen.	Stipendier åt obemedlade, vid Göteborgs högre allmänna läroverk och vid universiteten studerande ynglingar.	Fru Margareta Dyre, född Hvitfeldt.	1664 ²² / ₁	103	16,335	2,800,000	2,500,000	Tre kuratorer: landshöfdingen, biskopen och justitieborgmästaren i Göteborg.	³⁹⁾
Gustaf Schillers stipendiifond.	Stipendier åt behöfvande och af uppmuntran förtjente lärjungar vid högre allmänna läroverket i Göteborg.	F. gymnasiifogden Gustaf Schiller.	1873 ³ / ₄	27	2,250	59,874	—	Desamme.	
Ranziska stipendiifonden.	Stipendier åt studerande vid högre allmänna läroverkets 6:te och 7:de klasser.	Lektorn Johan Ranzius.	—	2	58	1,125	—	Biskopen och justitieborgmästaren i Göteborg.	⁴⁰⁾
Faltzburgska d:o.	Understöd åt medellöse skolynglingar.	Generaladjutanten friherre C. G. Faltzburg.	1750 ¹⁸ / ₁	—	60	1,035	—	Domkapitlet i Göteborg.	⁴¹⁾
Göteborgs högre latinläroverks premie- och fattigkassa.	Premier, understöd, läkarevård m. m. åt studerande vid läroverket.	—	—	—	695	1,498	—	Latinläroverket, rektor.	⁴²⁾
Göteborgs realläroverks d:o.	D:o d:o.	—	—	—	362	242	—	Realläroverkets rektor.	
Lemmichska stipendiifonden.	Premier till medellösa flitiga skolynglingar å reallinien af allmänna läroverket.	Handlanden Magnus Lemmich.	1804 ¹⁰ / ₂	—	23	424	—	Domkapitlet i Göteborg.	⁴³⁾
Lundgrenska d:o.	Premie till en skolyngling vid latinläroverket.	Handlanden Anders Lundgren senior.	1803 ²⁹ / ₅	1	3	50	—	D:o.	
Collanderska donations- och stipendiifonden.	Räntan å donationsfonden tilldelas en lärare vid Göteborgs latinläroverk och räntan å stipendiifonden utgår såsom stipendium till en yngling vid samma läroverk.	Rektorn magister A. Collander.	1811 ¹⁷ / ₅	—	221	4,600	—	D:o.	⁴⁴⁾
Wadströmska stipendiifonden för skolynglingar.	Premier åt skicklige och behöfvande lärjungar i 4:de och 5:te klasserna af Göteborgs högre allmänna läroverk.	Lektor B. Wadström och hans fru.	1843 ³ / ₅ 1853 ¹⁰ / ₆	—	30	750	—	D:o.	⁴⁵⁾
Wadströmska stipendiifonden för s. m. kandidater.	Stipendier åt två de mest värdige, skicklige och bepröfvade sacri ministerii kandidater från Göteborgs stift, då de äro beredde att ingå i stiftets tjänst.	Desamme.	1843 ³ / ₅ 1853 ¹⁰ / ₆	—	—	3,300	—	D:o.	⁴⁶⁾
Svahleska stipendiifonden.	Understöd åt ynglingar, som inkommit i 4:de klassen af Göteborgs högre allmänna läroverk och äro födde i Marks eller Kinds härad.	Konrektor Lars Svahle.	1749 ²⁸ / ₆	2	220	13,256	—	Latinläroverkets rektor.	
Borgenströmska d:o.	Stipendier till lärjungar vid deras afgång till akademien.	Handlanden Axel Borgenström.	1856 ²¹ / ₄	4	340	7,002	—	D:o.	⁴⁰⁾
Gyllensténska d:o.	Stipendier åt lärjungar vid Göteborgs högre allmänna läroverk.	Läroverksadjunkten d:r B. G. Gyllenstén.	1868 ⁷ / ₉ 1869 ¹¹ / ₉ 1871 ³¹ / ₃	2	90	2,343	—	D:o.	
Gyllensténska universitetsfonden.	Stipendier åt fattige ynglingar, som, efter genomgången kurs vid Göteborgs högre allmänna läroverk på klassiska linien, vid Uppsala universitet fortsätta sina studier.	Desamme.	1875 ¹² / ₅ 1878 ²⁵ / ₂	4	560	10,444	—	D:o.	
Kinds härads stipendium.	Stipendier åt studerande från Kinds härad vid såväl universitet som läroverk.	Fabriksidkaren Anders Jönsson i Bredgården.	1864 ³¹ / ₁₂	9	850	31,613	—	D:o.	
Amatörernas sångförenings stipendiifond.	Stipendium för uppmuntran af musikaliska anlag hos lärjungar vid Göteborgs realläroverk.	Amatörernas sångförening.	—	1	10	227	—	Realläroverkets rektor.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Anderssonska stipendiimedlen.	Stipendier till i Göteborg födde studerande i 6:te och 7:de klasserna af Göteborgs högre allmänna läroverk.	Handlanden Johan Niklas Andersson.	1780 ²⁴ / ₂	—	108	3,221	—	Kyrkonämnden i Göteborg.	⁴⁰⁾
M. E. Delbancos teknologiska stipendiifond.	Stipendier åt i Göteborg födde ynglingar för tekniska studiers idkande i utlandet.	Grosshandlanden M. E. Delbancos.	1861 ⁶ / ₈	1	1,300	33,731	—	Götildastiftelsens styrelse.	
August Ringnérs d.o.	Att årligen, i mån af tillgång, genom utdelande af stipendier åt yngre, ordentliga och dugliga arbetare bereda dem tillfälle att i utlandet vidare fullkomna sig i sitt yrke.	Kakelugnsfabrikören August Ringné.	1889 ²⁰ / ₂	1	500	50,000	—	Styrelse af 3 utaf magistraten utsedde ledamöter.	
Stipendiifonden för studerande inom mosaiska församlingen i Göteborg.	Fondens benämning angifver dess ändamål.	Grosshandlandena L. Becke, E. Magnus, M. Jacobsson och A. Abramson.	1857 ¹¹ / ₃	1	825	22,563	—	Götildastiftelsens styrelse.	
Kjellbergsska fonden.	Understöd »till skickliga och fattiga prestkandidater under deras vistelse i Göteborg för prestblifvande».	Grosshandlanden Jonas Kjellberg.	1825 ²⁷ / ₁₂	—	—	1,717	—	Domkapitlet i Göteborg.	⁴⁶⁾
Wingårdsska d.o.	D:o d.o.	Erkebiskopen C. J. af Wingård.	1838 ¹⁹ / ₄	—	—	160	—	D:o.	⁴⁷⁾
Östergrensska d.o.	Två års räntemedel skola hvartannat år tilldelas en inom stiftet född behöfvande prestman, då han blifvit prestvigd.	Lackfabrikören D. Östergren.	1876 ²⁷ / ₇	—	—	4,928	—	D:o.	⁴⁸⁾
Göteborgs gymnasii hushyresfond.	Stipendier (s. k. hushyresmedel) i 6:te och 7:de klasserna af Göteborgs latin- och realläroverk.	På förslag af lektorn J. Hellberg bildad genom sammanskott.	1808 ¹² / ₈	—	531	12,820	—	Realläroverkets rektor.	⁴⁹⁾
Göta Coldinu premiefond.	Till inköp af böcker och skolmateriel åt fattiga lärjungar vid latin- och realläroverken i Göteborg.	Göta Coldinuorden.	1861 ³¹ / ₁₂	—	119	3,159	—	D:o.	⁴⁹⁾
J. A. Bergs donation.	Till inköp af nödiga böcker åt d:o d:o.	Kontraktsposten J. A. Berg.	1850 ³¹ / ₁₀	2	7	196	—	D:o.	⁴⁹⁾
Johannes Gunnarssonsgäfva.	Till inköp af nödiga böcker åt d:o d:o.	Säteriegaren Johannes Gunnarsson.	1856 ²¹ / ₇	2	7	197	—	D:o.	⁴⁹⁾
Stipendiifonden af den 13 december 1887.	Understöd åt behöfvande och skickliga lärjungar i 6:te och 7:de klasserna.	Tills vidare onämnd.	1888 ¹⁵ / ₁	—	—	3,358	—	D:o.	
O. E. Rabes minnesfond.	Till inköp af nödiga böcker åt fattiga ynglingar vid latinläroverket i Göteborg.	Prosten O. E. Rabe.	1855 ⁷ / ₁₂	—	—	893	—	Latinläroverkets rektor.	
Jeanssonska lönefonden.	Förbättring af lärarens vid pedagogien i Kungsbacka lön.	Handelsmannen Jöns Jeansson.	1829 ¹⁶ / ₄	1	85	1,600	—	Domkapitlet i Göteborg.	
Schubertska fonden.	Inköp af tjeuliga böcker för utdelning till fattiga skärfridsbor i Bohuslän.	Superintendenten d:r von Schubert i Preussen.	1857 ¹¹ / ₇	1	30	755	—	D:o.	
Kittendorffs donation åt blinda och döfstumma.	Att bereda undervisning åt blinda och döfstumma.	Slaktaremästaren R. Kittendorff.	1877 ¹⁴ / ₆	—	—	1,119	—	Allmänna folkskolestyrelsen.	
Föreningen för bistånd åt blinda eller »De blindes vänner».	Att väcka och befordra blindes sjelfverksamhet.	Med. d:r K. A. Walter m. fl.	1889 febr.	6	—	2,509	—	En af föreningens medlemmar vald styrelse af 9 personer.	⁴⁸⁾
E. M. Willassons testamentsfond.	Fondens afkastning skall tillfalla någon inrättning, som är egnad att bilda praktiskt dugliga kvinnor för arbetarklassens hus.	Handlanden Erik Magnus Willasson.	1873 ⁶ / ₆	—	250	5,000	—	Drätselkammarerna i Göteborg.	⁴⁹⁾
Lundgrenska högskolefonden.	Att utgöra grundfond för en högre undervisningsanstalt eller högskola.	Handlanden Fredrik Lundgren.	1872 ²⁷ / ₃	—	—	586,000	—	D:o.	⁵⁰⁾
Edvard Magnus donation.	Att utgöra ett bidrag till inrättande här i staden af en högre läroanstalt med syfte att ersätta bristen af ett universitet, lämpadt efter nutidens behof.	Grosshandlanden Edvard Magnus.	1877 ⁸ / ₁₂	—	—	334,100	—	D:o.	⁵¹⁾
David Carnegies donationsfond till Göteborgs högskola.	Inrättande af en högskola i Göteborg.	Grosshandlanden David Carnegie.	1887 ¹⁹ / ₈	—	—	552,945	—	D:o.	⁵²⁾
Oscar Ekmans donationsfond till Göteborgs högskola.	D:o d:o.	Konsuln m. m. Oscar Ekman.	1888 ²⁴ / ₁₂	—	—	215,000	—	D:o.	⁵³⁾
Sandbergsska skolfonden.	Inrättande af en för högre bildning, än folkskolan meddelar, afsedd skola, när kapitalet stigit till derför erforderligt belopp.	Segelsömmaren C. J. Sandberg.	1853 ²¹ / ₁₂	—	669	24,018	—	Pastor och komminister i Karl Johans församling, rektor vid 5-klassiga läroverket och en kassaförvaltare.	⁵⁴⁾

d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.

Elise Rubensons, född Jacobson, donationsfond för behöfvande sjuke.	Att bereda behöfvande och välkända, af sjukdom eller sjuklighet lidande personer, hvilka tillhöra Göteborgs samhälle, tillfälle att vid någon inhemsk bad-, brunn- eller annan kurort erhålla den lindring, som de eljes i följd af medellöshet skulle varit förhindrade att förskaffa sig.	D:o	d:o.	Studeranden Carl Otto Rubenson.	1883 ¹⁰ / ₄	18	2,076	50,000	—	Göteborgs drätselkammare.	⁵⁵⁾
Grosshandlanden och kommandören J. J. Dicksons donationsfond för behöfvande sjuka.		D:o	d:o.	Grosshandlanden J. J. Dickson.	—	18	2,003	50,000	—	D:o.	⁵⁵⁾
Fru Louise Ekmans, född von Düben, donationsfond för behöfvande sjuka.	Att bereda hjälp åt behöfvande sjuka.			Konsuln m. m. Oscar Ekman.	1862 ²³ / ₉	88	2,275	42,416	—	En af stadsfullmäktige utsedd styrelse af 3 personer.	
Fru Hilda Heymans, född Magnus, understödsfond för bröstsjuka.	D:o	d:o.		Fru Hilda Heyman, född Magnus, och grosshandlanden H. J. Heyman.	1864 ²⁷ / ₁	10	250	5,000	—	Samma styrelse.	
Fru Amalia Regina Wahlströms, född Silvander, fond.	D:o	d:o.		Grosshandlanden J. P. Silvander.	1867 ²⁹ / ₆	10	250	5,000	—	D:o.	
Courad Joachim Ekmans d:o.	D:o	d:o.		Konsuln m. m. Oscar Ekman.	1876 ²⁶ / ₂	10	250	5,000	—	D:o.	
Axel Löwens d:o.	D:o	d:o.		D:o.		10	250	5,000	—	D:o.	
Hammarbergs donationsfond.	D:o	d:o.		Grosshandlanden P. Hammarberg.	1883 ¹⁴ / ₁₂	10	250	5,000	—	D:o.	
David Carnegies fond.	D:o	d:o.		Grosshandlanden David Carnegie.	1884 ¹⁷ / ₆	10	750	15,000	—	D:o.	
William H. Mannheimers d:o.	D:o	d:o.		Bankdirektören m. m. Th. Mannheimer.	1884 ⁴ / ₁₀	6	150	1,000	—	D:o.	
David Carnegies donationsfond af år 1890.	D:o	d:o.		Grosshandlanden m. m. David Carnegie.	1890 ³¹ / ₁₂	—	—	20,000	—	D:o.	
Albertina Dorotea Jacobsens donationsfond till understöd åt sjuka »pauvres honteux».	Att lemna understöd till sjukvård åt sådana »pauvres honteux» i Göteborg, hvilkas vård å allmänt sjukhus är af behovet synnerligen påkallad, men som sakna medel till afgift för sjukvård.			Fabriksmästaren August Ferdinand Jacobssen.	1875 ¹⁰ / ₇	—	957	29,601	—	Direktionen för Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset.	
Lesseska donationsmedlen.	Räntan skall utdelas till »stadens sängliggande fattige, nödlidande sjuka och, derest räntemedlen icke hvarje år behöfva utgå till sjuke, till de fattigaste orkeslöse af bättre och sämre stånd».			Handelsmannen Anders Lesse.	1795 ²⁶ / ₃	—	4,693	93,865	—	Drätselkammaren i Göteborg.	⁵⁶⁾
Sjukhemmet för obotligt sjuka.	Att bereda sjukvård och hem åt behöfvande obotligt sjuka.			Statsrådinnan Laura Fähræus m. fl. stadens damer.	1862	—	20,191	683,380	123,500	En styrelse af 5 personer.	⁴²⁾
Konvalescenthemmet å Anenberg.	Dels att vårda sjuka barnsängs kvinnor, hvarvid dessa äga medtaga de späda barnen, äfvensom andra kvinnor, lidande af s. k. underlivs åkommor, och dels att utbilda sjuksköterskor.			Grefvinnan Hedvig Ehrenswärd, fru Sofie Ekman och grosshandlanden David Carnegie.	1885 febr.	—	5,043	77,590	39,636	En styrelse.	⁴²⁾
Holtermanska legatfonden.	Till inrättning af ett lasarett vid eller i Göteborg, der med venerisk sjuka besmittade kunna njuta skötsel och läkas.			Direktör J. P. Holterman.	1793 ²⁰ / ₉	—	—	76,429	—	Grosshandlanden Ivar Wærn.	⁵⁷⁾
Sjukhemmet »Haralds Minne».	Sjukvård åt medellösa lungsotspatienter.			Enkefru Adolfine Qvensel.	1883 ¹⁹ / ₁₁	18	8,640	144,645	36,500	Fru Emily Dickson, ödd Qvensel.	⁴²⁾
David Carnegies donationsfond af år 1890 till Masthuggsförsamlingen i Göteborg.	Anställande af en diakonissa för fattiga sjuka i angifna församling.			Grosshandlanden David Carnegie.	1890 sept.	—	—	25,000	—	Kyrkorådet i Masthuggsförsamlingen.	
David Carnegies donationsfond af år 1890 till Karl Johans församling i Göteborg.	Anställande af en diakonissa för fattiga sjuka i Karl Johans församling.			Densamme.		—	—	25,000	—	Kyrkorådet i Karl Johans församling.	
Göteborgs arbetareförenings begravnings- och sjukhjelpssällskap.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp.			Medlemmar af Göteborgs arbetareförening.	1875 ²² / ₄	24	863	802	—	En styrelse af 5 personer.	⁵⁸⁾
Israelitiska sjukvårds- och begravnings-sällskapet.	Sjuk- och begravningshjälp åt fattige manlige mosaiske trosbekännare i Göteborg.			Flere medlemmar af mosaiska församlingen i Göteborg.	—	—	1,050	12,480	—	En af sällskapet vald styrelse.	⁵⁹⁾
Edvard Magnus donationsfond till Israelitiska sjukvårds- och begravnings-sällskapet.	Att förstärka angifna sällskaps kapital.			Grosshandlanden Edvard Magnus.	1878 ⁸ / ₄	—	1,000	20,000	—	Götildastiftelsens styrelse.	
Stadstjänarnes låda och begravningskassa.	Begravningshjälp.			Stadstjänarne i Göteborg.	1823 ²² / ₁₂	1	240	6,553	—	En styrelse af 3 personer.	⁶⁰⁾
Johan Christian Wulffs donation.	Att bispringa sängliggande sjuke.			Segelsömmaren Joh. Chr. Wulff.	1802 ¹² / ₁₁	16	144	3,603	—	Pastor vid domkyrkoförsamlingen.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.	Kapital.	Deraf värde af fastigheter.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Amici Lazarorum.	Att bispringa sängliggande sjuke.	—	—	3	24	600	—	Pastor vid domkyrkoförsamlingen.	
Fond till understöd åt sängliggande sjuke.	D:o d:o.	—	1823 ⁸ / ₈ och 1835 ¹⁶ / ₅	—	25	750	—	Kyrkonämnden i Göteborg.	
Peter Mjöbergers fond till sängliggande sjuke.	Understöd åt af sjukdom sängliggande fattige i Kristine församlings svenska afdelning.	Jungfru Anna Kajsa Mjöberg.	1860 ¹ / ₁₂	—	33	977	—	D:o.	
Poliskårens i Göteborg sjukhjelpsförening.	Sjukhjelp.	Poliskårens medlemmar.	1873 ³ / ₆	47	1,075	—	—	En styrelse af 9 personer.	
Poliskårens i Göteborg begrafningskassa.	Begravningshjelp.	Desamme.	1864 ²⁴ / ₁	5	500	10,498	—	En styrelse af 3 personer.	
Postbetjeningens i Göteborg sjuk- och begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjelp.	Postbetjeningen vid Göteborgs postkontor.	1872 ²⁵ / ₁₁	33	970	4,033	—	En styrelse af 5 personer.	(61)
Packhuskarlarnes begrafningskassa.	Begravningshjelp.	Packhuslaget.	1874 ³ / ₁	—	—	5,552	—	Styrelsen för packhuslaget.	(62)
Jernbärarnes d:o.	Begravningshjelp och annat understöd.	Jernbärelaget.	1869 ⁹ / ₁	6	434	7,279	—	Drätselkammaren i Göteborg.	
Statens jernvägars stationskarlars begrafningsförening.	Begravningshjelp.	Stationskarlsförmannen Andr. Andersson.	1880 ³ / ₆	3	524	6,507	—	En styrelse af 7 personer.	(63)
Göteborgs jernvägsarbetares sjuk- och begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjelp.	Målareförmannen N. Fryckberg.	1860 i mars	162	3,590	1,050	—	Af delegarne utsedd styrelse.	(64)
Jernvägsbrödernas d:o.	D:o d:o.	Filaren A. B. Olsson.	1884 ¹² / ₂	43	651	311	—	En styrelse af 5 personer.	(65)
Bagaregesällernas låda.	D:o d:o.	Bagaremästaren Abrah. Smitt.	1757	4	61	163	—	En styrelse af 3 personer.	
Bleckslageriarbetarnes förening.	D:o d:o.	Bleckslagaren J. Strömblad.	1886 ¹² / ₁₂	19	749	229	—	En kassaförvaltare.	
Cigarrarbetareföreningens rese-, sjuk- och begrafningskassa.	Rese-, sjuk- och begrafningshjelp.	Cigarrarbetare.	1864 ¹ / ₈	—	679	805	—	D:o.	
Kakelugnsmakaregesällernas låda.	Sjuk- och begrafningshjelp.	Michael Lang, Christoffer Haqvinius och Gustaf Lärcka.	1763 ²⁴ / ₁	4	200	790	—	En styrelse af 3 delegare.	
Målaregesällernas sjuk- och begrafningskassa.	D:o d:o.	Målareembetet.	1785	34	842	860	—	En styrelse af 3 personer.	(66)
Måleriarbetarnes förenings d:o.	D:o d:o.	Målaren J. Widdbom.	1874 ⁴ / ₄	25	569	256	—	En styrelse af 7 delegare.	(67)
Skomakaregesällernas d:o.	D:o d:o.	Skomakaresällskapet.	1651 ¹⁹ / ₇	10	180	2,294	—	En styrelse af 5 personer.	(68)
De förenade skrädderiarbetarnes d:o.	D:o d:o.	Skräddarembetet.	1600-talet	38	1,503	19,792	19,000	En styrelse af 4 personer.	(69)
Skrädderiarbetaresamfundet.	D:o d:o.	Skräddarne J. V. Dahlgren och N. Andersson.	1874 ³ / ₅	16	337	2,320	—	En styrelse af 6 ledamöter.	(70)
Snickaregesällernas sjuk- och begrafningskassa.	D:o d:o.	Snickarembetet.	1692	15	585	491	—	En styrelse.	(71)
Snickare- och timmermansföreningen.	D:o d:o.	—	1887 ¹⁰ / ₁₈	28	781	360	—	En styrelse af 7 ledamöter.	(72)
Tobaksarbetarnes sjuk- och begrafningskassa.	D:o d:o.	Cigarrarbetaren F. F. Fuhrman.	1884 ¹ / ₆	27	1,181	1,115	—	Af medlemmarne vald styrelse.	(73)
Tunnbindaregesällernas låda.	D:o d:o.	Tunnbindarembetet.	1747	10	32	2,601	—	En styrelse af 2 personer.	(74)
Handtverkarnes sjuk- och begrafningsförening.	D:o d:o.	Instrumentmakaren P. G. Herlin.	1886 i november	—	1,890	330	—	En kassaförvaltare.	(75)
Typografernas sjuk- och begrafningskassa.	D:o d:o.	—	—	20	500	290	—	D:o.	(76)
Arbetarnes allmänna begrafningskassa.	Begravningshjelp.	Filhuggaren C. P. Andersson.	1887 ¹ / ₆	4	400	1,648	—	En styrelse af 7 ledamöter.	(77)
Göteborgs gasarbetares sjuk- och begrafningskassa.	Sjuk- och begrafningshjelp.	Göteborgs gasaktiebolag.	1860 ⁶ / ₁₀	40	1,069	1,496	—	Gasverksföreståndaren och 3 delegarnes förtroendemän.	(78)

K. Mjuts Befalningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Göteborgs och Bohus län.	Gamlestadens fabriksarbete- res sjuk- och begravnings- kassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare.	1880 ¹ / ₁₂	93	1,754	610	—	En styrelse af 7 delegare.	(79)
	Rosenlunds fabriksarbete- res d:o.	D:o d:o.	Fabrikören Charles Hill och Rosenlundsspinneribolag.	1881 ¹ / ₅	103	2,503	4,462	—	Rosenlunds spinneribolags kassör.	(80)
	Göteborgs mekaniska verk- stads aktiebolags arbete- res d:o.	D:o d:o.	Civilingenjören A. Keiller.	—	349	8,781	12,696	—	Göteborgs mekaniska verk- stads aktiebolag.	(81)
	Bismarks mekaniska verk- stads arbetares d:o.	D:o d:o.	Rörläggaren C. J. E. Svens- son.	1883 ¹⁵ / ₃	17	342	385	—	Af delegarne vald styrelse.	(82)
	Hullbåtsarbetarnes d:o.	D:o d:o.	Stufveriarbetarne Aug. Jons- son och J. N. Ödman.	1884 ²² / ₁₁	19	747	1,354	—	En styrelse af 6 personer.	(83)
	D. Carnegie & Co:s tunn- bindares d:o.	D:o d:o.	Samtliga bolagets tunnbin- dare.	1855 ¹⁹ / ₆	11	202	936	—	Af delegarne vald styrelse.	(84)
	Timmermannsamfundet å Varfvet Kusten.	D:o d:o.	Timmermännen å Varfvet Kusten.	1874 ² / ₁	28	863	—	—	2 medlemmar.	(85)
	Handelstidningens arbetares sjuk- och begravnings- kassa.	D:o d:o.	Arbetarne å tryckeriet.	1861 ¹ / ₉	9	251	947	—	En kassaförvaltare.	(86)
	Hundramannaföreningen.	D:o d:o	Boktryckaren J. A. Granberg.	1872 ⁷ / ₄	14	619	1,274	—	En styrelse af 7 ledamöter.	(87)
	Hundramannaföreningen n:r 2.	D:o d:o	Fabriksmästaren J. Gundel.	1873 ¹³ / ₇	32	1,408	—	—	D:o.	(88)
	Hundramannaföreningen n:r 3.	Sjuk- och begravningshjälp.	Restauratören O. A. Ström- berg.	1873 ¹⁴ / ₈	23	811	2,642	—	D:o.	(89)
	Hundramannaföreningen n:r 4.	D:o d:o.	Folkskoleläraren Aug. Törn- gren.	1875 ⁴ / ₄	27	939	944	—	D:o.	(90)
	Hundramannaföreningen n:r 6.	D:o d:o.	Fabriksmästaren J. Gundel.	1875 ¹ / ₁₀	—	548	804	—	D:o.	(91)
	Hundramannaföreningen n:r 7.	D:o d:o.	Handlanden L. P. Andersson.	1881 ⁹ / ₁	61	1,867	1,846	—	En styrelse af 10 ledamöter.	(92)
	Hundramannasamfundet.	D:o d:o.	Stadstjenaren A. J. Svensson m. fl.	1873 ¹⁵ / ₄	29	968	—	—	En styrelse af 7 personer.	(93)
	Hundramannasamfundet n:r 2.	D:o d:o.	D:o.	1888 ² / ₁₂	23	442	126	—	D:o.	(94)
	Hundrabrödrasamfundet.	D:o d:o.	Skräddaren J. Fröckberg.	1874 ¹⁰ / ₁₁	32	966	2,107	—	D:o.	(95)
	Hundramannahandtverks- föreningen.	D:o d:o.	Sadelmakaren C. G. Kulin.	1876 ¹⁷ / ₃	22	708	1,066	—	D:o.	(96)
	Hundramannarbetareför- eningen.	D:o d:o.	Kontorsvaktmästaren P. J. Andersson.	1874	191	5,448	2,272	—	En styrelse af 8 personer.	(97)
	Skomakeriarbetarnes hun- dramannaförening.	D:o d:o.	Skomakarne J. G. Halldén, L. Nilsson, T. Torstens- son och J. A. Andersson.	1873 ¹³ / ₉	24	825	660	—	Af föreningen vald styrelse.	(98)
	Månadskarlnes femtio- mannaförening n:r 1.	D:o d:o.	Månadskarlen Frans Pers- son.	1884 ¹⁷ / ₈	14	375	300	—	En styrelse af 5 personer.	(99)
	Hundramannaföreningen »Dygden».	D:o d:o.	Åtskilliga personer.	1883 ⁴ / ₂	46	1,288	535	—	D:o.	(100)
	Sällskapet »Bröderna».	D:o d:o.	D:o.	1873 ²⁹ / ₆	40	1,391	3,635	—	En styrelse af 10 ledamöter.	(101)
	Sällskapet »Idogheten».	D:o d:o	och verksamhet såsom bygg- nadsförening.	1870 ¹⁵ / ₅	11	339	—	99,000	Af sällskapet vald styrelse.	(102)
	Sällskapet »Egna hemmet».	Sjuk- och begravningshjälp.	Tullvaktmästaren J. F. Sandbäck.	1873 ¹⁶ / ₁₁	42	1,585	563	—	En styrelse af 10 ledamöter.	(103)
	Sällskapet »Omtänksamhe- ten».	D:o d:o.	Skolläraren S. V. Kjellberg.	1878 ²² / ₄	52	2,668	315	—	En styrelse af 7 ledamöter.	(104)
	Föreningen »Klippan».	D:o d:o.	Fabrikarbetaren Claes Nor- lin.	1877 ²⁸ / ₁	31	810	2,460	—	D:o.	(105)
	Sällskapet »Vänskapsbrö- derna».	D:o d:o.	Hamnlotsen C. A. von Eken- steen.	—	31	1,079	690	—	D:o.	(106)
	Föreningen »Trofaste Vän- ner».	D:o d:o.	Bildhuggaren J. A. Friberg och metallarbetaren A. Andrén.	—	—	—	—	—	—	(107)
	Femtiomannaföreningen »W. H.»	D:o d:o.	F. sockerbruksdrängen A. Hansson.	1880 ¹⁴ / ₂	27	802	306	—	Två medlemmar.	(108)
	Sällskapet »Bröderna I. H. 2».	D:o d:o.	Månadskarlen Frans Pers- son.	1886	14	557	445	—	En styrelse af 4 personer.	(109)
	Sällskapet »G. H.»	D:o d:o.	Materialskrifvaren J. A. Christiansson.	1885 ¹² / ₇	37	776	275	—	En styrelse af 5 personer.	(110)
	Sjuk- och begravningskassan »B. K. M.»	D:o d:o.	A. W. Klöfverström m. fl.	1883 ³ / ₅	41	1,628	224	—	En styrelse af 6 personer.	(111)
	Lilla sällskapets sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Målaren O. B. Norén m. fl.	1883 ¹ / ₅	32	1,204	351	—	En styrelse af 7 personer.	(112)
	Sällskapet »Ekonomien».	D:o d:o.	Packhuskarlen J. Pålsson.	1884 ⁴ / ₅	9	324	1,345	—	D:o.	(113)
	Sällskapet »Bröderinöden».	D:o d:o.	Timmermannen P. Svens- son.	1876 ²³ / ₉	35	484	138	—	En styrelse af 5 personer.	(114)
	Föreningen »Kronan».	D:o d:o.	Byggmästarne A. Krüger och P. J. Rapp.	1852	27	1,159	3,366	—	En styrelse af 3 personer.	(115)
			Cigararbetaren F. F. Fuhr- man.	1884	17	519	404	—	En styrelse af 6 personer.	(116)

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Föreningen »Myran».	Sjuk- och begravningshjälp.	Tillsyningsmannen E. Ser- vin.	1885 ²¹ / ₂	58	1,458	1,163	—	En styrelse af 9 personer.	(108)
Femtiomannaföreningen »Pilen».	D:o d:o.	Mänskarsen C. A. Jacobs- son.	1885 ¹² / ₄	12	275	352	—	En styrelse af 7 personer.	(109)
Sjuk- och begravningskas- san »N:r 1 Karl Johan».	D:o d:o.	Åtskillige arbetare.	1885 ¹³ / ₁₂	85	6,550	500	—	En styrelse af 5 personer.	(110)
Sjuk- och begravningskas- san »Victor Hugo».	D:o d:o.	Kontorsvakmästaren Alfred Johnsson.	1886 ¹² / ₁₀	17	748	825	—	Af delegarne vald styrelse.	(111)
Sjuk- och begravningskas- san »Manér».	D:o d:o.	Timmermannen A. Krafve.	1888 ⁵ / ₂	50	748	689	—	En styrelse af 5 personer.	(112)
Sjuk- och begravningskas- san »Svithiod».	D:o d:o.	J. F. Johansson och Niklas Nilsson.	1888 ²⁶ / ₂	51	690	469	—	En delegare.	(113)
Föreningen »Fast».	D:o d:o.	Karl E. Magnusson m. fl.	1889 ¹³ / ₁	12	327	168	—	En styrelse af 7 personer.	(113)
Föreningen »Kedjan».	D:o d:o.	Spårvägs-konduktören A. Barcklund m. fl.	1889 ²² / ₄	15	624	482	—	Af föreningen vald styrelse.	(114)
Sjuk- och begravningskas- san »Bröderna Arlan».	D:o d:o.	Stufveriarbetaren A. T. Svensson.	1889 ⁸ / ₉	18	327	32	—	En styrelse af 5 personer.	(115)
Brödrasamfundet »Säkerhe- ten».	D:o d:o.	Arbetsförmannen J. A. Kri- stensson.	1890 ¹⁵ / ₁	8	308	214	—	D:o.	(116)
Brödrasamfundet (»B. F.»)	D:o d:o.	Emil Larsson m. fl.	1886 ¹ / ₈	—	283	418	—	D:o.	(117)
Sjuk- och begravningskas- san »Vänsskapsklubben».	D:o d:o.	Flerc arbetare.	1888 ¹² / ₂	—	—	123	—	En styrelse af 6 medlemmar.	(118)
Sjuk- och begravningskas- san »Svea».	D:o d:o.	Handlanden L. P. Andersson.	1890 ³¹ / ₈	10	219	725	—	En styrelse af 10 personer.	(119)
Sällskapet »Enighetsbröder- na».	D:o d:o.	—	—	—	—	—	—	—	(119)
Föreningen »Hemmets Hjelp».	D:o d:o.	Fabriksarbetarne A. F. An- dersson och Gustaf An- dersson.	1888 ¹⁴ / ₁	6	319	184	—	En styrelse af 4 personer.	(120)
Föreningen »Trofast».	D:o d:o.	Urmakaren Aug. Andersson och fabriksarbetaren A. F. Andersson.	1885 ¹⁰ / ₅	11	298	200	—	D:o.	(121)
Föreningen »Trofast n:r 2».	D:o d:o.	—	—	—	—	—	—	—	(119)
Verldsgoodtemplars begraf- ningskassa.	Begravningshjälp.	Stationskarlsförmannen J. A. Stenholm.	1882 ²⁵ / ₁₂	3	162	270	—	En styrelse af 3 personer.	(122)
Goodtemplarnes begraf- ningskassa »Sista Hjel- pen».	D:o.	Medlemmar af goodtemplar- orden.	1883 ¹⁹ / ₈	6	440	285	—	En styrelse af 5 personer.	(122)
»Bethel», sjuk- och begraf- ningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Med. dr E. W. Wretling m. fl.	1881 ¹⁵ / ₄	67	2,150	2,246	—	En styrelse.	(123)
Göteborgs absolutisters barnbegravningsförening.	Begravningshjälp.	Tullvakmästaren Edv. Borgström.	1886 ¹⁵ / ₉	2	50	68	—	En styrelse af 5 personer.	(124)
Qvinnornas sjuk- och be- gravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Smedmästaren O. Pettersson och snickaren Ahlberg.	1884 ¹¹ / ₂	21	643	623	—	En styrelse af 7 personer.	(125)
Fruentimmersföreningens d:o.	D:o d:o.	Fru Carolina Andrén.	1885 ¹² / ₇	—	—	—	—	En delegarinna.	(119)
Qvinnornas sjelfhjelpskassa i Göteborg.	D:o d:o.	Göteborgs qvinnoförening.	1886 ²³ / ₈	10	309	380	—	En styrelse af 7 medlemmar.	(126)
Göteborgs tienstemannaför- ening.	Att vid medlems död lemna efterlevande understöd af 5—1,000 kronor.	Tjenstemän i Göteborg.	1886 ¹ / ₁₀	—	—	4,219	—	En styrelse af 5 medlemmar.	(127)
Föreningen »Göta».	D:o af 2,000 kronor.	Åtskilliga personer.	1886 ⁷ / ₁₂	4	7,925	18,853	—	En styrelse af 7 personer.	(128)
Försäkringsföreningen »401 i Göteborg».	D:o af understöd till d:o medels tillskott af 5 kronor af hvar ledamot.	Åtskilliga personer.	1886 ¹ / ₆	—	—	4,522	—	En styrelse.	(128)
Hafskuranstalten för vård af skrofulösa barn.	Anstaltens namn angifver dess ändamål.	Med. dr P. Silfverskiöld m. fl. personer i Göteborg.	1889	21	2,699	620	—	Komité af 5 personer.	(42)
e) Pensionsanstalter.									
Pensionsinrättningen i Göte- borg.	Pensioner åt delegare äfvensom deras efterlevande enkor och barn.	Åtskilliga personer.	1766	26	15,085	577,445	—	En styrelse af 4 ledamöter.	(129)

Allmänna pensions- och enkekassan i Göteborg.	Att bereda pension dels åt viss person vid uppnådda 45, 50 och 55 års ålder och dels åt efterlevande euka och baru genast vid mannens eller faderns från-fälle.	Tio personer inom sam-hället.	1878 ²¹ / ₁₂	9	1,161	788,615	—	En styrelse af 6 personer. ⁽¹²⁹⁾
Sjömanshemmet i Göteborg.	Att lemna fria bostäder och underhåll åt fattiga sjö-män och sjömäns enkor.	Göteborgssjömannasällskap.	1873 ⁷ / ₁	28	1,159	55,731	33,500	Tre af sjömannasällskapets direktörer.
Sven Renströms donation för ogifta fruntimmer.	Pensioner åt ogifta döttrar efter större affärsmän och embetsmän.	Grosshandlanden S. Ren-ström.	1867 ²¹ / ₃	10	1,000	25,000	—	Handelsföreningens full-mäktige.
Kungl. Göta artillerirege-mentes underofficerskårs enskilda pensionsföre-nings kassa.	Pensioner åt afskedade underofficerare samt åt under-officerares enkor och barn.	Underofficerare vid rege-mentet.	1842 febr.	46	2,390	43,280	—	En styrelse af underoffi-cerare med en officer så-som ordförande.
Kungl. Göta artillerirege-mentes musikkårs pen-sionskassa.	Pensioner åt afskedade delegare samt åt delegares enkor och barn.	Musikpersonalen vid rege-mentet.	1837 ¹⁵ / ₄	10	1,850	35,217	—	Direktionen för regemen-tets musikkassa. ⁽¹³⁰⁾
Adolf Weinbergs minne.	Pension till underofficerare vid Kungl. Göta artilleri-regemente enkor och oförsörjda barn.	Fröken Maria Ch. Weinberg.	1882 ¹⁷ / ₄	19	168	5,624	—	En styrelse af 5 underoffi-cerare.
Poliskårens pensionskassa.	Pension åt medlemmar af Göteborgs poliskår.	Poliskåren i Göteborg.	1876 ¹⁰ / ₄	15	10,850	145,345	—	En styrelse af 7 ledamöter med pulismästaren såsom ordförande. ⁽¹³¹⁾
Göteborgs frivilliga brand-kårs pensionsförening.	Att lemna åerspensioner åt ledamöter, som uppnått 55 lefnadsår och 15 ledamotsår, eller åt afiden leda-mots enka och barn under 20 år.	Göteborgs frivilliga brand-kår.	1871 ⁵ / ₅	58	2,138	124,608	—	En styrelse af 7 personer. ⁽¹³²⁾
Godhes donation.	Beredande af pensioner åt folkskolelärare och folk-skolelärarinnor i Göteborg.	Målaremästaren Claes Godhe.	1872 ²⁷ / ₄	4	608	14,700	—	Göteborgs allmänna folk-skolestyrelse.
Pensionsfonden för lärare vid Göttildaskolan.	Beredande af pensioner åt lärare vid Göttildaskolan i Göteborg.	Grosshandlanden Edv. Mag-nus.	1859 ¹ / ₁₁	1	120	3,127	—	Göttildastiftelsens styrelse.
Göteborgs maskinistföre-ning.	Att bereda pensioner åt medlemmarne samt åt deras enkor och minderåriga barn, äfvensom att lemna sjuk-, begravnings- och nödhjelp.	Maskinisten L. L. de Reis.	1871 ²⁴ / ₂	24	1,356	17,774	—	Af föreningen utsedd sty-relse. ⁽¹³³⁾
Rebecka Gustafva Andrews. f. Wedberg, donation.	Lifstidspensioner åt 3 i Göteborg bosatta ogifta och behöfvande fruntimmer, ej tillhörande den kropps-arbetande klassen.	Enkefru R. G. Andrews, f. Wedberg.	1881 ²⁵ / ₄	3	400	10,000	—	Handelsföreningens full-mäktige.
Prosten Z. A. Gyllenstén donationsfond.	Pensioner till prestenor, som hafva minderåriga barn, helst sådana, hvilkas män tillhört Vikornas norra och Elfsyssels norra kontrakt.	Läroverksadjunkten d:r B. G. Gyllenstén.	1872 ⁴ / ₆	3	238	5,100	—	Göteborgs domkapitel.
Lovisa Frauséns pensions-medel.	Räntan utgår vid jultiden till 2 prestenor, af hvilka en från Laholms kontrakt har företräde.	Prosten Joh. Fransén.	1864 ¹¹ / ₃	2	120	2,012	—	D:o.
Göteborgs handelsresande-förening.	Att lemna sjukhjelp och understöd samt under vissa förhållanden pensioner åt medlemmarne.	Handelsresanden Carl Fo-gelmark.	1884 ¹⁵ / ₁₂	11	1,825	17,800	—	Af föreningen utsedd sty-relse. ⁽¹³⁴⁾
Pensionsinrättningen för äl-derstigna eller sjukliga tjenstehjon.	Fondens benämning angifver dess ändamål.	Medlemmar af Göteborgs börs och samhälle.	1849 ¹ / ₁₂	287	24,561	571,237	—	En styrelse af 5 ledamöter.
Prosten J. H. Holmqvists donationsfond.	Understöd åt enkor efter kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och adjunkter, helst sådana enkor, som ej åtnjuta enkepension.	Prostinna Paulina Holm-qvist.	1888 ²⁴ / ₄	5	1,000	54,458	—	Göteborgs domkapitel.

f) Andra stiftelser och inrättningar.

Grosshandlanden Sven Ren-ströms donationsfond.	Ävägbringande af allmännyttiga inrättningar, stiftelser, anstalter och inrättningar i Göteborg.	Grosshandlanden Sven Ren-ström.	1867 ²⁷ / ₆ 1868 ²⁹ / ₆	—	—	1,298,742	—	En af stadsfullmäktige till-satt styrelse af 3 per-soner. ⁽¹³⁵⁾
Osbeckska fonden.	Af fonden, som öfverlemnats till Göteborgs stad, skall utdelning ske för välgörande ändamål efter beslut af stadsfullmäktige.	Handlanden Per Osbeck.	1884 ¹⁷ / ₃	—	—	—	—	D:o. ⁽¹³⁶⁾
Göteborgssjömannasällskap.	Att inom sjömansyrket befordra upplysning och veten-skaplig bildning, befrämja allt, som kan gagna sjö-farten, samt lemna understöd åt ynglingar, hvilka egna sig åt sjömansyrket, äfvensom åt sjömän, deras enkor och barn.	För sjöfarten intresserade personer inom samhället.	1831 ⁷ / ₃	210	2,683	84,190	—	En direktion af 8 personer. ⁽¹³⁷⁾
Paulina Jacobssons brud-gåfvofond.	Beredande af hemgift åt fattiga brudar, tillhörande mosaiska församlingen i Göteborg.	Grosshandlanden Morris Ja-cobsson.	1852 ¹⁶ / ₉	—	—	31,003	—	Göttildastiftelsens styrelse.
Simon Elias och Sippora Warburgs minne.	Välgörande ändamål.	Grosshandlanden Elias Si-mon Warburg.	1878 ¹⁶ / ₃	1	1,472	34,143	—	D:o.
Robert Dicksons stiftelse.	Befordrande af sedlighet och gudsfruktan hos arbets-klassen i Göteborg, för hvilket ändamål stiftel-sen i första rummet sörjer för sunda och väl för-sedda bostäder, hvilka på billiga villkor uthyras till arbetare.	Grosshandlanden Robert Dickson.	1856 ²⁸ / ₁ och 1857 ¹⁵ / ₇	—	—	961,114	874,500	En af stadsfullmäktige till-satt styrelse af 9 per-soner. ⁽¹³⁸⁾
Arbetshemmet för värlösa qvinnor (å Vaterlo).	Att med andlig och lekamlig hjelp bistå qvinnor, som genom osedlighet blifvit i behof af sådan hjelp och hvilka sjelfva vilja varda åter upprättade.	Evangel.-lutherska mis-sionsföreningen i Göte-borg.	1875 i december	22	ca 5,000	13,500	12,000	En styrelse.

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Sällskapet för uppmuntran af öm och sedlig modersvård.	Att lemna understöd och bereda arbete åt fattiga och ordentliga mödrar samt uppmuntra dem till omsorgsfull vård om sina barn.	Statsrådinnan Laura Fähræus.	1849 i juni	111	3,487	43,521	—	En styrelse af 12 damer.	
Symötesföreningen.	Dels att mot billigt pris, att afbetalas i mindre poster, tillhandahålla fattiga mödrar väfnader och sybehör, och dels att afgiftsfritt utdela sådant äfvensom beklädnadspersedlar m. m.	Fruarne Bina Dahlgren och Ebba Ramsay m. fl. stadens damer.	1868	1,055	2,444	17,644	—	En af föreningen vald styrelse.	139)
Enkefru Volrathine Kalls donationsfond.	Hjelp åt fattig allmoges allestädes inom Sveriges rike, som mistat egendom genom sådana olyckshändelser, hvilka menniskor icke förmå afvända, såsom orkaner, hagel, missväxt, vådlig händelse, hvarigenom man eller fader omkommit, och dylikt mera.	Enkefru assessorskan V. Kall, född Olteken.	1828 7 8	45	2,217	60,853	—	Landshöfdingen, biskopen och magistraten i Göteborg.	
Heyman Salomons d:o.	Att med räntefria lån bispringa behöfvande handverkare, tillhörande mosaiska församlingen i Göteborg.	Kammakaremästaren Heyman Salomon.	1879	1	225	5,000	—	Otto Magnus, Ludvig Levisson och Wilh. Henriques.	
Fonden för förbättring af skärgårds- och kustallmogens ställning.	Att befrämja länets fattiga, förnämligast fiskeriidkande skärgårds- och kustallmoges ekonomiska ställning, helst på sådant sätt, som för framtiden må finnas tryggande.	Damer i Göteborgs stad.	1855 i mars	9	1,440	41,583	—	Af Konungens Befallningshafvande utsedd styrelse.	140)
Göteborgs fängvårdssällskap.	Att bereda hjelp åt frigifna fångar.	Landssekreteraren H. Westin m. fl. medlemmar af samhället.	1863	20	577	4,022	—	Af sällskapet vald styrelse.	141)
Göteborgs stads folkbibliotek.	Att åt ordentliga personer, utan afseende å stånd eller förmögenhetsvilkor, uti derför inrättad lokal afgiftsfritt tillhandahålla såväl tidsningar, tidskrifter och böcker för läsning på stället som ock böcker till hemlåning.	Bruckspatronen James Dickson.	1867 14 8	—	—	139,915	—	Styrelsen för Robert Dicksons stiftelse.	142)
Summa				—	7,610	440,672	15,718,196	4,430,375	
C. I Uddevalla stad.									
Gustafsbergs barnhus.	Barnauppföstran.	Grosshandlanden Anders Knappe Hansson och h. h. Katarina Hegardt.	1772 10/4	123	25,912	447,544	?	En direktör i samråd med stadsfullmäktige.	
Elementarskolans stipendiefond.	Stipendier åt de mest nödlidande och till studier bäst böjliga skolbarn af Uddevalla stadsförsamling.	Handlanden Byrge Nilsson Bagge.	1716 24 1	10	100	Jordlägenhet	?	Kyrkorådet.	142)
Ingmanska donationen.	Stipendier till fattiga ynglingar vid stadens storskola.	Enkan Margareta Ingman.	1841 21 1	20	60	1,000	—	Kyrkoherden.	
Brattska d:o.	Pension åt 10 fattiga fruntimmer.	Rådman Johan Bernhard Bratt.	1793 19 7	10	560	En äng	?	Magistraten och kyrkoherden.	142)
M. D. Evers donation.	Pension åt 5 ogifta fruntimmer, födda inom staden.	Demoiselle Maria D. Evers.	1845 20 11	5	60	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
J. Olssons d:o.	Pension åt 6 enkor.	Handlanden Joh:s Olsson.	1849 29 3	6	60	1,000	—	D:o.	
Jakob Thrans d:o.	Pension åt ett inom Uddevalla samhälle boende åldrigt äkta par.	Sockerbruksidkaren Jakob Thran.	1851 26 7	2	75	1,500	—	Magistraten.	
Fru Tranchells d:o.	Pension åt 2 fattiga enkor.	Fru Tranchell.	—	2	12	200	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
M. af Cristiernins d:o.	Pension åt obestämdt antal behöfvande personer.	Kammarherre M. af Cristiernin.	—	—	18	300	—	D:o.	
M. B. Rybergs d:o.	Pension åt en i behof stadd enka.	Bleckslagaregesällen Martin B. Ryberg.	1860 16 4	1	78	1,300	—	Magistraten.	
B. Nilssons d:o.	Pension åt minst 6, högst 12, behöfvande personer, kyrkoskrifna inom Uddevalla stad.	Handlanden Bernhard Nilsson.	1866 29 9	10	400	8,000	—	Kyrkoherden, borgmästaren och en af stiftaren utsedd person.	
Summa				—	189	27,335	461,844	?	
D. I Kungälf stad.									
Enkefru Albertina Dahlander's understödsfond.	Understöd åt obemedlade, som ej åtnjuta fattigunderstöd.	Enkefru A. Dahlander.	1876 2/10	6	79	1,316	—	Magistraten.	

Rebecka Andrews donation. Sivertska stipendiifonden.	Understöd åt stadens fattiga. Stipendiutdelning åt lärjungarne i Kungells trivialskola.	Enkefru R. G. Andrews. Demoiselle B. O. Sivertsson m. fl.	1881 ²⁵ / ₆ 1817 ²⁵ / ₁	34 —	250 634	5,000 9,235	— —	Drätselkammaren. Kuratorer.
Summa			—	40	963	15,551	—	

E. I Marstrands stad.

Sahlbeckska donationen. Ericsonska d:o.	Understöd åt fattiga enkör och faderlösa barn. Till fattigvården.	Handlanden F. Sahlbeck. Slotts- och garnisonsläkaren L. Ericson.	1802 ⁸ / ₁₂ 1824 ¹⁶ / ₆	12 2	128 9	2,385 150	— —	Fattigvårdsstyrelsen. D:o.
Lohmanska d:o. Stenströmska d:o. Äldre donationer. Understödsföreningen. Spar- och begravningskassan.	Allmänna fattigförsörjningen. Till fattigvården. D:o. Sjukhjälp åt medlemmarne. Begravningshjälp.	Eukan A. L. Lohman. Fabrikör Stenström. Okända. Doktor A. Hörlin. Densamme.	1833 ² / ₂ Okänd Okänd 1870 ³ / ₂ 1876 ¹⁴ / ₃	— — — 17 1	— — — 324 75	379 83 2,000 2,020 1,786	— — — — —	D:o. D:o. D:o. En styrelse af 5 personer. D:o.
Summa			—	32	536	8,803	—	

F. I Strömstads stad.

Ekmanska fonden. Krusellska d:o. Strömstads sjuk- och be- gravningskassa. Carlssonska fonden.	Stipendier åt elever vid dels elementarläroverket i Strömstad, dels den allmänna skola för flickor, som der finnes eller framdeles varder ordnad. Bidrag till fattiga badgästers vistelse vid Strömstads badinrättning. Sjuk- och begravningshjälp. Pensioner åt baderskor, som varit anställda vid Ström- stads badanstalt.	Justitieborgmästaren Patrik Ekman. Musikdirektör Bernhard Henrik Krusell. Flere personer. Med. d:r A. G. Carlsson.	1875 ⁸ / ₇ 1833 ³¹ / ₇ 1881 ³ / ₃ 1856	11 63 5 32	708 752 137 820	23,016 23,233 2,556 18,875	— — — —	Stadens borgmästare. > kyrkoherde. Skolans rektor. Kyrkorådet. En styrelse. En direktion af 7 personer.
Summa			—	111	2,417	67,680	—	

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ År 1880 den $\frac{8}{6}$ har stiftarens son, grosshandlaren Fredrik Silvander, till skolan skänkt 6,000 kr. — ²⁾ Stiftelsen skall utgöras af det kapital, som återstår, sedan alla donationer utbetalts. Boet under utredning. — ³⁾ Inkomsterna år 1890 utgjorde 261'65 kr. — ⁴⁾ D:o 756'25 kr. — ⁵⁾ D:o 801 kr. — ⁶⁾ D:o 660'25 kr. — ⁷⁾ D:o 1,044'99 kr. — ⁸⁾ D:o 2,537'20 kr. — ⁹⁾ D:o 494'25 kr. — ¹⁰⁾ D:o 269'15 kr. — ¹¹⁾ D:o 468'70 kr. — ¹²⁾ Granskas för hvarje år å prestmöte. — ¹³⁾ Af testator utnämnda personer åtnjuta ännu räntan. — ¹⁴⁾ Boutredning pågår och beror å rättegång, hvadan donationens storlek är okänd. — ¹⁵⁾ Inkomsterna utgöras af arrenden för stiftelsen tillhörig jord, tolagsmedel, räntor och kollektmedel. — ¹⁶⁾ Fondens kapital blef disponibelt först vid fru Beneckes död år 1889. — ¹⁷⁾ Understödet utgår dels i penningar, dels i naturapersedlar. — ¹⁸⁾ Härmed rättas uppgifterna i förra berättelsens tabell, under n:o 19. — ¹⁹⁾ Till fonden ingå årsafgifter och frivilliga bidrag. — ²⁰⁾ Till fonden ingå årligen bidrag af ledamöterna i föreningen. — ²¹⁾ År 1890 influtet: delegareafgifter 6,672 kr., räntemedel 3,044'81 kr., gåfvor 25,000 kr., tillsammans 34,716'81 kr. — ²²⁾ Styrelsen utgöres af: domprosten, kyrkoherden vid Kristine församling, ordföranden i Handelsföreningens fullmäktige och en af dem vald, för säkerhet känd handlande. — ²³⁾ Härmed rättas uppgifterna i tabellen till förra berättelsen. — ²⁴⁾ Afkastningen har utgått till sjömanshemmet i Göteborg. — ²⁵⁾ Räntan utdelas till fattiga sjömans-
enkor. — ²⁶⁾ Stiftelsens fullständiga namn: Stiftelsen till minne af hattmakaren Johan Andreas Söderborg och dess maka Johanna Sofia Rex. — ²⁷⁾ Fondens afkastning, som utgör kronotondemedel från Leckö och Väne fögderier, inlevereras från och med år 1889 till domkapitlet af Konungens Befallningshafvande i länet med 528 kr. 64 öre årligen. — ²⁸⁾ I fonden ingå 9,000 kronor, donerade af Anna Eleonora Sernström genom testamente den 21 mars 1871. — ²⁹⁾ Föreningens utgifter bestridas dels af räntor och dels af medlemmarnes årsafgifter m. m. Se berättelsens text sid. 46. — ³⁰⁾ Medlen utdelas genom stadens poliskammare. — ³¹⁾ Se jemväl berättelsens text sid. 43. — ³²⁾ Utom det i kol. 6 upptagna belopp hafva nära 3,000 kr. utbetalts för inköp af kläder, understöd i studier m. m. Barnen vårdas i egna hem eller hos fosterföräldrar, som direktionen utsett. — ³³⁾ Delegarne erlägga i årsafgift 5 kr. — ³⁴⁾ Donationens afkastning ut-

delas såsom premier åt skolgossar för biträde vid kyrkosången. — ³⁵⁾ Sällskapets medlemmar, som utgöra omkring 700 personer, erlägga en årsafgift af 5 kr. — ³⁶⁾ En donators syster eger att under sin lifstid uppbära fondens afkastning. — ³⁷⁾ Föreningens medlemmar erlägga årsafgift. Under år 1890 utdelades 34,235 matportioner för en kostnad af 4,800 kr. och underhölls 181 barn å skollofskolonier för en kostnad af 5,779 kr. 23 öre. — ³⁸⁾ Fonden användes för den s. k. barnkrubban i Praktiska hushållsskolan. Se berättelsens text. — ³⁹⁾ Det upptagna värdet å stiftelsens fastigheter är endast ungefärligt. — ⁴⁰⁾ Enligt kungl. brefven den 24 nov. 1882 och den 8 juni 1883 tillfalla stipendierua af denna fond till $\frac{1}{6}$ lärjungar af latinläroverket och till $\frac{1}{6}$ lärjungar af realläroverket. — ⁴¹⁾ D:o d:o. Den å latinläroverket anslagna del af afkastningen ingår i läroverkets premie- och fattigkassa. — ⁴²⁾ Angående denna kassa se vidare berättelsens text. — ⁴³⁾ Utdelas genom rektor vid realläroverket. — ⁴⁴⁾ Utdelas genom rektor vid latinläroverket. — ⁴⁵⁾ Enligt kungl. brefven den 24 nov. 1882 och den 8 juni 1883 tilldelas lärjungar vid latinläroverket $\frac{3}{5}$ och lärjungar vid realläroverket $\frac{2}{5}$ af afkastningen. Utdelas genom vederbörande rektor. — ⁴⁶⁾ Ej utdeladt år 1890. — ⁴⁷⁾ Donationen består af frälseräntan af 1 mtl Balltorp Kongegården i Fässbergs socken. — ⁴⁸⁾ För befordrade af stiftelsens ändamål meddelas i den af föreningen inrättade skolan för blinda kostnadsfri undervisning i läsning, skrifning och slöjd. Se om föreningen vidare berättelsens text. — ⁴⁹⁾ Afkastningen af fonden utgår, enligt stadsfullmäktiges beslut, till Göteborgs praktiska hushållsskola för flickor. — ⁵⁰⁾ Af fonden äro till administrations- m. fl. kostnader dessutom afsatta 22,949'28 kr. Se berättelsens text. — ⁵¹⁾ Af fonden äro till administrations- m. fl. kostnader dessutom afsatta 18,703'73 kr. Se berättelsens text. — ⁵²⁾ Af fonden äro dessutom för administrations- m. fl. kostnader afsatta 7,656'12 kr. Se berättelsens text. — ⁵³⁾ Af fonden äro dessutom för administrations- m. fl. kostnader afsatta 690'89 kr. Se berättelsens text. — ⁵⁴⁾ Fondens afkastning har använts för slöjd- undervisning. — ⁵⁵⁾ Utdelningen från fonden sker genom Göteborgs läkaresällskap. — ⁵⁶⁾ På grund af kungl. brefvet den 29 okt. 1847 hafva medlen disponerats såsom bidrag till uppförande af ett allmänt sjukhus. (Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset). — ⁵⁷⁾ Den 3 januari 1891 öfverlem-

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

nades fondens medel till byggnadskomitén för »Holtermanska sjukhuset». Om fondens användande till sagda inrättning se berättelsens text. — ⁵⁸) År 1890 inflöto i delegareafgifter 1,437.45 kr. — ⁵⁹) Sällskapets medlemmar erlägga årsavgift. — ⁶⁰) År 1890 inflöto i delegareafgifter 118 kr. — ⁶¹) D:o 627 kr. — ⁶²) D:o 276 kr. — ⁶³) Årsavgifter erläggas ej; räcker ej räntan, utdebiteras 2 kr. på hvarje medlem vid manlig medlems död och 1 kr. vid kvinnlig medlems död. — ⁶⁴) Årsavgifter och räntor under år 1890 uppgingo till 4,832.04 kr. — ⁶⁵) Delegareafgifter år 1890 utgjorde 624.50 kr. — ⁶⁶) D:o 811 kr. — ⁶⁷) D:o 973 kr. — ⁶⁸) D:o och årsräntor 250.72 kr. — ⁶⁹) Årsavgifter år 1890 utgjorde 838 kr. — ⁷⁰) D:o 941.10 kr. — ⁷¹) D:o 805 kr. — ⁷²) Månadsavgifter 781.50 kr. — ⁷³) D:o jemte tillskott 1,129 kr. — ⁷⁴) Räntor och årsavgifter år 1890 107 kr. — ⁷⁵) Inkomster under år 1890 2,219.38 kr. — ⁷⁶) Tillskott och veckoavgifter år 1890: 1,880.50 kr. Öfverskottet, utom grundfonden, utdelas vid hvarje års slut till delegarne. — ⁷⁷) Inträdes- och månadsavgifter år 1890 utgjorde 976.49 kr. — ⁷⁸) Delegareafgifter år 1890 uppgingo till 1,218.50 kr. — ⁷⁹) D:o 1,864 kr. — ⁸⁰) D:o och årsräntor 2,341.51 kr. — ⁸¹) Afgifter, plikter, räntor och anslag under år 1890 utgjorde 7,948 kr. — ⁸²) Delegareafgifter år 1890 utgjorde 341.62 kr. — ⁸³) D:o jemte räntor 1,032 kr. — ⁸⁴) Årsavgifter, à 3 kr., år 1890 utgjorde 66 kr. — ⁸⁵) Inträdesavgifter samt sjuk- och begravningsbidrag år 1890: 161 kr. — ⁸⁶) Delegareafgifter år 1890: 693.17 kr. — ⁸⁷) Utdebiterade tillskott år 1890: omkring 1,000 kr. — ⁸⁸) Delegareafgifter år 1890: 1,877.05 kr. — ⁸⁹) Inträdes- och månadsavgifter m. m. år 1890: 1,158.20 kr. — ⁹⁰) Inkomster år 1890: 1,268.67 kr. — ⁹¹) D:o 2,355 kr. — ⁹²) Tillskott utdebiteras vid behof. — ⁹³) D:o. Samfundet benämnes numera Majornas hundramannaförening. — ⁹⁴) Delegarnes afgifter år 1890 uppgingo till 1,224.30 kr. — ⁹⁵) D:o 969.11 kr. — ⁹⁶) D:o 1,289.45 kr. — ⁹⁷) D:o och räntor 1,330.99 kr. — ⁹⁸) Afgifter till sjukkassan år 1890: 360 kr. Se berättelsens text. — ⁹⁹) Delegareafgifter år 1890: 1,648.83 kr. — ¹⁰⁰) D:o 2,984.37 kr. — ¹⁰¹) D:o 1,044.60 kr. — ¹⁰²) Inkomster år 1890: 1,187.16 kr. — ¹⁰³) Delegareafgifter år 1890: 1,614.55 kr. — ¹⁰⁴) D:o 647.50 kr. — ¹⁰⁵) D:o

490 kr. — ¹⁰⁶) Års- och inträdesavgifter år 1890 uppgingo till 1,327.25 kr. — ¹⁰⁷) Delegareafgifter år 1890: 610 kr. — ¹⁰⁸) D:o 1,841.50 kr. — ¹⁰⁹) Inkomster år 1890: 300.95 kr. — ¹¹⁰) Delegareafgifter år 1890: 7,050 kr. — ¹¹¹) D:o 799.70 kr. — ¹¹²) D:o 824.90 kr. — ¹¹³) D:o 419.05 kr. — ¹¹⁴) D:o 650.26 kr. — ¹¹⁵) D:o 61.65 kr. — ¹¹⁶) Inkomster år 1890: 608.50 kr. — ¹¹⁷) Delegareafgifter år 1890: 444 kr. — ¹¹⁸) D:o 35 kr. — ¹¹⁹) Närmare uppgifter om denna förening hafva ej kunnat erhållas. — ¹²⁰) Delegareafgifter år 1890 uppgingo till 502.80 kr. — ¹²¹) D:o 319.98 kr. — ¹²²) Inkomster år 1890: 536 kr. — ¹²³) D:o 2,853.35 kr. — ¹²⁴) D:o 136.46 kr. — ¹²⁵) D:o 1,008.15 kr. — ¹²⁶) D:o 506.40 kr. — ¹²⁷) D:o 862 kr. — ¹²⁸) D:o 765 kr. — ¹²⁹) Inkomsterna år 1890 utgjorde 83,365.94 kr. — ¹³⁰) Delegareafgifter år 1890 uppgingo till 196.10 kr. — ¹³¹) Inkomster år 1890: 19,207.73 kr., hvaraf 5,000 kr. anslag af stadskassan. — ¹³²) Årsavgifter år 1890 utgjorde 3,075 kr. — ¹³³) D:o och inträdesavgifter 1,988 kr. — ¹³⁴) D:o omkring 5,000 kr. — ¹³⁵) Afkastningen af fondens kapital, 1,000,000 kronor, afsattes till en utdelningsfond, hvilken, då den uppgått till 500,000 kronor, användes af stadsfullmäktige i donationens syfte. — ¹³⁶) Afkastningen af fonden, hvars storlek fortfarande är beroende på bortredning, tillfaller donators enka under hennes lifstid. — ¹³⁷) Årsavgifter år 1890 utgjorde 1,481.55 kr. — ¹³⁸) För stiftelsen redogöres närmare i berättelsens text. — ¹³⁹) Utdelningen sker i naturapersedlar. — ¹⁴⁰) För afhjelpande af den nöd, som den stränga vintern 1855 framkallade inom skärgården, föranstaltade stadens damer en auktion å handarbeten m. m., och af därför inntutna medel, som ej för tillfället behöfdes, bildades fonden. Fiskeriföreningen i Lysekil erhåller från fonden ett årligt bidrag af 1,000 kronor. — ¹⁴¹) Årsavgifter år 1890: 655 kr. — ¹⁴²) Det i kol. 6 angifna belopp utgör årsinkomsten af den utarrenderade fastigheten. — ¹⁴³) Räntan använd för allmänna fattigvården. — ¹⁴⁴) Delegareafgifter år 1890 uppgingo till 273 kr. — ¹⁴⁵) D:o 135 kr. — ¹⁴⁶) D:o 493 kr. Årsavgift 7 kr. 50 öre.